

קובץ גליונות

פרשת בהקתי

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרנן ורבנן חברי 'נשיאות הדף היומי בהלכה' מיסודו של 'דרשו' התכנסו בביתו של רבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א למעמד מיוחד בקריאה להצטרף ללימוד הלכות שבת

לעילוי נשמת

הרב ר' מרדכי

ב"ר ישראל יחיאל

ז"ל

זמני השבת

בחסות:

גיליונות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הסארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	7:04	8:22	8:57
בני ברק	7:19	8:24	8:54
קרית ספר	7:13	8:23	8:56
בית שמש	7:03	8:22	8:56
אופקים	7:12	8:23	8:55
חיפה	7:14	8:26	8:57

שבת מברכין: המולד יהיה ביום שישי, בשעה 12, 25 דקות ו-9 חלקים
ראש חודש סיון יהיה ביום שישי

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שהשימה במעונם

ברכת מזל טוב לידידינו החשוב

הרה"ג רועי מונדני שליט"א
נציגנו היקר בעיר בת ים
לרגל שמחת **נישואי הבת** תחי' בשעטו"מ

הודעה

הגליון "כף זכות" לא מובא השבוע

אי"ה יובא בשבוע הבא
מערכת "קובץ גליונות"

לעילוי נשמת רבי מאיר מימון בן רבי אברהם ז"ל פרץ

רוצים להנציה את יקיריכם ע"ג הקובץ?

נותרו עדין כמה שבתות פנויות בחודשי הקיץ

להנצחות צלצל 053-3145900

בשורה לשומרי השבת בארה"ק ע"י חברת "אנרגיה כשדה לשבת"

מערכת אנרגיה לחשמל כשר בשבתות וזגים במיוחד
לישיבות, מוסדות, ובתי כנסת גדולים. המערכת נטענת
בימות החול ע"י מערכת סולארית או מרשת החשמל,
ובמהלך השבת פועל ללא חיבור כלל לרשת החשמל.

מאושד ע"י משמדת השבת.
להזמנות וברורים: 050-4112271

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכזתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

בס"ד, עלון מספר 33 > ענייני ספירת העומר > ניסן-אייר תשפ"ד

פנינים וניצוצי אור המתחדשים ובאים מפיו ומשולחנו של
רשכבה"ג מרן שר התורה רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

שיח אמונה

בפצותי שיח

דבר המערכת

עומדים אנו בימי ספירת העומר, בין פסח לעצרת, ימים אשר מחד אנו נוהגים בהם מנהגי אבילות על הסתלקות תלמידי רבי עקיבא, ומאידך ימים בהם מכינים אנו עצמנו לקבלת התורה, בחודש סיון הקרב ובא. אלא שכידוע ששני העניינים הללו אינם סותרים זה לזה, אלא אדרבה משלימים זה את זה. כאשר הצורה הנכונה לגשת לקבלת התורה, היא מתוך נהיגת כבוד זה בזה, והתעלות יתירה בדברים שבין אדם לחבירו, ורק לאחר שמידותיו של אדם מתוקנות, ראוי ומוכן הוא לקבלת התורה.

על כן, ראינו לנכון להאריך בגליון זה של ימי הספירה, לעסוק מעט במשנתו של הרב זצוק"ל, בפטירתם של תלמידי רבי עקיבא, ועל מהות אותו ענין של 'לא נהגו כבוד זה בזה', על פי משנת החזון איש זיע"א. כמנהגו, השתדלנו להוסיף בזה עניינים ממקומות נוספים בהם עמד הרב זצוק"ל על מדה זו של ניצוח חברים זה לזה בדברי תורה.

במדור שיחת התלמידים, הבאנו מפי תלמידו המובהק של הרב זצוק"ל, הגר"מ שטיינברג שליט"א ראש כולל 'אור הנר', עובדות מאליפות והנהגות הוד, מכלי ראשון, עם מי שזכה ללמוד עם רבינו יחד, עוד בשנים קדמוניות.

כמו כן הבאנו קטעים נבחרים מ'קונטרס הזכרונות', בענייני ספירת העומר, כפי שיצא מחדש, מנופה ומתוקן, בתוספת הארות, ע"י מכונינו, וגם שיעור מיוחד בענין גליונות הספר תורה, שמסר הגרי"ש שליט"א במעמד הכנסת ס"ת לבית הרב זצוק"ל, נכנס בגליון זה, ויהא רעוא שלא תצא תקלה מתחת ידינו, ונזכה לביאת גואל צדק במהרה.

המערכת

יריעה מיוחדת ובה סקירה על המערה בבני ברק המיוחסת ל'רבי עקיבא' | תחת אחד השיחים | עמוד 9
חילוקן של הרב זצ"ל בין דין ספירת הימים לדין ספירת השבועות | תורת שיח | עמוד 1
פסק הרב זצוק"ל בדין כוונה בספירה | שיח יצחק | עמוד 10
סקירה מיוחדת על מעמד סיום הש"ס וכל חלקי התורה | עמודים 2-3

תורת שיח

ליקושים מתורת הרב זצוק"ל בענייני ספירת העומר

הרב זצוק"ל מבצע את רצונו ההפסקה שבין גזיות השענות לילידי החלוקה ושוקע בתלמודו. בעוד המספרים בידי

החילוק בין ספירת הימים לספירת השבועות

וספרתם לכם וגו'. נשאלתי למה בספירת הימים סופרין בתחלת היום, היום יום א', משום תמימות ובשבועות סופרין בסוף השבוע והו"ל לספור בתחלת השבוע היום יום אחד בשבוע הראשון וכמו"כ ביום הח' הו"ל לספור היום שמונה ימים שהם שבוע אחד ויום ראשון שבשבוע השני. ונראה שהטעם הוא דבימים כתיב תספרו חמשים יום הספירה בתחלה ובשבועות כתיב שבעה שבועות תספור לך הספירה בסוף כשתגיע השבוע תספור שושלמה שבוע.

טעמא דקרא, ויקרא, כ"ג ט"ו

'בחריש ובקציר תשבות' בין פסח לעצרת

את חג המצות וגו'. אח"כ כתוב דיני בכור שור ופס"ח ובכור אדם ולא יראו פני ריקם אח"כ כתיב ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות אח"כ כתיב וחג שבועות תעשה לך, והנה מה דהפסיק בין פסח לשבועות בדיני בכור הוא פשוט לפי שגם מצות בכור הוא מכה יציאת מצרים כמו חג הפסח כמ"ש ס"פ בא וגם כתוב ברגל ראשון שהזכיר דהיינו בפסח דין ראי' שלא תהא ריקם אבל הא דהפסיק בין פסח לעצרת בקרא דששת ימים תעבוד וגו' צריך ביאור. ונראה ע"פ המבואר בפרק קמא דשביעית

שיחת התלמידים

עדויות מהקודש פנימה, מבאי ביתו ותלמידיו של הרב זצוק"ל

מעשי רב, שביבים, פנינים ועובדות, שנמסרו לעלון 'שיח אמונה' על ידי תלמידו של הרב זצוק"ל,

הגר"מ שטיינברג שליט"א ראש כולל אור הנר בעמ"ס 'משנת חיים'

איבדנו את האבא שלנו¹

קשה לדבר על רבינו זצ"ל בלשון עבר, זה פשוט לא נתפס, הכרתי את רבינו מאז שהכרתי את עצמי, היינו גרים בסמיכות, והתפללנו ביחד אצל מרן החזו"א, אני הייתי ילד והוא כבר ה' בחור, והיו שם עוד בחורים, ובתור ילד כבר התפעלתי ממנו, ראיתי שהוא משהו אחר, ואינו דומה לשאר הבחורים. וכאשר גדלתי היינו ידידים אהובים, שנים רבות של הכרות וידידות, ופתאום הכל נגמר, אצלי זה אבל יחיד, מלבד האבל הגדול של כלל ישראל.

ויש באבל הזה כמה בחינות. הבחינה הראשונה היא האמור ברש"י על הפסוק (במדבר יג. כ) ששאל משה רבינו את המרגלים 'היש בה עץ אם אין', 'היש בה אדם כשר שיגן עליהם בזכותו'.

הגר"מ שטיינברג שליט"א בביקור אצל הרב זצוק"ל

המשך בעמוד 4

1 י"ש"כ למערכת 'אריז' בשיחי' על מסירת הדברים

בדרכו של הרב זצוק"ל

כמאה וחמישים בני העלייה לומדי 'שיח התורה' התכנסו בדרכו של הרב זצוק"ל למעמד **סיום הש"ס** בסדר הלימוד של 8 דפי גמרא בכל יום, בשילוב סיום כל חלקי התורה הנלמדים בכוללים **'שפכתי שיח'** בבית הרב זצוק"ל

במעמד התקיימה גם סעודת המצוה לרגל הכנסת ספר תורה לבית הרב זצוק"ל. סיום הש"ס וקדיש דרבנן אמר בנו של הרב זצוק"ל הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א. משא הדרכה מיוחד נשא ראש ישיבת עטרת שלמה הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א. במעמד השתתפו ונשאו דברים גם חדב"נ הגה"צ רבי יצחק קולדצקי שליט"א, הגאון רבי יהושע צביון שליט"א והגאון רבי זליג ברוורמן שליט"א. דברי הערכה לבני העלייה לומדי 'שיח התורה' נשא ראש ישיבת ארחות תורה הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א. הדי הערכה והתפעלות נשמעים בעולם התורה לכבודה של תורה, בגודל מעלת בני העלייה הזוכים ללכת בדרכו של רבינו הרב זצוק"ל

ראש ישיבת 'ארחות תורה' הגר"א גרבוז שליט"א נשא דברי ברכה במעמד סיום הש"ס וכל חלקי התורה

ראש ישיבת 'עטרת שלמה' הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א נשא משא הדרכה במעמד סיום הש"ס וכל חלקי התורה

קהל המסיימים במעמד הגדול

חדב"נ הגר"י קולדצקי שליט"א נשא דברי הערכה להמסיימים בני העלייה

התורה שליט"א, ובהשתתפות בני העלייה מסיימי הש"ס.

במעמד השתתפו כמאה וחמישים בני העלייה מכל רחבי ארץ הקודש שזכו ללמוד ולסיים את מסכתות הש"ס, וזכו להמשיך בדרכו של הרב זצוק"ל בלימוד חובות אלו בסדר הלימוד המפעים של 8 דפי גמרא בכל יום, כשהמעמד התקיים בשילוב סיום כל התורה שנלמד בכולל 'שפכתי שיח' בבית הרב זצוק"ל, ובמעמד התקיימה גם סעודת המצוה לרגל הכנסת ספר תורה לבית הרב זצוק"ל.

מעמד נעלה של כבוד התורה התקיים בערב הפסח, לרגל סיום לימוד הש"ס במסלול "כדרכו - 8 דף ליום", במפעלי התורה "שיח התורה" שנוסדו לעילוי נשמתו ולהמשך דרכו בקודש של רבינו שמריהו יוסף חיים ב"ר יעקב ישראל זצ"ל קניבסקי זיע"א. בשילוב סיום כל חלקי התורה הנלמדים בכוללים 'שפכתי שיח' בבית הרב זצוק"ל, המעמד התקיים בערב הפסח סביב שולחנות ערוכים ובהשתתפות חתני השמחה ובני משפחותיהם, במעמד בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א וגדולי

מאת מכון 'שיח אמונה', כן התקיימה במקום חלוקת מילגות לזוכים בעשרות ההגרלות המתקיימות מידי שבוע על ידי 'שיח התורה'.

בערב פסח: נפתח המסלול השלישי ללימוד הש"ס

בערב פסח תשפ"ד, נפתח בס"ד בהצלחה המסלול השלישי ללימוד הש"ס במסלול "בדרכו" 8 דף בכל יום, שהוא גם היום בו היה הרב צוק"ל פותח את לימוד התורה בסדרי הלימוד שלו.

ב'שיח התורה' מביעים הערכה רבה לאלפי הלומדים בכל המסלולים ובפרט הלומדים במסלול 8 דף גמרא בכל יום, כאשר מאז הורם הנזר והוסרה העטרה, ומאז הוקם מפעל 'שיח התורה', ועשרות רבות של בני עלייה לומדים מידי יום את מסלול 'בדרכו' של 8 דפי גמרא בכל יום, חול

בתחילת המעמד הנרגש, בו ניתן היה לראות ספרי תורה חיים ביום חגם הנעלה, קיימו במקום את סיום הש"ס כעשרה מהלומדים, ואת סיום הירושלמי ואמירת קדיש דרבנן אמר בנו של הרב צוק"ל הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א.

משא הדרכה בדרכי קניין הש"ס נשא ראש ישיבת עטרת שלמה הגאון רבי חיים פינשטיין שליט"א, שהפליג בשבחם של כמאה וחמישים בני העלייה, והדריך אותם בגודל זכותם וחובתם להמשיך הלאה בדרכו של הרב צוק"ל, וכפי שזכו להיות על לגיונו של מלך כיושבים ראשונה ב'שיח התורה', כן נדרש מהם שלא לעצור אלא להמשיך ולהוסיף עוד לימודים.

במעמד נשא דברים חזוק ראש ישיבת ארחות תורה הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א. כמו השתתפו ונשאו דברים חזב"נ הגה"צ רבי יצחק קולדצקי שליט"א, הגאון רבי יהושע צביון שליט"א והגאון רבי זליג ברוורמן שליט"א, שהביעו את התרגשותם אל נוכח התופעה המדהימה הזו, בה כמאה וחמישים לומדים זכו ללמוד בשנה החולפת את סדר הלימוד האדיר של שמונה דפי גמרא בכל יום, וזו הזכות האמיתית להמשיך את מפעל חייו

שמחה של מצות במעמד סיום הש"ס ע"י כמאה בני העלייה לומדי 'שיח התורה'

הגרי"ש קניבסקי שליט"א באמירת קדיש אחר סיומי המסכתות

נכדו ומקורבו של הרב צ"ל הרב יעקב ישראל קניבסקי שליט"א נושא דברי ברכה

דוכן חלוקת ספרי הרב צ"ל ועלוני 'שיח אמונה'

ושבת ללא הפסק, לצידם של אלפי הלומדים בשאר מסלולי הלימוד ב'שיח התורה'.

הדי הערכה והתפעלות נשמעים בעולם התורה לכבודה של תורה, בגודל מעלת בני העלייה, כשב'שיח התורה' קוראים לקהל חובשי בתי המדרשות, להצטרף לגיונו של מלך, במסלול 'בדרכו' ההולך לפני המחנה, או לכלל מסלולי הלימוד של 'שיח התורה'. ההצטרפות בטלפון 03-308-5000, או בעמדות 'נדרים פלוס'.

ציין, כי שמות הזוכים בעשרות ההגרלות השבועיות, מתפרסמים מידי שבוע בטלמסר של 'שיח אמונה' ובעמדות 'נדרים פלוס' כשהזכויות מחולקות בבית הרב צוק"ל ובמוקדים מיוחדים ברחבי הארץ.

של הרב זיע"א שחידש דבר שלא היה מימות משה רבינו, החובות.

רגעים של התרגשות היו כאשר בזה אחר זה עלו על הבמה הרבנים שליט"א מסיימים המסכתות, כאשר ברמה נשמעו סיומים המסכתות המסיימים את כל הש"ס שנלמדו ע"י לומדי 'שיח התורה', לצד הסיומים של כל חלקי התורה הנלמדים בכלל 'שפכתי שיח' שהוקם כ'ישיבה על קברו' של הרב צוק"ל בביתו.

בסיום המעמד התברכו הלומדים על ידי הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א בברכה והצלחה, ושיראו סייעתא דשמיא בעמלם להצליח לעמוד בדרך הלימוד הנשגבה הזו.

כחוקרה והערכה לרגל סיום הש"ס קבלו הלומדים והמסיימים, שי מיוחד

שיחת התלמידים

לביתו, הוא השיב בשלילה. אחי הציע לו שהוא ילווה אותו לביתו, ורבינו התנגד ואמר כי חבל על הזמן של אחי, ולבסוף הם סיכמו שאחי ילווה אותו עד מקום סמוך לביתו, שמשם הוא מכיר את הדרך וידע ללכת לביתו. והמקום הראשון הסמוך לביתו שמשם ידע איך להגיע לביתו, היה ברחוב דבורה הנביאה...

לעודד כל אחד ואחד באופן אישי

אמנם הגם שהיה חס על כל רגע מזמנו, בכל זאת הקדיש מזמנו היקר לעזור ולעודד כל יחיד ויחיד שהיה צריך לכך, כמו אבא טוב, והתמסר לכל אחד ואחד מכל החוגים והעדות, בין שהכירו ובין שלא הכירו.

בן גיסי הבה"ח חיים לוי זצ"ל ה' חולני, ורבינו אמר עליו כי זו גשמה שירדה מן השמים כדי לסבול, ונפטר לבית עולמו לפני כמה שנים בגיל ארבעים, ורבינו ביקר אותו בימי חייו הקצרים שבעה פעמים, אף שלא היתה לו כל שייכות משפחתית איתו.

הוא היה אבא של כל יחיד ויחיד, לכולם הוא עזר בסבלנות מרובה, כאילו אין לו מה לעשות בזמן הזה. והאבא של כולם עזב את בניו והלך לעולם שכולו טוב, ויתומים היינו ואין אב, חורבן של ממש להשאר יתום בלי האבא הטוב.

רבינו הפסיק לכתוב את ספרו 'דרך חכמה' על קדשים, כי במקום כתיבת הספר היה יושב לענות תשובות לשאלות הרבות שנשאל מיחידים מכל קצוות העולם, בין בלימוד בכל מקצועות התורה, ובין במילי דעלמא, והוא סבר שיש בזה תועלת יותר גדולה מאשר הספר 'דרך חכמה' הגם שהיה יכול להביא תועלת גדולה ללומדי סדר קדשים. רבינו ידע שלפעמים הוא נשאל, רק כדי שלשואל תהיה תשובה ממנו, ואעפ"כ ענה כדי לעודד את מקבל התשובה.

הגדולי שטיינברג שליט"א בביקור אצל הרב זצוק"ל

התשובה נמצאת ב'ספר הברית'

פעם שאלתי את רבינו כמה זמן בהמה טהורה חיה עלי אדמות, והיה לי בזה נפק"מ לענין פסול זקן בקרבנות, הוא ענה לי כי הדבר לא נמצא בחז"ל אלא רק בספר הברית, אלא שאינו זוכר מה כתוב שם. אמרתי לו שאין לי ספר הברית, והוא התפלל, שאלתי מה לי ולספר הברית, הרי זה ספר של קבלה? ואמר לי שזה לא ספר של קבלה אלא ספר של טבע, ויש שם גם קבלה. סוף דבר הוא אמר לי, אני אחפש עבורך בספר הברית, ואומר לך מה כתב שם בענין זה. אחרי שבועיים נפגשנו, והוא אמר לי שעוד לא הי' זמן לחפש בספר הברית. ואחר ימים אחדים הוא אמר לי שגיסו הגאון רבי יצחק שליט"א אמר לו שבספר הברית כתוב שבהמה חיה כעשרים שנה.

הרי היה חבל לו על הזמן, אפילו על דקות ושניות, ובכל זאת היה מוכן להקדיש מזמנו היקר לחפש עבורי בספר הברית.

'רציתי לומר לך כי עיינתי'...

בספרי משנת חיים על מס' שקלים שיצא לאור כאשר הייתי אברך צעיר, כתבתי קושיא על החזו"א בענין ניסוך המים. וכשרבינו זצ"ל פגש אותי ברחוב, הוא אמר לי שיש לו תשובה על הקושיא, ואמר לי את תשובתו, אני דנתי איתו על התשובה לכאן ולכאן, ולבסוף הוא אמר לי, 'רציתי לומר לך כי עיינתי בספרך על שקלים'. וכך היה כאשר יצא הספר משנת חיים על מסכת עירובין, ראה שם קושיא ואמר לי תשובה, והוסיף 'רציתי לומר לך כי עיינתי בספרך על עירובין'.

אגב, הספר משנת חיים על מס' שקלים הוא על ארבעת הפרקים הראשונים של המסכת, ורבינו אמר לי כמה פעמים שעלי להשלים ולכתוב עוד ספר על ארבעת הפרקים האחרונים של המסכת. ופעם אמר לי רבינו, תמשיך לכתוב ספרים על כל מסכתות הבבלי, ואח"כ על הרמב"ם, ואחר כך על

הרבים והקשים של הדור שלנו, ובגזירות שגוזרים נגד כל סממן רוחני, ובין בגשמיות, שרבו צרות הכלל והפרט, ומעתה אין לנו מי שיגן עלינו שנעבור בשלום את כל זה. דבר זה צריך לזעזע את כל אחד ואחד מאתנו, הואיל והוא מצב של סכנה ממשית. וכפי המבואר בירושלמי (סוטה סוף פ"א) 'כיון שמת אהרן נסתלקו ענני כבוד וביקשו הכנענים להתגרות בישראל' וכו', עיי"ש.

זאת ועוד, בסנהדרין (סו) אמרו שלאחר פטירת רבי אליעזר שהיה רבו של רבי עקיבא, פגע בו רבי עקיבא מן קיסרי ללוד, היה מכה בבשרו עד שדמו שותת לארץ. פתח עליו בשורה ואמר, אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותי, ופרש"י, 'הרבה מעות יש לי, להחליף, ואין לי שולחני להרצותי, כלומר הרבה שאלות יש לי לשאול, ואין לי לשאול', וכתבו התוס', 'היה מכה בבשרו, ומשום שרט לנפש ליכא, דמשום תורה קעביד, כדאמר הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותי'.

והמדובר ברבי עקיבא שהיה מגדולי התנאים, ורוב התורה שבע"פ שיש בידינו היא מתלמידיו של רבי עקיבא, כמו שאמרו ביבמות (סב) שאחר פטירת כ"ד אלף תלמידי ר"ע היה העולם שמם, עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם, רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמעון. ובסנהדרין (פו) אמרו, סתם מתני' רבי מאיר, סתם

ספרא רבי יהודה, סתם ספרי רבי שמעון, וכולהו אליבא דרבי עקיבא, עיי"ש. ואעפ"כ היה רבי עקיבא מכה בבשרו על זה, שאין לו ממי לשאול את שאלותיו.

ומה אתנו, נשארנו בלי מורה דרך בלי מדרין, כצאן אשר אין להם רועה, בזמן קשה שאנו חיים בו כיום, והיינו זקוקים יותר ויותר למורה דרך, שידריך אותנו ויורה לנו את הדרך אשר נלך בה, ובשעה קשה זו רבינו הגדול עזב אותנו לאנחות, ואנחנו נשארו עם הבעיות והשאלות שאין לנו מי שיענה עליהם, ומי שיפתור אותם. הרי בחיים חיותו של רבינו היינו שואלים אותו

בכל גידון, ומתייעצים איתו בכל נושא ונושא קטן וגדול, ועתה נשארו עם כל השאלות וכל הספיקות, אין לנו עם מי לדבר עליהם. נורא ואיום.

ועוד נקודה, מספרים כאשר רעק"א ישב שבעה על אמו, שאלו אותו בת כמה היתה אמו בפטירתה, ענה רעק"א שאמא נשארת אמא גם בגיל מבוגר. אבא נשאר אבא גם בגיל מבוגר, ונמצא שלאבד אבא זה קשה, גם אם האבא נפטר בגיל מבוגר, וגם אם אף אחד לא חי לעולם. אבא נשאר אבא. רבינו היה האבא של כולנו, בפטירתו אבדנו את האבא.

חבל על הזמן להרים את הראש...

רבינו היה חס על זמנו אפילו על דקות ושניות, וכאשר נשאל למה אינו יודע את שמות הרחובות שמביתו לכולל חזו"א, אחר שהלך ברחובות אלו שנים רבות הלך וחזר יום יום, הוא השיב שחבל לו על הזמן להרים את הראש כדי לראות את שם הרחוב, ובמקום זה הוא לומד משנה.

פעם נסעתי איתו לרח' מיימון בבני ברק, וכאשר הגענו לשם הוא שאל אותי האם גם כאן בני ברק, אמרתי לו כי כאן התחילה בני ברק, והרי רבינו היה גר בילדותו בגבעת רוקח הסמוך לרח' מיימון, ולמד בת"ת רבי עקיבא ברח' מיימון, והוא תושב העיר מגיל שש, ובכ"ז אינו יודע האם רח' מיימון הוא בבני ברק.

וכן בבחרותו כשהתייצב בלשכת הגיוס, שאלו אותו באיזה ישיבה הוא לומד, וידע לומר שלומד בישיבת לומז'א בעיר פתח תקוה, אבל כאשר שאלו אותו באיזה רחוב נמצאת הישיבה, הוא לא ידע לענות, ופטרו אותו מהצבא, כי אם אינו יודע את שם הרחוב שהוא לומד בו - אינו יכול להיות חייל.

פעם היה ברח' השומר ליד קוקה קולה, ואחי עבר שם וניגש אליו ושאל אותו אם הוא יודע איך להגיע משם

האם הם עושים קידוש לבנה?...

ידידנו הר"י אפשטיין שליט"א סיפר שרבינו ראה פעם קבוצת בנ"א עומדים בתחנת אוטובוס בשעת לילה, ורבינו שאל את הר"י אפשטיין שליט"א האם הם עושים קידוש לבנה, דבר אחר לא עלה בדעתו, רק רוחניות.

עוד סיפר שרבינו היה מקפיד מאד על כבוד הספרים, ופעם נסע רבינו לבאר שבע להיות סנדק בבית כנסת, והמתינו לברית, וביתניים ראה רבינו שהספרים לא מסודרים לפי כבודם, עמד וסידר את הספרים.

כאשר היה רבינו אבל על אשתו הרבנית ע"ה, שינה את מקומו וישב מאחורי הבימה, ואני ישבתי מאחוריו. פתאום ראיתי שרבינו נעמד וניגש לבימה, כי ראה שכריכת סידור מונחת מקצתה על חומש, רבינו לא ביקש ממאן דהוא שיוריד את כריכת הסידור מהחומש, אלא הוא טרח לקום ממקומו ולעשות כן בעצמו.

לשכנים שלנו היתה בעיה מסויימת, ועקרת הבית הלכה להתייעץ עם הרבנית אשת רבינו, והרבנית ע"ה אמרה לה כי תבדוק את ספרי הקודש בבית, אולי חלק מהם עומדים הפוכים, ואכן היו ספרים הפוכים, והיא סידרה אותם שיעמדו ישרים, אך הבעיה בבית נמשכה, היא חזרה לרבנית, והרבנית אמרה לה כי אולי יש עוד ספר אחד הפוך, ואכן היה ספר אחד הפוך, וכאשר העמידה את הספר ישר הבעיה נפתרה.

רוח הקודש

בדרך כלל כאשר באו לרבינו בענייני זיווגים למעוכבים, היה מציע ללמוד מסכת קדושין בבלי וירושלמי. ולפני שנים אחדות בא אל רבינו אברך מירושלים, ואמר שיש בביתו כמה בנות מעוכבות זיווג, וכן בת גרושה, וגם אצל אחיו יש דברים דומים, ומה עליהם לעשות.

במקום לענות תשובה מה עליהם לעשות, שאל רבינו את האברך, אולי פגעתם פעם במישהו, אותו אברך נזכר כי אכן לפני שנים רבות הם - כל המשפחה - פגעו קשות במשפחה שלמה שהיו שכנים שלהם, ואמר לו רבינו כי עליהם לבקש מחילה על הפגיעה בשכנים. והיה הדבר לפלא, מהיכן ידע לשאול שאלה כזאת אם פגעו במישהו.

ועוד שמעתי מכלי ראשון על איש עסקים מארצות הברית שעמד בתור להכנס לרבינו, ופתאום נזכר שהוא עוד לא התפלל תפילת מנחה, והיה סמוך לשקיעה, והיה חבל לו להפסיד את התור להכנס לרבינו, ושיער שיגמור עם רבינו לפני השקיעה ויספיק להתפלל מנחה. ואכן הוא יצא מרבינו לפני השקיעה, וכאשר יצא אמר לו רבינו שיתפלל מנחה.

[מעשה דומה שמעתי מבעל המעשה שהיה תלמיד ישיבת בית מאיר, ורבינו הקה"י הכירו ואת בית אביו, ויצא לעולם המעשה, ובא לפני בעל הקה"י, ואמר לו הקה"י שגם כשיוצאים מהישיבה צריך להמשיך להתפלל, והנ"ל כתב לו כי אכן הוא מתפלל שלש תפילות ביום, ובעל הקה"י חזר ואמר ג' פעמים גם כשיוצאים מהישיבה צריך להמשיך להתפלל, והנ"ל כתב לו כי הוא מתפלל. אחר שיצא מבית הקה"י הוא נזכר שבאותו יום לא התפלל תפילת מנחה].

כיוצא בזה, היתה ישיבה לבעלי תשובה שה' לכולם שמות משונים כגון ארז ואורן וכדו', ורבינו אמר לכל אחד ואחד מהם שישנה את שמו, ובכל זאת לאחד מהם שגם היה לו שם כגון אלו לא אמר שישנה את שמו. הוא הגיע לביתו וסיפר בפליאה שהרב לא אמר לו לשנות את שמו, ואמרה לו אמו כי בברית קראו לך שם נורמלי, ומה שאתה קרוי היום ארז וכדו', אינו השם שלך, ולכן אינך צריך לשנות את שםך.

הרביה של פרק 'השולח' בגיטין

רבינו למד בצעירותו בישיבת 'תפארת ציון', וחלק מהרמ"ם היו בחורים. רבינו הסביר לי כי לישיבה לא היה כסף, ולכן לקחו בחורים ושילמו להם פחות מלגשואים. ובחור אחד מהם לימד את רבינו פרק השולח בגיטין.

המשך בעמוד הבא

הירושלמי. רבינו לא היה צריך את הספרים שלי, וכל מה שאמר שעלי להוציא עוד ספרים היה כדי לעודד אותי.

לפני שנים עברתי ניתוח, ובאתי לרבינו לבקש את ברכתו שהניתוח יצליח, וידידי הר"י אפשטיין הקדים ואמר לרבינו שהרב שטינברג בא לבקש ברכה 'ורבים צריכים לו', אמר לו רבינו בחיך, גם אני אחד מהרבים שצריכים לו'.

צורת הלימוד עם רבינו

כאשר רבינו היה בן שלשים שנה זכיתי ללמוד איתו בחברותא כל יום. הלימוד היה גמ' רש"י ותוס', ולמדנו כל יום כמה דפים, לא את כל הדפים שהיה עליו ללמוד. ובלימוד התוס', כל גמרא שהתוס' הביאו הוא אמר בע"פ והמשכנו בלימוד התוס', ולא פתחנו שום גמ' שהתוס' הביאו.

כאשר התכוון לחבר את הספר דרך חכמה על רמב"ם קדשים, למד בתחילה את כל ספר חזו"א על קדשים בלא ללמוד את הגמ', ופעם אחת בלבד הוצרך לפתוח את הגמ' כדי להבין את דברי החזו"א העמוקים.

רבינו התפלל כל יום, לזכור רק דברי תורה

תמיד חשבתי לעצמי, הן אמת שהוא למד את כל התורה כולה, בכל שנה ושנה, אבל בכל זאת - איך הוא זוכר את הכל, וכל דבר הוא יודע את מקומו המדויק, ודבר שאינו בש"ס, הוא יודע לומר שאינו בש"ס וכדו' (שמעתי שרבינו נשאל באיזה תאריך הושלך אברהם אבינו לכבשן האש, וענה שבספר אברבנאל על הגדה של פסח כתב שזה ה' ביום ראשון של פסח), והסביר מרן הרב שטיינמאן זצ"ל שכל בעל חנות, אפילו היא גדולה מאד ויש בה אלפי פריטים, יודע את מקומו של כל פריט ופריט, משום שזה החיים שלו, ואצל רבינו התורה היתה החיים שלו, ולפיכך הוא זוכר את כל הפרטים ומקומם.

ואני רוצה להוסיף בזה הסבר. אחי סיפר לי

שפעם שאל את רבינו איזו שאלה, ורבינו ענה לו תשובה על שאלתו. ואחר זמן קצר מאד אחי חזר וניגש אליו והוסיף לו עוד נדבך על השאלה ששאל, ורבינו לא זכר מה היתה השאלה, ועל מה הוא מוסיף, ואחי נאלץ לחזור על השאלה שנית. אחי העיז ושאל את רבינו למה הרב איזו זוכר את מה ששאלתי לא מזמן? ורבינו השיב לו שהוא מתפלל כל יום ויום שיזכור רק דברי תורה, ושאר הדברים שאינם תורה ישכחו ממנו, ורצון יראיו יעשה, והקב"ה קיבל את תפילתו, והוא אכן שכח את הדברים שאינם תורה, ורק ד"ת הוא זכר.

וכאשר הראש נקי מכל הבלי העולם הזה, כי אפילו את שמות הרחובות שהלך בהם יום יום הוא לא ידע, יש מקום בראש ליותר דברי תורה, ומאחר שבראשו נשארו רק דברי תורה בלי היסח הדעת, ולכן הוא זכר את כל מה שהוא למד, כי לא היה לו היסח הדעת מתורה ומדברים רוחניים.

העסקה הטובה ביותר, זה העסקה שתשאיר לכם זמן ללמוד

וחוץ מלימוד לא דיבר אליו כלום. פעם באו שני שותפים להתייעץ איתו על עסקה כלשהי אם לעשותה כך או כך, כל אחד מהם אמר את דעתו. וכאשר גמרו לומר כל אחד ואחד את טענתו, אמר להם רבינו אני לא מבין על מה אתם דנים, העסקה הטובה ביותר שתעשו היא זאת שתשאיר לכם יותר זמן ללמוד.

לפני כמה שנים באתי להתברך ממנו בערב ראש השנה בצהרי היום, הוא ישב במכונית ברחבה שממול ביתו, וכל הרחבה היתה מלאה בנ"א שבאו אף הם להתברך, ואני נכנסתי לרכב, ורבינו אמר לי שהוא מברך אותי שלא יפריעו לך ללמוד, והוסיף רבינו 'גם אני צריך ברכה כזאת שלא יפריעו לי ללמוד', אמרתי לרבינו שאת הרב אי אפשר לברך ברכה כזאת, הואיל וכלל ישראל צריך אותו. כל מהותו היתה תורה ורק תורה, ואין מלבד תורה כלום.

ורבינו כיבד אותו הואיל והוא רבו לפרק השולח. לאחר שהתחתן אותו בחור, שלח אותו החזו"א לשוב אחרי העיר חיפה, ע"מ שיקים שם חידור, החידור לא קם, כנראה שלא היה ביקוש לכך, וגם בעיר בני ברק לא היה אז חידור, ורבינו למד בת"ת רבי עקיבא שלא היה חידור, וגם אני למדתי שם. הנ"ל נשאר לגור שם ופתח חנות למכשירי כתיבה, ורבינו המשיך להחזיק אותו כרבו לפרק השולח. במשך הזמן נהייתה לו בעיה במעיים, והיה עליו לעבור מידי פעם בדיקה בהרדמה, ובכל פעם ביקשו מרבינו שיתפלל עליו. יום אחד היה עליו לעבור בדיקה כזאת, ולא ביקשו מרבינו שיתפלל עליו כי לא רצו להטריחו, והוא לא התעורר מההרדמה ונפטר.

המשפחה הודיעה לרבינו שהוא נפטר, ורבינו ביקש להשתתף בהלווית רבו לפרק השולח, וסיכם עם המשפחה כי בשעה עשר בערב הוא והם יהיו בבית הקברות, רבינו נסע לשם והגיע לבית הקברות בשעה היעודה, ולא מצא את ההלוויה, וחזר הביתה בלי להיות בהלווית רבו לפרק השולח. לאחר יומיים נסע רבינו לנחם את המשפחה של רבו לפרק השולח, והתברר כי יש שם שני בתי קברות. ורבינו נסע לבית קברות אחד. והוא נקבר בבית הקברות השני.

איבדנו את האדם הכשר שהגן על הדור, איבדנו את הרבי של כולנו, ואיבדנו את אבינו הגדול. רבינו אמר לי פעם שהוא לומד בבין הזמנים יותר מאשר באמצע הזמן, אני לא מבין איך שייך אצל רבינו יותר, הרי הוא למד כל הזמן, והיה חבל לו על דקות ואף על שניות שילכו לבטלה, א"כ מה שייך יותר מזה,

גנזי הדעת

תשובה: בזה שעושים חג שבועות יוצא⁶.

שאלה: האם ספרו בני ישראל ספירת העומר במדבר?
תשובה: **מסתבר שלא ספרו**.²

וצ"ע שלכאורה שייך כל זה בעת צאתם ממצרים שעדיין לא קיבלו את התורה, אכן מה שייך ענין זה בכל שנה ושנה.

תשובה: אנחנו צריכין לזכור זה תמיד כמה רוצים את התורה.³

6. בדרהוקה (מי ריגד) מילי הביאים ונו צריך לספור מ"ט. אבל ביום ז' אין צריך לספור שהרי נזכר בברכה ובתפלה, ובספר אדרת אליהו (לרבי רפאל עמנואל חי ריקן, מנחת ס"ח ב') כתב [והוא] בזכר דוד הר"ל, 'כתוב אחד אומר וחספו חמשיים יום, האמת כך הוא, דאנו מספרים חמשיים יום, כי קידשו שאנו מקדשים ליל שבועות זו היא ספירת יום חמשיים, כי ידעיים אנתו שיום חמשיה הוא עצרת, ולכן אין אנו צריכים לבדוק לקפידו מא בשאר הלילות כמה ימים בעומה, ובשאר הלילות אין שום ימים האם הם אלו ימים מונים אלה, נמצא דאין אנו צריכים פירוש הפסוק כלל מה שדחקוהו קושיא וז' הוסיב ב"ה לתור אחד אדרת, וברכת הספירה מא בשאר הלילות כמה ימים בעומה, ובספר ענין לין שיום פאגאלי, מנחת ס"ח ב') כתב 'מה שכתב הרב אדרת אליהו ויטב בעיני דהוא ידוע בעיני דהוא בר הנמד, אך לא יכון כפי מה שר' ברה"ט באה"ט פ"ח ט"ז', בדרהוקה כוונתו ללכת בשבת בבוא הויט 'מיכנר' האחרונים שמאחרין להתפלל ערבית בכניסת שבועות כדי שיהיו תמימים ימי הספירה, דאם יש ספירה בליל שבועות אם כן אין חסרון להתפלל מבעוד יום כמו כל ימי הספירה, ובמשך חכמה כתב 'הענין וכו', ותספור חמשיים יום, שיום חמשיים הוא יום טוב, והוא מכון ביום ונשתנה מוולתו בחגיגתו וקרבנו, והוא בספירה לבד, וכד' ומתפרש הויט בדרי אגרימ' מנחות, פעמים שאנה סופר י"ב ב"ג, שיום טוב הוא הספירה, ומדויק לפי זה לשון הרמב"ם, 'הוא יום טוב, והוא מכון ביום ונשתנה מוולתו בחגיגתו וקרבנו, והוא בספירה לבד, וכד' ומתפרש הויט בדרי אגרימ' מנחות, פעמים שאנה סופר י"ב ב"ג, שיום טוב הוא הספירה, ומדויק לפי זה

במשנתו של הרב זצ"ל בענייני תלמידי רבי עקיבא

'אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס' וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמם'

(יבמות ס"ב ב, נדרים נ' א')

ר"ע, וסיים: 'ואף שהיו תלמידי רבי עקיבא אפשר מן השמים לא נתנו להם סייעתא דשמיא כדי ללמוד לדורות' (דרך שיחה שם).

ומן הראוי להוסיף בזה דברים, על ענין צרות עין (שהרי 'נהגו כבוד' נגזר גם מענין זה) ממה שכתב הרב במקור"א (אורחות יושר, ערך מדות), הרב מביא מעשה מהמדרש, שר"ע העביר מסר מיוחד זה לתלמידיו: 'גם בגיחזי מצינו שה' גדול בתורה כדאית' בירו' (שם) רק שה' לו עין צרה כמ"ש שם ובבבלי (סנהדרין ק"ז ב) רבן דחה מקמי' ע"ש וגם בפסוק מבואר שרץ אחר נעמן ולקח ממנו ממון ולא חש לחילול ה' ולכבוד רבו בשביל תאוותו להכסף וכ"ז אינו אלא מדות מושחתות ועבור זה אמרו שאין לו חלק לעוה"ב (ואף שאמרו שם עליהם שעשו עוד עברות אבל עיקרן בא מדברים אלו המפורשים בפסוקים ומזה הגיעו לעוד עברות אח"כ) ובמדרש (פטרון תורה ס"פ תזריע) אמרו מעשה בר' עקיבא שהשכימו תלמידיו לשנות בבית המדרש וה' הספד (ה"י נראה להם שר"ע בוכה ומספיד) אמרו שמא חסיד מת ונראה לר"ע וסופדו הלכו לבתיהן ולבשו שחורין וישבו לפני ר"ע (אמר להן) שאלו באבל ולא השיבן אמר להן מה ראתם לשאול כן ולחלף בגדיכם אמרו לו שבאו וראינו אותך חלוצ ומתניך קשורים ומספיד אמר להן שהייתי דורש בפרשת נגעים וזכרתי לגיחזי שה' ראוי להיות נביא כאלישע ובדבר קל נטל שלו עליו נאמר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה עכ"ל ולכן בכה ר"ע שנצטער על גיחזי שהפסיד הכל בשביל דבר קל'.

ובענין זה של נהיגת כבוד זה בזה, ולפי המבואר בגמ' שהיו תריסר אלפי זוגות תלמידים, וביאר הרב שילמדו בחברותות' (ראה דרך שיחה שם), ראינו לנכון להביא מה שציין הרב בפירושו 'השם אורחותיו' על דברי הרא"ש, בספרו 'ארחות חיים', בענין ניצוח חבירים בויכוח, ודרכו של החכם בדבר זה.

דהנה כתב הרא"ש: 'אל תעלה בדעתך לנצח את החכם כי לא תרבה על חכמתו חכמה'. וכתב הרב: 'לא ידעתי מקורו'. אך הרב מציין דוגמאות לכך: 'ועי' מנחות ס"ח ב' צהבו פניך שהשבת את

הזקן תמיה אני אם תאריך ימים כו' ע"ש. שם מבואר שאין לתלמיד להשיב בדרך ניצוח לרבו, (וכבר נתבארה גמ' זו לעיל). עוד מוסיף הרב: 'ועי' כלה רבתי פ"ה ואל יכריעוך פ"ך דלא ליקום במילי כד מנצח, ושם בפירושו למסכת כלה, פירש הרב כך: 'שלא תרצה להעמיד דבריך כמנצח, אלא תודה על האמת'.

עוד מציין הרב: 'ובפסחים ק"ט א' זמרו למי שנוצחין אותו ושמת, ושם איתא כך: 'אמר רב כהנא משום רבי ישמעאל ברבי יוסי מאי דכתיב למנצח מזמור לדוד זמרו למי שנוצחין אותו ושמת, בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם בשר ודם מנצחין אותו ועצב, אבל הקב"ה נוצחין אותו ושמת' וכו'.

ומוסיף הרב דוגמא נוספת לדבר זה: 'ועי' קדושין ל"א ב' לא סותר את דבריו גבי אביו, שם נאמר כך: 'ת"ר איזהו מורא ואיזהו כיבוד, מורא לא עומד במקומו ולא יושב במקומו ולא סותר את דבריו ולא מכריעו, ומציין הרב מקור לזה גם גבי רבו: 'ובתוספתא פ"ג דמגילה איתא דהוא הדין גבי רבו, ושם בהלכה ט"ו נאמר כך: 'איזו היא קימה שאמרה תורה מפני שיבה תקום עומד מפניו בתוך ארבע אמות, איזו הוא הדור שאמרה תורה והדרת פני זקן לא עומד במקומו ולא מדבר במקומו ולא סותר את דבריו נוהג בו מורא ויראה'.

ומסיים הרב בדברים נוקבים מדברי הספר חסידים: 'ובספר חסידים סי' קמ"ב כתב, אם אתה מתווכח עם חכם, אל יהי לך לצער אם נצחק, כי ממנו תלמוד ותוסיף חכמה, אם תנצח אותו מה תרויח, אבל אם נצחק הרווחת אשר ידעת עתה, מה שלא ידעת קודם לכן, עכ"ל.

פירוש השם אורחותיו, ליום שישי, אות ק"

רבינו זצוקל מברך על ספירת העומר מתוך הלוח המיוחד שהיה מביא לו מדי שנה מקורבו הרה"ר דניאל גולדשטון שליט"א.

נשאל הרב: וכי כל כך חמור הוא מה שלא נהגו כבוד זה לזה שכולם מתו על עון זה?, והשיב: 'הם היו צריכים להנהיג את הדור והיו למדין מהן וענין של מידות הוא ולכן לא היתה עצה אחרת'.

והטעם שלא עשו תשובה וגם רבם לא הוכיחם, הוא מפני שר"ע עצמו לא ידע הטעם, ובמדרש רבה (קהלת י"א ו') איתא שאמר לשבעת תלמידיו החדשים 'הראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה אתם לא תהיו כן מיד עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה, וטעם זה על כי היו צרי עין נתחדש לו אח"כ, ועוד שסברו שנהגו כדן שהרי לא ביזו אחד לשני והטענה עליהם היתה שלא נהגו כבוד' וסברו שלא היה צריך יותר, וכשראו שהתחילו למות מדוע לא חזרו בתשובה תשובה כבר נגזרה גזירה ולא הועילה תשובתם כדי להראות לדורות, ומה שאמרו במדרש שם 'מיד עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה', וכי מיד עשו והעמידו ישיבות בכל הארץ? אלא זה גופא שקיבלו את דברי ר"ע בזה גופא נתמלא כל הארץ תורה.

והוסיף הרב: 'ובכלל ענין של מידות קשה מאד לשנות הרמב"ן כותב בשם הרמב"ם (בשמונה פרקים, פרק רביעי) שעונשו של משה היה משום שכעס וכיון שחשבו שכל מה שעושה הוא על פי הקב"ה 'מתנועותיו ומדבריו כולם למדים', ולכן היה חמור עונשו כל כך (דרך שיחה, עמ' שצ"ד ואילך).

וראינו להעתיק דברי הרב בספרו 'ארחות יושר' (ערך חנוך) שהרב קישר לענין זה, וזה לשונו שם: 'ובחזו"א (אמונה ובטחון פ"ד סי' ט"ז) מן המפסידים היותר עיקריים היות מלמד לרבים בלתי שלם במדותיו המחנך הבלתי שלם הפסדותיו כפולים כו' וכאשר מייסר את תלמידו בביטוי גס וזעקת רוגז על העול אשר עשה מתערב כאן רע וטוב אם יש כאן תועלת תוכחה והחנך מתעורר על חטאו וגומר בלבו שלא לשנות חטא זה יש כאן ענין רע שהחנך מתרגל בגסות ובקפדנות המקבל מרבו שרואהו משתמש במכונות אלו בשעת תוכחתו וגדול שימושה יותר מלימודה והתלמיד מחקה תמיד את רבותיו ועל הרוב גם התוכחה לקויה כשמתלווה עמה ממדות הלא טובות וכאשר יתמיד החנך לעמוד לפני מחנך בלתי שלם יתמיד לנחול מדות הרעות מן המחנך כו' ע"ש שהאריך, וכבר אמרו (יר' מו"ק פ"ב ה"ב) 'לפין מקלקלתא ומתקנתא לא ילפין (בנ"א לומדין מדברים הרעים ולא מדברים הטובים) ויש להביא ראי' לדברי מרן ממ"ש במנחות ס"ח ב' יתיב ר"ט וקא קשיא לי מה בין קודם לעומר לקודם שתי הלחם אמר לפניו יהודא בר נחמ' (להלן הגי' ר' יהודא ומשמע שהי' תנא) לא אם אמרת קודם לעומר שכן לא הותר מכללו אצל הדיוט תאמר קודם לשתי הלחם שהותר מכללו אצל הדיוט שתק ר"ט צהבו פניו של ר' יהודא בן נחמ' א"ל ר"ע יהודא יהודא צהבו פניך שהשבת את זקן תמהני אם תאריך ימים אר"י בר' אלעאי פרס הפסח ה' כשעליתי לעצרת שאלתי אחריו יהודא בן נחמ' היכן הוא ואמרו לי נפטר והלך לו והנה מלשון הגמ' משמע שר"ט כלל לא הקפיד עליו בזה אדברה מסתמא שמח שפשט לו קושייתו ורק ר"ע הרגיש בו ששמח מזה וקללו שלא יאריך ימים ויש לתמוה מאי כולי האי שמגיע לו מיתה בשביל זה וכל ישראל יפסידו ת"ח כזה ה' לו להוכיחו ולהזהירו שלא יעשה כן וי"ל דאדברה בשביל שהי' תנא ואדם גדול ובודאי י"ה ממונהגי הדור ואלפי תלמידים ילמדו אצלו וכיון שהרגיש בו מדה רעה זו שמתכבד בקלון רבותיו ומדות קשה לעקור חשש שהמדה הזאת תעבור אלפי תלמידיו ויהי' בזה תקלה לדורות ולכן יותר נוח שימות ולא יעביר מדות רעות לתלמידיו וכנ"ל בדברי מרן ז"ל'.

והוסיף על כך הרב בהזדמנות, לבאר גם את ענין מיתתם של אלפי תלמידי

במעמד רוחני נעלה, הוכנס ספר תורה לבית מדרשו של הרב זיע"א, במעמד מסר בנו הגרי"ש שליט"א שיעור בענין גליונות הס"ת, בענין שהיה נוגע למעשה בס"ת המיוחד שנכנס להיכל ה'

בענין הספרי תורה הקשנים שאין בהם שיעור גליונות מלמעלה ומלמטה ובין דף לדף האמור בגמ' ובשו"ע אם יש חשש או ענין לא לקרוא בהם

רחב גודל, ולכאורה צ"ע מה שייך לומר הלכות בגליון חומשין, והלא חומש אין קדושתו כקדושת ס"ת וכדכתב הרמב"ם כמה פעמים (בפ"ז מס"ת הי"א ושם בה"ד ושם בהט"ז ושם בפ"י הי"א) ומאי נפק"מ איך יכתבנו, התינוח לשיטת הרשב"א שהובא בשו"ע יו"ד סי' רפ"ג ס"א דחומש קדושתו כקדושת ס"ת א"ש, אבל לשיטת הרמב"ם שהובא שם בשו"ע דאין קדושתו כקדושת ס"ת צ"ע, ואף להרשב"א צ"ע דהא אין קורין חומשין בביהכ"נ וא"כ מה איכפ"ל אם לא יעשה גליון, והלא מצות כתיבת ס"ת לכאורה פשוט שאף להרשב"א אין מקיים בכתיבת חומש דאין כאן ס"ת שלם, [ואף אם יכתוב חמשה חומשים נפרדים לא קיים המצוה, עי' דרישה סי' רפ"ג], ודוחק לומר דהצריך גליון כי היכי דליהוי ליה קדושת חומש שיהיה אסור להניח עליו נביאים וכתובים וכדכתב הרמב"ם פ"י מס"ת ה"ה, ואם לא יהיה להחומש גליון יהיה מותר להניח עליו נביאים וכתובים, זה לכאורה לא מסתברא, דהא סוף סוף חומש מעלתו גדולה מנביאים וכתובים, בפרט שגם בתורה הגליון אינו אלא למצוה ולא לעיכוב וכדכתב הרמב"ם, גם לא מסתברא דהצריכה הגמ' גליון לחומש כדי שיהיה מותר לכתוב חומש אף שאסור לכתוב מגילות, חומש התיור, וכדכ' הרמב"ם בפ"ז מס"ת הי"ד, ואם אין גליון אסור לכתוב דחשיב כמגילה, דזה לא מסתברא תדע דאם כרך תורה נביאים וכתובים יחד אף שאין קדושתו כקדושת ס"ת מ"מ מותר לכתוב יחד ואין בזה משום מגילה וכדכתב הרמב"ם בפ"ז מס"ת, ותו דאטו יש איסור לכתוב ס"ת פסול כגון שאין אזכוריה לכתוב לשמה, או שהקלף נעבד שלא לשמה, או שאר הפסולים המנויים ברמב"ם פ"י מס"ת ה"א, אטו יש בזה איסור של כתב מגילות מגילות, פשיטא דשרי, וכ"מ להדיא ברמב"ם שם שכתב שאם נעשה באחד מהפסולים הללו הרי הוא כחומש מן החומשין שמלמדין בהן התינוקות ואין בו קדושת ס"ת ואין קורין בו רבים, בפרט

הרב זצוק"ל חזלאיקה ב"ר ב"ר בעומר, נראה הגרמ"ב זילברברג שליט"א

שיעור הגליון שאף בס"ת אינו מעכב וכנ"ל, גם אין לומר דהגמ' באה לומר שבדווקא יעשה לחומשין גליון יותר קטן מס"ת כדי שלא יבואו לקרות בו ברבים, זה ליתא חדא דא"כ הו"ל להזהיר לעשות יותר קטן, ולא לכתוב ג' אצבעות דמשמע שזה בדווקא, ועוד דזה ליתא דבהדיא איתא במס' סופרים פ"ב ובמס' ס"ת פ"ב כאן וכאן (כלומר בין בס"ת ובין בחומשין) אם רצה להוסיף מוסיף (בשיעור הגליונות, פי' קלף לאמרו"ר מרן זללה"ה), וע"ע בדוכסוסטוס לאמרו"ר מרן זללה"ה בפ"ב מס"ת ה"ד ד"ה מניחין שלהוסיף שרי.

ונראה דמכח קושיא זו לומד הרמב"ם שכל ההלכה של שיעור הגליון בתורה אינו אלא למצוה בעלמא ולא לעיכובא, כל הענין הוא מנוי הכתיבה או מנוי הספר, ובזה שייך לומר הלכות גם לחומשין שאין להן דיני ס"ת.

ד. עוד לכאורה נראה דיש להביא ראיה שהגליונות אינן אלא למצוה בעלמא, בסנהדרין כ"א ב' איתא דלמלך היה ס"ת שהיתה כמין קמיע ותלויה לו בזרועו, ועי' בתוספתא סנהדרין פ"ד הל' שלר' יהודה ס"ת מימינו ותפילין בשמאלו, משמע דזה היה בגודל של תפילין, ובגודל הזה א"א שיהיה לו גליונות טפח מלמטה וג' אצבעות מלמעלה, בפרט לפמש"כ במסכת ס"ת פ"ב ה"ד דהגליונות לא יהיו מרובין על הכתב ועי' בדוכסוסטוס שם לאמרו"ר מרן זללה"ה דהמאירי בקרית ספר הביאו ובמקדש מעט סי' רע"ג סק"א כתב דהרמב"ם רמזה, וזהו מנוי הספר, ואם בס"ת של המלך הקפידו ע"ז ודאי לא יתכן שהגליונות היו טפח מלמטה וג' אצבעות מלמעלה, והסברא נותנת שזה ענין יחסי דהא כ"ז הוא ענין נוי הספר, והס"ת שהרמב"ם מדבר עליו ארכו שבע עשרה אצבעות ומתוכו הגליונות שלמטה ולמעלה ביחד שבע אצבעות כדכתב בפ"ט מס"ת ה"ה, ובזה הכתב מרובה על הגליון והגליונות בשיעור הנאמר בגמ', וודאי מסתברא שאם הכתב הרבה פחות מזה כגון בס"ת של המלך, גם הגליונות מתקטנים.

א. איתא בגמ' מנחות דף ל' א' והובא ברמב"ם פ"ט מס"ת ה"ב ובשו"ע יו"ד סי' רע"ג ס"א שיעור הגליון מלמטה טפח (היינו עשר צ"מ לדעת החזו"ר) ומלמעלה ג' אצבעות (היינו 7 וחצי צ"מ), ובין דף לדף שתי אצבעות (היינו חמש צ"מ) וכתב הרמב"ם שם וכו' בשו"ע שם ס"ה כל אלו הדברים אינם אלא למצוה מן המובחר ואם שינה כשר, והנה כל המפרשים לא ציינו מקור להרמב"ם במש"כ שא"ז אלא למצוה, והנה בהלכה א' כתב הרמב"ם דיני ארכו כהקיפו שלא יעשה ארכו יותר על הקיפו ולא הקיפו יותר על ארכו וכו', ואח"כ בהלכה ב' איירי על שיעור הגליון וכו' וסיים שכל אלו הדברים אינם אלא למצוה מן המובחר, ועל שתי ההלכות ציין הכ"מ גמ' בב"ב דף י"ד א' דרב הונא כתב שבעים ס"ת ולא אתרמי ליה אלא חד שארכו כהקיפו, ואין לנו לומר דכולהו הוו פסולים, ועוד מדקתני אין עושין ס"ת ארכו יותר על הקיפו וכו' ולא קתני אם עשה פסול, וכיון שכן ה"ה לכל אלו השיעורים דלא הוו אלא למצוה עכ"ל,

ולכאורה דין הקיפו כארכו שבהלכה א' ברמב"ם הוא מגמ' ב"ב, ואילו שיעור הגליון שבהלכה ב' הוא ממנחות דף ל', וא"כ מה הראיה מא' לחבירו, וצ"ע.

והנה ראיתי בקרית מלך לאמרו"ר מרן הגאון זללה"ה שהביא מקור מהא דאמרין בשבת פ' כל כתיבי (קט"ז א') וז"ל עי' שבת קט"ז דגייז ושדי ומשמע דאין ס"ת נפסל בכך ע"ש וה"ה לא הניח בתחילה עכ"ל, וכוונתו דאיבעיא להו התם אם הגליונים של ס"ת מצילין אותן מפני הדליקה ופשיט התם הגמ' מהא דתניא ס"ת שנמחק אם יש בו ללקט פ"ה אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון מצילין ואם לאו אין מצילין, ופריך

גם אם אין בו ללקט פ"ה אותיות נמי הו"ל מצילין מצד הגליונים שיש בהם קדושה, ומשני דמייירי דגייז ושדי ואין גליונים, והשתא קשה אי מייירי בגייז ושדי לכאורה גם אם יש בו ללקט פ"ה אותיות אין להצילו דהא הו"ל ס"ת בלי גליון, מכאן מוכח דכל הגליונות אינו לעיכובא אלא למצוה, מיהו לכאורה יש להעיר ע"ז דיתכן שאם זה נכתב עם גליונות ואח"כ נחתך הגליון עדיף טפי מאם לכתחילה לא הוו גליונות, מידי דהוה מוקף גויל דכתב המ"ב בס' ל"ב סקל"ד וסקנ"ט דאם בשעת הכתיבה היה מוקף גויל ואח"כ נעשה שם נקב וכדו' כשר, וכן לגבי נפסק האות ותינוק דלא חכים ולא טיפש יודע לקרותו, יש חילוק אם זה נעשה בשעת הכתיבה או אח"כ ע"ש בסימן ל"ב סט"ז בשו"ע, תדע דהגמ' אמרה דגייז ושדי, ול"ק דלכתחילה לא היו גליונות.

ב. והיה אפשר לומר דמקור הרמב"ם הוא מהא דאמר' התם במנחות בהמשך הגמ' אל ימעט אדם את הכתב לא מפני ריוח של מטה ולא מפני ריוח של מעלה, ופירש"י לא ימעט לעשות אותיות קטנות בשיטה עליונה ותחתונה מפני ריוח הגליון עכ"ל, מבואר דעדיף לנו שהאותיות יהיו שוות אפי' שזה על חשבון שהגליון יהיה פחות מהשיעור, הרי שא"ז מעכב, [שו"ר שבחזו"א מנחות סי' מ"ב סק"א כ"כ בשם אביו זקנינו זללה"ה בשם התפארת צביל], מיהו באמת אי"ז מוכרח דהא הגמ' גם אומרת שם שלא ימעט בכתב מפני ריוח שבין פרשה לפרשה, והתם אין הכוונה שעדיף שלא יהיה ריוח בין פרשה לפרשה העיקר שלא ימעט בכתב, דזה אינו נכון דהדין להשאיר פרשה פתוחה וסתומה זה לעיכובא, וע"כ דשם הכונה שהסופר יזרז עצמו שלא יגיע לידי כך, וכדפירש הגמ"ק, וכדכתב הט"ז ברע"ג סק"ג, וא"כ ה"נ יש לפרש שיזרז עצמו שלא יבוא לידי כך.

ג. והנה בהמשך הגמ' איתא ובחומשין מלמטה שלש אצבעות מלמעלה שתי אצבעות ובין דף לדף כמלוא ריוח

מערת רבי עקיבא – בבני ברק

מערה עלומה ומסתורית, שכנה לה עד לפני כמה עשורים, באיזור שנקרא היום 'הר השלום' – 'מערת רבי עקיבא' כך היה שמה, דבר המערה נמסר פעמים רבות מרבינו, להלן סקירה קצרה.

ומכל המקורות הללו נפנה אל המערה המדוברת, ככל הנראה, כיון שמקום מושבו של רבי עקיבא היה בבני ברק, היתה המערה מיוחסת אליו. שימוש המערה והצורך בה, לדעת רבינו

זה הי, אבל בעוה"ר בנה(ח) אולם ע"ג וסתורהו. רבינו בתשובה לשואל שהתעניין בדבר מיקום המערה

- היה כמחבוא מפני הגויים (אולי מפני המלחמות שהיו ברומאים בתקופת מרד בר כוכבא, וראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה), (יש

אחרים משערים שר"ע אף עסק בתורה עם תלמידיו באותה מערה, והמעשה המפורסם בהגדה של פסח שהיו מסובין כל אותו הלילה, היה אף הוא במערה זו, ההוכחה לזה, היא העובדה שהוצרכו התלמידים לומר להם שהגיע זמן ק"ש של שחרית, אם היו במערה, מובן הדבר, משום החשיכה ששררה שם, ויש לדחות).

אפשר שבשעת השמד נחבא שם ר' עקיבא' רבינו בתשובה לשאלה, על השימוש במערה

מיקום המערה היה, באיזור שנקרא היום 'הר השלום', רבינו העיד כי היו הולכים להתפלל במקום זה, וגם אביו מרן בעל הקה"י זיע"א התפלל שם, עד שבאחד ההזדמנויות נסע ראש העיר לחו"ל, והעיר נעשתה כהפקר, ובנו שם בהר בית מלון, והמקום חולל (מנחת תודה שם, וראה תמונה).

מתחבא שם ר' עקיבא' רבינו בתשובה לשאלה, על השימוש במערה

לפי ההשערות הנ"ל ועדותו של רבינו, ניתן לשער בנקל, כי לא בכדי זכתה המושבה שהפכה לעיר - להיות מקום אכסניה של תורה, למרן בעל החזו"א זללה"ה, וגדולי עולם, ולהוות אבן שואבת לבני תורה די בכל אתר ואתר, וכבר ידוע המעשה עם מרן החזו"א - כפי שהעיד רבינו - שפעם הלך עמו, באיזור שנמצא היום 'בית הקברות' (סוף רחוב חזו"א), לפתע נעצר החזו"א ואמר שבמקום הזה עברו ודברו בלימוד, כי במקום שעברו בני תורה ודיברו בלימוד, אפשר להרגיש זאת, ורבינו הוסיף שלדרגה זו אפשר להגיע רק ע"י לימוד התורה הקדושה (להדבק, ח"א, עמ' 137, וראה ארחות רבינו, מהדורה, ח"א, עמ' שע"ה, אות ד'), אם במקום זה לימד ר"ע תורה, וגם רשב"י ישב לפניו כאן י"ג שנים, המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא...

מתחבא שם מפני הגויים' רבינו בתשובה לשאלה, על השימוש במערה

נשמח לקבל לידי מערכת הגליון, אי אלו פרטים נוספים שיש בהם כדי להוסיף נופך על הנכתב כאן

שם העיר 'בני ברק' נמצא כבר בנביא יהושע (י"ט, מ"ה), רבינו סיפר כי כאשר הגיעו לבני ברק, היה כפר ערבי, במקום שנמצא היום 'בית הקברות' ושמו היה 'בומבריק' (י"א: איבן איבירק), וראש העיר דאז, שיער שמקור השם הוא 'בני ברק', גם כי מבואר בנביא (שם) שהעיר 'בני ברק' שוכנת על יד נהר הירקון (מנחת תודה, עמ' רצ"ג).

בחז"ל נזכר פעמים רבות כי מקום מושבו של ר"ע היה בבני ברק, 'אחר רבי עקיבא לבני ברק' (סנהדרין ל"ב ב') 'מעשה במרחץ של בני ברק שפקקו נקביו מעי"ט למחר נכנס ראב"ע ור"ע והזיעו בו ויצאו ונשתטפו בבית החיצון' וכו' (שבת מ' א'). כמו כן מצינו, שרשב"י בא ללמוד לפני ר"ע בבני ברק; 'רבי חנניא בן חכנאי ורבי שמעון בן יוחאי הלכו ללמד תורה אצל רבי עקיבא בבני ברק, שהו שם שלש עשרה שנה' וכו' (ויקרא רבה, פרשה כ"א, ס' ח'), יש גם מי שכתב לגרסו בדברי הגמ' בגיטין (י"ז ב') ובסנהדרין (צ"ו ב') 'מבני בניו של סיסרא למדו תורה בבני ברק' והמכוון לר"ע שהיה מבני בניו של סיסרא (ראה תולדות תנאים ואמוראים בערך 'רבי עקיבא בן יוסף').

יתירה על כך, נראה מדברי אבות דר"נ (פרק ח', בחלק מהנוסחאות, ראה מהד"ר ניו יורק, תש"ה, עמ' פ"ב) שהמעשה המוזכר בכתובות (ס"ג א') ובגדרים (נ' א') עם אשתו של ר"ע - כאשר חזר לביתו לאחר כ"ד שנות לימוד תורה ותלמידיו אחריו, ואמר להם 'שלי ושלכם שלה הוא' - התרחש בעיר בני ברק, שם גם נאמר שר"ע לימד תורה בבני ברק מתוך הדחק.

עוד נאמר בחז"ל: 'מעשה בתינוק אחד מבני ברק ששבר צלוחית בשבת והראה לו אביו באזנו ונתירא מאביו, והלך ואבד עצמו בבור, ושאלו את רבי עקיבא ואמר אין מונעין הימנו כל דבר', (מסכת שמחות, פ"ב, ה"ה), ועוד אמרו: 'מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו ומת ובאו בני משפחה וערערו לומר קטן

מהנעשה והמתחדש בעניני דיומא

במוצאי שב"ק פרשת אמור התקיים מעמד לחיים בבית הרב זצוק"ל, לאחר השיעור ירושלמי הנמסר ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א, לרגל הוצאת ספר תורת כהנים עם הגהות הגר"א וביאור החפץ חיים במהדורה חדשה ומפוארת בתוספת מפתחות עניינים ע"י צאצאיו משפחת זאקס, כאשר גולת הכותרת בהוצאה זו, הם הגהות והערות מהרב זצוק"ל שכתב בצעירותו ממש שהתגלו רק לאחר פטירתו ונמסרו לידם ע"י מכון "שיח אמונה" להדפסה במהדורה החדשה.

הגר"ש קניבסקי שליט"א קיבל בהתרגשות את הספר ודיבר במעלת הביאור החפץ חיים לבאר הדברים כפשוטם בגאונות בתימצות ולברוח מדברים מטובכים והרחיב שכך היה גם דרכו של אביו הרב זצוק"ל בספריו בבהירות נפלאה בצורה זו

ניתן להשיג בחניות המובחרות ואצל משפחת זאקס בירושלים רח' גרוסברג 11 ק"א גוש שמונים 0533167865 וברח' גבעת שאול 17 0533133619 בבני ברק רח' בית הלל 14 0533190776/5 ובק"ס רחוב חזון אי"ש 15 חפציבה 089761354.

מעמד לחיים לרגל הוצאת הספר

הסדר החדש 'תורת כהנים' עם הגהות והערות מורב זצוק"ל הסתמסמות לאשונה

שיח יצחק

מדברי גאב"ד רמת אלחנן מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שליבן מפי גיסו הרב זצ"ל

תשובה. לכאורה היה נראה שעדיין יוכל לספור בברכה, כי אין זה ספירה אלא אמר לו סיפור דברים בעלמא, ובפרט שלא נתכוון כלל לספירה, ויש לצרף את הפוסקים שהביא בביאור הלכה (שם) שמצוות צריכות כוונה והוא הרי לא נתכוון.

אולם גיסי מרן הגר"ח קניבסקי (שליט"א) (זצוקלה"ה) חושש לזה שלא יוכל לספור יותר בברכה, מאחר וספר ברמז, והדבר דומה לאחד שיאמר בליל י"ב לספירה היום הספירה היא כמנין השבטים, דהוי ספירה, ושוב לא יכול לברך, ולכאורה יש לשאול שכאשר אחד שואל אותו מה הספירה של היום, אם עדיין לא ספר, לא יאמר לו את סכום הספירה, אלא יאמר לו 'אתמול היה כך וכך', והרי כבר ספר ברמז, ויש לומר שאין ספירה ברמז של היום כיון שאמר אתמול היה כך וכך, וכדי שיהיה ספירה ברמז שיצא ידי חובתו צריך לומר 'היום מסיימים ספירת העומר'.

ויי העמודים וחשוקיהם, גליין ו', עמ' נ"א

שאלה. כתב בשו"ע (סימן תפ"ט ס"ד) שהשואל את חבירו בימי הספירה כמה ימים סופרים היום, לא יאמר לו כי אם יאמר לו שוב לא יוכל לספור עם ברכה, שהרי יתכן שיצא ידי חובת הספירה בזה שאמר לו את הסכום שסופרים היום, ולכן יאמר לו כמה היה הספירה של אתמול.

מעשה בראובן שאמר לבנו חיים ביום האחרון של הספירה היום מסיימים לספור ספירת העומר, ולכן תספור היום ביותר כוונה, שאת המצוה הזאת של הספירה כבר לא תוכל לקיים אלא בעוד כשנה, שמעון שהוא יהודי תלמיד חכם עמד בסמוך, ושמע איך שראובן מדרבן את בנו לספור ספירת העומר ביתר כוונה, נגש אל ראובן ואמר לו יתכן שאתה כבר לא יכול לספור עם ברכה כי אמרת לבנך 'היום מסיימים לספור ספירת העומר', ואולי כבר יצאת ידי חובה באמירה זו ואף שהספירה הייתה רק ברמז, אולי זה מספיק עבור הספירה, כעת שואל ראובן האם אני עדיין יכול לספור ספירת העומר בברכה? או ששמעון צודק ואספור בלא ברכה?

ניתן להאזין לשאלות אקטואליות קצרות מתורת גאב"ד רמת אלחנן שליט"א שליבן מפי גיסו הרב זצ"ל, בקו 04-3760582

שיעורי הירושלמי לע"נ מרן זצוק"ל

כשאיפתו נמסרים לטובת נשמת רבינו מרן זצוק"ל

ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

מידי יום לאחר תפילת מנחה בזמנה בבית שני בבית המדרש לדרמן

בימים אלו החלו בשיעור בלימוד מסכת סוכה

בהספק של דף ירושלמי בכל יום

ניתן גם לשמוע את השיעורים במערכת 'קול הלשון' ובמספר ישיר 073-321-2004

מראות הוד משולחנו של הרב זצוק"ל בימים אלו

כהנהגתו של הרב זצוק"ל מידי ערב פסח, קיים בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א סיום הש"ס בבלי וירושלמי בערב פסח, במנין הקבוע בבית הרב זצוק"ל

מעמד הוקרה לעשרות מבני ישיבת 'משכנות התורה' משתתפי תוכנית 'מדובבי שיח' התקיים בבית הרב זצוק"ל לרגל סיום מחזור הלימוד בספר 'ארחות יושר', נשאו דברים רבני הישיבה שליט"א

מעמד הוקרה לעשרות מבני ישיבת 'ארחות תורה' משתתפי תוכנית 'מדובבי שיח' לרגל סיום ספר 'ארחות יושר' התקיים בבית הרב זצוק"ל, נשאו דברים רבני הישיבה

מעמד הוקרה לעשרות מבני ישיבת 'בית מדרש עליון' לרגל סיום מחזור הלימוד בספר 'ארחות יושר', התקיים בבית הרב זצוק"ל בהשתתפות הגאון רבי ישראל [בן פוריה לאה לרפו"ש] סוקל שליט"א מראשי הישיבה, והגר"י שניידר שליט"א

מצטייני ישיבת המתמידים משכנות פאג"י-סנהדריה בירושלים הגיעו לביקור חזיון מיוחד בבית הרב זצוק"ל

תלמידי תלמוד תורה קרלין מבני ברק הגיעו למבחן בבית הרב זצ"ל על פרק ארבעה אבות, ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

שלמסר לשמיעת שיעורי הירושלמי
מהגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א
ולסדרי ומבחני 'שיח התורה'
03-308-5000
או בעמדות 'נדרים פלוס'

טל: 03-30-777-00
פקס: 072-2606425
פרטי הבנק: פאג"י, סניף 188,
מ"ח 409-715781 ע"ש 'שיח אמונה'

להערות והארות, ולקבלת העלון בדוא"ל: se3077700@gmail.com

מכון
'שיח אמונה'
להאדרת ספרי מרן רשכבה"ג
הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

דבר בעתו מה טוב

דעת נוטה במדבר

תשובות רבינו הקדוש
מרן הגר"ח קניבסקי זצוקללה"ה
על חומש במדבר

נלקט מתוך עשרות אלפי תשובות שהשיב בכתב ידו
ונפו על ידו בי"ג נפה

בתוספת מקורות וכיאותים
בעריכת תלמידי חכמים מופלגים רבני 'דעת נוטה'
בראשות בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

מכון לחאדורת ספרי רשומות
מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

להשיג בבית מרן זצוק"ל
או בחנויות הספרים המובחרות
לכמויות: מכון שיח אמונה 03-3077700

גיליון מס' 563 פרשת בחוקות
תשפ"ד שנה שנים עשרה

לעילוי נשמת 45 ההרואים
הקדושים במירון
במלאת ג' שנים לאסון
ל"ג בעומר תשפ"א

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - עמל התורה

תמיד למרום לזכות לאסוקי שמעתא הס המה המלאכים היוצאים מעמל התורה, וכתב בתשובות וכתבים (או"ח סי' ק"ד) ולברר שמעתתא לסעיפי ולדיני זהו עיקר עמלה של תורה שהגדילו חכמים באור ענינה, וכתב בקובץ אגרות (ח"א סי' מ"ד) ואחרי שהאדם מתעמל זמן מועט בתורה קונה אהבת התורה והוא מתאוה ללימוד יותר מכל תענוגי העולם וכתב (שם ח"א סי' ב') שאחר העמל נפתח שער אורה חדש אשר השכל מתענג ללא קץ, וכתב (שם) דהלימוד והתפלה קשורים זה כזה עמל הלימוד עוזר לאור התפלה והתפלה עוזרת את הלימוד.

בענין לימוד וחיפוש במאגרים תורניים

בס' שמחת מרדכי (עמוד ר"ו) כתב רבינו זצ"ל שאין ראוי ללמוד ממחשב, וסבר שמהרבה טעמים עדיף ללמוד מתוך הספר ולא ללמוד מתוך המחשב, וגם כתב שחלילה להכניסו לביהמ"ד, ואמר להג"ר צבי כהן זצ"ל שת"ח לא יוצאים מלימוד כזה, ומ"מ מסר כל ספריו למאגרים אלו לזכות הרבים, להקל טורח החיפוש (ס' הספרים עמוד ק"ל ובקש שיכניסו התיקונים), ועי' בקובץ בעקבי שיח (ח"ד עמוד פ"ב) בדעת רבינו זצ"ל דאין להשאיר מחשב כשהספר פתוח באוצר החכמה ולצאת כמו שמבואר בש"ד (יו"ד סי' רע"ז סק"א) בספר הלומד בו שאין להניחו פתוח ולצאת וקשה לשכחה, ויש לכסותו, אבל כשרק כותב ד"ת כתב דמותו (דזה אינו כספר רק ככל דף חידו"ת). ועי' בשו"ת הגר"ח (סי' קי"ח) שהניח רבינו בצ"ע אם מחשב המיוחד לד"ת כשהוא סגור מותר ליתן עליו דברי חול, ועי' קובץ מה טובו אהליק יעקב (ח"ה עמוד רצ"ב וח"ז עמוד תע"ג) מש"כ בזה, [ועי' ש"ס סי' רי"ט בענין אם לקנות לילד מחשב לכתבת חידו"ת, והשיב תפנה למרן הגרא"ל שטינמן שליט"א], ונשאל, האם אברך יכול להביא מחשב לבית מדרש ולכתוב שם חידושי תורתו שזה חוסך לו זמן במקום לכתוב על דפים ואח"כ לכתוב במחשב, והשיב אין ראוי, (עזרת אליעזר הליכות עולם ס"א), ושאל, האם בעזרת נשים קל יותר שיהא מותר לכתוב שם על מחשב דברי תורה, והשיב רבינו, לא טוב, (שם).

ועי' שם בשמחת מרדכי (עמוד רנ"ג) שנשאל רבינו במי שמשמש במחשבים לצורך לימודו כגון לחפש בתוכנת אוצר החכמה האם חסר בזה בעמל התורה, והשיב, נחשב עמל, ואדרבה אחר שימצא בקל ישאר לו כח לעיקר עמל התורה בבירור ההלכה, ועי' בקובץ ווי העמודים (כ"ז סי' ט), ע"ש בהערה דעיקר העמל צריך להיות בתורה עצמה בספרות ובחילוקים ולא בחיפוש אחר ספרים שבזה בוודאי שהיום אין חשש להנות ממה שאפשר בקלות למצוא כל דבר מהר, וכבר כתב מרן החזון איש כי בזמננו טועים וקוראים לחיפוש יגיעה (מעשה איש ח"א עמוד צ"א), ומביא מכתב הגר"י הוטנר זצ"ל בהקדמה לאוצר מפרשי התלמוד (נדפס בקובץ מכתבים מהגר"י הוטנר עמוד קמ"ה) שבודאי קלע כאן מרן החזון איש בלבבה של הקלקלה הגדולה בסדרי הלימוד בזמננו העמדת החיפוש במקום היגיעה היא השחתת כל הציור של עמלה של תורה ע"ש.

מדור זה נכתב לעילוי נשמת
אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל זצ"ל תנצב"ה

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✉ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

רק עיני עיון ויגיעה בתורה עולים בתורה יותר ויותר

אם בחקתי תלכו (ויקרא כ"ו ג') וברש"י, שתהיו עמלים בתורה, כבר העירו מפני מה נקרא עסק התורה ועמלה חוק, ואמר הרב, שאין הלימוד מתיבת בחוקתי אלא מתיבת תלכו, שרק בעמל ויגיעה בעיון הולכים בתורה עמוק יותר ויותר, (דוד שיחה שם), וכן כתב רבינו בטעמא דקרא, וז"ל, אם בחוקותי תלכו וברש"י כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה, אך צ"ב היכן מרומז כאן שתהיו עמלים, וי"ל שזה מרומז בתיבת תלכו שרק עיני עיון ויגיעה בתורה הולכים ועולים בתורה עמוק יותר ויותר.

בענין לימוד בגמרות המבוארות

נשאל רבינו זצ"ל, בפרשת השבוע נאמר אם בחקתי תלכו ופירש רש"י שתהיו עמלים בתורה, והנה בדורנו יצאו לאור כמה וכמה מהדורות של גמרות מבוארות כדוגמת 'שוטנשטיין' 'מתיבתא' ועוד, ובודאי זכותם גדולה שהרבה אנשים שקודם לכן לא היו יכולים ללמוד גמרא בכוחות עצמם, והיו אומרים מי יראנו טוב, נפתחו בפניהם שערי אורה, ויראו את האור כי טוב, אך מאידך רבים מן הלומדים שהיו רגילים לייגע את עצמם בהבנת דברי הגמרא והמפרשים, בוחרים ללמוד בגמרות אלו שבהם הפירוש מוגש לפניהם כשלחן הערוך לסעודה ואינם צריכים להתייגע בהבנת דברי הגמרא, האם ראוי למי שמסוגל ללמוד גמרא בלא ספרי עזר להימנע משימוש במהדורות אלו או לא, ואמר רבינו, אחרי שלומדים את הגמרא בספרים אלו עדיין יש הרבה במה להתייגע, וכן השיבו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ומרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל, יש מספיק ללמוד גם אחרי הגמרות הללו, (וישמע משה ח"ג סי' של"ג ועי' בסו"ס פסוק לי פסוקיך שאמר מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל דזה בכלל עת לעשות לה' בפרט לכאלו שבלא"ה נמנעו מללמוד). ומ"מ לא רצה שיתרגלו קטנים ללמוד בזה, ושאלתי מרבינו זצ"ל, האם ראוי שילד ילמד במשניות וגמרות המבוארות ועי"ז לומד הרבה או שמחליש העיון, השיב רבינו זצ"ל, חלילה, וא"ל הגבאי בביהכ"ס לדרמן רבי משה כהן שהורה לו רבינו זצ"ל שלא להכניס לביהכ"ס אלו הגמרות (תורתך שעשועי בר מצוה ק"צ אות ס"ז).

עדיין יש מספיק מה לעמול

אחד אמר לרבינו זצ"ל על הגמרות החדשות המבוארות שלכאורה אין זה עמל התורה כי הכל ברור ופשוט שם ענה רבינו מיד: יש עוד מספיק מה לעמול בתורה, זה לא הכל, אחד התאונן על קושי בלימוד אמר לו רבינו במשך הזמן תתרגל ותצלח, א"ל מה שקשה יותר מצליחים אח"כ יותר. (להדבק א' ל"ח) ונשאל רבינו זצ"ל מה זה עמל התורה, והשיב אם רוצה להבין נקרא עמל, ועמלה אין לו שיעור, (דעת נוטה ויקרא עמוד תשל"ד בהערה), ומביא שם מש"כ בקול אליהו להגר"א (ב"מ נ"ט ב') וז"ל ובלא שקידה יומם ולילה ודאי לא יזכה לכתורה של תורה והשקידה גם היא עמל התורה דאין לך עמל גדול מלישב ולשקוד על התורה שעות רבות, ובאגרות חזו"א (ח"א סי' פ"ו) כ' וז"ל התורה אינה נקנית אלא למתעמלים בה כל ימי חייהם, עוד כ' (שם סי' א') וז"ל אשר אך העמל הוא העבודה המעולה ואשר עליהם כיונו חז"ל בהפלגת התורה על לומדיה ושם (סי' ב') כ' וז"ל אשר כל סגולות לימוד התורה נאמר על עמלה, (שם צ"ה).

וכתב החזו"א בקובץ אגרות (ח"א סי' כ"ג) דהעמל עושה קנין עולמי בנפש כידוע לבעליהם, וכתב (שם ח"א סי' ל"ז) ועיקר סגולת התורה להביא את האדם לרוממות עילאה ולהכיר חובתו בעולמו באה ע"י עמלה של תורה, וכתב (שם סי' ל"ג) והרגילות בעמל התורה ועיניהם ושוואות

ניתן לתורם גם במכשירי "קהילות" ו"זדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

זדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

שָׁנִים קְדֻמוֹת עַל גְּדוּלַּת הַדּוֹרוֹת

**מחלתנו של רבינו הגאון רבי משה זאב אפשטיין זצ"ל (ט"ז אייר תשמ"ה)
ורעייתו הרבנית נורים אפשטיין ע"ה - ככלות השבעה לפטירתה (י אייר תשפ"ד)**

מהשם אשה לאיש

כשהתקרבה הצעירה מבין בנותיו של רבינו לגיל שבע עשרה, כבר חיפש רבינו זיווג הגון עבורה. הוא פנה למכרים וידידים שונים וסיפר לידידיו כי בתו בגרה והוא מעוניין למצוא שידוך מתאים. דעתו היתה כי אמנם יש לבטוח בהשם שיביא את השידוך המיועד לה ברגע המתאים, אך על האדם לעשות השתדלות מצידו ולפנות למכרים או שדכנים.

"הגר"ק של ירושלים"

באותם ימים נמנה חתנו הגדול של רבינו - רבי שרגא שטינמן על אברכי הכולל שעל ידי ישיבת פונבז' ושמע על בחור ירושלמי ממשפחת אפשטיין, הלומד בישיבה, שמו הוא אלעזר דוד בן ר' משה זאב ומרים אפשטיין, ואמו היא לבית ברלין, בת הרה"ג רבי אלעזר דוד ברלין בירושלים, שהוא חתנו של הרה"ג ר' זאב שחור זצ"ל והבחור מופלג ומיוחד בתורה ויראת שמים.

רבי שרגא מיד חשב לפנות לחמיו רבינו זצ"ל ולהציע את הבחור שישתדך עם רבינו, אך תחילה הוא נועד עם גיסו (בעל אחותו) רבי זאב ברלין, שהינו בן דודו של המיועד והתייעץ איתו על הרעיון. רבי זאב התלהב מאוד ואמר כי מלבד מעלתו הרבה של החתן שהוא תלמיד חכם, גם שני ההורים הם סגנון דומה, "אומרים שדודי רבי משה זאב הינו רבי חיים קניבסקי של ירושלים, שהוא מתמיד עצום ובקי בבקיות ובעיון" אמר לו אז רבי זאב בהתרגשות רבה.

ואכן ההצעה קרמה עור וגידים, רבי שרגא הציע את הרעיון ורבינו בירר עליו אצל גיסו הגאון רבי שלמה ברמן זצ"ל, מראשי הישיבה בפונבז', וסמך את ידו על ההצעה. (יצונו שבנו הגאון רבי יוסף שליט"א היה גם הוא מעורב מאוד בשידוך). ורבי זאב פנה עם ההצעה אל דודו ר' משה אפשטיין, ותוך כמה ימים קבעו שני הצדדים להיפגש בביתו של השדכן רבי שרגא שטינמן, ברחוב ורנה בבני ברק.

הגאון רבי משה זאב אפשטיין זצ"ל

פעם ראשונה ואחרונה בבני ברק

רבי משה זאב אפשטיין, נולד בשנת תרפ"ד בליטא וכאשר פרצה השואה ברח למדינת רוסיה שם זכה להינצל, וכשעלה לארץ הקודש למד בשקידה רבה ובהתמדה עצומה בישיבת מיר, והיה לשם דבר בידיעת התורה שלו. כחלק מהתמדתו הרבה, מאז הגיע לעיר ירושלים לא יצא ממנה מעולם, פרט לפעם הזו, בה הוזמן להיפגש עם המחנות. זו גם היתה הפעם האחרונה שלו, כמו שיוספר להלן.

בכל עת יהיו בגדיך לבנים

רבי משה זאב התרגש מאוד מהשידוך ההולך ונרקם, והלך בעצמו עם בנו החתן המיועד לקנות מגבעת לקראת הפגישה עם הכלה. ביום המיועד הגיעו ההורים אפשטיין בליווי הבן - החתן, והגיעו גם הורי המיועדת עמה, ונפגשו לשיחת נימוסין קצרה, שנמשכה כמה דקות, שלאחריה סיכמו שהבחור והבחורה נשארים בחדר להיפגש, וההורים משני הצדדים ימתינו בחדר החיצון.

רבינו התיישב לצידו של ר' משה ותיכף שקעו השנים בעולמה של תורה. רבינו הציע אז וורט על דברי חז"ל בפרשת בשלח (שהיתה שבועות ספורים קודם) בדברי הפסוק זה קלי ואנחנו, ור' משה השיב והשנים צללו במים אדירים.

על פי עדות של החתן רבי דוד שליט"א, רבינו התבטא לאחר מכן כי "מעולם לא פגשתי תלמיד חכם גדול כזה".

החדר בבית רבי שרגא, בו ישב רבינו ושוחח בדברי תורה עם מחנותו, שעות ספורות לפני שהמחנות התמוטט. משמש כיום כחדר המתנה בשעות קבלת קהל

מי יעלה בהר השם?

בסיום הפגישה יצאו השנים מרוצים מאוד, ורמזו כי רוצים בס"ד להמשיך את הקשר. אך מהשם מצעדי גבר כווננו. ר' משה זל" שב לביתו עם רעייתו הרבנית ע"ה, וכאשר אך נכנס לביתו אמר בהתרגשות:

מי יעלה בהר השם!... וכאשר אך יצאו המילים מפיו, הוא נפל ארצה מתעלף באיבוד הכרה.

כוחות הצלה שהגיעו במהירות קבעו כי מצבו קשה, והוא פונה לבית החולים. הרופאים שהובילו אליו איבחנו ומיד כי הוא עבר אירוע מוחי חמור, ומצבו בכי רע, מערכות גופו אינם פועלות כראוי, והוא בסכנת חיים.

השמועה על מצבו עשו להם במהירות כנפים, וחבריו תלמידי החכמים התארגנו חיש מהר לעזרת תפילה לרפואתו. גם אל השדכן - הגיס - רבי שרגא שליט"א התקבלה השמועה הלא טובה, והוא מיהר ליידע בכך את רבינו.

והיה בהיוודע השמועה בבית רבינו - והנה תאניה ואניה. בני הבית התהלכו

בעצב נורא. רבינו עצמו קיבל את הדברים בצער גדול, ונכנס לאביו מרן הסטייפלר להיוועץ עמו כיצד לנהוג.

אראלים ומצוקים או חיים בארון

כשלושה שבועות שכב ר' משה בין חיים למוות, תפילות רבות נערכו לשלמו של הגאון שזה אך מלאו לו ששים שנה. באחד הימים נמנו חבריו לערוך תפילת רבים עבורו ברחבת הכותל המערבי, והנה סמוך לתחילת מעמד התפילה, התקבל מסר בהול בבית משפחת ר' משה אפשטיין:

שליח מיוחד ביקש למסור מבני המשפחה, משמו של מרן הסטייפלר, שאמר לאמור:

"אם הינכם חושבים להוסיף לחולה שם, ראוי שלא להוסיף את השם 'חיים' היות ויש הצעת שידוך על הפרק ששמו של המחנות הוא חיים, ונכון להוסיף את השם רפאל...".

התפילות רבים אכן התקיימה, אך מדת הדין גברה. ביום ט"ז אייר תשמ"ה נצחו אראלים את המצוקים, ומועד ההלויה נקבע לשעת ערב מביתו ברחוב גשר החיים - ירושלים.

הידיעה על פטירתו התפרסמה, וחתן רבינו רבי שרגא שטינמן שלח פתק קטן עם שליח לבית חמיו, בו כתב ברמז על פטירתו: "הלווית רמ"ז אפשטיין הערב בירושלים".

רבינו קיבל את הפתק ונמלא צער נורא, על פי המסופר הוא התבטא אז, כי "גם לולא היתה הצעת שידוך על הפרק, יש ליסוע להלווייתו של תלמיד חכם גדול שכזה". ואכן הוא קם ונסע להלוויה.

חתן רבינו רבי דוד אפשטיין שליט"א בימי השבעה על אמו בימים האחרונים

מה רבי חיים עושה כאן?

עם בואם למסע הלוויה, התברר שהקדימו מעט את בואם ונותר עוד זמן עד לצאת ההלויה. רבינו ביקש מחתנו שיראה לו בית כנסת סמוך שיוכל לנצל את זמנו בלימוד, ואכן הוא נכנס לבית מדרש שבאזור ושקע בלימוד עד שעת ההלויה.

יושבי בית המדרש, ועוברים ושבים שהספיקו להציץ התפלאו עד מאוד, מה עושה כאן רבי חיים קניבסקי בשעת ערב מאוחרת בירושלים, הם לא העלו בדעתם שום אפשרות של קשר עם הגאון ממיר שנסתלק לבית עולמו.

גם בהמשך, כאשר החלה ההלויה ורבינו יצא אליה והיה מבין המלוים, התפלאו מאוד קהל המלוים. במיוחד היה הדבר בולט בקרב חבריו הרבים של החתן שהגיעו במיוחד מבני ברק להיות עמו בצערו, לראות את רבינו עם חתנו הולך מבין הקהל.

חרושת שמועות ירושלמית של ניחושים העלתה השערות שונות. היו שטענו לקשר עמוק בין שני הגאונים שהיה נסתר עד כה, והיו שטענו ששידוך הולך ונרקם בין החתן היתום לבין בת רבינו, והיה גם שטענו שהשידוך כבר סגור מזמן אלא שהוא עודנו סודי ולא ידוע. כך או כך השמועה על השתתפותו עשתה לו כנפים ורבים הבינו כי יש קשר של שידוכים בין השנים.

ואכן כעבור ימים ארוכים נפטרה התעלומה: זמן קצר לאחר גמר ימי השבעה, לקראת חג השבועות, נסגר השידוך במזל טוב.

לב אלמנה ארנין

קרוב לארבעים שנה היתה רעייתו הרבנית מרים ע"ה שנפטרה בימים האחרונים לבי"ע, כשהיא גדושת מצוות ומעשים טובים לצד שנות חינוך ארוכות לתלמידות בית יעקב, אלמנה מבעלה. בנה רבי דוד שליט"א סיפר, שבשבועות האחרונים לחייה, היתה מלופפת ביסורים, והרימה ידיה לשמים ואמרה: הרי הגר"א מוילנא אמר לאמא שלו, כשתבואי לשמים תאמרי שהיית 20 שנה אלמנה... אני אבוא ואומר ש 39 (!) שנים הייתי אלמנה, אם כן שווה לסבול עוד קצת... הרי הגאון אמר!

מעניין לציין, שכאשר היתה באה להתארח בשבת בבני ברק אצל בנה ר' דוד שליט"א, היה רבינו מגיע בקביעות עם הרבנית ע"ה בעיצומה של שבת קודש לבקר. כאשר

רבינו מוביל את חתנו רבי דוד אפשטיין לחופה, יחד עם דוד החתן רבי חיים ברלין

(ברכת יש"כ לנכדו הגאון רבי יעקב ישראל אפשטיין על עזרתו בהכנת המאמר)

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

663

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • בחוקתי תשפ"ד

האמונה שהכל בהשגחה לפי הזכויות

*בפרשת בחוקתי, כל הפרשה מתחילה עם הבטחות של שחר ועונש בעולם הזה, שאם בחוקתי תלכו אזי ונתתי גשמיכם בעתם וגו', והשיג לכם דיש את בציר וגו', ונתתי שלום בארץ וגו', וזוכים להרבה הצלחה ועולם הזה שאין לשער, ובהמשך מגיעים גם לדרגות רוחניות גבוהות של והתהלכתי בתוכם, שאטייל עמכם בגן עדן, ואולך אתכם קוממיות, אבל בעיקר מפורש השכר בעולם הזה.

וכן להיפך אם לא תשמעו לי חס ושלום יש תוכחה, שיהיו צרות רח"ל, גם כן בעולם הזה, וכן מפורש בכל ספרי הנביאים, ובמיוחד רואים בספר שופטים ומלכים, שכאשר היה מלך שעשה הרע בעיני השם, מיד היו צרות, וכשהיה מלך שהחזיר בתשובה היה טוב.

ומכל זה רואים שכל ההצלחה תלויה בזכויות ובמעשים טובים, וכמו שכתב הרמב"ן בדבריו הידועים בסוף פרשת בא (שמות יג, טז) "כוונת כל המצוות שנאמנו באלוקינו וכו' שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמנו בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד אלא אם יעשה המצוות יצליחו שכרו ואם יעבור עליהם יכריזנו עונשו הכל בגזירת עליון".

והיינו שצריכים לדעת שכל מה שקורה בכל רגע ורגע זה נס והשגחה פרטית, ואף דברים הנראים כדרך הטבע, באמת "אין בהם טבע ומנהגו של עולם", ורק לנו נדמה שזה טבע, אבל באמת הכל בהשגחה, "בין ברבים בין ביחיד" – כל הצלחה של ציבור או של יחידים, וכן להיפך אם לא מצליחים, זה לא טבע אלא בהשגחה.

ובמה זה תלוי? לפי מה החשבון? "שאם יעשה המצוות יצליחו שכרו", היינו שאם עושים מצוות יש שכר והצלחה, וזוכים לפירותיהן בעולם הזה, כמו שמצינו במשנה בריש פאה הרבה מצוות שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, "ואם יעבור עליהם יכריזנו עונשו" – גם על עבירות יש 'פירותיהן' של העושים בעולם הזה.

וכגון תלמוד תורה שהוא כנגד כולם לגבי השכר שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, גם לגבי העונש ביטול תורה כנגד כולם, ויש פירותיהן בעולם הזה גם בעונש רח"ל, וצריכים לדעת שזה כך, ולהאמין בזה.

הזכות לכל ההבטחות – עמל התורה

ומהו העיקר שבו זוכים לכל ההבטחות וההצלחה? מפורש ברש"י על הפסוק אם בחוקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה, זה הדבר הראשון וזה העיקר, להיות עמלים בתורה! ואת מצוותי תשמרו פירש רש"י הו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים, והיינו ללמוד על מנת לעשות, ובזה זוכים לכל השכר המובטח.

וכך המציאות בכל יחיד ויחיד ובכל ציבור וציבור, שאם עמלים בתורה על מנת לקיים, דהיינו שמירת המצוות כהלכתם עם דבקות בתורה, זוכים לשכר בעולם הזה שאין לשער.

ואמנם כבר ביאר הרמב"ן בפרשת בא שזה מן הניסים הנסתרים, שלא רואים בזה נס גלוי, אלא נראה שזה דרך הטבע, וכשרואים אחד שעוסק בתורה וחי חיים טובים ומאושר, חושבים שזה בדרך הטבע, ולכן זה לא

"מתוך שיחה בישיבה, בחוקתי תשס"ח.

משכנע גם את כל האחרים לעשות כך, כי לא רואים ניסים גלויים בזה, וגם כשיש "ייששכר וזבולון" זה נראה טבעי וזבולון עוזר ליששכר, ולא מרגישים את ההשגחה שבו, ולכן זה לא משפיע על אחרים כל כך.

אבל ההבטחות שבפרשת בחוקתי ביאר הרמב"ן (ויקרא כו, יא) שהם ניסים גלויים, כי אינם הבטחות רק ליחידים, אלא הם הבטחות לכלל הציבור, שכל הציבור יזכה לחיים טובים כאלו, וזה לשון הרמב"ן: ואף על פי שהם ניסים נסתרים שעולם כמנהגו נוהג עמהם, אבל הם מתפרסמים מצד היותם תמיד לעולם בכל הארץ, כי אם הצדיק האחד יחיה ויסיר השם מחלה מקרבו וימלא ימיו, יקרה גם זה בקצת רשעים, אבל שתהיה ארץ אחת כולה ועם אחד תמיד בדרת הגשם בעתו ושובע ושלווה ושלוש ובריאות וגבורה ושברון האויבים בענין שאין כמוהו בכל העולם, יודע לכל כי מאת השם הייתה זאת, עכ"ל.

והיינו שאם רואים מציאות כזו שכל הציבור יש לו הצלחה וחיים מאושרים כל כך, זה כבר נס גלוי, כי אמנם באדם יחיד שמצליח כך זה נס נסתר שנראה כדרך הטבע, אבל שציבור גדול יצליחו הצלחה כזו, כבר אין זה נראה טבעי, כי מאי שנא הציבור הזה מכל ציבור אחר, ובזה כבר ניכר ומוכח לכל יד ההשגחה העליונה, וזה נקרא נס גלוי.

ההשגחה הגלויה בהצלחת לומדי התורה

ודבר זה רואים גם בזמנינו, שכידוע מלפנים היה כבוד התורה בשפל המדרגה, וזה כמה מאות שנים שהייתה ירידה גדולה בכבוד התורה, והירידה נמשכה ונמשכה עד לדורות האחרונים, כפי שזכורני גם בזמנינו לפני שהגיע לארץ מרן הרב מפוניבז' זללה"ה היה כבוד התורה מזולזל מאד, ורבים מהציבור לא החשיבו ולא העריכו כלל את מי שתורתו אומנותו, וכשהגיע הרב, הוא השפיע בגדלותו ובכוח אהבת התורה שלו שכבוד התורה התחיל לעלות ולהתחזק, אדם אחד! העלה את קרן התורה כל כך, ומאז כבוד התורה מתחזק ועולה, ויש הרבה בעלי תשובה עם אהבת תורה וצימאון לתורה, וגם באמריקה הגיע מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זללה"ה ומיד השפיע שכבוד התורה התחיל להתחזק שם, ונתרבו לומדי תורה ונתפשט כבוד התורה בכל העולם.

ועוד אנו זוכים לראות איך שבני תורה מאושרים, וחיים ומתקיימים באושר, ובאמות זה משפיע גם על אחרים, שרואים את האושר ונמשכים לתורה, אבל אף על פי כן זה עדיין לא משפיע על כולם, מפני שנראה שזה בדרך הטבע, ולא רואים את הניסים הגלויים, אך אם מתבוננים הרי באמת זה נס גלוי, וכמו שכתב הרמב"ן שבעיבור זה נס גלוי, **וברוך השם יש ציבור גדול שמתקיימים ומאושרים בדבקות בתורה! ומן השמים מראים לנו ניסים גלויים כאלו, לדעת שהצלחת העולם הזה היא רק על ידי דבקות בתורה, תורה על מנת לקיים.**

וכאמור אכן זה משפיע, ושמעתי שיש ישיבות של בעלי תשובה שדבוקים בתורה עם אהבת תורה ותפילה באופן מיוחד אף יותר מאיתנו, וזה דבר נפלא. ואמנם עדיין זה לא מספיק משפיע על כל אחד ואחד, ועדיין יש יחידים שצריכים חיזוק הרבה.

על כל פנים רואים שהעיקר והזכות הגדולה לחיים הכי טובים זה על ידי עמלות בתורה על מנת לקיים, ויותר מזה לא מוזכר, רק "אם בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו", מיד "ונתתי גשמיכם בעתם", ומיד כבר זוכים לכל ההבטחות-ההצלחות הגדולות ביותר.

יש להקפיד על זמן ללימוד ספרי מוסר כל יום, ואפשר גם ללמוד בשבועות אלו של ימי הספירה מסכת אבות ואבות דרבי נתן, ויש עצה מועילה ללמוד כעת ספר 'חפץ חיים'.

(מתוך סדרי זמן קיץ שתיקן רבינו ללימוד בני הישיבות בביתם בתקופת הקורונה)

החזק
במוסר

התשובה לתורה בימי הספירה

בספר החינוך ביאר בטעם מצות ספירת העומר, כי כשיצאו ישראל ממצרים ידעו שתכלית יציאתם היא לקבל את התורה בהר סיני, וחיכו מאד ליום קבלת התורה, ומרוב תשוקתם וציפייתם לזה ספרו את הימים, ושמחו בכל יום שעובר, שמתקרבים לקבלת התורה, וככל שמתקרבים יותר ליום הנספך, כך גדלה התשובה, והשמחה מתחזקת יותר ויותר!

נמצא שימי הספירה היו זמן של תשובה לקבלת התורה שהתחזקה והתחזקה עד לחג השבועות שבו זכו לקבל את התורה, ובכל שנה חוזרת ההשפעה שהייתה בימים ההם, וימים אלו מסוגלים לקבל תשובה לתורה.

וכשיש תשובה לתורה זוכים להצלחה בתורה, כי התשובה עצמה היא זכות, וכמו שכתב ברוך חיים בתחילת פרקי אבות כי מחשבה של שאיפה למצוה מקדשת את האדם, ומיד כשיש בלב האדם מחשבה לעשות מצוה, כבר קדושת המצוה מקיפה אותו, והיא הנותנת לו כוח לקיים את המצוה, וכך אם יש בלב האדם תשובה לתורה, מיד קדושת התורה מקפת אותו, ונותנת לו כוחות רוחניים ונפשיים להמשיך הלאה.

הסקרנות והתשובה זכות להצלחה

גם בזמן הזה, כל אחד ואחד לפי גודל תשוקתו לתורה כך הוא זוכה לסייעתא דשמיא להצלחה בתורה.

ואמנם זה תלוי גם בפועל, עד כמה האדם שקוע בתורה, כמה הוא לומד וכמה הוא מתבטל, ועד כמה לימוד התורה מעניין אותו, הכל תלוי לפי גודל דבקות האדם בתורה.

ודבקות בתורה זה דבר קל מאד, כי הרי דברי תורה מתוקים מדבש וגם מאד מעניינים, כמו שכתב רש"י על הפסוק והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום, שהתורה היא כדיוטגמא חדשה, כמו חוק חדש שיצא מהמלך, שכולם רוצים לדעת מהו החוק, מפני שיש טבע של סקרנות ומתעניינים בזה, כפי שיש סקרנות לקרוא חדשות, כי מעניין לדעת מה נעשה בעולם, ואת טבע הסקרנות צריכים לנצל לתורה!

וכגודל הסקרנות והתשובה לתורה, זוהי ההכנה לתורה, שעל ידה זוכים לסייעתא דשמיא להצלחה בתורה.

~ ~ ~

סיפר רבינו:

אני זוכר שמרן הגרא"מ שך זצ"ל ביקש פעם לעיין בספר התרומות שמביא שיטת הרמב"ן באיזה ענין, וזה היה בשעת לילה מאוחרת, שלא היה בנמצא ספר התרומות, רק בדירתו של הרב מפוניבז', וחפשו הרב שך כיצד אפשר להגיע לעיין בזה, ואמרתי לו כי בבוקר יפתחו את אוצר הספרים ושם יש ספר התרומות, ואמר לי כיצד אפשר להכות למהר, הרי הרמב"ן נמצא כאן בקרבת מקום ואני יכול לראותו, וכי אמתין למהר?! זהו כוח הסקרנות לתורה, שלא נתן לו מנוחה עד שראה את דברי הרמב"ן.

ומעין זה סיפרו על רבינו:

בשבת בבוקר מיד אחרי הסעודה היה לו חברותא, וגם בגיל מבוגר מאד היה יושב ולומד עד שתיים עשרה וחצי, ואחר כך הלך לנוח קרוב לשעתיים, ושוב קם וחזר ללמוד עד מנחה. והיו פעמים שראו שהוא לא הלך כלל לנוח בשעתיים האלו, ופעם אחת שאלוהו למה לא נח, ואמר, הרי נשארנו בקושיא, ולא נתבאר פשט ברמב"ן, והייתי טרוד בזה ולא הצלחתי לישון, וחזרתי לעיין, ובס"ד נתבאר לי שני פשטים ברמב"ן, הבה נלמד ונראה אם שני הפשטים נכונים --- "כוח הסקרנות לתורה, לא נתן לו מנוחה עד שהבין את דברי הרמב"ן".

והרמב"ן כאן כתב "ודע כי לא השיגו ישראל מעולם לברכות האלה בשלמותן לא הרבים ולא היחידים מהם, שלא עלתה זכותם לכך וכו', ועל כן תמצא לרבותינו ז"ל שזיכרו בפסוקים האלה לעתיד לבוא, מלמד שתניקו מישראל עתיד להיות מושיט וכו', עתיד הקב"ה לטייל עם הצדיקים לעתיד לבוא, כי לא נתקיים, אבל יתקיים עמנו בזמן השלמות", דהיינו שעדיין לא נתקיימו כל הברכות בשלמותן, מפני שלא נתקיים ה'בחוקתי תלכו' בשלמות, כי יש יצר הרע המפריע לזה.

והעצה היא רק חיזוק האמונה, כמו שאמרו (מכות כד, א) בא חבוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, וחיזוק האמונה יביא לעמל התורה וקיום כל המצוות, שבה זוכים לכל הברכות המובטחות.

חיזוק האמונה על ידי תפילה ומוסר

והדרך לחיזוק האמונה למעשה היא על ידי שני דברים: תפילה ומוסר. תפילה היא חיזוק האמונה, אם מתפללים ביישוב הדעת, ואין זה תלוי בפעולות גופניות, ואמנם לפעמים גם תנועות חיצוניות של הגוף מעוררות את הפנימיות, אבל העיקר זה הפנימיות, שהלב ירגיש את מה שמוציאים מהפה, ישמעו אזניו מה שאתה מוציא מפיך, לשמוע את מה שאומרים, ולשים לב לפירוש המילים, שעל ידי זה ממילא באים לידי התעוררות והאמונה מתחזקת, כי כל התפילה היא דברי אמונה.

וגם לימוד המוסר, שבישיבות יש זמן קבוע לזה, ואינו סתם "מנהג" שאין בו צורך, אלא זה דבר הכרחי וחינוכי, וכבר כתב החפץ חיים (בית ישראל פ"ט) שבזמננו ברור שהקביעות של לימוד המוסר היא חיוב גמור, ובלי זה חסר בחיזוק האמונה, וזהו שאמר חבוק וצדיק באמונתו יחיה, שיש צורך בחיזוק האמונה.

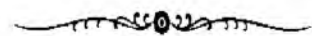
ובדורות הקודמים לא היו צריכים לזה קביעות בציבור, אלא כל אחד הרגיש בעצמו מהו החיזוק הנצרך לו, אבל בזמננו יש צורך בזמן קבוע ללימוד מוסר, וידוע שגם מרן הגרי"י למד בכל יום פרק מסילת ישרים, והציבור לא ראו את זה, אבל בני הבית ידעו מזה, וכשגמר מסילת ישרים היה מתחיל ללמוד שוב מתחילת הספר, בכל יום פרק, ומסתמא למד עוד ספרים, והמסילת ישרים זה מה שראו, שהיה לו קביעות בזה.

זמן המסוגל להצלחה והכנה לתורה

ובעמדנו עתה לפני חג השבועות, זמן מתן תורתנו, הרי בכל שנה חוזרת ההשפעה, שהוא זמן המסוגל לקבל השפעה של הצלחה בתורה על ידי ההכנה, וההכנה היא כמו שאמרו (אבות ב, יב) "התקן עצמך ללמוד תורה", ופירש רבינו יונה שם מהו התקן עצמך? במידות טובות, וגם במיעוט התענוגים, שלא להימשך אחרי עולם הזה, והם שני עניינים: מידות טובות היינו בעיקר מידת הענוה, שהיא ראש לכל המידות הטובות, וכמו שאמרו (ע"ז כ, ב) ענוה גדולה מכולם, וכן מיעוט התענוגים, למעט בתאוות ותענוגי העולם הזה.

ובודאי כדי לזכות לזה צריכים מוסר ותפילה, וגם דבקות בתורה, כי **אם אין דבקות בתורה מיד היצר הרע נמצא, ואפילו לימוד מוסר לא יעזור, וזה כמו לבקש לראות בלי עיניים**, שכך הטבע והמציאות, שאם אין דבקות בתורה ויש בטלה מיד יש יצר הרע, וכמו שאמרו (ירושלמי סוף ברכות) אם תעובני יום יומיים אעובך, וזה אפילו אצל הצדיק הכי גדול, ואמנם אם הוא אנוס זה לא עזיבה, כי הוא טרוד ומצטער במחשבתו על חסרון התורה, וזה נקרא עוסק במצוה (עיין כתובות דף ו'), אבל אם יש בטלה והיסח הדעת אין הצלחה.

והימים שבין פסח לעצרת הם זמן ההכנה לקבלת התורה ומסוגלים להתעלות בהשתוקקות לתורה, כמו שביאר החינוך (מצוה שו) שזהו ענין ספירת העומר, להראות ולחזק בנפשנו את ההשתוקקות לתורה, ועל ידי ההשתוקקות והמעשים, על ידי יותר התמדה ועל ידי תפילה ולימוד המוסר, זה הזמן הכי מסוגל שאפשר להצליח.

לעילוי נשמת מרת **מינה** בת **יהושע** ע"ה
נלב"ע כ"ה באייר - תנצב"ה

לכבוד אירוסיו הנכדה **דבורה** בת **הרב שלמה** שתחי'
עב"ג הבה"ח **בנימין מתתיהו** בן הרב **יחיאל** נ"י

מוקדש להולדת הנינה
ליבא בת **אריה לייב ורחל רבקה** עמו"ש

נדבת ידידיו הרב **שניאור וקסמן** שליט"א מתלמידי רבינו זללה"ה
כהודיה להשי"ת לרגל היכנס בנו **אריה** שיחי' בעול תורה ומצוות
יזכו לרווחת רוב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם!

מוקדש בברכה לידידנו החתן המופלג הרב **יצחק חיים מובשוביץ** שליט"א
מתלמידי רבינו זללה"ה לרגל שמחת נישואיו בשעתו"מ עב"ג שתחי'
יזכו לבנות בית נאמן בישראל בנין עדי עד!

פשר דבר | בעניני הפרשה

העדה בכח"י

על דברי הרמב"ן הידועים בפ' בחוקותי שמה לו לרופאים בבית השם, ובאמצע לשונו כ' שם 'והרופאים אין מעשיהם רק על המאכל והמושקה' וז"ל הגר"ל: אולי הכוונה למעשיהם בבריאים, ונמצא שאין עושי רצון השם נזקקים לרופאים, לא בבריאותם להימנע ממה שאין ראוי להם, ולא בחוליים כשיקרה עוון שאז ידרוש את השם לרפאותו עכ"ד.

בדין ערך בטומטום ואנדרוגינוס

כ"ז ה' והיה ערך הזכר וגו'

מבואר בגמ' בערכין ד' ועוד מקומות שאין ערך לטומטום ואנדרוגינוס, ובפשוטו הכוונה שאין לו ערך כלל, אמנם בכתבי הגר"י בערכין מבואר שהוא בר ערך ויש לו ערך, אלא שאין מצות ערכין בטומטום ואנדרוגינוס. ורבינו שליט"א דן להוכיח כדבריו מושי' הראב"ד (ברשב"א ב"ק מ"ג),

כת"י רבינו בגליון על הרמב"ן

שתשלום כופר בנזיקין הוא לפי הערך הכתוב בתורה בפרשת ערכין, ולכא' יש קושיא גדולה על הראב"ד מהתוספתא בב"ק [ד' ז'] כל שחייב בבן חורין חייב בעבדים בין בכופר בין במיתה, וכל שפטור בבן חורין פטור בעבדים בין בכופר בין במיתה וכו'. ע"כ. והנה אם כדברי הראב"ד שהתשלום של כופר בנזיקין הוא לפי הערך האמור בפרשת ערכין, א"כ יוצא שכן חורין טומטום ואנדרוגינוס אין לו כופר משום שאין לו ערך, ועבד גם ככה"ג שהוא טומטום או אנדרוגינוס משלם שלשים שקלים, וא"כ מצינו דבר שפטור בבן חורין וחייב בעבדים, וצ"ע. אמנם לפי המבואר בכתבי הגר"י נ"ח, דבאמת גם לטומטום ואנדרוגינוס יש ערך, אלא שאין בהם מצות ערכין, וא"כ בנזיקין גם הורג טומטום ואנדרוגינוס משלם כופר כערכם, וא"ש דכל שחייב בבן חורין חייב בעבדים.

בשיטת הראשונים שחייב מעשר שני מכל המינים

כ"ז ל' וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא

וברש"י במעשר שני הכתוב מדבר וכו'.

הנה שיטת הראשונים [קמ"ז] והסמ"ג [עשין קל"ו] שחייב מעשר שני בכל מין ומין ולא רק בדגן תירוש ויצהר, והאחרונים הקשו ע"ז מכל אדם שמפריש תרומה מירק, הרי תרומת ירק אינה אלא מדרבנן, וא"כ תמזה איך הכהן אוכל ירק שהוא טבל מדא', שהרי לפי השיטות האלו מדא' צריך להפריש מהירק מעשר שני, וכיון שאדם מפריש תרומה קודם שמפריש מעשר שני, נמצא שהתרומה היא טבל מדא'.

והא"ש [פ"ב מתרומות] תירץ שכן שאוכל תרומות ירק פטור מדא' כמוע"ש מדין "לקוח".

אך רבינו שליט"א תמה על דבריו דבכה"ג שהכהן מפריש על של עצמו א"א לומר כן, וצ"ע.

ואמר ששי' הראב"ד [כתוב שם חולין פ"ט] שגם שאר מינים שפטורים מתרומה אם עושים אותם תרומה נעשים תרומה מדא'.

ואי נימא שהיראים והסמ"ג סוברים כדברי הראב"ד א"ש, שכיון שמפריש בזה תרומה יש בזה קיום של תרומה מדא', אף אם אין טבל דא' אלא בדגן תירוש ויצהר, מ"מ אם מפריש יש בזה קיום של תרומה מדא', ומכילא לא חשיב שאוכל טבל מדא'.

ספיד"ע [ג']

שכח יעלה ויבוא בליל חול המועד פסח

שאלו האם אחד שהתפלל בליל חול המועד פסח ושכח יעלה ויבוא, שדינו שצריך לחזור ולהתפלל האם יכול לספור ספירת העומר קודם, או כיון שצריך לחזור ולהתפלל, צריך להתפלל קודם מדין תדיר קודם.

אמר רבינו שליט"א דאף שדינו לחזור ולהתפלל מ"מ לא חשיב כאחד שלא התפלל כלל, ויכול לספור ספירת העומר קודם התפילה [א"ה] ויש להוכיח כן ממה שפסק השו"ע קפ"ח ס"ט על שלשה ששכחו יעו"י].

דבר אבות

ומודה על האמת. (אבות פ"ה מ"ז)

נשאל רבינו הגדול שליט"א יהודי שלמד טוב סוגיא, הוא בירר את הסוגיא וישב ולמד טוב הרבה זמן, והוא שמח שבירר את העניין. אבל בסוף התברר לו שהיתה לו טעות, והגיע למסקנא שזה לא נכון. הוא למד ולמד ולמד ולא יצא מזה כלום. השאלה האם נשאר לו משהו מכל העבודה שלו או שזה כלום. טעות זה טעות?

השיב רבינו הגדול שליט"א: זה באמת צער על הטעות, אבל הוא למד תורה. ואשריו.

יש לי דוגמא, אולי לא דומה לגמרי, בתשובות רבי עקיבא איגר במהדורה תניינא, אחד הרבנים שאל שאלה שנוגעת לפסק הלכה. רבי עקיבא איגר ענה לו תשובה שלמה לפי דבריו, ובסוף הוא מסיים שההנחה לא נכונה, יש תוס' לא כך. כולם פה בני תורה, אפשר לומר במה דברים אמורים, ש"ת רע"א תנינא [ק"ט], הרב הוא סבר שהפטור של צרת ערוה גם אם נתייחד ערוה אחר מיתה. רע"א דן בדבריו בתשובה ארוכה, ובסוף הוא מסיים שהדבר לא נכון, הוא הוכיח מתוס' [יבמות] דף כ"ז ב' שצרת ערוה הוא רק אם היתה כך בשעת מיתה.

רואים שרבי עקיבא איגר עונה לו תשובה ארוכה למרות שטעה בדיון. אם הוא כתב לו כך, זה ודאי תורה, [אולי הוא רצה לכבד את הרב, אבל בכל זאת, רבי עקיבא איגר כתב על זה תשובה שלימה].

אבל יש לזה תנאי, להיות מודה על האמת. אם הוא לא מודה על האמת, זה לא טוב.

החזון איש היה אומר שהמודה על האמת הכי גדול שהכיר, היה הגאון הגדול רבי חיים עוזר גרודזנסקי, העילוי הגדול ר' חיים עוזר. זה קשה, ואשרי מי שמודה על האמת.

אכן, כתורה יש את שתי המעלות גם יחד. ניתן ללמוד רק חלק מהתורה, ובכל חלק וחלק מהתורה שלומדים, אפילו קטן - יש לו מעלה בפני עצמו. אמנם, יש בתורה גם את מעלה השלמות והגדול, וכאשר אדם לומד מסכה שלמה או סדר שלם, הדי יס כאן ערך נוסף מלבד מספר הדפים או המסכתות שלמד, והשלמות והגדול מהווים מעלה בפני עצמם. ע"כ שמעתי משמיה דהגר"ל זצדק"ל.

והנה, בהספד שנשא הגאון דבי דוד טעכיל הנחלת דוד, על אחד מהרבנים הגדולים בדודו, ומובא בספרו בית דוד, הוא כותב: "המלצתי עליו - על אותו גדול - דבר הכתוב יקרה היא מפנינים וכל חפצין לא ישוו בה. והובן כוונתו בקצרה הוא בהיות כי יש כלי יקר מאד העשוי למתכת יקרה, זהב ופנינים, ואולם אין תשמישו נצרך כל כך לכדי צורך חיותו של אדם כי נס בזולתו חיה יחיה, ועל פי דוב כלים אלו ימעטו בתשמישם שלא יתקלקלו, והם עשויים רק לכבוד ולתפארת.

"אמנם יש חפץ וכלי תשמיש שאיננו יקר, אבל הוא נצרך מאד לכדי חיותו, ולזה בא הכתוב כי בתורה הנה נמצאו שתי אלה, כי יקרה היא מפנינים אשר אין דבר יקר מזה, ועוד נוסף כי יכל חפצין לא ישוו בה' והיינו כי אין לך חפץ הנצרך לכדי חיותו של אדם כמוהו, כי הפץ הוא כל הדבר שיחפץ בו האדם מרוב צרכו לזה, ככתוב כי הוא חץ ואורך ימיו.

וממשיך הגאון הנחלת דוד לתאר אה' הסדולות המיוחדות של אותו גדול שהספידו, שהייתה לו גדולת מיוחדת בתורה וזו הבחינה הראשונה, והבחינה השנייה הצורך הרב שהיה לכולם במעשיו הנעלים.

כמה גדול ערכה של תורה!

בוח אהבת תורה

ה"אור שמח" בעת לימודו כאשר היה נתקל בדבר הקשה, היה סוגר את הגמרא ונותן צדקה ומתפלל לה'. ומה היה מתפלל? לא שיהיה לו תירוץ וביאור, אלא שתהיה לו יותר אהבת תורה. אם תהיה לו אהבת תורה ממלא ימצא כבר הביאור הנכון בסוגיה. כי אהבת תורה היא הנותנת להבין את התורה.

בברכה "אהבה רבה" אנו אומרים כל יום 'האר

עיני' - בתורתך ודבק לבנו במצוותיך. אמנם באבודרהם יש גירסה אחרת: 'האר עינינו במצוותיך ודבק לבנו בתורתך - האר עינינו במצוותיך שיש אד במצוות ודבק לבנו בתורתך - זה מה שנאמר אהבת תורה. לפי הגירסה הזו אנו מבקשים ודבק לבנו בתורתך שנהיה דבוקים בתורה וזו אהבה תורה'. ואולי אפשר לצרף את שתי הגרסאות יחד - למרות שהן גרסאות שונות ולומר שאם יהיה דבק לבנו במצוותיך יהיה גם האר עינינו בתורתך, ושני הדברים זה את זה.

את מסכה כלה למדתי בעיני עם פירושו של רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ק זצ"ל. והנה בברייתא דמסכת כלה פרק ג' "אהוב התורה מנא לך, דכתיב את לרבות התורה". ולדעתי תבואר בכך קושייה רבנן קמאי, [עיי' תוס' הרא"ש קדושין דף נ"ז א', ועוד בסמ"ק מ' ד'], מה דרש שמעון העמסוני שדרש כל אתים שבתורה על הפסוק "ואהבת את ד' אלוך", שזה פסוק קודם ל"את ד' אלוך" תירא, שלפי זה צריך לומר שדרש את לרבות אהבת תורה, וזה לא שייך ביראה.

ונאמר עוד במסכת כלה בפרק ד' "הי אוהב את התורה תנא לי' חדא זימנא, התם אפילו שלא בחברים הכא דליכא חברים, אמר לך לך לגרמך", פרש הדבר שגם מי שאינו חבר ואינו עוסק בלימוד התורה, אנו אומרים לו שיהאב את התורה, שזה ענין כללי לכולם (ולשון "שלא בחברים" קאי על המצויים לאהוב), שאהבת תורה אינה ענין מיוחד דווקא לחברים העוסקים בתורה.

ואמר התנא עוד לכל חבר וחבר, שמלבד אהבת התורה הכללית שכל אחד מצווה עליה, הוי אוהב אתה את ההורה - למענך גופא, דהיינו למען שלמות נפשך שתשתלם הנפש באהבתה, ובעיסוקה. ומה שאמרה הברייתא הכא דליכא חברים' אולי צריך לגרוס 'אלא חברים' הו מליצת לשון מורגלת כמו אמר לך קרא וכיוצא בזה.

סיפרו קמי רבינו שליט"א על אחד מחכמי התורה ה"ה הג"ר פסח שטיין זצ"ל שהיה במחנה בסיביר והטילו עליו בשבת לכתוב עצים ביער בקור וקיפאון. או לשמש כספר במחנה בחדר מוסק והעדיף לכתוב עצים ביער שיש בזה פחות מלאכות משום הקל הקל תחילה, דבספרות עובר על כל גזיזת ב' שערות. ורבינו הגיב דאילו בדידיה חוה תליא מילתא היה מעדיף את מלאכת הספרות מפני שיש בזה מחלוקת ראשונים אם הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה. ואמר מ"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל. דלכא' תליא בנידון הנ"ל אם ספק חמור עדיף מודאי קל דהתם נמי ריבוי המלאכות בספרות הוי כחמור אולם כיון שהוא ספק י"ל דעדיף מודאי קל ולבסוף נתברר שלא כך היה המעשה אלא שהברירה שנתנו לו היתה להיות מזכיר ולכתוב מכתבים וזה הוי מלאכה הצריכה לגופה ועובר על כל כתיבת ב' אותיות ולכן העדיף לכתוב עצים ביער. (הרה"ג ר' אברהם זנגר שליט"א)

שתהיו עמלים בתורה

עמל התורה של גדולי ישראל

ידוע הסיפור אודות החמדה שלמה שהיה יושב ולומד כביה כנסה של עץ בימות החורף בלא הסקה מחמת חשש דליקה, וכולם רעדו מקור, חוץ מהחמדת שלמה שהיו פאותיו נוטפות דעה מרוב עמל בתורה. כך למדו הודו. זהו סיפור מופת אשד הרשים אותי יותר מכל הסיפורים!

ומספרים על מרן הגר"ח מברסק זצוק"ל שעמד ועיין בתורה בעומק, ופתאום התעורר ממחשבותיו ושאל: "מה תלי לי מאחורי" והיו אלה הידיים שלו שהשעינם לאחוריו ולא שם ליבו מתוך עמל לימודו.

היה יהודי גדול שקראו לו רבי משה דויטש זצ"ל מכולל חזון איש. אמרו שיש לו את הסלון הכי גדול בעיר, כי ישב כל היום בהיכל כולל חזון

איש ולמד בעיני רב ובהתמדה גדולה. בנו הגאון שליט"א סיפר לי ששאלו אוהו פעם אודות מרן החזון איש, אשר הגר"מ זצ"ל זכה לקרבתו, ואמר: אין לי סיפורים. אחרי רגע התעשת ואמר: יש לי סיפור קצר וארוך מאוד, החזון איש למד ולמד ועוד למד.

פעם למדו בשקידה, בעמל ובעיין, יהודים של פעם שלא היו רבנים ולא הייתה להם משרה, עמלו בתורה. אבי זכרוננו לברכה שהיה עוסק במלאכתו, יכול היה להיות שקוע בתוס' מאד. גם למדו בעיין כעמל, ולא עם סיוע של ספרים שיש בהם תרגומי מילים. כי עמל התורה הוא יסד להצלחה ולהתרוממות להיות שקוע ומונח בסוגיות.

ערך התורה כמו ובפנינים

הנה התורה יקרה היא מפנינים, כלשון הכתוב ונמשלה בפסוקים גם לפז. ושמעתי אומרים בשם מרן הגאון דבי יהושע לייב דיסקין זצ"ל כי יש מעלה בפנינים שאינה קיימת כפז, דש מעלה כפז שאינה בפנינים, ואילו כתורה יש בה גם מעלת פנינים וגם מעלת פז.

פנינים - לכל פנינה יש שווי וערך שונה. פנינה קטנה שווה סכום מסוים, ואילו אם תהיה כפולה כגודלה היה שווה הרבה יותר מכפול. ככל שהיא גדולה יותר יגדל שוויה, אך לא לפי גודלה כי אם למעלה מכך, שכן עצם הגדול מהוה סיכה ליוקר. אבל פז - זהב, אם שוקל ק"ג אחד הוא שווה כך וכך, ואם שוקל שני ק"ג, הוא שווה רק כפליים אבל לא יותר, וכזה פנינים ערכם יותר מפז. לעומת זאת פז יותר מפנינים מבחינה אחרת. שכן כאשר חותכים את הזהב הוא לא מאבד את ערכו כלל, משא"כ פנינים אם חותכים את הפנינה אינה שווה עוד כלום.

מכביה דבד

ממזן ראש לראשי הישיבות רבינו הגרב"ד פוברסקי שליט"א

בד בבד | על התורה

במה זכה לטייל עם הקב"ה בגן עדן

והההלכתי בתוככם (כו, יב)

אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ובו' רש"י ובסנהדרין קב איתא על ירבעם בן נבט שמוע את ישראל מלעלות לרגל ועשה להם עגלי זהב שיזבחו להם אחר הדבר הזה לא שב ירבעם מדרכו הרעה מאי אחר. אמר רבי אבא אחר שתפשו הקב"ה לירבעם בבגדו ואמר לו חזור בך ואני ואתה וכן ישי נטייל בגן עדן אמר לו מי בראש בן ישי בראש אי הכי לא בעינא והיינו שהציע לו הקב"ה דבר נפלא ונשגב זה שיטיילו יחדיו בגן עדן וסירב מחמת חשבונות של כבוד ושורש חטאו היה מחשבונות של כבוד שהיה מלך ישראל ואסור לו לישב בעזרה ולא רצה שיראו העם את מלך בית דוד יושב בעזרה אלא שצריך ביאור מדוע היה ראוי לדבר נפלא זה שיטייל עימו הקב"ה בגן עדן ביחד עם דוד המלך במה הוא יותר מרבי שהיו צדיקים ושלמים ולא זכו לזה וצריך לומר דלחזור בו ממוצבו היה דבר קשה כל כך עד שאם היה עומד בזה היה מתעלה כאחד היחידים כמוש עד שראוי הוא שיטייל עימו הקב"ה בגן עדן בצוותא עם דוד המלך.

תלכו – עמלים בתורה

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם

אם בחקתי תלכו - יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו, הרי קיום המצוות אומר, הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה (רש"י)

וכן להלן [פסו' יד] ואם לא תשמעו לי וגו' פרש"י להיות עמלים בתורה, והוא מדברי התורה כהנים, והיינו דענין תוכחה זו קאי על תורה, ומדוקדק הדבר שהיא נקראת קודם עצרת שהוא יום הדין על תורה.

וצריך לבאר מהיכן למדו חז"ל שבחקתי תלכו קאי על תורה דוקא, וגם אם קאי על תורה מניין שעל עמל התורה דוקא ולא על כל לימוד ועסק התורה. ונראה לבאר בזה לפי מה שכתב הלבוש [או"ח סי' מז בדיני ברכת התורה] ז"ל:

קודם שיתחיל ללמוד או לומר דברי תורה יברך ברכת התורה. ומאד מאד צריך האדם לזהר בה, להראות שהתורה היא חשובה בעיניו ונחנה ממנה כמו שמברך על כל האותיות, ואם אינו מברך עליה אינו זוכה לבן תלמיד חכם, שזה עונשו מדה במדה [גדרים פא.], שמאחר שאינו מברך עליה מורה שאין קורא בה לשמה ואינו משמח עמה ולא נחנה בה, אלא היא בעיניו כאומנות בעלמא, לפיכך אינו זוכה לשלשלת הנמשך לעוסק בה לשמה, דכתיב [ישעיה נט, א] לא ימוש מפני וגו'. ואסמכוה אקרא דירמיה שאמר [ט, א] מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ, וכתיב בתריה [שם יב] ויאמר ה' על עזבם את תורתי וגו' ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה, ואמר ר"ל [גדרים שם] דהכי פירושה דקרא מי האיש וגו', והכי קאמר הנביא דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת שהם כולם נכללים במלות חכם ונבון ואשר דבר פי ה' אליו, וכולם לא יכלו לפרש על מה אבדה הארץ ר"ל על מה אבדה הארץ את חכמיה שלא יוולדו בה עוד, עד שפירשו הקב"ה בעצמו שטאמר [שם] ויאמר ה' על עזבם את תורתי וגו', וסיים ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה לומר שלא היו מברכין על התורה תחלה. ונראה שפירשו הלכו מלשון טיול ושעשוע כמו והההלכתי בתוככם [ויקרא כו, יב], כלומר שלא חשבו לימודה לטיול והנאה רק לאומנות ושלא לשמה, ולא רצו לפרשו על עזבם את תורתי ממש, וכו' ע"כ.

מבואר בדברי הלבוש שתנאי מוכרח הוא כדי לזכות בתורה, להרגיש ההנאה והמתיקות שבה, ובלעדי זאת חשיב עזבם את תורתו, והדרך להגיע למתיקות התורה, בפשוטו ה' נראה דכל שעוסק בתורה ירגיש במתיקותה, כי הרי נאמר על דברי תורה (תהלים יט, א) שהם מתוקים מדבש ונופת צופים, אולם ברבנו יונה בפי' על אבות (פ"ב מ"ד) כתב ז"ל:

וכשאתה מיגע את עצמך בתורה תשתעשע בה;

הרי שלא אמר וכשאתה עוסק בתורה תשתעשע בה אלא כשאתה מיגע עצמך דוקא, וביאור דבריו דאמנם התורה עצמה היא מתוקה, אבל הרי אנו רואים בחוש שלא כל העוסק בה זוכה להרגיש טעמה, והסיבה לזה אי' בזה (פרשת משפטים דף צט. ז) ז"ל:

הכי הוא מלה דאורייתא לא אתגלית אלא לגבי רחימא, ידעת אורייתא דההוא חכימא דלבא אסחר לתרע ביתה כל יומא, מה עבדת גליית אנפחא לגביה מגו היכלא, וארמיזת ליה רמיזא, ומיד אהדרת לאתרה ואתמרת, כל אינון דתמן לא ידעי ולא מסתכלי אלא איהו בלחודי ומעוי ולביה ונפשיה אזיל אבתרה, ועל דא אורייתא אתגלית ואתכסיאת ואזלת ברחימו לגבי רחימא לאתערא בהדיה רחימו, עכ"ל. [ותרגמו: כך היא דרך התורה אינה מתגלית אלא למי שאוהבה, יודעת התורה שחכם לב מסבב שער ביתה בכל יום, מה עשתה גילתה פניה מתוך ההיכל ורומה לו, מיד חזרה למקומה ונסתרה, כל אלו לא ראו שום דבר, היא ראתה שהוא חזא, על כן התורה מתגלה והולכת באהבה לאוהבה לעורר עימו אהבה]

והיינו דאף שהתורה עצמה היא מתוקה, אין די במה שעוסק בה, אלא צריך שגם היא תבוא ותחזיר עצמה אליו ותתגלה לו, ואינה מתגלית לכל אחד, ורק כשרואה התורה אדם שאוהבה היא מתגלית אליו ומחזירה לו אהבה על אהבתו, ומטעמינות מומתיקותה ונופת צופה.

ובתנחומא (פרשת נח סי' ג) אי' דעמלי תורה שבעל פה ביום ובלילה זוכים לאור הגנוז, ונתבאר במוק"א שאור זה מוקרו הוא בתורה, וכשגנוז הקב"ה החזירו למקום שממנו בא שהוא התורה, ועמלי תורה כראוי הם זוכים שהתורה תגלה להם צפונותיה וגנונותיה, ולכן זוכים הם לאור שבעת ימי בראשית הגנוז בתורה.

וזה גם ביאור דברי הגמרא במנחות ז.

דאבימי נשתכחה ממנו מסכת מנחות, והלך לרב חסדא תלמידו שיוכיר לו תלמודו, ופריך הגמ' ולישלח לי' וליתי לגבי', כלומר מדוע הטיח הרב את עצמו לילך לתלמידו ולא קרא לתלמידו שיבוא אליו, ומשני סבר הכי מסתייעא מילתא טפי; ופרש"י משום יגיעת ומצאתי;

והיינו דיש ענין יגיעת התורה שתועיל לו בלימודו במה שטורח והולך עבור הלימוד, וצריך ביאור מה שייכות יש ביגיעה זו לעיקר הלימוד, והרי מה שהולך כדי ללמוד אין בזה תוספת יגיעה בלימוד עצמו, והביאור בזה דאי' בסנהדרין צט:

נפש עמל עמלה לו וכו', הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר; והענין בזה כמו שנתבאר, דבזה שטורח עבור לימוד התורה, מראה בזה יקרתה וחיבתוה בעיניו, ואדם כזה התורה כבר מחזרת אחריו להביא לו טעמי' וסודותי', ומי שהוא יגע בתורה אף כשמזדמן אופנים שאין לו כעת יגיעה, כבר התורה מחזרת אחריו.

ובזה כבר מבוארם היטב דברי רש"י שפירש אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה, שהרי אמר הכתוב לשון 'תלכו' שהוא לשון שעשוע ותענוג, כמו שפירש רש"י קרא דוההלכתי בתוככם אטייל עמכם בגן עדן, ולזכות לזה שלימוד התורה יהי' שעשוע, אי אפשר אלא על ידי יגיעה וכמו שנתבאר.

הגאון הגדול רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצ"ל ראש ישיבת קרית מלך נלב"ע ל"ג בעומר תשע"ז

דברי הספר במהלך הלילה בהיכל ישיבת קרית מלך

דבר אין בפי ובלשוני מילה ארד בשיחי ואהימה וקול נהי ארימה.

אוי ווי כלו בדמעות עיני, איני יכול כלל לדבר, אוי זכיננו, לפני כמה שנים זכיננו שיקנס למשפחתנו אור העולם, אור העולם, אוי אוי, אוי ווי צו מיר.

כשמות משה רבנו אומרים חז"ל כולם דברו, כל הבריהא, שמנים בוכים, והארץ בוכה, הקב"ה יש לו מה לומר, ומלאכי השרת יש להם מה להגיד, ויהושע התלמיד אין לו מה להגיד רק מילה אחת הושיעה ה', ראטווע מיר, אוי רבי שמואל יעקב יודעים מה שהוא הי? עוד לא ראיתי כזה דבר, על רבי יוחנן בן זכאי כתוב לא הניח דבר, הכל כל התורה כולה נגלה ונסתר מעשה מורכבה עוד לא ראיתי כזה דבר, רבי שמואל יעקב, זכר צדיק וקדוש לברכה.

עם כל ההיקף הכל הכל, כל דבר והכל בבהירות כזו, בהירות, אוי גיוואלד גיוואלד, כתוב הקב"ה ברא את האור אז שאלו במדרש מוהיך נברא האור מה השאלה הזו, והתשובה מלמד שנתעטף הקב"ה כשנמלה והאיר לעולם, איזו שכלה התעטף יש במפרשים מה זה שכלה עם מי הוא התעטף, אבל רואים מפורש במדרשים, הרי האור הזה לא הי' אור של שמש, לא, השמש נבראת ביום רביעי, זה הי'

אור שבעת הימים, אור אחר בכלל, מואיפוא הוא לקח אותו, כתוב כשהוא גזז את זה, איפוא הוא גזז בתורה, אז תדעו לכם, שאור הגנוז של שבעת הימים נמצא בתורה, וחז"ל אומרים במדרש שתלמידי חכמים אמיתיים שעמלים בתורה יזמנו ולילה יש להם ניצוצות מאור שבעת הימים, שם היא התורה, התורה היא אור אבל מי זוכה שיהי' לו אור התורה, מי זוכה, בשביל זה צריך להיות בעל מעלה אחרת, גדלות אחרת, עמל בתורה יזמנו ולילה, הוא זוכה לניצוצות מהאור הגנוז.

בעשרה הרוגי מלכות הי' רבי שמעון בן גמליאל נשיא ישראל, אז בא רבי ישמעאל כהן גדול, ונתן פיו על פיו, ומה הוא אמר 'מנורה הטהורה', כזה תואר, מה כתוב כאן, הוא אמר, תלמיד חכם הוא יותר מכהן גדול, כהן גדול נכנס לפני ולפנים, ותורה יקרה היא מפנינים, היא יותר פנימית, ואיך קוראים לתורה מנורה הטהורה, אור התורה הי' במנורה משם משה רבנו ינק את השיעורים שלו, אבל מי זוכה לקבל את האור מהמנורה, המנורה הטהורה, על זה צריכים להיות טהור וקדוש, שלם ומושלם, על זה צריכים להיות עם כל ההיקף מכל הצדדים, וכשמות רבי יוחנן בן זכאי מה אמרו עליו בטל זיו החכמה, לא יודעים מה זה, גם רש"י שואל, אבל יש זיו החכמה, זהו זיו החכמה, זיו החכמה הוא אור התורה המונח במנורה, נסתלק מאיתנו מנורה הטהורה, אוי ווי, מה אני יכול לדבר עבור המושפחה, הוא אמר שהוא חתני ככה הוא אמר, וזה אמת זה אמת, מה אני יכול לדבר מה אני יכול לדבר... אי גיוואלד גיוואלד, כל העולם בכל מקום שהוא הי' הי' פיו מפיך מרגליות כל מילה, איזו תפילה ראיתם פעם תפילה כזאת, אוי ווי.

אני אגיד לכם מה שחז"ל אומרים, ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם זה הולך על נדב ואביהוא, נדב ואביהוא לא נפטרו סתם סתם ככה לא לא, האש שלקח את החלבים ואת העולה, אותה האש לקחה את נדב ואביהוא, אז מה זה הי', זה פטירה? זה לבוא לשמים כעולה, אותו האש, זה הי' האש, וכשנלקחו נדב ואביהוא מה אמר משה רבנו לאהרן צווי קינדער [שני ילדים] נדב ואביהוא, אז הוא אמר לו תדע אחי היקר בניך לא מתו אלא לקדש שמו יתברך, הם עשו קידוש ה', ועל זה כתוב נורא אלקים ממוקדש, מתי נתקדש הי' רק בצדיקים, הדור שלנו הוא דור קשה, כמה חילול הי' יש בדור שלנו מכל הצדדים, אנחנו צריכים לבכות כי חטאנו, כולם כולם, אז מה

עושה הקב"ה הוא חייב לעשות קידוש ה', והקידוש ה' הגדול זה הי' לקחת את נדב ואביהוא, וידום אהרן, כך כתוב, ומשה רבנו עוד אמר ידעתי שיקרה, אבל אני חשבתי שזה יקרה לי או לך, ומה אני רואה שהם יותר גדולים ממני, כך הוא אמר, כך הוא אמר הם גדולים מאיתנו, לא ידעו את זה, ודאי זה הי' חידוש גדול, אבל משה רבנו ידע, נדב ואביהוא יוצאת אש ולוקחת אותם, והגמרא אומרת במנחות יש מלאך מיכאל שהוא סניגור של ישראל, מה תפקידו, הוא עומד בשמים, יש שם מזבח והוא מקריב קרבנות, אומרת הגמרא איזה קרבנות מקריבים שם, אלו נשמותיהם של צדיקים, מיכאל הסניגור של כלל ישראל, התפקיד שלו הוא להציל את כלל ישראל, צריך להביא קרבן, מוהיך יש שם קרבנות, יש קרבנות, הנשמות של הצדיקים האלו שהם אור העולם, את אלו הצדיקים לוקח מיכאל ומקריב אותם, העולם חשוך מאוד, עצוב מאוד, צריכים רחמים גדולים, מכל הצדדים, מה עושים, הקב"ה מורחם עלינו הוא מבקש אני צריך את נדב ואביהוא כאן, ומיכאל מקריב אותם, זה רבי שמואל יעקב זכר צדיק לברכה, מין טייערער רבי שמואל יעקב ....

הרי זה כזאת אבידה שאיני יודע איך אפשר לעמוד בזה, הישיבה קרית מלך ישיבה קדושה, הי' להם את הרבה שהוא הי' אור, הוא הרים את כל הישיבה, מאיר לעולם כולו בכבודו, בכל מקום שהוא בא ככה הי', זה הוא הי', וזה בשבילנו קריאה לא נשאר לנו כלום, כלום, אבל צריכים לדעת מה שיש כן, שבשמים הביאו סניגור, מיכאל הביא נשמותיהם של צדיקים ומקריב אותם כעולה לפני ה', אלו צדיקים יסודי עולם, צריכים לדעת זה מה שהי' לנו, מה זה נקרא הי' לנו, הי' לנו וכעת אין כלום, אוי אוי, אנו זקוקים לרחמים, כולנו צריכים להתחזק, זה התכלית, התכלית של דבר כזה כשלוקחים כזה מין אדם גדול, צריכים לדעת מה מתרחש כאן, אנו צריכים כל אחד מאיתנו לחזור בתשובה ולנסות לנסות אולי יחוס עם עני ואביון אולי ירחם, אולי גם אנחנו נזכה.

כשנחבר בית המקדש ירמיהו כתב ספר קניות כל מילה מה שיש שם זה נורא ואיום למי שמתבונן במה שכתוב שם, הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאוב, שומעים עוד לא הי' לנו מכאוב כזה, כל כך הרבה קניות, ומה המילה האחרונה, השיבנו הי' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם, זה המילה האחרונה של כל הקניות של כלל ישראל, אנחנו כולנו במעמד הזה נגיד לרבי שמואל יעקב עלית להיות קרבן עבור כלל ישראל, ואנחנו עומדים על קרבנו, כולם עומדים, אבל מה! עושים וידי, כולם מתוודים, כולם צריכים לומר אשמונו, בגדנו, ולבקש רחמים מהקב"ה השיבנו הי' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם.

איני יכול יותר, הקב"ה ירחם עלינו, ויאמר לצרותינו די, ונזכה כבר לבלע המוות לנצח ונמחה הי' אלקינו דמעה מעל כל פנים, ואז יהי' אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו.

תלמידו הגאון רבי עקיבא קיסטר זצ"ל מראשי ישיבת יד

אהרן נלב"ע ג' סיון תשע"ז

שח הגר"ע זצ"ל. כשלמדתי בישיבה היו רבותינו מרן הגר"ג אדלשטיין זצ"ל והגר"ד פוברסקי שליט"א עודם צעירים לימים בפרט הגר"ד שהיה מבוגר מאיתנו בשנים מעטות יחסית ובכ"ז הייחס שלנו אליהם היה כשל תלמיד לרב לכל דבר ועניין הם היו הרעבע"ס שלנו ייקרנו את כל דבריהם. הספד רבינו עליו יובא א"ה בהזדמנות אחרת.

אי"ה בשבועות הקרובים נכתוב על קשרי מרן רה"י שליט"א. פרשת במדבר יידו הגד אורי קלימן זצ"ל. פרשת נשא מרן רה"י הגר"ג אדלשטיין זצ"ל. פרשת בהעלותך זקנו - מרן הגר"י לייבוויץ זצ"ל. נשמח לקבל חומרים.

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת בחוקותי תשפ"ד (30)

תכלה שנה וקללותיה

ומפורש להדיא כי עמל התורה מביא את כל הברכות ומונע את כל הקללות, לכן עצרת היא ר"ה ומובא בקדמונים שהוא יום הדין על לימוד התורה, ושייך ע"ז 'תכלה שנה וקללותיה'. ואמנם כל סגולות התורה נאמרו על עמלה ויגיעתה, כי הרי 'לא יגעת ומצאת אל תאמין', בימים אלו של ספירת העומר, ההכנה למתן תורה קודם עצרת, עלינו להתעורר ולהתחזק בענין עמלה של תורה. ואין מזרזין אלא למזרזין, שהרי הרחוב הרחוק ממושגי עמל התורה, אינו מבין כלל דברים אלו. דוקא לבני התורה, שהם עמלים בה כל השנה, רק להם אפשר להוסיף ולעורר על זה. (מתוך דברי חיוק לבני ישיבות אייר תשס"ז)

אם בַּחֲקָתִי תִּלְכוּ (כו, ג)

בגמ' מגילה דל"א ב' תניא ר"ש בן אלעזר אומר עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושבת שנה תורה קודם ראש השנה. מ"ט, אמר אב"י ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה. בשלמא שבמשה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה, אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא? אין, עצרת נמי ר"ה היא דתנן ובעצרת על פירות האילן ע"כ.

באמת יש ללמוד זאת מהפסוקים שלפנינו, 'אם בחוקותי תלכו וגו' ונתתי גשמים בעתם ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פריו וגו', והרי פ' רש"י אם בחוקותי תלכו - שתהיו עמלים בתורה,

שתהיו עמלים בתורה

אדם בעל כשרון גדול והוא לומד דבר קל שא"צ לו כלל לשום התאמצות, מ"מ מוטל עליו להתייגע בזה כדי להיות נכלל ב'אם בחוקותי תלכו', ובאמת מצד מה שנכלל לימוד התורה בכל התרי"ג מצוות במאמר 'ואת מצוותי תשמרו', מצד זה א"צ כאן ליגיעה, ורק מצד המעלה המיוחדת שיש בלימוד תורה. וד"ז נרמז בעצם לשון הכתוב 'אם בחקותי', שזהו לשון חוק בלא טעם וסיבה, אלא כך חקק הקב"ה בעצם מהותה של התורה, ואי"ז רק בתור היכי תמצא לידיעת התורה, וכע"ז 'שמעתי מדודנו מרן הגרא"ז מלצר זצ"ל על דברי הגמ' ברכות דס"ג ב': אמר ריש לקיש מנין שאין ד"ת מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר 'ואת התורה אדם כי ימות באהל', וביאר מרן הגרא"ז זצ"ל טעם שרמזה תורה בפרשת פרה אדומה ליסוד זה של חובת היגיעה והעמל בתורה, משום שנאמר שם 'ואת חוקת התורה' ופרש"י: לפי שהשטן ואומות העולם מוניין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה 'חוקה', גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה עכ"ל רש"י, וחיידר ר' איסר זלמן זצ"ל שדברים אלו - 'ואת חוקת התורה' - אמורים על כל האמור בפרשה, וגם על יסוד זה ש'אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה', שזו היא גזירה וחוק שחקק הקב"ה בעצם מהותה של התורה, שאינה מתקיימת אלא אצל העמלים בה.

אם בַּחֲקָתִי תִּלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ (שם)

'אם בחקתי תלכו' יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר 'ואת מצוותי תשמרו' הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים 'אם בחקתי תלכו' שתהיו עמלים בתורה (רש"י).

שמעתי מראש הישיבה דמלכו הגאון רבי מרדכי גיפטר זצ"ל להקשות כאן על הדרשה של התו"כ, הלא לימוד התורה ביגיעה הוא ג"כ א' מהתרי"ג מצוות, שהרי בתורה יש חיוב של 'ושננתם לבניך', וביארו חז"ל (קידושין ל). 'שיהו דברי תורה מחודדים בפין, שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד', וכדי להגיע לדרגה של 'מחודדים בפין' מוכרחת יגיעה בתורה. ומצוה זו בוודאי אינה גרועה מכל המצוות וכבר נכללת עמהם במ"ש 'ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם', א"כ מדוע צריך לפרוט את מצות היגיעה בתורה בפ"ע ולומר 'אם בחוקותי תלכו'.

ובאמת מבואר כאן חילוק בין לימוד התורה לשאר כל המצוות, שהלא בוודאי יש מעלה עצומה לדרוך בכל כוחו ולקיים כל מצוות התורה, אבל חובת היגיעה במצוות היא רק בתור היכי תמצא לקיום המצוה, ואם דרך משל, אדם יגדל בגינתו לולב ואתרוג מהודרים, בוודאי שאין טעם לטרוח לחפש אחרים כדי שיבא לו ביגיעה, אבל בלימוד תורה יש חיוב מיוחד של עמל, משום שיש מעלה בעצם העמל והיגיעה בתורה, ואפי' אם יהא

על חטא שהטאנו לפניך ביודי פה

שבעצם זמן המעילה בה' מתוודים הם על עוונותיהם, ולא איכפת להם היותם עדיין במצב של מעילה. ואמנם זהו חטא גדול מאד וחוצפה כלפי שמיא, אבל קשה לפרש כן, דאטו בשופטני עסקינן, ומאיזה טעם יהיו סבורים המתוודים שאהני להם וידוים כשעוד הבשר בין שניהם טרם יכרת, וממשיכים הם לעשות את כל החטאים שמתוודה עליהם בלא שום שינוי דרך, ואף לו יהיבנא שיש בזה איזה תועלת על העבר, אבל במה תולים תקותם שלא ימשיכו ליענש כיון שמוסיפים עוד בחטאיהם לאחר הוידוי. ונראה ביאור הפס', שהתוכחה כאן אינה רק על עצם העבירות שעושים כלל ישראל במה שאינם מקיימים את התרי"ג מצוות, אלא כוונת התורה כאן לדבר על עיקר ושורש הפגם שמביא אותם להתייצב על דרך זו, וכבר בתחילת פרשת הקללות (לעיל

והתודו את עוונם ואת עון אבתם במעלם אשר מעלו בי ואף אשר הלכו עמי בקרי וגו' (כ"ו, מ)

כבר תמחו רבים על דברי הכתוב, מדוע מגיעה תוספת עונש לישראל משום שהם מודים ומתוודים על עוונם ועוון אבותם? והכלי יקר כ': לפי שנאמר 'במעלם אשר מעלו בי', ב"ית של 'במעלם' משמע שהם מועלים והולכים, כי היה לו לומר 'והתודו עוונם ומעלם', אלא שאעפ"י שמתוודים ומודים שחטא זה גרם להם מ"מ הם מועלים והולכים עוד טומאתם בהם, כמנהג דורנו שהכל מודים שכמה עבירות ידועות מסבכות כל התלאה ואעפ"כ אינן שבים מהם והרי הוידוי כטובל ושרץ בידו עכ"ל. ואולי ר"ל שאין כוונת הכתוב לומר שמתוודים על מעלם אשר מעלו בו, אלא בא הכתוב לומר את המקום והזמן שהם מתוודים בו, והיינו

פס' יד) נאמר 'אם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות האלה, ופירש"י: 'אם לא תשמעו לי' - להיות עמלים בתורה, ולא תעשו' - משלא תלמדו לא תעשו עכ"ל, וכאן מסבירה התורה את הקשר והזיקה בין העמלות בתורה לבין העבירה על המצוות, והוא מ"ש 'במעלם אשר מעלו ב' ובתרגום אונקלוס 'בשקרהון דשקרו קדמי', והיינו משום שהאדם בעצמותו כולו מלא שוחד ונגיעות שמסמאים את עיניו, ורק ע"י העמלות בתורה הוא מזדכך ויכול להכריע בין דם לדם ובין דין לדין, ובל"ז הוא יושב בתוך מרמה והוא עצמו לא חלי ולא מרגיש כלל, וכאן ביאר אונקלוס את עומק החטא של הלימוד בתורה בלא יגיעה, שמחמתו מגיעים כלל ישראל לתוצאה של 'משלא תלמדו לא תעשו', ויסודו הוא 'בשקרהון דשקרו קדמי'. כי אם היו עמלים בתורה היו זוכים להכיר את האמת וממילא גם היו מקיימים את המצוות, אך כיון שלא נתייגעו בתורה לא עלה בידם לעמוד על האמת, ונמצא שזה שורש כל החטאים והתאוות, שכן נגיעותיו הרעות של האדם הן אלו אשר גורמות לו בע"כ לידבק בשקר.

וע"ז אמר כאן הכתוב, שלאחר שכבר תחטאו ותבטלו את החוקים

ומשפטים, שוב לא סגי לכם בידוי ותשובה עליהם לבד, אלא צריך שתשובו ותתקנו גם את שורש הפגם שגורם לכם לחטוא, והן אמת שכבר קודם עשיית העבירות יש עליכם טענה רבתא על עצם אי היגיעה והעסק בתורה, אבל לאחר עשיית העבירות כבר א"א לעשות תשובה עליהם בפני עצמן, אם אינו מתקן את השורש הגורם להיכשל בהם. וזו כוונת 'במעלם אשר מעלו ב' - 'בשקרהון דשקרו קדמי', ור"ל דע"ז כל עצמו של הוידוי שלהם אינו נכון כלל, ואין הכוונה שמתכוונים להדיא לשקר כלפי הקב"ה, אלא בע"כ הוא כן שלבם לא נכון עמם, כי הם סבורים שהם שבים מעוונותיהם ולכן אינם בושים להתוודות, אבל באמת אי"ז כלום רק וידוי פה בעלמא, כי א"א להם כלל לשוב בלא חזרה ליגיעת התורה, וזהו מאמר רפכ"י שרק תורה מביאה לידי זהירות וכו'. וזו כוונת התוכחה, שאם תתוודו את עוונותיכם ולא תתקנו את שורשן לשוב לתורת ה' וללכת בה, א"כ אי"ז וידוי אמיתי כיון שאתם עדיין במצב של שקר ומעילה, וע"ז גופא נענשים הם ח"ו יותר בחמת קרי ה'.

'ואף אשר הלכו עמי בקרי'

צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהוא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי עכ"ל הזהב.

ומעתה נראה, דלא זו בלבד שאסור לתלות בשעת העונש שהוא בא במקרה, ונענשין ע"ז ח"ו בחמת קרי, אלא גם אם אחר כ"ז זוכין ישראל לשנות מעשיהם ולעזוב דרכם הרעה, אבל עדיין צריכים הם לשוב ולהתוודות לפני ה' על חטאיהם, ואין נפטרים בתשובה וידוי רק על עצם החטא, אלא גם על כך שעד עכשיו היו תולים במקרה את העונשים שבאו עליהם מחמת אותן החטאים. וזה מ"ש הכתוב 'במעלם אשר מעלו ב' היינו עצם החטאים, 'ואף אשר הלכו עמי בקרי' שצריכים להתוודות גם על החטא שתלו את עונשיהם במקרה.

ועפ"ז מובן מה שממשיך הפס' לומר אף אני אלך עמהם בקרי וגו', והרי כאן כבר עשו ישראל תשובה והתוודו על עוונם ועוון אבותם. וצ"ל שמ"מ עדיין לא התוודו על מה שהלכו עמי בקרי, דהיינו עצם התל"י של העונשים במקרה ושלא לקחו מוסר מתוכחות הקב"ה שברוב חסדו משגיח עלינו להטותנו לדרך אמת, וע"ז צריך תשובה בפנ"ע חוץ מעצם החטאים שגרמו לעונש הראשון.

במעלם אשר מעלו ב' ואף אשר הלכו עמי בקרי. אף אני אלך עמהם בקרי וגו' (שם, מ - מ"א)

בכתוב נכתבו ב' ענינים שעליהם צריכים כלל ישראל לתת את הדין: א' - 'והתוודו את עוונם ואת אבותם במעלם אשר מעלו ב', ב' - 'ואף אשר הלכו עמי בקרי', ופ' האבן עזרא 'במעלם אשר מעלו ב' - אבותם, 'ואף אשר הלכו עמי' - אלה בנייהם - 'בקרי'. אמנם לשון הכתוב מורה לפי פשוטו, ש'במעלם אשר מעלו ב' היינו עצם החטא שבו נכשלו אבות וגם בנים, והמשך הפס' 'ואף אשר הלכו עמי בקרי' הוא עוד תוספת של חטא אחר, וצ"ב.

ונראה לפי מ"ש הרמב"ם ריש הל' תעניות, וז"ל: דבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן בכתוב עונותיהם הטו וגו', וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית, הר"ז דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה 'והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי', כלומר: כשאביא עליכם

דרך הלימוד (ב)

המשך מכתב רבנו הגדול מרן שליט"א בענין דרך לימוד התורה הקדושה.

פרקי הדרכה בתבנית הלימוד בישיבות הקדושות וצורת אמירת השיעורים

ג) והנה רבותינו האחרונים, מעתיקי השמועה, סידרו ללימוד הישיבות עבור המתלמידים, מסכתות מיוחדות, ונקראו "המסכתות הישיביות", שרבותינו נ"ע ראו בלימודם, כיסוד הלימוד ללומדי הישיבות, על מנת לחדד, ולהישייר דעתם בתורה, ולחכמם בסברא, במילי דנוקין נשים, מקח וממכר ושטרות, וקצת מסדר מועד, ובודאי שדעתם רחבה מדעיתנו, ואין ספק שזוהי הדרך לעלות במעלות התורה. וכוללי האברכים מוסיפים בס"ד מסכתות שבת עירובין סוכה חולין נדה וסדר קדשים ועוד, ואין לי מה להוסיף בזה.

אבל אכתוב לידידי שיחי' מה ששמעתי הרבה פעמים ממו"ח רבינו הגאון (שליט"א) זצוק"ל, שהי' יושב ונאנח על הלימוד בזמנינו, ואמר שמיסודי הלימוד הוא ההספק. ואמר לי כמה וכמה פעמים, שמגיד שיעור צריך לכוין שבשיעור היומי יהי' בו חלק עבור תלמד מצוין וגם לבינוני וגם לחלש לפי יחס התלמידים, ובכל שיעור יש ללמוד כמה קטעים בפשט פשוט [ואף אם לפי הפירוש והפשט הזה מתרץ כמה דברים, צריך רק להדגיש - שישמעו טוב וישמרו לב שזה הפשט כאן - ולא להאריך תמיד האריך ה' אפשר לפרש אחרת, ואז הי' קשה כמה קושיות]. ולברר בשיעור אחרי כל תוס' מה חדשו התוס', ומה ההבדל בין פירש"י לתוס', ולסכם הדברים. ולהשתדל לומר בכל שיעור קושיא טובה עם תירוץ טוב שיחי' גם למצוינים טעם מיוחד, ולהתקדם.

ואמר לי שבשיעורים הראשונים של הזמן צריך ללמוד קצת יותר לאט, ולהתעכב ולומר יותר סברות בעומק, וכמו כן בסוף הזמן בשבועות האחרונים, אבל באמצע הזמן צריך להתקדם, וכמובן שאם יש קושיא של הגרעק"א צריך לומר זה, ואם יש תירוץ על קושיא רעק"א צריך לומר זה, ולהסביר למה מיאן הגאון רבי עקיבא איגר בתירוץ הזה, שלא תירץ כך. כי כפי סברתו, האריך שלמד הגרע"א בפי' הגמרא, הקושיא במקומה עומדת, ואם מגיד השיעור רואה שהדברים מתארכים, יש להשאיר התירוץ למחר, והיום להתקדם.

וכן יש לומר דברי הקצוה"ח בסוגיא ומה שיש להעיר עליהם, וכמו"כ בכל סוגיא כשיש דברי גדולי הראשונים כהרמב"ן והרשב"א הריטב"א הרא"ש והר"ן יש לומר זה בקיצור, אבל גם בזה לדלג כפי מה שאפשר, אם אין זה דברים מפורסמים, וגם אם אין זה נוגע לפשט הגמרא, כי העיקר הוא ההספק, וצריך שיחיו הדברים ברורים בפי הרב כפי אשר הגיע למסקנת הדברים.

וכל זה אינו אלא כללים למבין, ואידך זיל גמור. וכמובן שכל זה מוסב על השיעורים היומיים, לא על שיעור שבועי ועל חבורות, שיסודם העמקה בדברי הראשונים.

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת בחוקותי תשפ"ד

מתן תורה - נתנית הכח לישראל להכריע בדברי תורה

הוראת שעה

הדרכה ל'משיבים' בשיבה

מתוך כינוס ה'משיבים' אייר תשפ"ד

שני דברים נצרכים ל'משיב' לפני שהוא בא ללמוד.

דבר ראשון, עליו לדאוג לכך שיהיה ערני! והטעם לזה, כי יתכן שבחור ישאל אותו שאלה, והוא יענה לו, אבל הבחור לא יבין את התשובה, ויחזור שוב ושוב על שאלתו, ואם ה'משיב' יהיה עייף, הבחור ירגיש שאין לו סבלנות בשבילו, ויותר לא יחזור אליו. וזה לאו דווקא אם בחור אחד יחזור על אותה שאלה שוב ושוב, אלא אף אם ראובן שמעון לוי יהודה ויששכר באים עם אותה שאלה, זה דבר ש'משיב' עייף לא יכול לעמוד בזה.

בנוסף לכך, גם בעצם הלימוד, אדם שאינו עירני, אינו יכול להסביר טוב, ואף לא יבין היטב את שאלתו של הבחור.

דבר שני. ה'משיב' צריך לדעת את הסוגיא היטב לפני שהוא מגיע לשיבה! ולא לסמוך על כך שלמד מהר את הסוגיא, והוא מכיר אותה פחות או יותר, אלא עליו להכין את הסוגיא מראש וללומדה היטב, גם עם האחרונים! וכך יכול הוא להשפיע על הבחורים.

לפעמים בחור בא עם שאלה טובה, וה'משיב' לא למד את הסוגיא עם האחרונים, אלא שמחמת נסיונו הוא מבין שהתשובה היא כך וכך, ואמנם תשובה זו היא פשוטה רק למי שלמד הרבה, אבל לבחור צעיר שלא למד כל כך זה חידוש, ועל כן אינו מוכן לקבל את הדברים. אבל אם ה'משיב' למד את האחרונים יוכל לעשות 'עסק שלם' מהקושיא, ולומר לבחור שכיוון לקושיית הפני יהושע או רעק"א, וזה נותן לו הרגשה טובה, ובנוסף כך גם הוא יקבל את התירוץ, אחר שרואה אותו כתוב באחרונים.

עוד תועלת יש בכך שילמד האחרונים, שכן לפעמים בחור שואל שאלה, ואינו יודע מה בדיוק קשה לו, ויש בשאלתו גרעין טוב, ומי שאינו בקי היטב בסוגיא יטל את דבריו, אך מי שהכין כראוי יודע שיש בדבריו גרעין של קושיא טובה, ועל ידי שידבר עם הבחור יוכל להביא אותו למצב שהבחור ישאל את השאלה הנכונה, וכך הוא ישמח ששאל קושיא טובה, ויש לו תירוץ, ויכול לכתוב את זה. וזה בתנאי שה'משיב' יודע את הסוגיא היטב, עם הראשונים והאחרונים, שאז הוא יכול להשתמש עם הידע שברשותו כדי לבנות את הבחור, ולהקנות לו 'גישמאק' בלימוד.

בר נחמני. וכתב על כך הר"ן בדרשותיו (ירוש חמישי בסגנון אחר), שודאי ידעו מתיבתא דרקיעא [הצדיקים שכבר נפטרו מן העולם] שהאמת היא כמו שאמור הקב"ה, אלא כשם שבחיים היו מכריעים רק על פי הבנת שכלם, ולא על פי ראיות מן השמים, כך עכשיו היה צריכים לפסוק על פי שכלם. ולפיכך הוצרכו בזה לרבה בר נחמני, שהיה עדיין בעולם הזה, ולו ניתן הכח להכריע, על פי שכל האדם והמידות שהתורה נדרשת.

ועל פי זה כתב בספר נחלת יעקב (לבעל ה'נתיבות'), לבאר את שלושת החלקים של ברכות התורה, שבתחילה מברכים 'לעסוק בדברי תורה', וברכה זו היא על עצם מצות תלמוד תורה. לאחר מכן מברכים 'המלמד תורה לעמו ישראל', על כך שאנו זוכים לדעת ולהבין את התורה, ע"י שהקב"ה מלמדה לנו. והחלק השלישי הוא 'אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו', וברכה זו נתקנה על כך שהתורה נמסרה לנו, שכפי שאנו פוסקים כך הוא האמת, ובזה הקב"ה בחר בנו והבדילנו מכל העמים.

ועל פי זה מיושבת הקושיא שפתחנו בה, מה מקום יש לומר בנתינת התורה שיהיה 'מוכר עצב', הרי התורה נשאת גם אצל הקב"ה. ולפי האמור הדברים מבוארים, שכן כאשר הקב"ה נתן את התורה לעם ישראל אזי כביכול היא ניטלה ממנו ונמסרה לנו! וזהו החידוש שאף על פי כן הקב"ה שמוח בנתינת ומסירת התורה לעם ישראל.

והנה איתא בספר 'דרך ה' לרמח"ל (ח"ד פ"ב), שככל שעמלים יותר בעסק התורה כך זוכים למדרגות גבוהות יותר בהשפעתה, מאחר והקב"ה קשר ותלה בה את השפעתו היקרה, אך כל זה רק באופן שמכבד התורה כראוי, שאם לא כן אין זה אלא כדבור בשאר ספרי חכמות, וא"כ גם הזכות שהתורה ניתנה לנו גם היא תלויה בדרגה שאנו מכבדים את התורה.

והנה איתא בסנהדרין (צט), שדרש רבי נהוראי את המקרא 'כי דבר ה' בוח' על מי שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק. ועל כן היה מו"ר הגר"א קוטלר זועק ומעורר, שביטול תורה זה 'דבר ה' בוח'! וממילא מי שמבטל תורה סתם [כשאינו צריך לכך] הרי הוא מבזה את דבר ה', וממילא גם כשהוא לומד אין זה אצלו אלא כשאר החכמות, והוא מפסיד את ההשפעה העצומה שיש למי שלומד תורה כראוי.

עכשיו אנו עומדים לפני חג השבועות, ובחג השבועות כל האורות והכוחות שקיבלנו בזמן מתן תורה חוזרים, כמו שמבואר בדרך ה' (ח"ד סוף פ"ז), וזה זמן מסוגל לקבל את התורה עם כל הדרגות הנ"ל. והיי רצון שזנכה לקבל את התורה כמו שצריך, אכ"ר.

הגמ' במסכת ברכות (ה). אומרת, 'אמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא, בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחביה מוכר עצב ולוקח שמה, אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, נתן להם תורה לישראל ושמה, שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו'.

והדברים צריכים ביאור, וכי מה שייך עצב בנתינת התורה לישראל, הרי בשלמא אדם שמוכר חפץ, הרי לאחר המכירה כבר אין לו את החפץ, ולפיכך הוא עצב על כך שיחסר לו החפץ, אבל מה יחסר לקב"ה בכך שעם ישראל לומדים את התורה.

ולבאר הענין יש להקדים דברי הבית הלוי (על התורה, שמות יט ה, ד"ה להבין הענין), שתמה כיצד ביקשו המלאכים שיתן להם הקב"ה את התורה, הרי מאחר ואין להם גוף אינם יכולים לקיים את רוב המצוות שבתורה. וביאר, שעיקר נתינת התורה לישראל היתה לענין כך שיהיו הם אלו שדורשים אותה, וכפי שיסכימו לדרוש ע"פ הכללים כך היא האמת, וכמו שאמרו חז"ל (ב"מ נט:), 'לא בשמים היא', אלא כפי שמכריעים בב"ד של מטה. וזה מה שרצו המלאכים וביקשו שתיתן להם התורה, ולא לבני האדם, לענין כך שתהיה האמת כמו שהם ידרשוה.

וכתב עוד הבית הלוי, שעל פי זה יש ליישב את קושיית המגן אברהם (ריש סי' תצד), כיצד אנו אומרים בשבועות 'זמן מתן תורתנו', הרי קיימא לן שבשבעה בסיון ניתנה התורה, ואילו אנו חוגגים את חג מתן תורה בששה בסיון. ולפי מה שנתבאר - שעיקר מתן תורה הוא הזכות לדרוש התורה כהבנתם - מיושבת קושיא זו, שכן הכתוב אומר 'וקידשתם היום ומחר', דהיינו שהיו אומרים לקבל את התורה בששה בסיון, אלא שמשם רבינו הוסיף יום אחד מדעתו, לפי שדרש 'היום כמחר', כמבואר במס' שבת (יז), והסכים הקב"ה על ידו, שלא ירדה השכינה עד למחר. ונמצא שמתנה זו - שניתנה תורה לישראל שכפי שידרשו כן יהיה האמת - היא גופא היתה בששי בסיון, בכך שהוסיף משה יום אחד מדעתו והסכימה שכינה עמו, ולמחרת בשביעי בסיון היה 'מעמד קבלת התורה' שקיבלו אותה ישראל. ועל כן אנו אומרים בשבועות 'זמן מתן תורתנו' על שיש בסיון.

ומתבאר מן הדברים, שאף כאשר ישראל דורשים את התורה שלא לפי האמת, מכל מקום ע"י שהם דורשים כך זה נעשה אמת, וכמו שמצינו במחלוקתם של רבי אליעזר וחכמים (ב"מ נט:), שיצאה בת קול ואמרה 'מה לכם אצל רבי אליעזר, שהלכה כמותו בכל מקום'. עמד רבי יהושע על דגליו ואמר 'לא בשמים היא'. וכן איתא (שם פ), שנחלק הקב"ה עם מתיבתא דרקיעא בדיני נגעים, ואמרו, מי יכריע במחלוקת זו, רבה

ביסוד הדין שהבעלים עושה תמורה וששותפין אינם ממירים

לא יחליפנו ולא ימיר אתו... ואם המר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש (כו י).

הכח להמיר הוא מזכותי הבעלים או גזיה"כ

הנה דין תמורה שייך דוקא בבעלים, שהוא מתכפר בקרבן, ויכול לעשות תמורה (אף שאינו רשאי), אבל מי שאינו בעלים אינו ממיר.

ויש לחקור ביסוד הכח שיש לבעלי הקרבן לעשות תמורה. דבפשטות נראה שזה מחמת עצם בעלותו על הקרבן, דחלק מזכותי הבעלים הוא השליטה על קדושת הקרבן להמירו. אולם יש לפרש באופן אחר, שעצם הבעלות על הקרבן אינה סיבה שיהיה בידו להמיר את קרבנו, אלא דנתחדש בתורה דין המרה והוא נאמר על הבעלים, ולפי"ז כח הבעלים להמיר אינו מחמת בעלותו אלא בגלל שבו נתחדש הדין.

אם אין שני ממירים בקרבן אחד או שאין תמורה בקרבן שותפין

עוד יש לחקור במה שמבואר במשנה בתמורה (יג). שאין שותפין ממירים, ודרשו כן ממה שכתוב 'לא יחליפנו ולא ימיר אותו' שהוא לשון יחיד. דבפשטות נראה שנתחדש כאן דין שכח ההמרה לא ניתן אלא ליחיד ולא לשנים, ולכן בקרבן של שותפין לא ניתנו לבעלים כח המרה כלל, כיון שאם יהיה בו תמורה יהיו שני השותפין יכולים להמיר. אולם יש לפרש באופן אחר, שהדין ששותפין אינם ממירים אינו מחמת שם שותפים בקבלת הכח להמיר, אלא זהו דין בחפצא של

הקרבן, שכל שהוא של שותפין והוא מכפר לשניהם, לא נאמר בו דין תמורה כלל.

הוכחה מסוגיא דזבחים דהמרה אינו מזכותי הבעלים אלא חידוש התורה שנאמר בבעלים

ונראה לפשוט את ב' החקירות מסוגיא דזבחים, שהובאה שם (ה). המשנה בקינים (פ"ב מ"ה) שמי שנתחייב קרבן עולה ומת מקריבים היורשים את קרבנו, והגמרא שם (ה) דנה האם היורש קונה את הקרבן בירושה, ויכול להקריבו גם בעד עצמו ולהתכפר בו, או שאין היורש קונה את הקרבן, ואינו יכול להתכפר בו, ומקריבים את הקרבן אע"פ שאינו מכפר כלל.

והביאו ראיה דיוורש קונה את הקרבן ומתכפר בו, מהא דאמר ר' יוחנן שאם הוריש קרבן לשני בניו אין היורשים ממירים בו, והיינו דאפי' לשיטת ר"מ דיוורש מימר שתי יורשים אין ממירים, ובשלמא אם נאמר שיוורש קונה את הקרבן א"ש הא דאין היורשים ממירים שהרי שותפין אינם ממירים, אבל אם אין היורש קונה את הקרבן קשה מדוע אין שני היורשים יכולים להמיר.

ומבואר בגמ' דמעצם הדין שיוורש יכול להמיר א"א להוכיח שיוורש קונה את הקרבן, ורק מהדין דשני יורשים נחשבים כשותפין ואין ממירים מוכח שהם קונים את הקרבן, ולכאן תמוה דהא אדרבה אם אין היורש קונה את הקרבן לא שייך בו דין תמורה כלל, שהרי אינו אלא בבעלים. וע"כ מוכח מזה שהאפשרות להמיר אינו מזכותי הבעלים מכח בעלותו. אלא חידוש התורה שנאמר לגבי הבעלים, ולכן אפשר לומר שאפי'

אם יורש אינו נחשב בעלים על הקרבן נתחדש בו כח ההמרה.

הוכחה דהדין שאין שותפין ממירים הוא דין בחפצא של הקרבן

וכן יש לפשוט מכאן מה שנסתפקנו אם הדין שאין שותפין ממירים הוא משום שלא ניתן דין תמורה לשנים, או שהוא משום שלא ניתן דין תמורה בקרבן של שני שותפין. שהרי הקשו שם שאם אין היורש קונה יכול שני היורשים להמיר, ואם נאמר שלא ניתן דין תמורה לשנים, מה לי אם היורש קונה או שאינו קונה, סוף סוף כיון שנתחדש דין תמורה ביוורש, גם בזה אמרינן שאין דין תמורה לשנים וכשיש שני יורשים אין לאחד מהם כח להמיר, וע"כ שזהו דין בקרבן של שותפין דוקא, ואם אין היורש קונה הרי אין לקרבן בעלים ואינו של שותפין כלל, ומשו"ה הקשו שימירו שניהם.

והנה בגמ' שם דחו הראיה מר' יוחנן שאף אם אין היורש קונה מ"מ כיון שהדין שיוורש ממיר נלמד מדכתיב 'אם המר ימיר' לרבות את היורש, ופסוק זה בלשון יחיד הוא, א"כ לא נתחדש דין זה אלא ביוורש אחד ולא בשני יורשים.

ונראה דאין זה חזרה מעיקר ההבנה דהא דקרבן שותפין נתמעט מהמרה הוא דין בחפצא של הקרבן, אלא גזיה"כ לגבי יורשים דאין שנים ממירים, וכמשמעות לשון רש"י ד"ה שאני. וכן אפשר לומר דהלימוד הוא דמה שיש ליורש זכות המרה גדר הדין בזה דנחשב כבעלים לענין המרה, וכיון שהוא של שניהם לענין המרה ממילא נחשב שזה חפצא של קרבן שותפין, [ועיין בתוס' ד"ה מקופיא, דכך נראה מדבריו].

'וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימים את העולם'

את הצדיק. וזו הכוונה בדברי המשנה שהצדיקים 'מקיימין את העולם', שהם עושים עילוי רוחני בעולם עצמו.

עוד ניתן לבאר ענין 'מקיימין את העולם' באופן אחר. ידוע בשם ר' ישראל מסלנט, שכאשר בחור לומד בישיבה בהתמדה רבה זה גורם שיהודי חילוני בפאריז לא יאכל בשר חזיר, כי כשאנחנו עושים את שלנו, זה עושה רוח קדושה כללית בכל העולם. וזהו 'מקיימין את העולם', שהתורה והמצוות של הצדיקים עושים רוח קדושה בכל העולם, וזה מונע מאחרים מלעשות עבירות, וגורם להם לשוב בתשובה.

ודבר זה אנו צריכים לזכור, שכאשר אנו לומדים תורה מקיימים מצוות ומתפללים כראוי, בזה אנו מקיימים את העולם! הן כדברי רבינו יונה, שבזכות זה העולם לא נחרב, הן כדברי המסילת ישרים, שעל ידי שהדומם משמש אותנו הוא נעשה יותר מעולה, והן על פי הביאור הנוסף בזה, שבכך שאחרים נעשים יותר טובים על ידי המצוות שאנו עושים אנחנו מקיימים את העולם. ועל כל זה יש לנו שכר רב וגדול, כמאמר התנא 'וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות'.

כתוב במשנה במסכת אבות (ה א), 'בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להיבראות, אלא להיפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות. וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות'.

מבואר שהצדיקים מקיימים את העולם והרשעים מאבדים את העולם. ובביאור הדברים נחלקו הראשונים. הרמב"ם סובר ש'העולם' שנקט התנא הכוונה לאדם, שהוא עיקר תכלית הבריאה, והכוונה בזה שהצדיקים מקיימים את הנפש הרוחנית שלהם. ואילו הרשעים מחריבים את 'האדם' שבהם. אמנם רוב הראשונים חולקים על הרמב"ם, ומבארים את דברי המשנה כפשוטם, שהצדיקים מקיימים את העולם והרשעים מאבדים אותו.

ובביאור הדברים כתב רבינו יונה שם, 'שלא נברא העולם אלא לעשות בו הישר בעיני ה', והעושים כן מקיימין אותו'. דהיינו שמאחר ותכלית הבריאה היא כדי לעשות את רצון ה', נמצא שמי שעושה את הישר בעיני ה' מקיים את מטרת בריאת העולם. ומי שחלילה אינו עושה את רצון ה' מחריב את העולם. שכן אם מטרת העולם אינה מתקיימת נמצא שכל הבריאה מיותרת.

עוד יש לבאר על פי דברי המסילת ישרים (פרק א), 'כי אם האדם נמשך אחר העולם ומתרחק מבוראו. הנה הוא מתקלקל ומקלקל העולם עמו. ואם הוא שולט בעצמו ונדבק בבוראו, ומשתמש מן העולם רק להיות לו לסיוע לעבודת בוראו, הוא מתעלה והעולם עצמו מתעלה עמו. כי הנה עילוי גדול הוא לבריות כולם בהיותם משמשי האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך'. ומביא על כך המסילת ישרים את מאמר חז"ל, בענין אבני המקום שהניח יעקב אבינו סביבו כשהלך לשכב, שהיו האבנים רבות ביניהן, והיתה כל אחת אומרת 'עלי יניח צדיק ראשו', עד שעשאן הקב"ה אבן אחת. דהיינו שכל אבן רצתה שיהיה לה עילוי רוחני על ידי כך שתשמש

יומא טבא לרבנן

בהוצאת הספר

משנת רבי משה הלל

עמ"ס בבא קמא

מתורגמת ושיעוריו של

רבנו מרן ראש הישיבה שליט"א

בספר נסדרו חידושי תורתו של רבינו שליט"א

הנודעים בבחייתם בעומק העיון

ערוכים בטוב טעם ובבהירות

ובהוצאה מאירת עיניים

ניתן להשיג בישיבת סלבודקה ובחנויות הספרים המובחרות

© כל הזכויות שמורות למערכת 'משנת רמ"ה', יוצא לאור ע"י המערכת מתוך שיעוריו שיחותיו וכתביו של רבינו שליט"א

לפרטים ויצירת קשר:

מספר פקס 153777921183 דוא"ל: mishnasrama@gmail.com

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת בחוקותי תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם: ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פרי (ויקרא כו, ג-ד). ובתורת כהנים איתא, דעץ השדה יתן פריז היינו לא כדרך שעושה עכשיו, אלא כדרך שעושה בימי אדם הראשון, שיהא אילן ניטע ועושה פירות בן יומו, יעו"ש. והקשה מרן הגרצ"פ פרנק זצ"ל (הר צבי עה"ת, עמ' צב) מה נרויח בזה שיעשה פירות בו ביום, הא הו ערלה ולא יהא בהם היתר אכילה עד לאחר ג' שנים. והביא ליישב דיכול להקדיש והקדש פטור מערלה וא"כ הרווח יהיה להקדש, והוא עצמו פירש דקאי על אילני סרק שפטורין מערלה, יעו"ש. ונראה ליישב באופן אחר, דכיון שיתרחש נס והאילן יוציא פירות בו ביום שנטעוהו א"כ הו מעשה ניסים, ומעשה ניסים אינו חייב בערלה, ורק באילן רגיל שצריך להמתין הזמן קבוע בדרך הטבע עד שיגדלו פירותיו בו נאמר מצות ערלה, משא"כ באילן של נס. וכעין מש"כ גיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בדרך אמונה (פ"י מהל' מע"ש ה"ו, ביה"ל ד"ה העולה) לתרץ הקושיא איך אכל רשב"י מעץ החרוב שנברא לו במערה (שבת דף לג ע"ב), הא הו ערלה. וז"ל: 'ועי"ל דעץ שנברא בנס אין בו כלל ערלה, דהו כאילו הועבר בגושי מחול', דאמר' בידו פ"א דערלה ה"א דאין בו משום ערלה א", וה"נ הובא בגושי משמים, שהרי מיד עשה פירות כעץ ישן, עכ"ל. ולפי"ל י"ל דאמנם כאן הוא אילן רגיל והנס הוא רק במהירות גדילת הפירות, מ"מ יתכן שגם זה בכלל מעשה ניסים שאינו חייב בערלה [אמנם יש לדון שאם ישובו האילנות לקדמותם קודם חטא אדה"ר, א"כ הרי זה טבעם שיוציאו פירות בו ביום, ואולי לא חשיב נס, וצ"ע. ולמעשה גיסי זצ"ל השיב (דעת נוטה ויקרא עמ' תשמג) דיש הרבה פירות שאין נוהג בהן דין ערלה (עי' רמב"ם פ"מ ממע"ש, ע"ש).

ונתתי גשמיכם בעתם וגו' (שם). הנה בחשק שלמה (תענית דף ב ע"א) נתקשה מדוע בברכת מחיה המתים אומרים 'משיב הרוח ומוריד הגשם', ואילו בברכת השנים מבקשים 'ותן טל ומטר לברכה', ולמה אין אומרים 'משיב הרוח ונותן מטר'. וביאר, דלשון 'מטר' ע"פ הרוב הוא גשם היורד לברכה, ואילו לשון 'גשם' הוא שם כולל הכולל כל מיני גשמים, ולכן במטר נאמר בדרך כלל לשון 'נתנה' - 'ונתתי מטר ארצכם', משום שמתנה היא לטובה, ולכן בברכת השנים אנו מבקשים שהקב"ה יתן טל ומטר לברכה. אבל בשבח שאנו משבחים להקב"ה על גבורותיו, אנו משבחים אותו - 'ומוריד הגשם', שהוא כולל כל מיני גשמים, ולכן אומרים בלשון 'מוריד', דנתינה לא שייך אלא רק כשיורד לברכה. [וביאר בזה מה שייסד הפייט בתפילת גשם 'שאתה הוא ה' אלוקינו משיב הרוח ומוריד הגשם, לברכה ולא לקללה', דבלשון 'מוריד הגשם' נכלל גם הגשמים שאינם יורדים לברכה, ועי"ז מבקשים 'לברכה ולא לקללה']. והוסיף שמה שכתוב בקללות ב' כי תבא (דברים כח, כד) 'יתן השם את מטר ארצך אבק וגו'', הכוונה שאם ח"ו יהיו ישראל בגדר אין עושין רצונו של מקום, יתהפך לקללה ח"ו, עכ"ד קדשו. והנה יש להעיר בדפרישת בחוקותי מצאנו כאן שנאמר 'ונתתי גשמיכם בעתם', הרי שנאמר לשון 'נתנה' על גשם, וכן ב' והיה אם שמוע נאמר 'ונתתי מטר ארצכם בעת'. וי"ל, בדפרישת והיה אם שמוע איירי באדם שמקיים מצוות אבל גם מקיים ואספת דגן ותירושך, וכדאמר רבי ישמעאל (ברכות דף לה ע"ב), ולכן ירד המטר לברכה, אבל לא שאר מיני גשמים. אבל כאן דאיירי באם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה, שם ירדו כל מיני גשמים, כלומר שגם גשמים כאלו שיורדים לקללה, יתהפכו לברכה, בזכות עמל התורה, ודו"ק.

והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית ונאספתם אל עריכם ושלחתיו דבר בתוכם ונתתם ביד אויב (שם, כח). נשאלתי האם מותר לאנשי חב"ד קדישא לסכן חייהם כדי להביא אדם לקבורה, והשבנו דרואי אין היתר לאנשי ח"ק לסכן את חייהם במטרה להציל את גופות החללים להביאם לקבר בישראל, כי מותר לאדם לסכן את חייו רק למען הצלת יהודי חי ולא להציל מת מבזוין. אולם מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל העיר לי מדברי רש"י כאן שפירש: 'על ידי הדבר ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם, לפי שאין מלינים את המת בירושלים, וכשהם מוציאים את המת לקברו נתנים ביד אויב, עכ"ל. ובאמת שהדברים צ"ב, וכי בגלל שאסור להלין מת בירושלים מותר להיכנס לסכנה ולפול ביד האויב, והא פיקוח נפש דוחה כל התורה. וקשה לומר שעשו שלא כדון, שהרי השי"ת לא יכתוב תוכחה הקשורה באיסור. ואולי אפשר לתרץ שבין כך היו נתונים בסכנה גדולה בהיותם בתוך העיר כאשר הדבר הורג אותם, וצ"ע [וע"ע מה שכתב גיסי זצ"ל בטעמא דקרא כאן, ובדעת נוטה (ויקרא, עמוד תשנח)].

• ווי העמודים וחשוקיהם • שאלה משולחנו של מרן שליט"א

בעל ואשה ששניהם הבטיחו אותו סכום לצדקה

שאלה. נסעתי באוטובוס בינעירוני, לאחר שירדתי במחוז חפצי, נזכרתי ששכחתי את המחשב שלי באוטובוס, המחשב שווה הרבה כסף, אך עיקר הנזק היה החומר היקר שבתוכו, כל חידושי התורה אותם אני כותב בקביעות, וביניהם כמה ספרים שאני עומד להוציא לאור א"ה.

עברתי שעה של אימה וחורדה עצומה, כשניסיתי לרדוף אחרי האוטובוס בכל העיר ובמסוף העירוני וכו', ולבסוף ברחמי וברוב חסדיו של הקב"ה, מצאתי את המחשב לאחר שעה של חיפושים בדרך ניסית, בתוך אוטובוס חונה בכביש חשוך בסוף העיר, כאשר לפי דרך הטבע לא הייתי אמור בכלל לחפש באזור המדובר, הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו. אילו פינו מלא שירה כים, אין אנו מוספיקים להודות להקב"ה על כל זאת. תוך כדי המרדף והחיפושים, כל בני המשפחה התפללו וזעקו להקב"ה, וקיבלו קבלות של חיזוקים וכו', והנה אני הבטחתי שאם אמצא את התיק, אתרום לקופת העיר חמישים שקלים, והנה לאחר מכן דיברתי עם אשתי (לפני שהתיק נמצא), והיא הודיעה לי מעצמה שגם היא הבטיחה בדיוק את אותו הסכום לקופת העיר באם התיק ימצא.

לאחר שוך הסערה שהתיק נמצא ב"ה, הסתפקנו האם אנו צריכים לתרום מאה שקלים, כי גם אני וגם היא הבטחנו לתרום, או שמא סגי בתרומה אחת של חמישים שקלים, כי אשתי אומרת שברור לה שאם היא הייתה יודעת שאני כבר הבטחתי את אותו הסכום, היא לא הייתה מבטיחה גם היא.

תשובה. בחשוקי חמד עמ"ס בכורות (דף סא ע"א) נשאלנו, בקהילת מסוימת של בני ספרד שמוכרים שם עליות, וגם נשים יכולות להתחרות על ידי שהן צועקות מעוררת נשים את הסכום שהן רוצות לנדב עבור המצוה [ולכבד את בעליהן בעליה וכו']. ומעשה שהיה ביום כיפור, שאדם התחרה לעליה של 'מפטייר יונה' עם אשה מעוררת נשים, שהאיש אמר חמש מאות שקלים ואילו האישה אמרה שש מאות, וכך זה וזו מעלים במחיר, עד שהאיש הציע אלף שקלים והאישה הציעה אלף ומאתיים שקלים. בשלב הזה האיש התייאש והמצוה נשארה ביד האשה. אך לבסוף התברר ששני המתחרים היו לא פחות בעל ואשתו...! שהבעל רצה את המפטייר יונה לעצמו, וגם אשתו רצתה את המפטייר יונה בעבורו, ונמצא שהשניים שהתחרו הם אחד. לאחר שנודע בדיוק מי התחרו ביניהם, טענו הבעל והאשה שכל ההתחרות היא מקה טעות, מאחר ואילו ידעו מי המתחרים, לא היו מתחרים, ולכן הם רוצים להשאיר את התשלום על מחיר הנמוך. והשבנו: מבואר ברמ"א (יו"ד סימן רנח ס"ב) שאם נדר לצדקה בטעות אינו כלום, שכן הקדש בטעות אינו הקדש, ואם כן אולי גם בנידונו נאמר דהוספת האישה במחיר נבעה מחמת טעות, וממילא אינו חייב במלא הסכום.

אולם, נראה שדברי הרמ"א מתייחסים לאופן בו הייתה טעות בעיקר הנדר, כגון במקרה שרצה להקדיש מטבע אחד, ובטעות הקדיש אחרת, שלא התכוון אליה כלל, ולכן אין נדרו כל. אך בנידון דנן שלא אישה הייתה כוונה ברורה לתרום אלף ומאתיים שקלים לבית ה', ונדרה מה שרצתה לנדור [אלא שלא ידעה מי מתחרה עמה], אין זה נחשב להקדש בטעות, ומן הסתם שהחליטה בליבה שמכיון שזו תרומה לבית הכנסת, ג'ם ברוך יהיה', והיא משלמת באהבה, וכעין מה שאמר אבא אומנא (תענית דף כא ע"ב) מההוא שעתא אסחתינהו מדעתאי לצדקה, וראה בהגהות היעב"ץ (ר"ה דף לא ע"ב) שדן אם אבא אומנא חסידות יתירה יתירה נהג לעצמו ואינה חובה, ובסוף דבריו נקט דהיא דגמר והסכים בדעתו, חיובי נמי מחייב, וחיובו היה מן הדין.

וכל שכן בענייני, שגם הבעל וגם האישה נדרו ואין זה סתירה, כי לפעמים אכן צריך מאה שקל לצדקה כדי למצוא אבידה כל כך חשובה, ואין זה סתירה ששניהם תרמו, ובפרט כששמע מאשתו בשעת מעשה שתתרם ולא אמר לה שכתב תרם, ורק לאחר שמצאו נזכרו שכבר תרם, והרי זה נדרי מצווה בשעת צרה שקשה מאד לבטלם, ולכן צריך לתרום מאה שקל לצדקה.

בשיעורו של רבינו ביום ב' בערב, וכן בכולל 'בית דוד' ביום ג' בבוקר, הציג רבינו בהתפעלות תמונה מהמסוק בו נסע נשיא איראן ימ"ש כאשר המסוק התרסק והביאו אל מותו. ויהי לפלא, שכל המסוק נשרף כליל ולא נשאר זכר, אולם כנף המסוק נשארה, ועליה נרשם המספר הסיידורי 1136 באותיות גדולות ובלוטות. כאשר הרמז הוא, שהמספר הג'ל הוא מספר ההרגלים ביום שבת - שמחת תורה בטבח הנורא שבוצע ע"י 'החמאס' (שלוחי של ראש הנחש, איראן). רבינו התבטא כי צריך לשים לב ולהתבונן בדבר, שהרי כל דבר בעולם הקב"ה עושה עבור עמ"י, וזה בא לאותן לנו. דע לך, הקב"ה מוֹלֵךְ על העולם, והוא מספר לכולם, שזה מידה כנגד מידה. המספרים זועקים גפלאות הבורא'.

ביום ב' פרשת בהר נסע רבינו במיוחד לטבריה, למענו של חתנו הגה"צ רבי **דוב קוק** שליט"א ובתו הרבנית הצדקנית מרת לאה קוק תלית"א לבקדם, רבינו הביא לחתנו את ספרו 'לקיים' [שי"ל ע"י מקורבו הרב משה מיכאל צורן], כשלאחר מכן שוחחו ארוכות בדברי תורה והלכה. לפני צאתו בירך הגה"ד קוק יחד עם בניו את רבינו בברכת כהנים. בסיום הביקור, ביקש הגה"ד קוק מחמיו רבינו, שיגזור עליו גזירות טובות, וביקש שרבינו יאמר נוסח מסוים, אך רבינו בענותו מייאן בחייו, ואמר בהאי לישנא: "הצדיק של הדור, גזור עלי שאני אגיד שאני גזור, ומאחר שצדיק הדור כך אמר, אז כך יגזור הקב"ה שתהיה בריא וחזק. וכך יעשה הקב"ה, שהרי צדיק הדור גזר, והקב"ה אומר אמן".

ביום ה' פרשת בהר הגיע רבינו לביקור חולים מיוחד בחדרו של הגאון רבי **ישראל סוקל** שליט"א (מראשי ישיבת 'בית מדרש עליון'), הזקוק לרחמי שמים מרובים, לאחר השיעור לרופאים הקבוע אותו מוסר רבינו בבית החולים 'מעיני הישועה', טרח והלך במיוחד לחדרו כדי לחזק ולאמץ. בדבריו אמר: "כבוד הרב שליט"א, העם היהודי זקוק שאתם תהיו בריאים, העם היהודי זקוק לכם שתהיו בריאים. אני זוכר את המלחמות של השווער שלכם, רבי שלמה הרשלר, איך שהוא נלחם בתורה עם רבי שלמה זלמן, שיהיה סניגור עליכם בשמים. צריכים אתכם פה בריא ושלם בעז"ה במהרה, צריכים להפעיל שם בשמים שיגידו לכם ללכת מהר מהר הביתה בריאים ושלמים, כל טוב יהיה לכם". הציבור מתבקש להמשיך להעתיך בתפילה ובתחנונים לרפואת רבי **ישראל בן פוריה לאה בתושח"י**.

בשב"ק פרשת בהר הגיעו עשרות תלמידי ישיבת 'ארחות דוד' בעכו, בראשות הרב אליהו פרץ שליט"א, לשמוע את שיחת החיזוק הקבועה של רבינו בעת רעווא דרעוין, כשלאחר תפילת מעריב זכו לשמוע דברי ברכה מיוחדים מרבינו, בדבריו אמר רבינו: "דעו לכם, כי יש לכם מעלה שאין לבני הישיבות כאן בבני ברק, אנחנו מסתובבים בין אנשים כמונו, משא"כ אתם מסתובבים בעיר מעורבת, גם ערבים וגם חילונים ועוד, וכל בן תורה שהולך ברחוב עוקבים אחריו ומסתכלים על מעשיו, ואם יקדש שם שמים בהליכתו, בדיבורו, ובכל הנהגותיו, הרי זה זכות אדירה ועצומה, כאשר בכל פסיעה שאתם הולכים בעכו, אתם יכולים להוסיף קידוש השם, אשרים ואשרי חלקכם", לסיים בירך רבינו את כל הבורים הנרגשים שיעלו ויגדלו בתורה ויר"ש.

אברכים מאחד הכוללים החשובים פנו לרבינו ושאלו, כי כבר שנים רבות בנסיעתם בהסעה אל הכולל מוסר אחד האברכים שיעור בכדי לצלל את הזמן ולשמירה בדרך, ולאחרונה ישנם אברכים המנהלים שיחות טלפון בשעת הנסיעה ומפריעים לאומרי השיעורים ולשומעים, וביקשו לשמוע דעת תורה כדת מה לעשות. רבינו נטל את העט וכתב בכתי"ק: "לחברי היקרים והאובים עד מאד, נועם ה' עליכם, רוכבי אתונות חצורות, יושבי על מדין, והולכי על דרך שיחו (שופטים ה, י), ופירש"י שיחו ויספרו תהילות השם, עכ"ל. ולכן ראוי שרוכבי התורה ישיחו בדרך על תהילות ה', ולא ינהלו שיחות טלפון. אחיכם אוהבכם, יצחק זילברשטיין", עכ"ל, וביקש לצלם את מכתבו זה ולחלקו בין האברכים, ולתלותו בכולל ובטנדר.

אחורה נא חידה

ראובן סיפר לשמעון ששכח לספור ספירת העומר יומיים רצופים, ובכל זאת ארזו שמעון אח"כ מוכרז ספירת העומר בברכה, היתכן?

(התשובה לחידה, אי"ה בשבוע הבא, החידה באדיבות ידידנו הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה משבוע שעבר: הוציא חפץ מסוים מרשות לרשות בשבת ונתחייב, אולם אם הוציא חפץ נוסף היה פטור, היתכן?

תשובה. תנן (שבת דף צג ע"ב), שהמוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי, משום שהכלי טפל למאכל. וכן המוציא אדם חי במיטה, פטור אף על המיטה, שהמיטה טפלה לו. נמצא שאם היה מוציא את הכלי או המיטה בלבד היה חייב על הוצאה מרשות לרשות, וכעת שהוציא עם הכלי אוכלין פחות מכשיעור או מיטה עם אדם חי, נעשה הכלי או המיטה טפלים למה שבתוכם, ואינו חייב על הוצאתם. [ועי' בחשו"ק חמד (שבת שם, עמ' תיח), שחידשו דהנוסע לפיקו"נ מרה"י להר"ד, עדיף שיסע עם סוס ועגלה ולא באופניים, דהעגלה טפלה לאדם וכ"ל אינו עובר עליה משום הוצאה, אבל אופניים אינם בטלים לאדם, משום שדווקא הנושא ב' דברים שאחד מהם עיקר והשני טפל לו, בזה אמרין דאין מעשה ההוצאה מתייחס לטפל כי הטפל בטל לעיקר, אבל הרוכב עצמו אין הוא נקרא נושא עצמו, וע"כ נחשב כאילו מוציא האופניים בידיים ועובר על איסור הוצאה, יע"ש].

לקבלת העולין, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א,

ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון ה"ל, או בכתיבת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

לא הכנים שרוכים לנעליו לפני שבת, מה העצה

שאלה. מי שלא הכנים שרוכים לנעליו החדשות מערב שבת, שנידעו אסור להכנים לראשונה בשבת, דהוי 'מתקן מנא', וכמבואר במג"א (או"ח סימן שיו"ס ק"ז), ובמשנ"ב (סימן שיו"ס ק"ט). כיצד ילך עם מנעליו ללא שרוכים.

תשובה. אם יש לו שרוכים אדומים או חומים שוודאי לא יבטלם במנעליו השחורות, מותר להשחילם בנעל. והדר מיוסד על דברי המג"א דמותר להכנים אבנט במכנסים חדשות, דלא מבטל ליה התם, והוא עשוי להכנים ולהוציא תדיר, ולכן לא מקרי 'מתקן מנא'. ולפי"ז הוא הדין אם משחיל בנעל שחורה שרוכים אדומים, שברור שלא יבטלו שם ואין הדרך ללכת כך ובוודאי יוציא את זה אח"כ, מותר. ושוב ראיתי שכ"כ הגה"ח נאה ז"ל בספרו 'קצות השולחן' (סימן קמו, ברי השולחן, ס"ק ג), וז"ל: 'על כן נראה דמותר להכנים חוט לכן וצהוב וכ' בנעליים שחורות חדשות דוודאי אינו מבטל אותן', עכ"ל. [וע"ע בקיצור פסקי שבת שכתב הרב מדעברעצין בעל שו"ת באר משה זצ"ל, דימינו שהנעליים תופסות יפה את הרגל גם בלי שרוך, אין 'מכה בפטיש' ומותר. והוא חידוש].

חלק מסרט המגבעת נפרם והוא נסרך על הכובע מבחוץ, מה יעשה

שאלה. כשנפרם חלק מסרט המגבעת בשבת, וחצי הסרט נסרך על הכובע מבחוץ ומתבייש ללכת כך בין הבריות, מה ניתן לעשות.

תשובה. יש למצוא דרכים של היתר, כגון לשאול כובע מחברו או להישאר בבית או ללכת בכיפה בלי מגבעת. אך אם הבושה רבה ומתבייש ואין כל דרך אחרת, יתכן שמותר להדק את הסרט לכובע עם סיכת הידוק שברך כלל משתמשים להדק ניירות (סיכה משרדית), ולא יעבור על מלאכת תופר מהתורה, משום שאין דרך לתפור סרט לכובע בזה, והוא ודאי יסיר אותו באותו יום במוצש"ק ואינו עשוי לקיימו, והוי רק תופר מדרבנן, ואולי משום כבוד הבריות, מותר, וכמו שזמנינו בשער הציון (סימן שכ"ב ס"ק יב).

עוד אפשרות קיימת, להדביק את הסרט בדבק פלסטי, במרפקו או 'כלאחר יד'. עוד דרך, שיצימיד במחט, וזו הדרך המוכהרת ביותר ואפילו אם יצמידו פעמיים, יעבור רק על איסור דרבנן. עדין צע"ק, דיתכן דאם יצמידו פעמיים במחט, עלול להיות בר קיימא, דסרט שעל גב הכובע הוא מקום שאין יד אדם מגעת אליו, ויתכן דנחשב בר קיימא וצ"ע [אולם החזו"א חולק על הקרבן נתנאל, ולדבריו אין כל איסור במחט].

האם מותר לענות לנהג בשבת ששואל לכתובת מסוימת

שאלה. נהג הנוסע בשבת רח"ל, ושואל היכן כתובת מסוימת, האם מותר לענות לו. דהנה יש הסוברים להתיר לעזור לו כדי שלא ירבה בחילולי שבת ע"י שיסע שוב ושוב בחיפושו אחר המקום.

תשובה. הנה כתב הרמ"א (או"ח סימן תרח"ב ס"ב): 'אם רואה אדם את חברו חוטא, ויודע שאם יזכירו לא יהיו דבריו נשמעים, אל יאמר רבים להוכיחו, רק פעם אחת'. ומבואר במשנ"ב שבעבירה שבגלוי יזכירו מיד כדי שלא יתחלל שם שמים, ובביאור הלכה שם כתב בשם הסמ"ק שבאופן שהמוכיח יודע שהחוטא לא יקבל דבריו, בכ"ז חייב הוא להוכיחו. ואם כן לפי"ז בנד"ד לא יתכן שבמקום להוכיח את הנהג, יסייע בידו ויראה לו מבוקשו, ולדברי המשנ"ב יש בזה חילול ה'.

אמנם, בספר 'המאורות הגדולים' מסופר שכשבא רבינו ישראל מסלנט זצ"ל לעיר הנמל ממל, פגש שם יהודים שהיו פורקים וטוענים שחורותיהם בשבת, הסביר להם ר' ישראל את ערך השבת לפי סגנונו ורוחו, ובכדי להקל מהם ולמנוח את חילולי השבת אמר: 'לטפל במטעני השבת - מוכרחים, אך הכתיבה אינה הכרחית'. הסוחרים הסכימו לדעתו וקבלו עליהם לא לכתוב. לאחר אילו שבתות דרש שוב ר' ישראל לפני הסוחרים ואמר: 'לפרוק שחורות מוכרחים, אבל טעינה בשבת ודאי שאינה הכרחית', והסוחרים הסכימו גם לזה. כעבור זמן מה הופיע שוב והזהיר גם על הפריקה, וכך השפיע צעד אחר צעד עד שהחזירים למוטב.

במובן, שאם היה אפשרות, שמתוך כך שמראים לנהג את מבוקשו ויחזירוהו אט אט למוטב, ודאי היינו חייבים לעשות זאת. אך להראותו את הכתובת בלבד, ולהשאירו בחילול שבת, בזה אנו מראים שכאלו הדבר לא אכפת לנו חס ושלום, ויש בזה עוין של חילול ה'.

ולכן ילמדו לשוננו לומר 'איני יודע', או שיאמר לו 'יודע אני שהנך נוסע לפיקוח נפש, שהרי בשבת אסור לנסוע ולחלל שבת, ורק מכיון שיודעני כך שאתה נוסע לפיקוח', אני יעזור לך וידריך אותך כיצד עליך לנסוע, כדי למנוע במלאכות, ובכך גם מוחה בו, וגם חוסך ממנו חילולי שבת מיותרים, וצ"ע.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד, בקו 'שיח יצחק', 04-376-0582, או 072-380-9348.

מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישהה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

מהו גדר חובת השתדלות ברפואה

ממרח המשגיח הגה"צ רבי אברהם פולק שליט"א

"ויסב את פניו אל הקיר" כדי לכוון לבו בתפילתו כי היה תמיה בלבו למה היה האל מקצר ימיו שהרי רק בן לט' שנה. גם התפלל ואמר "הטוב בעיניך עשיתי" שגנז את ספר הרפואות של שלמה כי ראה בזה זכות גדולה כי העם היו בוטחים בו ולא דרשו את ה' "ויבך חזקיהו בכי גדול". [ראוי לציין את דברי אליהו רבא פ"ח וז"ל כשבא סנחריב והיקיף את ירושלים עמד חזקיהו בתפילה וכו' לפיכך חלה חזקיהו חולי גדול].

וממשיך הרמב"ן ואמר הכתוב על אסא המלך [ד"ה ב' פרק טז' יב'] "גם בחוליו לא דרש את ה' כי ברפאים" ואילו היה דבר הרופאים נהוג בהם, מה טעם שיזכיר "הרופאים" אין האשם רק בעבור שלא דרש את ה' "ת, משמע שהדורש את השם ע"י נביא לא ידרוש ברופאים. ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון ה' ? אחרי שהבטיח "ובירך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך" **והרופאים אין מעשיהם רק על המאכל והמשקה, להזהיר ממנו ולצוות עליו**. וכך אמרו [הוריות יד.] כל עשרים ותרתינן שנין דמלך רבה רב יוסף אפילו אמנא לביתה לא קרא. והוא מאמרם [ברכות ס']. שאין דרכם של בני אדם ברפואות אלא שנהגו, הכוונה היא שאם לא היה דרכם ברפואות יחלה האדם כפי שיהיה עליו עונש חטאו ויתרפא ברצון ה' אבל הם נהגו שלא כראוי ברפואות על כן ה' "ת הניחם למקרי הטבעיים. וזו היא כוונתם באמרם [ב"ק פה.] "ורפא ירפא" מכאן שנתנה רשות לרופא לרפא לא אמרו שנתנה רשות לחולה להתרפאות אלא כיון שחלה החולה ובא להתרפאות, כי נהג ברפואות, והוא לא היה מעדת ה' שחלקם בחיים, אין לרופא לאסור עצמו מרפאותיו, לא מפני חשש שמא ימות בידו,

אחרי אשר הוא בקי במלאכה ההיא, ולא בעבור שאמר כי ה' "ת לבדו הוא רופא כל בשר, כיון שכבר נהגו ועושים כך, אבל ברצות השם דרכי איש החולה אין לו לפנות אל הרופאים.

בפסחים [נו']. איתא ת"ר ששה דברים עשה חזקיה המלך, על שלשה הודו לו ועל שלשה לא הודו לו, גירר עצמות אביו על מטה של חבלים והודו לו פרש"י משום כפרה ולא קברו בכבוד בדרגש ומיטה נאה ומפני קידוש ה' שיתגנה על רשעו ויוסרו הרשעים ע"כ. כיתת נחש הנחשיות והודו לו פרש"י "לפי שהיו טועים אחריו" כנאמר בפסוק כי עד הימים ההמה היו בני"י מקטרים לו. **גנז ספר רפואות** והודו לו פרש"י כדכתיב בתפילתו "והטוב בעיניך עשיתי" ואמרינן בברכות שגנז ספר רפואות, לפי שלא היה לבם נכנע על חוליים אלא מתרפאין מיד.

מהפשטות של דברי רש"י משמע שחולה שזקוק לרפואה צריך לדעת ולהכיר שחטאיו גרמו למחלתו וע"כ הוא צריך להיכנע לפני ה' ולעסוק בדרכי התשובה "ושב ורפא לו" ואין זה מדרך התורה לעסוק ברפואה אנושית טבעית וגם לא לפנות לעזרתם של אנשי הרפואה.

הרמב"ן בפ' בחקותי [כו' יא'] מבואר בהרחבה כדברי רש"י הנ"ל וז"ל כי הברכות ההם אע"פ שהם נסים, הם מן הנסים הנסתרים שכל התורה מלאה מהם והם אפילו ליחיד העובד, כי כאשר יהיה האיש החסיד שומר כל מצוות ה' אלוקיו ישמרהו הא-ל מן החולי והעקרות והשכול וממלא ימיו בטובה וכו', והכלל כי בהיות ישראל שלמים והם רבים לא יתנהג ענינם בטבע כלל, לא בגופם ולא בארצם, לא בכללם ולא ביחיד מהם, כי יברך השם לחמם ומימם ויסיר מחלה מקרבם עד שלא יצטרכו לרופא ולהשתמר בדרך מדרכי הרפואות כלל, כמו שאמר "אני ה' רופאין", וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי יקרה עוון שיחלו לא ידרשו ברופאים רק בנביאים, כעניין חזקיהו בחלותו. שבשעה שישע"י הנביא אמר לחזקיהו המלך [מלכים ב' פרק כ' ב-ג] "כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה" בעוה"ז "ולא תחיה" לעוה"ב לא תתרפה מחולי זה, מה עשה חזקיהו

הנה לכאורה משמיע מדברי הרמב"ן, הלכה למעשה, שאין לחולה לעסוק ברפואה אנושית, אבל לרופא ניתן רשות לרפא את החולה שפנה אליו.

בנידון הזה של הרמב"ן יש ללמוד גם את דברי רב אחא [ברכות ס']. הנכנס להקזיז דם אומר "יה"ר מלפניך ה' אלוקי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני כי אל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת לפי שאין דרכם של בני אדם לרפאות אלא שנהגו". כלומר אומר רש"י לא היה להם לעסוק ברפואות אלא לבקש רחמים. זאת התנצלות כלפי שמיא על שהוא משתמש בהקזת דם שהיא רפואה אנושית, אמר אביי לא לימא איניש הכי דתנא דבי רבי ישמעאל "ורפא ירפא" מכאן שניתנה רשות לרופא לרפא לכתחילה.

הט"ז ביו"ד [שלו' א'] מבאר את המחלוקת בין רב אחא לאביי וז"ל רב אחא סובר שהרפואה האמיתית היא על פי בקשה מן השמים כנאמר "מחיצתי ואני ארפא" והחולה המקיז דם מתנצל על כך על אף שאינו מן הראוי לעשות כך אלא לבקש רחמים, מ"מ מאחר שכבר נהגו לעשות רפואה ע"י הטבע גם אני עושה כך, ועל כל פנים אני מודה שהכל בא על ידך כי א-ל רופא נאמן אתה. ועל זה חולק אביי דלא לימא שכן נהגו כיון שגם התורה הסכימה ע"ז שיהא רפואה ע"פ הטבע כי ירדה תורה לסוף דעתו של האדם שלא יהיה בעיניו זכאי כ"כ ויחשוב שתבוא רפואותיו ע"י נס מן השמים ע"כ. הרי דלפי אביי יש רשות מן התורה לעסוק ברפואה אנושית, ושלמה המלך אשר חיבר את ספר הרפואות יוכיח כך.

מהרמב"ן בספר תורת האדם שער הסכנה [אות ו'] נראה שיש טעם נוסף לרשות שהתורה נתנה לרופא לרפא, וז"ל האי רשות רשות דמצוה הוא דמצוה לרפאות ובכלל פקו"נ הוא כדתנן מאכילין אותו ע"פ בקיאים את מי שאחזו בולמוס ביוה"כ וכן מחללים שבת לצורך רפואות אשר כולן נעשים

בדרכים של מלאכת הרפואות, ואי אפשר לדעת אותן אלא עפ"י אותה חכמה. והואיל ומחללים שבת ברפואות ש"מ שבכלל פקו"נ הן, ופקו"נ מצווה רבה היא, הזריז בחכמה זהו משובח והנשאל מגונה והשואל שופך דמים, וכ"ש המתייאש ואינו עושה. וש"מ כל רופא שיודע בחכמה ומלאכה זו חייב הוא לרפאות ואם מנע עצמו הרי זה שופך דמים עכ"ל. הרמב"ן בתורת האדם מסכם כיון שנתנה רשות לרופא שירפא ומצוה נמי היא דרמיא דרחמנא עליה אין לו לחוש לכלום אם מתנהג בהן כשורה, לפי דעתו, אין לו ברפואות אלא מצווה דרחמנא פקדיה לרפויי. השו"ע ביו"ד [סי' שלו'] פוסק בצורה ברורה כדברי הרמב"ן בתורת האדם וז"ל "נתנה התורה רשות לרופא לרפאות ומצווה היא ובכלל פקו"נ הוא ואם מונע עצמו הרי זה שופך דמים".

לכאורה דברי הרמב"ן בתורת האדם והשו"ע סותרים את דברי רש"י והרמב"ן עה"ת שהתחלנו בהם אשר נאמר בהם שגנוז את ספר הרפואות של שלמה הע"ה ע"מ שיכונו לבם לשמים.

ביאר מרן החזו"א זצ"ל באמונה וביטחון [פ"ה אות ה'] שהכוונה של הרמב"ן הייתה רק לדורו של חזקיהו המלך ע"ה שעליו הגמ' אמרה שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו ע"מ ולא מצאו תינוקות שלא הוי בקיאים בהלכ' טומאה וטהרה ועוד אמרו בסנהדרין [כ']. שקר החן זה דורו של משה, והבל היופי זה דורו של יהושע, יראת ה' היא תתהלל זה דורו של חזקיהו, שראוי היה להם לעמוד במגדל עוז באמונה ובטחון ולא להשתמש ברופאים אבל אין הוראת הרמב"ן מכוונת אל כלל בני"י. החזו"א מסיים את דבריו כבר כתב הרמב"ן בפ' בחוקותי "כי השרידים המזורזים ומקודשים בעבודת ה' אינם משתמשים ברופאים אבל זו מדרגה של בני עליה כרשב"י וחביריו".

לרפואת מרן המשיגית הגה"צ רבי אברהם בן טילא שליט"א

שיעור מרן הגאון רבי אשר ייים שליט"א

בענין חיוב החולה להתרפאות

חובה היא לחולה להתרפאות, ושוב נדון האם גם הרפואה האלטרנטיבית כלולה בהשתדלות מחוייבת זו.

הנה רבים טעו בדברי הרמב"ן בר"פ בחוקותי להוציא מהן הוראה דעל החולה, אם צדיק הוא, לזעוק אל ה' ולבטוח שהוא שמחץ וירפא ולא לדרוש ברופאים, ומכיון שטעות בידם נבאר.

כתב הרמב"ן (ויקרא כ"ו י"א) "כי בהיות ישראל שלמים והם רבים לא יתנהג ענינם בטבע כלל לא בגופם ולא בארצם לא בכללם ולא ביחיד מהם כי יברך השם לחמם ומימם ויסיר מחלה מקרבם עד שלא יצטרכו לרופא ולא להשתמר בדרך מדרכי הרפואות כלל כמו שאמר כי אני ה' רופאך וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה גם כי יקרא עוון שיחלו לא ידרשו ברופאים רק בנביאים כאלו אשר היה ענין אסא וחזקיהו בחלותו ואמר הכתוב גם בחליו לא דרש את ה' כי אם ברופאים ואילו היה דבר הרופאים נהוג בהם מה טעם שיזכיר הרופאים אין האשם רק בעבור שלא דרש השם אבל הוא כאשר אמר אדם לא אוכל מצה בחג המצות כי אם חמץ אבל הדורש השם בנביא לא ידרוש ברופאים ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם". והיו מגדולי הדורות שהבינו בדבריו, דמי שהוא באמת ירא שמים וצדיק אין לו לדרוש ברופאים כלל, מתוך כך התירו לחולה שיב"ס להמנע מלפקח נפשו במאכ"א וכדו', וידוע מה שכתב אבי האבנ"ז ותשובתו נדפסה באבני נזר חו"מ סי' קצ"ג (בהוצאות שונות אבל בהוצאות האחרונות השמיטו תשובה זו מהאבנ"ז).

אך באמת אין דברי הרמב"ן יסוד להלכה, דהלא הרמב"ן כתב דברים אחרים בספרי ההלכה אשר לו, בספר תורת האדם (שער הסכנה) כתב "שלא יאמרו שאין דרכן של בני האדם ברפואות אלא שנהגו, כי האי רשות דמצוה הוא להתרפאות ובכלל פיקוח נפש הוא", הרי לן דעת הרמב"ן שמצוה הוא להתרפאות ולא רשות בלבד, ובודאי שאין בזה פגם ואיסור.

ועוד כתב הרמב"ן במלחמות בסנהדרין ע"ד "לא שמענו מדת חסידות לחולה של סכנה שלא יחללו שבת... והמונע עצמו מתחייב בנפשו", ושיטתו הברורה מבוארת דהחולה חייב לעשות כל השתדלות טבעית להתרפאות, ודבריו נראים כסותרים אלה את אלה.

ובאמת פשוט דאף אם היה בזה סתירה היינו קובעים להלכה כדבריו בתורת האדם שנכתב להלכה, וכדבריו במלחמות שנכתב בביאור הלכה וגמ' ולא כפירושו עה"ת שעוסק בביאורי המקראות, וכלל זה ידוע בספרי הפוסקים. אך באמת פשוט שאין בזה סתירה כלל, דדברי הרמב"ן עה"ת לא נאמרו אלא בהיות "ישראל רבים והם שלימים בארץ ישראל", אילו זכינו שכלל ישראל היה מתהלך בתומתו בשלימות המעלות והמדות ובני ישראל היו מתהלכים בארץ כמלאכי עליון דבקים בה' בכל לבבם ובכל נפשם אזי לא היה ענינים מתנהג כלל בדרך הטבע אלא בהנהגה סגולית רוחנית ולא היו נזקקין לרופאים "ואין היה רעה

"אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם..." (ויקרא כ"ו ג').

"והכלל כי בהיות ישראל שלמים והם רבים, לא יתנהג ענינם בטבע כלל, לא בגופם, ולא בארצם, לא בכללם, ולא ביחיד מהם, כי יברך השם לחמם ומימם, ויסיר מחלה מקרבם, עד שלא יצטרכו לרופא ולהשתמר בדרך מדרכי הרפואות כלל, כמו שאמר (שמות טו כו) כי אני ה' רופאך. וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי יקרא עון שיחלו לא ידרשו ברופאים רק בנביאים, כענין חזקיהו בחלותו (מ"ב כ ג). ואמר הכתוב (דה"ב טו יב) גם בחליו לא דרש את ה' כי ברופאים, ואילו היה דבר הרופאים נהוג בהם, מה טעם שיזכיר הרופאים, אין האשם רק בעבור שלא דרש השם. אבל הוא כאשר יאמר אדם, לא אוכל פלוגי מצה בחג המצות כי אם חמץ: אבל הדורש השם בנביא לא ידרוש ברופאים. ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם, אחר שהבטיח וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך, והרופאים אין מעשיהם רק על המאכל והמסקה להזהיר ממנו ולצוות עליו: וכך אמרו (ברכות סד א) כל עשרין ותרתינן שנין דמלך רבה רב יוסף אפילו אומנא לביתה לא קרא, והמשל להם (במדרב"ר ט ג) תרעא דלא פתיה למצותא פתיה לאסיא. והוא מאמרם (ברכות ס א) שאין דרכם של בני אדם ברפואות אלא שנהגו, אילו לא היה דרכם ברפואות יחלה האדם כפי אשר יהיה עליו עונש חטאו ויתרפא ברצון ה', אבל הם נהגו ברפואות והשם הניחם למקרי הטבעים: וזו היא כונתם באמרם (שם) ורפא ירפא מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות, לא אמרו שנתנה רשות לחולה להתרפאות, אלא כיון שחלה החולה ובא להתרפאות כי נהג ברפואות והוא לא היה מעדת השם שחלקם בחיים, אין לרופא לאסור עצמו מרפואתו, לא מפני חשש שמא ימות בידו, אחרי שהוא בקי במלאכה ההיא, ולא בעבור שיאמר כי השם לבדו הוא רופא כל בשר, שכבר נהגו. ועל כן האנשים הנצים שהכו זה את זה באבן או באגרוף (שמות כא יח) יש על המכה תשלומי הרפואה, כי התורה לא תסמוך דיניה על הנסים, כאשר אמרה (דברים טו יא) כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, מדעתו שכן יהיה. אבל ברצות השם דרכי איש אין לו עסק ברופאים" (רמב"ן שם פסוק י"א).

א. בענין רפואה אלטרנטיבית לחשיב"ס

חולה מסוכן במחלה קשה שרוצה לקבל טיפול אלטרנטיבי ולהמנע מלטפל ברפואה המקובלת והבדוקה, האם רשאי הוא לעשות כן, אף שרופאיו אומרים שיש סיכוי לרפאותו ברפואה המקובלת.

ראשית נבאר דיש חיוב גמור על החולה להשתדל ברפואה הטבעית ואיננו רשאי לסמוך על הנס ולהשליך יתבו על חסדי הבורא בלבד, ואף דפשוט שהקב"ה לבדו הוא הרופא כל בשר ומפליא לעשות, כך גזרה חכמתו ית"ש, שניתנה רשות לרופא לרפאות (ב"ק פ"ה) ורשות זו גם

ומבואר שלדברי רב אחא על האדם להתנצל בבואו לעסוק ברפואה על עצם התעסקותו בחיפוש רפואות כיון שבאמת לא היה צריך להתעסק ברפואה אלא לחזור בתשובה וזהו היה מביא גם מזור לגופו, ולכן עליו לומר "כי אל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת, לפי שאין דרכן של בני אדם לרפואות אלא שנהגו", ועל זה חולק אב"י שאין לומר כן, דגם התורה הסכימה שעל האדם לחפש רפואות כיון שירדה תורה לסוף דעת האדם שלא יהיה ראוי לרפואה ע"י נס מן השמים, ולכן מצווה על האדם להתעסק ברפואה, וזה כוונת חז"ל בתנא דברי רבי ישמעאל ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפואתו.

סו"ד פשוט וברור דחייב אדם להתעסק ברפואה ולהתפלל להקב"ה שישלח לו רפואה שלימה ע"י הרופאים ואין מקום להסתפק בזה כלל, עד שנראה לכאורה שגם הגאון בעל האגודת אזור הסתמך בעיקר על מה שכתב "שנראה בחוש שהרופאים מועדים לקלקל" וכנראה שכך היה במקומו ושעתו שהרפואה לא היתה מפותחת, אך בזמננו נראה שאף הוא היה מחייב להתעסק ברפואה, (ויש לתמוה על מה שכתב שם שהרמב"ן והאבן עזרא שכתבו שאין צריך להתעסק ברפואה הם רוב נגד הב"ה שכתב דמצוה לדרוש ברופאים והולכין אחר הרוב, והלא חזינו שכ"כ הרשב"א הט"ז הש"ך והכוג"א עמודי ההוראה וז"ל).

ב

אלא שעדיין יש לשאול אם חובת ההשתדלות חלה רק על רפואה מקובלת או שמא כוללת היא אף את הרפואה האלטרנטיבית ושמא תאמר דאף שאסור לו לאדם לסמוך על הנס מ"מ יוצא הוא ידי חובת ההשתדלות בהתעסקו בדרכי הרפואה הנ"ל.

ובאמת מפורש הדבר בדברי הרשב"א הנ"ל שכתב דאסור לסמוך על הנס אלא צריך "להתעסק בדברים המועילים בין בדברים הטבעיים ובין הסגולות והוא אמרו ורפא ירפא" והביא את ענין הקמיעות שמצינו בש"ס, ואם מצוה זו כוללת ענינים סגוליים פשוט שגם רפואה אלטרנטיבית בכלל. אך מ"מ פשוט דאין זה אלא בדברים ברורים ובדוקים, וכמו שכתב המג"א בשכ"ח סק"א דאין לחלל שבת אלא ברפואה בדוקה, וכך הוא בפיה"מ להרמב"ם יומא פ"ח מ"ד וז"ל "ואין הלכה כרבי מתיא בן חרש בזה שהוא מתיר להאכיל לאדם הכבד של כלב שוטה כשנשך כי זה אינו מועיל אלא בדרך סגולה וחכמים סוברים כי אין עוברין על המצוות אלא ברפואה בלבד ר"ל בדברים המרפאים בטבע והוא דבר אמיתי הוציאו הדעת והנסיקון הקרוב לאמת אבל להתרפאות בדברים שהם מרפאים בסגולתם אסור כי כוחם חלוש אינו מצד הדעת ונסיקון רחוק והיא טענה חלושה מן הטועה וזה העיקר דעוה וזכרהו כי הוא עיקר גדול".

הרי לן דאין לחלל שבת ולעבור על איסור אלא על רפואה בדוקה שנקבע ע"י הדעת והנסיקון, ולענ"ד אין הרפואה החלופית בכלל זה, ורבים הטוענים ומטעים ברפואה זו והמוני העם תולים תקותם בדברים שאין בהם ממש אלא הבל ורעות רוח. ואף שבודאי יש ברפואה החלופית יסודות נכונים ומועילים וגם מרפאים רבים שהם מומחים וישרי דרך אך קשה לדעת איזו היא ביאה ואיזו היא שיבה והאור והחושך משמשים בערבובייה, ובודאי שאין רפואה זו בדוקה ע"י הדעת והנסיקון כרפואה המקובלת.

ומשו"כ נראה דחייב אדם להשתדל בכל עוז ברפואה המקובלת והבדוקה ורק כשאין לו מזור ותקוה לפי רפואה זו מותר לו לפנות באופן בלעדי לדרכי הרפואה החלופיים.

מזקת לאדם, וכ"ז מבואר שם ברמב"ן, אבל פשוט וברור דמשל אכינו חובה גמורה הוא על כל אדם לנהוג בדרכי הרפואה הטבעית להביא מרפא ומזור לתחלואיו יחד עם תחנון ותפלה לרופא כל בשר.

וגם מדברי הרשב"א יש ללמוד הלכה ברורה בסוגיא זו דהנה בשו"ת ח"א סי' תי"ג האריך הרשב"א מאד במצוה להתרפאות בדרך הרפואה הטבעית ושאין זה סתירה למצוות הבטחון עד שאמרו "דכל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי", ולא עוד אלא שאסור להכנס בעניני הסכנות ולבטוח על הנס... ומותר לבטוח באדם והוא שלא יסור לבו מה... אך לבטוח בה' שיעשה לו תשועה ע"י איש פלוני מותר ומצווה... ואפילו חסיד שבחסידים אין להם רשות לעשות מלאכתן בדרך בטחון רק כדרכו של עולם, והדברים ברורים וחדים עד שאין מקום להסתפק בחיוב הברור להשתדל בדרכי הטבע והרפואה, ואעפ"כ הוסיף הרשב"א בדבריו דמ"מ "האנשים השלמים שזכויותיהם מרובות וכמעשה דר' חנינא בן דוסא" מותר להם לסמוך על הנס וזה הנראה גם בשיטת הרמב"ן כמבואר לעיל ביישוב דבריו.

ושמתי אל לבי שדברינו בעצם הם דברי הט"ז דביו"ד סי' של"ו ס"ק א' כתב "כונת הענין זה דהרפואה האמיתית הוא ע"פ בקשת רחמים דמשמאי יש לו רפואה כמ"ש מחצתי ואני ארפא אלא שאין האדם זוכה לכך אלא צריך לעשות רפואה ע"פ טבע העולם והוא יתברך הסכים על זה ונתן הרפואה ע"פ טבע הרפואות וזהו נתינת רשות של הקב"ה וכיון שבא לידי כך יש חיוב לרופא לעשות רפואתו וכו'" הרי שהט"ז כתב "שצריך לעשות רפואה ע"פ טבע העולם" וכתב שוב שזה כונת הרמב"ן בפרשת בחקתי, ולכאורה דבריו הם היפך דברי הרמב"ן, וע"כ שגם הט"ז הבין כדברים הפשוטים הנ"ל דמכלל הן אתה שומע לאו דכיון דהרמב"ן כתב דאין לשלימים וצדיקים גמורים לשאול ברופאים מכלל דלכו"ע הוי חיוב גמור.

וע"ע בש"ך יו"ד סימן רל"ה סק"ה שכתב דחולה שיש בו סכנה שנשבע שלא לאכול נבילה הוי נשבע לבטל את המצוה דמושבע הוא ועומד מהר סיני לפקח נפשו, ע"ש. ובמגן אברהם בסי' שכ"ח סק"ו כתב דחשאב"ס שאינו רוצה לקבל תרופה כופין אותו, ופשוט שאין נפ"מ מאיזה טעם אינו רוצה לקבל תרופה וז"פ. הרי לן דברים ברורים מכל עמודי ההוראה הש"ך הט"ז והמג"א שחייב החולה לעסוק ברפואה. אמנם באמת במקור הדברים בברכות (ס' ע"א) משמע שנחלקו בזה רב אחא ואב"י, וז"ל הגמ' שם:

"דאמר רב אחא הנכנס להקיז דם אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני, כי אל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת, לפי שאין דרכן של בני אדם לרפואות אלא שנהגו. אמר אב"י לא לימא אינש הכי, דתני דבי רבי ישמעאל ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפואתו."

ובט"ז (יו"ד סימן של"ו ס"ק א') כתב בביתור דברי הגמ':

"נראה פי' הגמרא בדרך הזה דרב אחא הצריך לומר האי לישנא שכן אין דרכן של בני אדם בנוסח התפלה שאומר המקיז דם דהיינו שהוא מתנצל למה מבקש רפואה על ידי ההקזה שהוא לפי הטבע אף שאינו מן הראוי לעשות כן אלא לבקש רחמים להנצל ע"י רחמים של מעלה מ"מ מאחר שכבר נהגו לעשות רפואה ע"י הטבע גם אני עושה כן ועל כל פנים אני מודה שהכל בא על ידך כי אל רופא נאמן אתה ועל זה חולק אב"י דלא לימא שכן נהגו דגם התורה הסכימה על זה שיהא רפואה ע"פ הטבע כי ירדה תורה לסוף דעת האדם שלא יהיה זכאי כל כך שתבא רפואתו ע"י נס מן השמים וע"כ אין שייך לומר דהאי קרא דרפא ירפא קמ"ל מצוה דאלו האדם זכאי אינו צריך לכך ואדרבה היה צריך דוקא רפואה ע"י שמים אלא דלפי דרכו של אדם רשות הוא לו וע"כ הוה האידנא חיוב בדבר ומצוה היא כיון דלפי מעשה האדם חיותו תלוי בכך כן נ"ל נכון".

שיחת חיזוק בענין אמונה ובטחון

(קהילת כתר תורה מקסיקו אדר ב' תשפ"ד)

כל קהלא קדישא הדין התאסף במטרה אחת להתחזק באמונה ובטחון, ואין לך ענין נשגב וגדול מזה. וראה מה שכתב רבינו הרמב"ם בפירושו המשנה (סוף מס' ברכות):

"כי יקר בעיני ללמד עיקר מעיקרי הדת והאמונה יותר מכל אשר אלמדו"

מי לנו גדול מאדונינו המיימוני, שקבע משנה נקיה וברורה בכל המצוות וההלכות שבתורה, והכניס את כולם ל"ד הגדרות, ועוד פירש את כל ששת ספרי המשנה, והיה גדול הפילוסופים בעם ישראל והורה דרך לנבוכי האומה, ומכל אלה לא מצא דבר יקר ללמד כמו עיקר מעיקרי האמונה.

וכך למדנו מדברי הגמ' בסוף מס' מכות (כ"ד ע"א)

"אמר רב המנונא מאי קרא תורה צוה לנו משה מורשה, תורה בגימטריא שית מאה וחד סרי הוי, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו... בא דוד והעמידן על אחת עשרה... בא ישעיהו והעמידן על שש... בא מיכה והעמידן על שלש... חזר ישעיהו והעמידן על שנים... בא עמוס והעמידן על אחת שנאמר: כה אמר ה' לבית ישראל דרשוני וחיו. מתקיף לה רב נחמן בר יצחק, אימא: דרשוני בכל התורה כולה! אלא, בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר: וצדיק באמונתו יחיה."

וביאר סוגיא זו, דזו פשיטא לן שכל איש ישראל חייב בכל תרי"ג מצוות שבתורה, אלא שגדולי האומה ראו צורך לפי דורם להעמיד את עיקרי הדת על השרשים היסודיים החשובים ביותר, ומהם יתד ומהם פינה לכל יתר מצוות התורה, וכל אחד מהם קבע מעט יסודות ושרשים שלפי רוח קדשו והבנתו הן הם היסודיים ביותר, עד שבא הנביא חבקוק והעמיד את כל התורה כולה על יסוד אחד "וצדיק באמונתו יחיה".

א. מה בין אמונה ובטחון והיחס ביניהם

תחילה יש להבין מה בין אמונה לבטחון, ומה היחס בין שני עניינים נשגבים אלה.

ונראה ביסוד הדברים. האמונה היא רעיון מופשט, והבטחון היא הביטוי המעשי לרעיון האמונה. כל אחד מיישראל מצווה להאמין בהקב"ה שהוא הבורא והוא המנהיג והוא לבדו אדון כל, והוא משגיח על כל מעשי האדם, וזן ומפרנס את כל העולם כולו. אך אמונה זו חבויה ונצורה בלבו של אדם, והביטוי המעשי לאמונה, בהיות האדם בוטח בהקב"ה וסומך עליו ומשליך עליו יהבו.

והבטחון הוא גם מבחן האמונה, דבקל יכול האדם לטעון ולהערים את עצמו שאכן מאמין הוא באמונה שלימה, אך אם בשעת מבחן אינו בוטח בו, הרי דבהכרח שיש דופי באמונתו ואיננה אמונה שלימה.

(אמנם בחינה דקה יש, שהאדם דואג ודואב שמא יגרס החטא ושמא אינו ראוי לישועת ה' ואינו כדאי לרחמי שמים, אך על האדם להתבונן ולחשב חשבון נפשו, האם חשש זה הוא הטורד את שלות נפשו, או שמא אין אמונתו שלימה, וזאת הסיבה שאינו בוטח בעזרת השי"ת).

וכבר תיאר מרן החזון איש בלשונו הפיוטית (אמונה ובטחון פ"ב אות ב):

"ולהאמור האמונה והבטחון אחת היא, רק האמונה היא המבט הכללי של בעליה, והבטחון המבט של המאמין על עצמו, האמונה בבחינת הלכה, והבטחון בבחינת מעשה. נקל להיות בוטח בשעה שאין עיקר התפקיד של הבטחון, אך מה קשה להיות בוטח בשעת תפקידו באמת, נקל לשגר בפיו ובשפתיו את הבטחון, שהוא להלכה ולא למעשה, רק כמתענג על דמיונות מזהירים ומשמחים, ומרוב הימים הוא מטעה את עצמו ומטעה את אחרים, כי אמנם עלה על בני גילו במדת הבטחון, ולאמתת הדבר משמש במדה זו להטבת חלומות נעימים על העתיד הכמוס. ואמנם בזאת יבחן אם פיו ולבו שוין, האם בוטח הוא באמת או אך למד לשונו לצפצף בטחון, בטחון, ובלבו לא קוונה, כאשר נפגש במקרה הדורש בטחון, ואשר בשעה זו תפקידו

של הבטחון לנהל, להחלימו ולרפאותו, האם בשעה הקשה הלזו פנה אל הבטחון, ויבטח בו, או דוקא בשעה זו לא פנה אליו, ופנה אל רהבים ושטי כזב, אל אמצעים מגונים ותחבולות שוא."

ובכתב סופר (פרשת מקץ) פירש את הכתוב (ירמיהו י"ז ד):

"ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו."

וצ"ב בכפל הלשון, מה פשרו, וכתב דשני מידות בקטני אמונה, יש שהאדם יוצא לדרכו ומתכנן תוכניות גדולות לפתח עסקים גדולים ורוממות הבטחון בפיו, ובטוח בסייעתא דשמיא, אך כאשר מתעוררים קשיים בהמשך הדרך ואין העניינים מסתדרים כפי שתכנן נכנס הוא ליאוש עמוק ולדכאון. לעומתו יש שהאדם בתחילת הדרך בטוח בכחו ועוצם ידו, בחכמתו וכשרנותו ובטוח הוא שיצליח, אך כאשר מתגלים קשיים בהמשך, נזכר הוא ברבון כל העולמים ואדון כל המעשים ורץ להתפלל בקברי צדיקים ובמקומות הקדושים.

זה וזה לוקים באמונה ובטחון, כי על האדם להתפלל אל ה' כשהוא יוצא לדרך ולבטוח בה' גם כאשר תכניותיו משתבשות ואינם עולים יפה, וז"ש "ברוך הגבר אשר יבטח בה'" בתחילה, "והיה ה' מבטחו" בכל המשך הדרך. והדברים דרך חיים ותוכחת מוסר.

וביותר צריך חיזוק בזה בזמן שהאדם סובל יסורים ומדת הדין פוגעת בו, או כשהוא רואה בצערו של אחד מקרוביו, או צערם של תלמידי חכמים. וכבר כתב רבינו הרמב"ן (בהקדמה לפירושו על ספר איוב):

"ויש דבר מכאיב הלבבות ומדאיב המחשבות, ממנו לבדו נמשכו רבים בכל הדורות לכפירה גמורה, והוא הראות בעולם משפט מעוקל, וצדיק ורע לו רשע וטוב לו, כי יאמרו מדוע דרך פלוני ופלוני צלחה, ולמה פלוני ופלוני שיראו צדיקים אבדו."

ובברכות (ז' ע"א) אמרו חז"ל שמשא רבינו ביקש מהקב"ה לדעת את סוד צדיק ורע לו רשע וטוב לו, עי"ש.

אך אף בשעות קשות אלה עלינו להתחזק ולהרגיש בלבנו שהקב"ה משתתף בצערנו, וכמ"ש (סנהדרין מ"ו ע"א): "אמר רבי מאיר בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת: קלני מראשי, קלני מזרועי."

וזכורני ששמעתי פעם מכ"ק מו"ר בעל דברי יציב כשדיבר על האסון הגדול שפקדו בימי השואה האיומה, ששיכל את כל משפחתו הגדולה, את אשתו הצדקת ואת אחד עשר ילדיו, ואמר "לרגע לא הררתי אחר מידותיו של הקב"ה."

צמרמורת אחזה בי לשמע הדברים, וכך גם אני מרגיש בכל עת ובכל פעם שאני חוזר עליהם. כמה גדול כח האמונה והבטחון של צדיק נשגב זה. וממנו נלמד להצדיק את הדין ולקבל יסורים באהבה, והקב"ה ישמרנו ויציילנו ואך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיינו.

וראה מה שכתב בתלמידי רבינו יונה (ברכות ב' ע"ב מדה"ר) שהקשה על מה שאמרו שכל הסומך גאולה לתפילה מובטח לו שהוא בן עולם הבא, וכי למה מגיע לאדם שכר עולם הבא בשביל הלכה מסויימת זו, ובתירוץ השני כתב:

"ועוד אמר מורי נר"ו טעם אחר מפני שכשמזכיר גאולת מצרים ומתפלל מיד הוא מראה שבוטח בה' בתפלה כיון שמבקש ממנו צרכיו שמי שאינו בוטח בו לא יבקש ממנו כלום וכן נראה באלה שמות רבה בפרשת בא אל פרעה שאומר לשם שכשראו ישראל הנסים והנפלאות שהיה עושה עמם הבורא שלא כטבעו של עולם בטחו בו ועל זה נאמר וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה' וגו' וכיון שמזכיר עכשיו אותה הגאולה שבטחו אבותינו בה' והצילם ומתפלל מיד נמצא שגם הוא בוטח בו שיענה אותו כמו שענה לישראל בעבור שבטחו בו ומפני זה מזכיר אותה הגאולה ומתפלל מיד והבטחון הוא עיקר היראה והאמונה ולפיכך זוכה בסיבתו לחיי עולם הבא."

הרי שהבטחון הוא "עיקר היראה והאמונה", וכאשר האדם מאמין ובוטח, אכן מובטח לו שהוא בן עולם הבא.

ב. בכח הבטחון

ידוע בשער בת רבים מה שנחלקו במהות וכח הבטחון, ושתי דרכים מצינו בזה.

יש אומרים שהבוטח בה' בטחון גמור לא יאונה לו כל רע ויש בכח הבטחון להגן להציל ולהושיע, וכמ"ש "השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך".

ורבים הלכו בדרך זו, וכמו שהבאתי במק"א (מנחת אשר אמונה ובטחון מאמר ג').

אך החזון איש בספרו אמונה ובטחון (פרק ב') דחה דרך זו וכתב שהיא בטחון של שוטים, דיש דין ויש דיין, ואין דין שמים משתנה לפי בטחונו של אדם, ואין מצוות הבטחון אלא להאמין שהקב"ה כל יכול, ואין עוד מלבדו, ו"אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים" (ברכות י"ז ע"א), והקב"ה לעולם בכחו להגן ולהושיע.

ולכאורה שתי דרכים אלה יש להם בית אב ומקור במעשה אחד שמובא פעמיים בש"ס בשינוי גירסא.

דהנה אמרו בסנהדרין (ס"ז ע"ב):

"ההיא איתתא דהות קא מהדרא למשקל עפרא מתותי כרעיה דרבי חנינא. אמר לה אי מסתייעת, זיל עבידי, אין עוד מלבדו כתיב".

ופירש רש"י:

"אין עוד מלבדו כתיב - ואם המקום חפץ בי לא תוכלי להרע, ואם תוכלי מאתו יצא ואני מקבל".

הרי שרבי חנינא לא היה בטוח שהמכשפה לא תוכל להזיק לו, אלא שאם אכן ינזק על ידה אין זה אלא רצון ה' והוא מקבלו באהבה.

אך עובדא זו מובאת עוד במס' חולין (ז' ע"ב) ושם איתא:

"ההיא איתתא דהות קא מהדרא למישקל עפרא מתותיה כרעיה דרבי חנינא, אמר לה שקולי, לא מסתייעא מילתיך, אין עוד מלבדו כתיב".

הרי שרבי חנינא בטוח היה ש"לא מסתייעא מילתיך" דאין עוד מלבדו כתיב, והכל בדיני שמים ובטוח היה שהקב"ה יפר עצת ערומים והיא לא תוכל להזיק לו.

(אך אפשר שכוננו שאין עוד מלבדו ואין כל ממש בכישוף והבל הבלים היא, וכשיטת הרמב"ם (הל' עבודת כוכבים פ"א ה"א והש"ע י"ד סימן קע"ט סעיף ו'), אך לדעת רוב רבותינו הראשונים והפוסקים שיש ממש בכישוף, ע"כ הכונה שמכח הבטחון בטוח היה שלא תוכל להזיק לו).

אך כבר ביארתי שם את הנראה לענ"ד דודאי יש כח במדת הבטחון לעורר על הבוטח רחמי שמים ולהגן עליו מן הנזק והצער, וכמו שהוכחתי ממקורות רבים מדברי חז"ל והראשונים, אך אין בזה כל הבטחה גמורה, והקב"ה כטוב בעיניו יעשה, ומי יאמר לו מה תעשה ומה תפעל.

וכן גזרה חכמתו, וכך מצות התורה שעל האדם להשתדל בדרכי הטבע והעולם ואינו יכול לסמוך על מדת הבטחון, וכך דרשו חז"ל (ברכות ס' ע"א וב"ק פ"ה ע"א) "ורפא ירפא, מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות", וכתבו הראשונים (עיין ברמב"ן בתורת האדם שער הסכנה, מלחמות סנהדרין י"ח ע"א מדה"ר, שו"ת הרשב"א ח"א סי' תי"ג והארכתי בזה בשו"ת מנחת אשר ח"א סימן ק"כ) דלא רשות בלבד ניתנה אלא אף מצוה וחובה.

וכן גם בענין הפרנסה, וזה שענה ר' יהושע בן חנניה לאנשי אלכסנדריה של מצרים (נדה ע' ע"ב):

"שאלו אנשי אלכסנדריה של מצרים את רבי יהושע בן חנניה מה יעשה אדם ויתעשר... אמר ר"י ב"ח ירבה בסחורה וישא ויתן באמונה ויבקש ממי שהעושר שלו".

הרי שהרוצה שיעשיר צריך להרבות בסחורה.

אך עיין שם בהגהות הגר"א שמחק את שתי התיבות "ירבה בסחורה". הרי דלשיטתו אין העשירות תלויה בריבוי ההשתדלות אלא בזכות נקיון כפים ומדת הבטחון. אך פשוט דאף לשיטתו צריך לישא וליתן ולהשתדל בצרכי הפרנסה.

אמנם נראה דאף אם נאמר שבענין פרנסה יכול האדם להתעסק בהשתדלות מועטת, ברפואת התחלואים מצוה עליו להשתדל השתדלות ראויה מקובלת ומאומצת, וכל שלא ישתדל השתדלות ראויה הרי זה שופך דמים.

ויסוד הדברים, דבניגוד לריבוי הממון, הצלת נפשות ורפאות החולה מצוות הם, ובכל ענין המצוות על האדם להשתדל השתדלות גדולה ולא יהא מסתפק במועט, וכשם שצריך להשתדל השתדלות מאומצת בקיום כל מצוות התורה, הוא הדין בכל עניני הרפואה.

אך אף בעניני הרפואה אין צריך להפליג ולהגזים, ואף שיש לאדם להשתדל להתרפא ע"י רופא מומחה, אינו צריך להוציא הון רב ולנסוע מעבר לסמבטיון כדי למצוא את הרופא הכי מומחה בעולם, וטעות זו מצויה ושכיחה, כאשר צריך החולה לעבור ניתוח מורכב, והוא שומע שבארץ רחוקה יש רופא המומחה ביותר, וצריך הוצאות מרובות וטרחה יתירה להגיע אליו, מטיל עצמו על הציבור, ולוה כספים רבים כדי לנסוע לשם, אף שגם במקומו יש רופאים מומחים ומצויינים, ויש בזה מחוסר אמונה בהקב"ה הרופא כל בשר ומפליא לעשות, ועליו לדעת שכל הרופאים אינם אלא שליחיו של הקב"ה.

ומ"מ אי אפשר לתחום במדויק את תחום ההשתדלות ולקבוע מה השיעור והגבול של ההשתדלות בכל תחומי החיים ובכל צרכיו של האדם.

ופעם אחת הפציר בי אחד להגדיר לו את תחום ההשתדלות הראויה בפרנסה, ואמרתי לו, כשתצליח, שלא תזוה דעתך ותחשוב "כחי ועוצם ידי עשו לי את כל החיל הזה", וכשתכשל ח"ו אל תתיאש, אלא תתבונן ותבין שגם ההצלחה וגם הכשלון, הכל מאתו יתברך שמו.

ג. בכח ההשתדלות

ובכל עיקר כח ההשתדלות גם כן מצינו שתי דרכי הבנה:

א. לדעת הבית הלוי (בראשית מ"א א') באמת אין ממש בהשתדלות ואיננה אלא כסות עיניים, שאין חפץ ה' לעשות נסים גלויים, ולפיכך נדרש האדם לעסוק בהשתדלות, אך באמת אינו אוכל פרי מעשיו אלא ברכת ה' היא לבדה תעשיר. ויתירא מזו כתב שכל ההשתדלות אינו אלא "כדי שיהיה נקל לו לבטוח בה".

ב. לעומת זאת, ההבנה הפשוטה והמקובלת שע"י ההשתדלות הקב"ה מברך את פרי מעשיו של האדם והברכה שרויה בהשתדלותו ובמעשה ידיו כמנהגו של עולם.

אך בין כך ובין כך, יידע האדם שלא כחו ועוצם ידו עשו לו את כל החיל הזה, "וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל".

אך על הבוטח בה' לדעת ולא לשכוח, כי יש דין ויש דיין והאדם נידון לפי מעשיו, ועל כל צרה שלא תבוא עליו לפשפש במעשיו ולהתבונן על מה חרי האץ הגדול הזה, ולחזור בתשובה.

וכן כאשר הוא מבקש מהקב"ה הצלחה ופרנסה וכל צורך שהוא עליו להטיב מעשיו ודרכיו כדי שיהיה ראוי לחסדי שמים, כי אף שיש כח בעצם מדת הבטחון להביא על האדם חסדי שמים, אין זו פוטרנו מלהטיב צרכיו ולתקן מעלליו.

מספרים שפעם אחת נפגש הגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל מגדולי תלמידיו של החפץ חיים עם קבוצת חסידים בעיירת הנופש מארינבאד. כל אחד מהחסידים סיפר מופתים שראה במחיצת רבו בבחינת צדיק גוזר והקב"ה מקיים, והגרנט אחז בפלך שתיקה. ביקשווהו החסידים לספר מופת שראה במחיצת רבו הקדוש החפץ חיים, וענה הגר"ר נפתלי, כל אחד מכס מספר על צדיק גוזר והקב"ה מקיים, ואני אין לי אלא לספר מה שראו עיני בבחינת הקב"ה גוזר והצדיק מקיים.

יהי רצון שנזכה כולנו להתחזק באמונה ובבטחון גמור, והקב"ה ברחמי המרובים יגזור עלינו גזירות טובות וימלא כל משאלות לבנו לטיבה ולברכה.

מערכי תורה

בחוקותי

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

'ולא תגעל נפשי אתכם'

בברכות כתוב (כ"ו, י"א) 'ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם'. לכאורה צריך ביאור, דאחר הברכה של 'ונתתי משכני בתוכם', מה מקום יש להוסיף ש'לא תגעל נפשי אתכם', ופירש רש"י, שאין רוחי קצה בכם, כל געלה לשון פליטת דבר הבלוע עכ"ל, והלא כיון ששכנתי בתוכם, כ"ש שאין רוחי קצה בכם. ואמנם בתוכחה נאמר להלן פסוק ל', 'וגעלה נפשי אתכם', אבל בברכות מה צורך יש לומר שלא תגעל נפשי אתכם, אחר שכבר נאמר ששכנתי בתוכם, ועיין ברמב"ן שעמד בכעין זה.

ונראה לפרש עפ"י הכתוב במשלי (פרק כ"ה פ"ז) 'הוקר רגליך מבית רעך פן ישבעך וישנאך', דהיינו שבדרך העולם אפילו ידיד ורע, אם נמצא בקרבתו יתר על המדה, אפשר שיגיע לשבע ממנו ולבא לידי שנאה. [ועיין בגמ' בחגיגה דף ז' ע"א, דמבואר שם דשייך ענין פסוק זה על הקב"ה וישראל]. ולפ"ז יש לפרש דזהו הברכה דלא תגעל נפשי, דבא לומר דאפילו שישכון בתוכם, מ"מ לא ישבע מהם, ולא תגעל נפשי, ולא יהיה ענין זה שמרוב שיתן משכנו בתוך ישראל ח"ו יגיע שבע מהם אלא אף שנתתי משכני בתוכם לא תגעל נפשי אתכם.

'אטייל עמכם בגן עדן - ותהיו יראים ולא תהיו מזדעזעים'

כתוב בברכות (כ"ו, י"ב) 'והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלוקים'. וכתב רש"י, והתהלכתי בתוכם, אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם, ולא תהיו מזדעזעים ממני, יכול לא תראו ממני, ת"ל והייתי לכם לאלוקים. הנה מה שפירש רש"י, אטייל עמכם בגן עדן, הוא מבואר עפ"י דהגמ' בסוף מס' תענית, עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלו קינו זה וגו'. דמפורש שזהו מדרגה עליונה לצדיקים לעתיד לבא, להיות עם הקב"ה בגן עדן.

והנה מבואר בדברי רש"י, שיש כאן ב' עניינים, מזדעזעים, ויראים, ואמר להם הקב"ה, שלא יהיו מזדעזעים, אבל יהיו יראים.

ונראה לומר בזה, דהנה הענין של 'מזדעזעים' מהקב"ה, הוא דבר התלוי ברוממות המדרגה, וכמבואר בדברי הרמב"ם (פ"ז מהל' יסודי התורה ה"ז) שכל הנביאים יראין ונבהלין ומתמוגגים, וכמו שכתב שם בהלכה ב', שכל הנביאים כשמתנבאין, איברייהן מזדעזעין, וכח הגוף כושל, ועשתונותיהם מתטרפות, ומשה רבנו אינו כן, הרי מבואר דאע"פ דכל הנביאים היו מזדעזעין, משה רבנו לא היה מזדעזע, הרי דענין הזעזוע הוא דבר התלוי ברוממות המדרגה, ולכן משה רבנו ברוממות מדרגתו, לא היה מזדעזע. אמנם ענין היראה, הוא מצוה של יראת השם ד'את ה' אלו קיך תירא', שע"ז לעולם מצווים, ואינו תלוי בשום דבר ובשום מדרגה. ונראה לפרש דזהו ביאור דברי רש"י, שלא יהיו מזדעזעים, אבל יהיו יראים, דההבטחה והברכה היא דישראל יהיו בזכה רוממות המדרגה, שלא יהיו מזדעזעים, אבל עם כל רוממות מדרגתם, מ"מ עדיין יהיו יראים, כי מצות את ה' אלו קיך תירא, היא מצוה תמידית שלא תבטל בשום זמן, ואפילו לעתיד לבא שיהיו ישראל לפנים ממחיצת מלאכי השרת.

'והארץ אזכור'

כתוב (כ"ו, פסוקים מ"ב-מ"ה) 'וזכרתי את בריתי יעקב וגו' והארץ אזכור. והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתותיה וגו'. ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתי ולא געלתיים לכלותם וגו'. וזכרתי להם ברית ראשונים וגו'. הנה סדר המקראות צריך ביאור, דאחר שנאמר בפסוק מ"ב 'וזכרתי את בריתי יעקב וגו' והארץ אזכור', שהוא בשורת הגאולה מהגלות, שוב חוזר הכתוב לומר בפסוק מ"ג 'והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתותיה בהשמה מהם' ואינו מובן מדוע אחר שכבר נאמר ענין הגאולה, שוב הכתוב חוזר לענין הגלות.

עוד צריך ביאור, שהרי ענין זה שבזה שהארץ תהיה שממה, יהיה ריצוי על עון ביטול שמיטין, כבר נאמר לעיל בפסוקים ל"ד ל"ה בהרחבה, דכתיב שם, 'אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם, אז תשבת הארץ והרצת את שבתותיה. כל ימי השמה תשבת, את אשר לא שבתה בשבתותיכם, בשבתכם עליה'. וכדהאריך שם רש"י לפרש כל החשבון דשבעים שנה של גלות בבל, הן כנגד שבעים שנות השמיטה והיובל, שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום, ואם כן למה חזר הכתוב וכפל ענין זה בשנית.

עוד צריך ביאור, מדוע חילקה התורה את בשורת הגאולה דבפסוק מ"ב כתוב 'וזכרתי את בריתי יעקב וגו', ואחר כך בפסוקים מ"ד ומ"ה חוזר הכתוב שנית לבשורת הגאולה, כדכתיב 'ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתי ולא געלתיים לכלותם וגו'. וזכרתי להם ברית ראשונים וגו'. ולמה לא נכתבו כולם בהמשך אחד.

והנראה לפרש בזה, דהנה במשנה במסכת אבות (פ"ה מ"ט) תנן, גלות באה לעולם על עבודת כוכבים, על גילוי עריות, על שפיכות דמים, ועל שמיטת

הארץ. וכן מבואר בגמ' בשבת דף ל"ג דגלות באה על עון שמיטה, ובגמ' ביומא דף ט' ע"ב איתא, דמקדש ראשון חרב מפני ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים. ומבואר שסיבת הגלות היא גם בשביל לכפר על ג' עבירות החמורות, וגם משום ביטול שמיטת הארץ. והנה מפורש בנביא בירמיה ובדניאל, ומבואר בארוכה בגמ' פ"ק דמגילה דף י"א ע"ב, שגלות בבל לא היה בבת אחת, אלא מתחילה היה גלות יהויכין, ורק אחר י"א שנה, היה גלות צדקיהו, שאז היה חרבנות ירושלים, ומבואר שם בגמ' דלפיכך החשבון של שבעים שנה של הגלות, נשלם ונגמר בשתי זמנים, וממילא גם הגאולה שבאה בסוף חשבון השבעים שנה, היה בשני חלקים ובשני זמנים. ונראה לבאר בזה, דשתי החשבונות, הם כנגד שתי הסיבות שגלו, דגלות יהויכין הוא בשביל עון ג' עבירות, וגלות צדקיהו, הוא בשביל עון ביטול שמיטין ויובלות, דבגמר השבעים שנה מעת שהחל גלות יהויכין, נרצה להם עון ג' העבירות, ואז כבר היה פקידה ראשונה, אבל בזה עדיין לא נתכפר להם עון שמיטת הארץ, דעל עון השמיטה נאמר שרק כשהארץ תעזב מהם הוא דיתכפר להם וכדכתיב 'והיתה ארצכם שממה וגו', אז תרצה הארץ את שבתותיה וגו', וכן כתוב והארץ תעזב מהם ותרחץ את שבתותיה וגו', וכיון שבגלות יהויכין עדיין לא נעזבה הארץ לגמרי ולא היתה הארץ שממה, לא החל הגלות ועדיין לא החל חשבון השבעים שנה של השמיטין ויובלות, עד גלות צדקיהו, שרק מאז החל חשבון השבעים שנה לחרבות ירושלים. מעתה מתפרש כל המקרא באופן נפלא, דבפסוק מ"ב מזכיר הכתוב את הפקידה הראשונה בסוף השבעים שנה לגלות יהויכין, ואח"כ בפסוק מ"ג אומר הכתוב שאע"פ שיפקדו לגאולה, מ"מ עדיין לא נשלמה הגאולה, דעדיין יש את חשבון ההשלמה של גלות צדקיהו, שהארץ תעזב מהם ותרחץ את שבתותיה, כדי לכפר עון השמיטה, ובפסוק מ"ד חוזר לומר שאח"כ תהא הגאולה במלאת שבעים שנה שהיתה הארץ שממה. והנה פרשת התוכחה נתחלקה לשתי פרשיות, כמבואר בפרק כ"ו פסוק כ"ו. ולפי המבואר יש לומר, דהטעם שנתחלקה התוכחה לשתי פרשיות, הוא משום דבאמת כן היה, שהגלות נתקיימה בשני חלקים ובשתי זמנים, והפרשה הראשונה, היא כנגד גלות יהויכין, והפרשה השנייה שבה כתוב 'ונתתי את עריכם חרבה והשמותי את מקדשיכם וגו' והשמותי את הארץ וגו', היא כנגד גלות צדקיהו, דרק בגלות צדקיהו הוא דנתקיימה תוכחה זו.

'וכל מעשר הארץ לה' הוא קודש לה'

בדין מעשר כתוב (כ"ז, ל') 'וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קודש לה'. לדעת רבי מאיר דמעשר שני ממון גבוה, ויליף לה מהך קרא, כמבואר בגמ' בקידושין דף נ"ג ע"א, יש לפרש דזהו כפילות הלשון 'לה' הוא קודש לה', דלה' הוא היינו דהוא ממון גבוה, וקודש לה', היינו דיש בו דיני קדושה בגופו, ליאכל בירושלים, ועוד לכמה דינים, שזהו מלבד הדיני ממון.

'עשו כיתות כיתות ועסקו בתורה'

מתוך משא הכנה לקבלת התורה בהיכל כולל 'מדרש אליהו' אלעד

כתוב 'ויחן שם ישראל' וכתב רש"י כאיש אחד בלב אחד, ופשוט שאם קבלת התורה היה באופן זה, הרי שכך היא הצורה והמטבע של קבלת התורה, ומוכרח הדבר להיות כך, ובלא שיהא באופן זה, לא היה שייך שיהיה קבלת התורה. ובפר' ואתחנן הכתוב קורא למעמד הר סיני 'יום הקהל' והיינו שנקהל כל ישראל ביחד, וקיבלוה בתורת קהל, ולא הייתה קבלה של כל יחיד ויחיד בפני עצמו, וכל ישראל ביחד קיבלוה. ובשביל שיהיו נחשבים קהל אחד, לזה היה צריך שיהיו כאיש אחד בלב אחד, שרק אם אין ביניהם פירוד, שייך שיצורפו להיות קהל, אבל אם יש בהם קנאה ושנאה ותחרות, אז כל אחד עומד לעצמו וכל אחד הוא בפני עצמו, ואין ביניהם שום צירוף ואיחוד להיות קהל, ולא שייך שתינתן להם התורה, כי התורה ניתנה לכל ישראל ביחד, ולא ליחידים רבים.

בגמ' בברכות כתוב עשו כיתות כיתות ועסקו בתורה, לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה, והגמ' דורשת שם חרב על שונאיהם של ת"ח שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה, ולא עוד אלא שמיטפשים, הרי שצורת לימוד התורה הוא בחבורה. מבואר דשנים שלומדים אין זה שני יחידים שכל אחד לומד בפני עצמו, אלא יש חיבור וצירוף ביניהם, וכן בחבורה אין זה שהם קיבוץ של כמה יחידים, אלא יש בהם תורת חבורה שלומדים, ויש בהם צירוף בלימודם, והדבר צריך תלמוד, מהו הענין של תורה בחבורה ולא כל יחיד לעצמו.

ויש לבאר הדבר על פי דברי הגר"ח מוואלוו'ין דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, וממנה שורש יניקתו וזהו שורש נשמתו, וס' ריבוא אותיות בתורה הם כנגד ס' ריבוא ישראל, וישראל ר"ת יש ששים ריבוא אותיות לתורה, ונכלל בזה דרך הוא יכול לגלות ולפתוח ולהוציא את כל העניינים הגנוזים באות השייכת לנשמתו, ובאותה האות נכלל כל התורה שבע"פ היוצא ממנה, ובלא שיברר ויפלפל בחלקו בתורה ויוציאו לאור עולם, ישאר חלק זה בתורה סתום וחתום וגנוז, ויהיה חסר לישראל חלק מהתורה השייך אליו. וכמו שכל אחד יש לו את חלק הפרטי שלו בתורה, כן יש חלק בתורה שניתן לישראל ביחד, ורק ביחד יכולים לגלותה ולדורשה, וכל אחד לבדו אינו יכול לגלות את אותו חלק בתורה, אלא רק בחבורה אפשר לגלותה, כי מלכתחילה היא ניתנה לא ליחיד אלא לחבורה. וזהו הענין שצורת ת"ת הוא בחבורה, כי יש חלקים בתורה שא"א שאחד לבדו יגלה, ורק יחד עם חבריו הוא יכול לגלותה. יש בש"ס הלשון 'מיני ומינך תסתיים שמעתתא', וצריך להבין וכי כל אחד בעצמו אינו יכול להוציא דבר שלם, ולמה הוא זקוק לחבירו בשביל שתסתיים שמעתתא. הרי מבואר כי יש חידושי תורה ויש חלק בתורה שאי אפשר לגלותם ביחיד, וכדי לגלותם מוכרחים שיהיה 'מיני ומינך', ודוקא בכח השיתוף והצירוף בין שניהם יכול לצאת דבר שלם, וזה מפני שיש חלקים בתורה שנמסרו לשניהם ביחד, ועל כן רק בצירוף שניהם אפשר לגלותם.

בחוקותי

גליון 197 | תשפ"ד

פנינים ממיני רבינו הרמב"ם

רבי רב
קוק שליט"א
קהל ספרדי ת"י

פני
הפרשה

אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהית להם עבדים (כו ג)

שעבוד כלשהוא לבשר ודם מרחיק את האדם מעבודת
השי"ת

ומשמע לכאורה מלשון הפסוק, שההנהגה של יצי"מ תימסר הלאה
כסדר, רק אם עושים רצונו של מקום, וכלשון הפסוק "אם שמוע
תשמע וכו' כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך", והיינו
שהמצב של הבדלת ישראל ממצרים שהיה מאז, ימשך כסדר, וזהו
'ההתהלכתי בתוכם' וכדפירש "הצינוני", שתהיה הנהגתי בתוכם
מפורסמת, כמלך המתהלך בקרב מחנהו.
וזה היה ביצי"מ, שהיתה הנהגה גלויה של "עין בעין", ואם לא יקלקלו
העבירות תימשך הלאה קרבה זו, וזהו הדגש של "אשר הוצאתי אתכם
מארץ מצרים, מהיות להם לעבדים", דייקא, דהיינו
שבתכליתו להביא לכך שמצב העבדות שטבוע בנברא,
לא ישתעבד להמצריים, אלא להקב"ה.

ואם באמת עובדים את הקב"ה
בעמלות התורה ובשמירת המצוות,
הרי בכך מקיימים את התכלית של
יצי"מ, וממילא זו סיבה להמשיך את
גילוי ההנהגה שהיתה ביצי"מ,
כסדר.

ואפשר להוסיף שעניין גילוי
ההשגחה של "עין בעין", שהבאנו
מדברי "הצינוני", הוא בעצם "מדה
כנגד מדה", להחלפת "עבדי פרעה",
ל"עבדי הקב"ה", כידוע מחז"ל הללו
את ה' עבדי ה' ולא עבדי פרעה,
ופירושה שאם משעבד האדם לבשר
ודם, את טבע העבדות שטבוע בו,
מכוח היותו "נברא", הרי מסתיר את
טבעו זה מלשמש את האמת, וכנגד
זה גורם שתהיה לגביו הנהגה
מוסתר, ומאידך כשמשמש בטבע
העבדות למקומו הנכון, תהיה כנגד
זה הנהגת הקב"ה אליו גלויה,
ואפשר שזהו פשט הדרשא של און
ששמעה על הר סיני "כי לי בני
ישראל עבדים, והלך ומכר עצמו,
תרצע", וכבר הקשו על דרשא זו,
הרי על הדרך עבר גם ב"לא תגובו",
שאין נרצע אלא מי שנמכר בגניבתו,
ועוד שבשאר עבירות לא מצינו
רציעה.

שפה
לנאמנים

פניני משא ומתן עם רבינו

מדוע לא עבר אלישע בעל כנפיים על לאו ד'מחיקת השם'?

שח אחד ממקורבי רבינו שפעם אחת היה רבינו בדרכו
מבית שאן לטבריה, ובאחד מעיקולי הדרך התהפכה
מיכלית של דלק וחסמה את הדרך לרוחב לגמרי, ושמע
את רבינו חוזר לעצמו איזה פסוק כמ"פ, והעיון פניו
ושאל את רבינו והפסוק רבינו שזה שם של 'הדרכים',
ולא הוסיף ולא מידי, ואכן כעבור כמה רגעים הגיע
למקום ההוא מנוף גדול של מע"צ שהסיר את המיכלית
ממקומה, והדרך נפתחה לאלתר, עד כדי שהספיק רבינו
להגיע לתפילת מנחה לשיבה, ואמרנו קמיה רבינו
שאחד ממקורביו אמר בדרך צחות, חבל שלא ידעתי את
השם הנ"ל בכדי לבוא בדרך המלך לאתרא קדישא
מירון, ובכך לא הייתי צריך להיות בחינת 'בא במחותר',
ועוד אחד אמר שלא רצה להוציא דבר שקר מפיו ולכן
כששאלוהו במחסום להיכן פניו מועדות אמר שם של
יישוב פלוגי, ואכן עבר דרך אותו יישוב בכדי שלא יהיה
שקר בפיו, ואחד מן הנוכחים אמר דהנה מבואר בחז"ל
(שבת מט וקל א) דגם 'אלישע בעל כנפיים', אמר דבר

המשך בעמוד הבא

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם (כו ג)

מבואר מדוע דווקא כאן לגבי חוקי התורה נוקט לשון
'עמל'

וידועים דברי רש"י, על המקום, "אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים
בתורה".
ולבאר העניין, למה נקט לשון "עמלים", דווקא על 'חק', "בחוקותי
תלכו", וכי בשאר חלקי התורה שאינם חוק לא שייד עמל ויזע.
והביאור הוא כך, דהרי על סוגיות חושן משפט השכליות דיני נזיקין,
חבלות, פיצויים, נהגה ומתענג בלימודם, וגם עורך דין להבדיל צריך
להכיר סוגיות אלו על בוריים, משא"כ סוגיות העוסקות ב"חוקיו", של
הקב"ה מצוות ודינים שאינם שכליים, או אז צריך לעמול ולהתייגע
בהבנת העניין לאשורו. וזהו העמלות בתורה על אותם 'חוקים',
דייקא.

וכעין זה מצינו בנביא (ירמיהו לג כה) "אם לא בריתי יומם
ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי", ולכאורה
קשה אמאי דווקא בריתי תורה, ומדוע
לא מצוות ומעשים טובים, דהלא
לכאורה גם יהיה בכחם להעמיד את
העולם.

אלא הביאור הוא, עפ"י מה שאנו
אומרים בברכת הלבנה, "חק וזמן נתן
להם שלא ישנו את תפקידם, ששים
ושמחים לעשות רצון קוניהם". דהיינו
תפקידם של השמש והירח הוא בבחינת
'חוק', לעמוד על משמרתם ללא שינוי
כלשהוא קל שבקלים, ואף שבשכל
האנושי אינו מובן, ומה בכך אם השמש
או הירח, ישנו מעט מזמני הזריחה או
השקיעה, וכי העולם יחרב בגלל זה,
ואעפ"י שחוק הוא להם תפקיד זה, בכל
זאת מעידים עליהם "ששים ושמחים
לעשות רצון קוניהם". עושים מלאכתם
נאמנה מתוך שמחה וששון.

וזהו, אם לא בריתי יומם ולילה, דהיינו
בזכות זו שאתם עמלים על "חוקי",
לעמול ולהתייגע עליהם אף שלא
משיגים את טעמם, בזכות זו אתם זוכים
להעמיד ולקיים שמים וארץ, בדומה
לאותם משרתי השי"ת, שעושים
מלאכתם נאמנה אעפ"י שזה להם חוק
בלי טעם והבנה.

הדברים נכתבו ונערכו על דעת העורכים בלבד. להערות, תרומות והנצחות,

ולקבלת הגליון בדוא"ל ניתן לפנות לטלפון: 052-766-0975 או sc0527660975@gmail.com

קדושת המקדש מכוח קדושה ראשונה, שכבר בטלה, לא שמענו, ואף אם דעת חרמב"ם להלכה כמ"ד שלא קידש עזרא את העזרה, מ"מ ליכא ראיא מפסוק דהכא.

וְכָל מַעֲשֵׂה בְקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קָדֹשׁ לַה' (כ"ז ל"ג)

גודל הזהירות על הגדיים שייעשו לתיישים בלי שיפריעו אותם בדרך לגדול כמו שצריך

ידוע בשם בעלי הרמז (כידוע דמטו כן משמו של הגה"ק רבי שמשון מאוסטרופוליא זיע"א הי"ד) שבפסוק זה מרומז הריגתם של עשרת הרוגי מלכות, נוטריקון וכו' וידעו כולם למה מעש"ר ר"ת מת עקיבא שהיה רועה בקר וצאן כל אשר יעבור דהיינו כל התנאים תחת השבט, אמנם העשירי דהיינו רבי עקיבא קודש לה' הוא כנגד ה' שצירפוהו למכירה, וכבר הארכנו במקו"א מדוע דווקא ר"ע זכה להיות נעקד עקד"ה כנגד קוב"ה, ואכמ"ל.

והנה בפסוק הבא כתי' "לֹא יִבְקֹר בֵּין טוֹב לָרָע וְלֹא יִמְרְנוּ וְאֵם הָמָר יִמְרְנוּ וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתוֹ יִהְיֶה קָדֹשׁ", ויש לומר בדרך רמז, דדווקא כאן רמזו רבי עקיבא, מכיוון שהתורה מצווה אל תבדיל בין בעל מום לבין תם וכו', ולמדים אנו בזה מוסר השכל מר"ע, שכביכול אם היינו בוחנים אותו בתחילת ימיו, הרי ששנא ת"ח באופן הגרוע ביותר של שבירת עצם (וכמו שהארכנו במקו"א מדוע דווקא שבירת עצם אותה העצם של יששכר חמור גרם דהיינו עמל התורה דייקא, ולא ידיעת התורה כאותם פרופסורים לתלמוד באוניברסיטת בר אילן ה'), והיה מקום לחשוב מה כבר יצא מאותו שונא ת"ח, והנה אותו שונא ת"ח, נהפך לתלמיד חכם הגדול ביותר ששייך, ולגדול התנאים, וזה מה שמרומז כאן לא יבקר בין טוב לרע, אינך יכול לדעת על ילד או בחור, מה יצא ממנו, וצריך אתה זהירות שבעתיים שלא תקבור ח"ו את הרבי עקיבא של הדור הבא.

ולדברינו מבואר, שהמכשיר של קבלת המצוות, הוא הרגשת העבדות הטבועה בטבע הנברא להקב"ה, שזה מחייב לקבל את גזירותיו, ואם מחליף זאת בעבדות לבשר ודם, מאבד בזה את כל הרגש של העבדות להקב"ה, וזוהי אטימת אוזן שלא יכנס חיוב עבודת ה' בלב, שבלא הרגשת עבדות להקב"ה קשה לקבל גזירותיו, וזהו אוזן ששמעה בהר סיני "כי לי בני" עבדים", שזו סיבה שיכנסו הדברים מן החוץ אל הלב, והלך ומכר עצמו וסתם את הדרך הזאת ירצע.

וְהִשְׁמוּתִי אֶת מִקְדָּשִׁיכֶם (כו לא)

מתי קדושתם בעינה עומדת

בגמ' דרשו (מגילה כח) "אע"פ שהם חרבים בקדושתן הן עומדים", (יעוין בדברי רבינו בחי כאן שכ' וז"ל: "והשמותי את מקדשיכם. אף בשעה שהם שוממין בקדושתם הן עומדין. ואמרו במדרש תהלים אמר רבי פדת בין שחרב ביהמ"ק בין שלא שחרב אין השכינה זזה מתוכו, שנאמר (תהלים יא) ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה' בשמים כסאו, אע"פ שכסאו בשמים השכינה בביהמ"ק וההיכל בקדושתו עומד, שנאמר (מלכים א ט) והיו עיני ולבי שם כל הימים, וכן הוא אומר (תהלים ג) ויענני מהר קדשו סלה, אע"פ שהוא הר בקדושתו עומד סלה, וכן הוא אומר (מזכר ד) כי עתה תצאי מקריה ושכנת בשדה, ושכנתי כתיב, אע"פ שחרב ונעשה שדה שכנתי בשדה. א"ר אחא לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי שנאמר (שיר ב) הנה זה עומד אחר כתלנו.

והרמב"ם (פ"י מהל' בית הבחירה) כ' מכאן שלא בטלה קדושת המקדש של 'עולי מצרים', אע"פ שבטלה קדושת הארץ, וי"ל שקשור דבריו בדברי הרמב"ן כאן שפירש בתוכחה זו שהיא כנגד חרבן ראשון, ואילו תוכחה של משנה תורה, כנגד "חורבן שני", ונמצא שמוכח מכאן שאפילו בחורבן ראשון, דלא הוה ביה אלא קדושת יהושע שבטלה לה בשעת הגלות, מ"מ קדושת המקדש, במקומה עומדת, ואי לאו דברי הרמב"ן אפשר לפרש שזו קדושת המקדש כאן על חרבן שני, דקימ"ל שלא בטלה קדושת עזרא אף בגלות, וממילא אף קדושת הבית דיליה לא בטלה למ"ד בפ"ב דשבועות שקידש עזרא את העזרה, אבל

שיגמור את הש"ס ויזכה לישועה

שח לנו הר"ר ישי פרץ שזיכרו השי"ת להיות ממפוני העיירה 'שלומי', ולבוא לחסות תחת כנפי השכינה בצילו של רבינו פעה"ק טבריא, ובס"ד שיכנוהו במלון סמוך ונראה לשיבתו של רבינו, וזוכה לחזות בנועם ה' וטובו לילות כימים, וכה סיפר שיהודי אחר ממכיריו, ביקש ממנו לפנות לרבינו ולבקש את ברכתו בעבור בנו שיח' אשר מתבגר והולך אמנם שידוך אין, ואכן הביא את השם הנ"ל קמיה רבינו, וכשרה רבינו את השם הפטיר צריך הוא לגמור את הש"ס ואז יזכה לישועה, וכשאמר לאביו של הבחור את התשובה השתומם הנ"ל כשעה חדא, ואמר בני זה עמל ויגע במשך כמה שנים לגמור את הש"ס בצעירותו, אמנם משהתחיל להיקרא מעוכב שידוך ירד לו גם המצב רוח ואינו לומד בהספק כמו בעבר, וכך נשארו לו שתי מסכתות לסיים את כל הש"ס, ואכן הנ"ל חזר לתלמודו והתאסר בשעט"מ ובעזהש"ת בחודש סיון הקרוב החתונה.

עוד זכינו לראות השבוע מעשה פלא בעינינו, יהודי בר אוריין ניגש לרבינו, וביקש ישועה על עניין מסויים נענה ואמר לו רבינו "בכדי לזכות לישועה זו, כדאי להביא ברכות לציונו של רבי יהודה בר אילעאי", אבל לא "פיצה" וכדו' כיוון דיש ספיקות של קביעת סעודה על כך, כמו"כ לא תמרים מחמת שמבלי משים אוכלים 'שיעור' ברכה אחרונה, ולא משגיחים לברך אותה, על כן תביא ברכות כגון פיצוחים שודאי בפה"א אגוזים שוודאי ברכתם בפה"ע, ומשקה לברכת שהכל. ולהזכיר לא לשכוח ברכה אחרונה ותזכה אנשים רבים בברכת הנהנין. אותו יהודי שב לביתו וסיפר לרעייתו את דברי הרב, ואז סיפרה לו האשה זוכר הנך, שלפני כמה חודשים בדרכינו למירון. עצרנו בציונו של רבי יהודה בר אילעאי זיע"א, הטמון על אם הדרך למירון. ושם ראיתי כתוב בכניסה לציון על מעלת הסעודה במקום לכבוד ר"י בר אילעאי, ורבים נושעו מזה ואמרת לעצמי, אכן סעודה שלמה זה דבר מורכב, אבל בעז"ה אתחייב לכל הפחות להביא מזונות ושתייה, לברוח ציבור המתפללים במקום. ולאחר זמן פרח מזכרוני כל העניין, ועכשיו רבינו הזכיר לי את הבטחת.

דעת

הכמה ומוסד

שפה לנאמנים - המושך

שאנו נכון ונעשה לו נס ונהיה 'כנפי יונה בידיו', [א.ה. א"ז ראיא דשם בודאי דהוא ספק או ודאי פיקו"נ].

והוסיף רבינו דהנה שם בגמ' לגבי המעשה דאלישע בעל כנפים, שנעשו התפילין בידו 'כנפי יונה', לכאורה קשה דהלא נמצא מוחק את השם, ועובר בלאו ד"לא תעשו כן", ובאמת הראשונים הק' היאך היה מותר לו לחלוץ את התפילין הרי זה ביהרג ולא יעבור, דשעת הגזירה אפיק עראקתא דמסאני, והוכיחו משם דביטול עשה לא נכלל ב"יהרג" ואל יעבור, של שעת הגזירה, אבל לאו "דלא תעשו כן" עדיין קשה. ואמר רבינו דלכאורה יש להוכיח מזה שפעולה של דבר "סגולי" לא מתייחסת כלל לאדם לגבי דיני תורה, וכבר האריכו לחקור בזה.

ואמר רבינו דבאמת יש לדחות הקושיא ע"פ דברי הריטב"א בספ"ז דחולין, גבי ביטול קידוש החודש, שדבר שלא גזרו עליו בהדיא אלא

רק נעשה מחמת הכרח של 'מניעת איסור', שכן גזרו עליו, לא נכלל בחומר של "יהרג ואל יעבור", דשעת הגזירה, ולפ"ז מבואר היטב לגבי הלאו ד"לא תעשו כן", שמכיון שלא נכלל בגזירה, [דהא אלישע החמיר ע"ע להיות עטור בתפילין כל היום], אף שבפועל נעשה מחמת "שעת הגזירה", של מצות תפילין, מ"מ זה לא נכלל בחומר דיהרג ואל יעבור.

אמנם הוסיף רבינו דעדיין קשה בהא דמחיקת השם, דהא הריטב"א בחולין סיים בסוף דבריו, שהוא רק בביטול עשה, כגון דביטול קידוש ר"ח, ומדויק בלשונו שבעבירה ב'קום ועשה', ל"מ קולא זו שלא נכלל בפועל בתוך הגזירה, ואף דנראה לכאורה דפליג על הנמוק"י בס"פ "כן סורר", שכ' שביטול עשה לא נכלל מעיקרא בחומר דשעת הגזירה, גם בזה יש לחלק דהא הנמו"י הוסיף שם שהוא רק בכה"ג שבין כך ובין כך תהיה המצוה מבטלת, ולכאורה באופן שכן שייך לקיימה אז כן נימא שנכללת בחומר הגזירה, וע"ז הוסיף הריטב"א דעכ"פ אם אין עליה גזירה מפורשת, לא נכללת בחומר זה.

הדפסת העלון לע"נ רבני טבריא:

רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאנא זצ"ל
רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל
מייסד ת"ת כיבאס, הצדיק החכם רבי רפאל כיבאס זצ"ל

ארחות חיים

דרכי הצדיקים נקרא ארחות - דהיינו תורה ומצוות ומידות (ביאור הגר"א משל"ב)

הג"ר משה פרומר שליט"א, והוא אמר שמתוך כל הסיפורים היה סיפור מיוחד שיתפס אותו. הוא סיפר שסיפרה לו אשת הג"ר חיים קמיל זצ"ל, שכאשר הם נפגשו אחרי האירוסין, היא דיברה אתו, והיא סיפרה לו כמה דברים, והיא חשבה שהוא נמצא איתה, ומקשיב לה, וכשהיא השתתקה לרגע - הוא הגיב, "אבל ברשב"א כתוב אחרת!"... הראש שלו היה שקוע ברשב"א... (זה לא ניתן לחיכוך... אנחנו עוד לא רבי חיים קמיל, וצריך גם אשה שתהיה מוכנה לקבל את זה...).

רבי חיים קמיל זה היה אחד שלא נתנו לו עתיד בעולם של תורה. הוא היה מאד קשה הבנה בילדותו, וראשו היה סתום וחתום, (וכמו שמביאים בהקדמה לספר) ורק עם הכח של ההתמדה הגדולה הוא הגיע לאן שהגיע. הוא באמת היה שיכור על תורה! הוא לא היה מתבייש... הוא למד בסלבודקא, והוא היה הולך מבחור לבחור ומבקש, תלמד אתי... תסביר לי... מה כתוב פה...

וכאשר סיפרו שהוא אמר פעם ראשונה 'חבורה' במיר - לא האמינו שזה נכון... אבל ההתמדה עשתה את שלה... העמל התורה עשה את שלו... ברשב"א כתוב אחרת... אבל ברשב"א גם כתוב שמי שלומד תורה בהתמדה הוא נהיה רבי חיים קמיל. זה כן כתוב ברשב"א... וכידוע נהיה גדול הדור של הדרום, ורבו המובהק של ראש ישיבת מיר הגר"צ פינקל זצ"ל.

הצימאון לתורה מעלה אותך לפסגות!

בעל העקידה מביא (בפרשת אמור) עם ישראל היו במ"ט שערי טומאה, והנה בשבועות הם הגיע למדרגה של אדם הראשון קודם החטא. פסקה זוהמת!

שבוע אחרי יציאת מצרים - המלאכים עוד אמרו הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, מה נשתנו אלו מאלו... איך תוך שישה שבועות נוספים - הם התעלו למדרגת אדם הראשון קודם החטא!... והרי הדבר ידוע שאלף אלפים של שנים לא מספיקים בשביל כזה מהפך!... אלא שלגודל החפץ, לרוב התשוקה, ועוצם הרצון - עשו בשבעה שבועות מה שלא יעשה האדם באלף אלפים של שנים!!! אדם שבאמת רוצה ובאמת מבקש ובאמת אכפת לו...

זה כמו מעלית, הבן אדם יושב ולא עושה כלום וזה מוליך אותו... הוא רק נכנס למעלית וזה מעלה אותו, תיכנס למעלית והיא תסחוב אותך! ומה זה המעלית?... הכיסופין, הגעגועין, הרצון והתשוקה האמתית. צריך להשקיע בזה! אדם שרוצה מאד איזה דבר - הוא עושה משהו בשביל זה. אם באמת אתה רוצה - נראה אותך!! מה שמעלה אותך - זה מעלה אותך אוטומטי, אבל להראות שאתה נכסף לזה ומשתוקק - את זה אתה צריך לעשות.

כתוב בגמ' בסנהדרין (צט, ב) נפש עמל עמלה לו, ופירש רש"י שהתורה מבקשת מאת קונה לגלות לו טעמי תורה וסדריה. כשהתורה רואה שאתה אוהב אותה ורוצה אותה - היא באה לבקש מהקדוש ברוך הוא! אני רוצה שהוא יהיה איתי! זה בעל בשבילי, הוא מתאים לי בשידוך... כזה בן תורה אני רוצה. ואז הקב"ה נותן. בגמרא בסנהדרין (עו, ב) כתוב "למַעַן סְפוֹת הַתּוֹרָה אֶת הַצִּמְאָה" - זה המחזיר אבידה לגוי. הביטוי של כלל ישראל זה "צמאה". והביטוי של גוי זה "רוה", ולמה?... מסביר רש"י, רוה - עובדי כוכבים ששבעים ואין צמאים ליוצרם, צמאה - זו כנסת ישראל שצמאה ותאיבה ליראת יוצרה ולקיים מצוותיו.

יהודי יש לו צימאון... צמאה לך נפשי כמה לך בשרי... אני צמא, אני משתוקק, אני נכסף... נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'... לבי ובשרי ירננו לקל חיי... הצימאון הזה זה הדרך לזכות.

הכיסופין והגעגועים למתן תורה

אנחנו יודעים שהימים האלו הם ימים של הכנה למתן תורה. וכל ספירת העומר מטרתה להביא אותנו אל המטרה הנכספת. א"כ עלינו להתבונן מה למעשה עיקר העבודה שלנו בימים האלו?

התשובה כתובה בראשונים: להתגעגע. לכסוף... נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'. החינוך (במצוה ש"ו) **כותב 'להראות בנפשינו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף לליבנו כעבד ישאף צל. וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם שכל ישעו וחפצו להגיע לזמן ההוא'.**

אנחנו נמצאים כעת כל הזמן בגעגועים, מתי כבר נזכה... נתאר לעצמנו דוגמה, אדם שחייב מיליון דולר, והנושים דוחקים בו, הבנקים לוחצים אותו, ותביעות למשפטים. ואומרים שיש לו קרוב משפחה שמוכן לתת לו את הסכום אבל לא יודעים מתי הוא יבוא לארץ - - - הוא כל הזמן יחכה ויצפה, מתי הוא כבר יבוא... וכשנודע לו שעוד שבועיים אותו קרוב מגיע, הוא שמח על כל יום שעובר, אני מתקרב יותר ועוד יותר, עבר עוד יום ועוד יום יש סוף לצרות שלי...

בני ישראל כשיצאו ממצרים, כל זמן שהם עוד לא זכו למתן תורה, הם הרגישו כעבד ישאף צל. אין לי כלום... הייתי עבד לפרעה, ואח"כ אני עבד של עצמי, של התאוות שלי... הם חיכו כל כך להתרומם, להתעלות, אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה. **ולכן כל הספירת העומר, זה להרבות בי את החשק ואת הכיסופין, את הרצון את התשוקה ואת החמדה לקבלת התורה.**

הרמב"ן בפרשת יתרו (יט, א) על הפסוק "ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני" שואל, הרי בדרך כלל כתוב מהיכן נסעתי ולאן הגעתי. ופה זה כתוב אחרת - - - ביום הזה באו מדבר סיני, ואח"כ ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני, והיה ראוי שיאמר הכתוב ויסעו מרפידים ויחנו במדבר סיני בחודש השלישי לצאתם מארץ מצרים. **אבל בעבור היות ביאתם במדבר סיני שמחה להם יום טוב, ומעת צאתם ממצרים נכספים אליו, כי ידעו ששם יקבלו את התורה כי משה הגיד להם...**

הם לא ראו שום דבר אחר, זה לא משנה מאיפה יצאתי כמו איזה תהליך שנוסעים מפה לשם, אלא כל הזמן היו להם געגועים להגיע למדבר סיני כך שהם לא ראו כלום חוץ ממדבר סיני עצמו...

הרה"י הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל היה רגיל להביא שחז"ל אומרים "הביאני אל בית הייך" זה מתן תורה. ושאל, וכי אין שום דבר אחר לדמות אליו את התורה חוץ מבית הייך!... אלא - הסביר רבי שמואל - צריך להיות שיכור על תורה!... כשיכור רואה יין הוא לא רואה שום דבר אחר חוץ מהיין... אדם שנמצא בעולם של תורה ובמתקנות של תורה, הוא יודע שעוד מעט מתן תורה והוא לא מתעניין בכלום חוץ מזה.

צריך לדעת שכתוב בספרים שמתן תורה זה לא מאורע חד פעמי שהיה פעם... אלא כל שנה מחדש בחג השבועות כל אחד מקבל חלק בתורה! ויכול להיות שאחד יקבל היום חלק בתורה להיות גדול הדור!!! חג השבועות פסק לו.

ולכן הציפיה לשבועות היא גדולה... אולי נזכה... אם אני רק אכין את עצמו - אני יכול לזכות. אני לא רואה שום דבר אחר, רק איך אני מצליח ואיך אני זוכה.

בשבת היה בב"ב הרה"ג רבי אליעזר טורק שליט"א, הוא דיבר בישיבה לצעירים, אח"כ בדרך פגשתי את הראש ישיבה של צעירים

דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום, שמא פת צוננת של תשעה ימים?! בתמיהה.

והנה - מה זה עסק שלך? אתה אוכל את זה?... מה זה מפרע לך?... אומר הרב אלישיב דבר מבהיל: הוא חשב למה באמת הלחם נהיה קשה? כי מי שרוצה יראת שמים - אסור לו ליהנות מן העולם הזה, ולכן הוא לא יכול לאכול לחם טרי, הוא חייב לאכול לחם קשה... אז לכן צריך שהלחם יעברו עליו תשעה ימים! אך כיון שהוא חפץ בעולם הזה הוא מאס בדרך הזו, ויקוב את השם ויקלל. אומר לו הקב"ה - שוטה! אני רוצה להראות חובתן של ישראל, כתוב בחז"ל שהיו מגביהים את השולחן להראות איך הלחם חס כיום הילקחו! זה עוד יותר טרי מהלחם שאתה קונה במאפייה... אבל כשנמצאים בחוץ - זה ממש כמו הצדוקי, מה הוא רואה מה הוא מבין...

וצוית את ברכת!

שאלו פעם את הגאון רבי חיים ברלין זצ"ל, בפרשת בהר מתחילים עם שמיטה, אח"כ עוברים לפדיון קרקעות וחוזרים חזרה לשמיטה, מה השייכות בין שמיטה לפדיון קרקעות? זה זרעים וזה חושן משפט. כתב לו רבי חיים ברלין (המכתב בבית הרב ר' דוד גוטליב זצ"ל שנכתב לסב רעייתו החשובה שתחי' רבי אליעזר ליפמן פרינס מאמסטרדם) זה משלים אחד את השני. כי איך פודים קרקע?... לוקחים כמה ששילמו בהתחלה, מחלקים למ"ט שנים, וכל שנה הפדיון הוא אחד חלקי ארבעים ותשע. אך לכאורה זה לא נכון, בגלל שיש שבע שנים של שמיטה שלא עובדים אז צריך לחלק את הפדיון לארבעים ושתיים שנה! לכן התורה באה ואומרת "וצוית את ברכתי לכם", בשמיטה אתה מקבל בלי לעבוד! אם כבר אתה צריך לשלם כפול... איזה תענוג זה! אדם מקבל תבואה בלי לעבוד בכלל.

המשך חכמה אומר, איך התורה מתחילה עם הציווי על השמיטה?... "כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם". הגמרא אומרת - כל הנותן בעין יפה הוא נותן. אחד שנותן הוא נותן בעין יפה. הקב"ה נותן לנו בעין יפה, אתה מקבל קרקע שבלי לעבוד יש לך מה לאכול! איפה יש כזו קרקע... אדם בטוח שזה מסירות נפש בשבילו לא לעבוד...

[ובדמיון הארון שבאו לנושאו והוא היה נושא את נושאו].

אמר לי רבי בנימין כהן (יו"ר קרן השביעית) שמיד לאחר הפוגרום של הערבים במוצאי שמחת תורה - היו שם בעוטף עזה שבעים משפחות שומרי שמיטה! וכל הלילה הוא צלצל לכל אחד ואחד (הם כמו משפחה אחת), וכל המשפחות ניצלו - כל המשפחה הגרענית! ולכולם יש סיפורים. **נו... אז לא כדאי?... גם לא לעבוד, גם יש לי מה לאכול, וגם כל המשפחה ניצלים מגזירות קשות. זה הביזנס הכי טוב שיכול להיות בעולם!!!**

ממילא צריך לדעת וזה דבר כ"כ פשוט: השנה לצערנו, אנחנו פטורים מלדבר על הנסיעה לאתרא קדישא מירון. זה לא שאנחנו לא יודעים כמה מירון זה באמת חשוב, רק שאנחנו יודעים כמה חשוב דף גמרא! כל מה שיש במירון יש עשרות מונים בדף גמרא! וזה מה שלימדנו תמיד. [הדברים אינם מכוונים לאלו שלומדים במקומות שמנהג אבותיהם בידם וכך מורים רבותיהם]. כשהייתה רעידת אדמה בצפת ונהרגו הרבה אנשים כתוב בספרים שזה היה בגלל עלבונה של ירושלים, כיון שבאותה התקופה הרבה חכמים היו בצפת ושם הייתה עיקר התורה, וירושלים הייתה משנית לצפת והיא תבעה את כבודה...! מי יודע אם לא מענישים אותנו בכך שא"א ללכת לשמה, כי הרבה תורה הפסדנו בשביל בני תורה שהולכים לשם. כל אלו שרבותיהם לימדו אותם שדף גמרא עדיף - כבודה של תורה תובע אותנו.

מתנה ושמה 'שבת'!

ואנחנו רוצים לדבר על עוד משהו:

בסוף הפרשה כתוב על שבת. זה אכן לא הנושא המדובר בפרשה, אך בסוף הפרשה בפסוק האחרון כתוב "את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'!" גם בשבת אפשר לראות את אותו הדבר...

היה פעם שמרן ראש הישיבה זיע"א אמר דבר ואח"כ הוא חזר בו מיד. רבי יצחק רוזנברטן שאל אותו למה מיד אחרי המלחמה - הרה"י הלך לרביה מסאטמר?... אמר לו הרה"י - אני כל כך השתוקקתי לדבר עם בן אדם שאפשר לדבר אתו בכל התורה כולה, בכל נושא בעולם הוא יודע... ואז הרה"י שם לב שבעצם גם הוא מדבר על עצמו בכל התורה כולה, והוא חזר בו ואמר סתם אמרתי...

הצימאון צריך להיות שאני רוצה להיות אדם גדול בפרנס גדול, על מה שמדברים אתו הוא יודע...!

אדם ביקר!

בבית הכנסת חניכי הישיבות רח' בן יעקב סיפר רב ביהמ"ד הג"ר שמעון ליפשיץ שליט"א שהוא היה פעם אצל מרן הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל בפסח, והגיע לשם המשגיח רבי גדליה אייזמן זצ"ל, הגרש"ז שאל אותו, איך היה 'הסדר'?... אמר לו המשגיח "ואדם ביקר בל יבין נמשל כבהמות נדמו", נותנים לאדם כאלו אוצרות יקרים, וכשלא יודעים לנצל אותם כראוי - נמשל כבהמות נדמו...! אז אחד מבניו של הגרש"ז - שהיה שם - אמר בהסכמה בוודאי... בליל הסדר נפתחים אוצרות שמים... לא לא לא - נדעק המשגיח רבי גדליה, כל מצוה, כל תפילין, כל ברכה - זה אדם ביקר! הרה"ג ר' גדליה הוניגסברג סיפר שני סיפורים: הוא סיפר שמרן רה"י זיע"א - כשהיה מגיע ערב סוכות או ערב פסח היה מתבטא, עכשיו אני נפרד למשך שבוע מהידידים הכי טובים שיש לי... התפילין! אני נפרד מהתפילין לשבוע!

ועוד סיפר, שמרן רה"י בקושי היה אוכל משהו, והיו לו בעיות בעיכול, ולפעמים זו היתה סכנה בשבילו לאכול מצה. פעם אחת הג"ר גדליה ראה אותו ביום החג שוכב עם ייסורים נוראיים אחרי אכילת מצה. הוא שאל אותו, למה סבא אכל, זו סכנה! אמר לו מרן זיע"א - באמת לא התכוונתי לאכול, אבל כשראיתי את המצה - אני הרגשתי בולמוס! לא יכלתי שלא לאכול...! בולמוס על מצוה...

מיהו המסכן האמיתי...

וכעת נעבור לאיזו הרגשה:

הגמ' בשבת (פח, א) מספרת: ההוא מינא [צדוקי] דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתא ויתבה אצבעתא ידיה תותי כרעא, וקא מייץ בהו. מסביר רש"י שאצבעות ידיו היו מתחת רגליו, והוא היה ממעך ברגליו ואינו מבין מחמת טירדא. 'וקא מבען אצבעתא דמא' - ירד לו דם מן האצבעות והוא לא הרגיש בכך. אמר לו (המין): עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו - אתם עם פזיז, הקדמתם פיכם לאוזניכם שאמרתם נעשה ונשמע, וכעת אתם עדיין פזיזים... אמר לו רבא: אנחנו שהתהלכנו איתו בשלמות ובתום לב וסמכנו עליו כתוב עליו "תומת ישרים תנחם", אותם האנשים שהולכים בעלילתא - כתוב בהו "וסלף בוגדים ישדם".

אני רוצה לומר לכם הרגשה: מה מרגיש הצדוקי ומה מרגיש רבא. הצדוקי חושב על רבא - מסכן, אומלל... שלא מן הישוב... דורך על האצבעות שלו ויורד לו דם... רבא נמצא בגן עדן, הוא בכלל לא מבין על מה אתה מדבר...

מספרים על רבי חיים בריסקער זצ"ל שהוא היה שקוע בלימוד והוא שם את הידיים בתנועה אחורית על הגב, וישב כך במשך שש שעות בלי להסיח דעת מן הלימוד, וכעבור שש שעות הוא גמר לעיין ולפתע הרגיש שיש לו משהו על הגב, זה היו הידיים שלו שמייהר לסלק מעל גבו. רבי חיים שש שעות בגן עדן, אבל אחד שלא מבין בתורה - הוא חושב עליו כמסכנים גמורים.

אמר לי הג"ר אברהם ישעיה קנייבסקי שליט"א - בנו של מרן שר התורה זצ"ל, וורט יפה של סבא שלו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל: בסוף פרשת אמור מסופר "ויצא בן אשה ישראלית מאיש מצרי וינצו במחנה... ויקוב בן האשה הישראלית את השם ויקלל ויביאו אותו אל משה וכיו"ן".

מהיכן הוא יצא?... מביא רש"י, רבי לוי אומר - מעולמו יצא, רבי ברכיה אומר מפרשה שלמעלה יצא, לגלג ואמר ביום השבת יערכנו,

הוא חיפש בכולל פוניבו' אברך עם חובות מעל גיל שבעים, **והוא לא מצא אף אחד!** הקב"ה עוזר. מה אכפת לך מאיפה... מאין יבוא עוזר, גם מאין בא עוזר. תשב ותלמד ויעשו לך את הכל! ויש הרבה להאריך בזה... להודיע את חיבתך.

השפתי חיים מביא (פסח עמוד שפ"ג) את האבודרהם (סדר ההגדה ופירושה עמוד רכ"ו) והיא שעמדה לאבותינו... אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם. הרבה פעמים הקב"ה מביא לנו **שונאים** כדי שאנחנו נתפלל, ואז הקב"ה יראה לנו כמה הוא אוהב אותנו. כאשר אנו שוכחים את זה, הוא מביא את הצרה **כדי** שהוא יוכל לעשות את הנס ולהראות את חיבתו. במדרש רבה (פי בשלח פכ"א ה) כתוב, משל למה הדבר דומה? היה מלך שראה איך שבו בת מלך ביד ליסטים, היא צועקת לעזרה ואין מושיע לה, הוא מסר נפש והצילה. היה רוצה לדבר איתה ולא הייתה רוצה... מה עשה? גירה עליה שוב את הליסטים ואז היא דברה אתו על מה שהוא רצה. ככה עם ישראל כשהיו במצרים היו זועקים לה' וכשיצאו הפסיקו גירה לפרעה לרדוף אחריהם מיד ויצעקו בני אל ה'. ואז ראו איך הקב"ה מצילם, הקב"ה מראה לנו שוב ושוב להודיע את חיבתך... אדרבה ואדרבה!

ויתבוננו חסדי ה'...

והנה יש הרבה להאריך... הן הקב"ה עושה לנו כל כך הרבה ניסים. יש ניסים שעוד ניתן לומר עליהם כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, זה שלא נפל איש מכל עולם התורה, גם אלו שהיו באותם מקומות, מאז (תחילת המלחמה) ועד היום, אי אפשר לומר פה כוחי ועוצם ידי. זה שראו בחוש איך ששלחו שלש מאות טילים ואף טיל לא פגע ביהודים, רק אצל הערבים ושלא כדרך הטבע, זה בוודאי לא טבעי! גם הם אומרים את זה... זה שבדיק המטוס של נשיא איראן נפל עם שר החוץ - שני צוררי ישראל, זה כולם יודעים לא הם עשו את זה! מי כן עשה את זה? הדף גמרא!!!

(אתמול בביתי היה יהודי שסיפר שהוא היה בבית כנסת ושם לא אמרו תחנון כי הרבנים שלהם אמרו לא להגיד כיון נשיא איראן מת וזה יום של שמחה...)

על כל פנים - איך אנחנו לא חיים לראות את הניסים בעיניים?...
לראות ולחיות את הניסים! זה דברים לא טבעיים!!! היו שלש מטוסים, שתיים עברו ורק הוא נפל. מי עשה את זה? זה רק טילים של הבית מדרש!!! לא כוחי ולא עוצם ידי, כלום לא...
כוחם ועוצם ידם כבר הוכיח כמה פעמים איך הוא גם נופל... כבר כמה פעמים הם הרגו בטעות יהודים רח"ל, נעבאך...

תראו איך משמים. הם קראו לנו פושעים שאנחנו לא הולכים לצבא. כעת הולך להיות פסק דין של הבית הדין העולמי שראשי הממשלה כאן הם פושעי מלחמה! ככה זה... אנחנו הפושעים!... מידה כנגד מידה יראו לך מי הפושע.

רואים בורא עולם! רואים בורא עולם!!! איך אנחנו לא חיים אמונה?... ובאמת אם לא מתבוננים - שוכחים...

פעם סיפר הג"ר שלמה ברעווה זצ"ל שהוא בא אל החזו"א נרעש כולו... הוא הלך עם אביו בדרך, והם עברו ליד בור. בור עמוק מאד, והם לא שמו לב, ואם הם היו נופלים - זה היה מת מצוה קונה את מקומו... בשניה (!!) האחרונה הם הבחינו בכך, וזה היה ממש כפסע בינם לבין המוות.

אומר רבי שלמה לחזון אי"ש - הייתי בטוח שמכאן ואילך אני אהיה דבוק לחלוטין בבורא עולם ולא אתעניין בשום דבר אחר מלבדו, אחרי שראיתי כזאת השגחה פרטית! אך חזרתי - למרבה הפלא - להיות בן אדם רגיל... מה קרה פתאום?... איך הכל נמוג ונעלם?... אני ראיתי **בעיניים** איך ה' שומר עלי!!!

אמר לו החזו"א: כל נס שהקב"ה עושה - מיד נברא לידו מלאך של שכחה, ולמה? כי צריכים לעבוד. מביאים לך את הניסים בשביל שתעבוד ותנצח את המלאך! גם יעקב אבינו נאבק עם המלאך וניצח אותו.

בן אדם כל השבוע עובד ומרוויח, בשבת הוא לא עובד וזה הפסד... תראה את החילונים, בטח הם מרוויחים הרבה, הם עובדים בשבת. **אבל השבת היא מקור הברכה! משבת רק מרוויחים!!** ויש כמה סיפורים שאני יודע שהיו אצל מרן רה"י זיע"א, ואצל הסטייפלער זצ"ל, על אנשים שהפסידו הרבה כסף בגלל שהיו אצלם בעיות בשמירת שבת. השבת היא "מקור הברכה!"

כתוב בגמ' בשבת (י, ב) א"ל הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, לך אמור לישראל וכו'. ומכאן שכל הנותן מתנה טובה לחברו צריך להודיעו. איך לומדים בפשטות?... שצריך שידעו מי נתן את המתנה וכך יוכלו להכיר לו טובה.

אך שמעתי פעם ע"פ סיפור חסידי ידוע, שהיה רבי' שבא אליו עני מרוד, וביקש ממנו צדקה, אין לי מה לאכול... הרבי' חיפש ובדק ומצא שאין לו גרוש... אמר לו - גם לי אין... אך העני המשיך, רבי! אין לי מה לאכול, מה אעשה?...

הלך הרבי' וחיפש. ומצא טבעת יהלומים של אשתו, הוא שמח ונתן אותה לעני. כעבור שתי דקות הרבנית הבחינה שהטבעת ניתנה לעני. היא הזדעקה, מה, נתת לו אותה?! היא שווה אלפיים רובל!!! אמר לה הרבי - טוב שאת אומרת לי ומיהר בעקבות העני. העני שהבחין בכך ניסה לחמוק מהרב אך הרב תפס אותו ואמר לו, הטבעת שווה אלפיים רובל, **אל תמכור אותה בפחות!!!**

מתנה טובה יש לי ושבת שמה, אל תבזבזו אותה! זו מתנה טובה, היא שווה הרבה! שבת לא מבזבזים על לישון, שבת מבזבזים על סדר שש שעות... או! זה כדאי... זה טוב!

אצלנו כשעושים סדר שש שעות נראה שזה כבר סוף העולם... הג"ר יואל קלופט זצ"ל היה מספר שבמיר בשבתות החורף היו המון בחורים שלמדו שתיים עשרה שעות ברצף! משש עד שש... [השבת נכנסה שם יותר מוקדם].

אין הבדל בכוחות, יש רק הבדל בהבנה של ה'מתנה טובה'. שבת היא מתנה טובה! כמה אפשר לזכות עם השבת!...

במאמר המוסגר, אמש היה כנס גדול של 'דרשו'. כעת מתחילים חלק ג' בדף היומי בהלכה. ליד סלבודקא עשו אוהל בראשות מרן ורבנן גדולי ישראל, היה שולחן ענק וגדול, מרן רה"י הגאון רבי דוב לנדו ומרן רה"י הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א וגדולי ישראל ממש, מכל העדות והחוגים.

מצד החסידים דיבר הרבי' מצאנו שליט"א והוא סיפר שהיה אצלו מקרה שבאו אצלו זוג שלא הסתדרו בשלום בית. האשה לא הייתה מוכנה להמשיך עם בעלה! מה קרה?... אמרו לה שיש לה בעל ת"ח בחור מתמיד שיושב ולומד, והנה היא מדברת איתו בבית על הלכות שבת - ומתברר שהיא יודעת הרבה יותר טוב ממנו. היא למדה בסמינר הלכות שבת - והוא לא יודע!... הוא צריך לבדוק פה ופה ושם, זה עם הארץ... ומכאן פנה הרבי' בעצה טובה לבחורים שילמדו הלכות שבת!

להודיע חיבתך של ישראל!

כל החיים זה ככה. אחד יושב ולומד, וכולו טרוד... איך אני אחתן ילדים מה יהיה עם פרנסה וכל מיני דאגות שונות. אבל כל המקבל עליו עול תורה - מעבירין ממנו! **בשביל מה אתה צריך להתחיל לדאוג כעת... תקבל עול תורה ותראה איך הכל יסתדר לך!**

סיפר לי פעם רבי יהודה פורת. היה לו חבר טוב שהוא היה מנהל והרוויח הרבה כסף. והוא פעם תהה באזניו, אני לא מבין מה קורה פה... אני מרוויח טוב כל החיים, וכשאני צריך לחתן את הבת **הראשונה** אני עוד לא יודע מאיפה להתחיל... והנה אצל האברכים מחתנים בכמויות... שש שבע שמונה... מאיפה הם מביאים את הכסף?... **להודיע חיבתך! זה בדיוק להודיע חיבתך כמו בלחם הפנים... חם כביום הילקח.**

הרב הרשקוביץ (מחבר סדרת הספרים 'יגיעת ערב' של מרן הרב שך זצ"ל) הוא בעל חסד גדול. הוא מספר שהיה גביר אמריקאי עם הרבה כסף, שהיה מוכן לתת לכל אברך בכולל פוניבו' מעל גיל שבעים שנשארו לו חובות מנישואי הילדים, הוא מוכן לפרוע לו את

עכ"פ בלי מוסר זה לא הולך. כעת היה יום הזיכרון של י"ב חודש למרן רה"י רבי גרשון אדלשטיין זצ"ל כל הזמן גם מרן הרב שך וגם מרן רבי גרשון, הם היו ראשי ישיבות, הם לא דיברו מוסר מדין משגיח, הם דיברו על מוסר מדין ראש ישיבה... **בלי יראת שמים - אין לך תורה!** וכשיהיה לך תורה שאחרי יראת שמים, אוהו איזה יראת שמים תקבל... כמו של הרב שך ורבי גרשון...!

כח התפילה!

יש הרבה דברים שאנחנו לא שמים לב כמה אנחנו מפסידים בהם. אחד הדברים הוא, שאנשים לא יודעים כמה תפילה עוזרת ללימוד! תפילה על תורה! כמה "אהבה רבה" עוזר, כמה "והערב נא" משפיע, כמה תפילה בישיבה עוזרת! הרה"י אמר את זה.

החזון אי"ש העיד על עצמו שהוא השקיע בתפילה יותר מהלימוד. וזה דברים ידועים.

כשאני רואה בחור שקצת מתעצל בתפילה, אני כבר יודע איך נראה הלימוד שלו... וידוע הסיפור ששאלו פעם את מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל על בחור בשידוכים, שבבירורים עלה שהוא בחור למדן גדול ובעל מעלות רבות רק יש לו חסרון שהוא לא מתפלל בישיבה, האם לגשת לשידוך... והורה, תשאלו אותו למה הוא לא מתפלל בישיבה, האם בגלל שהוא לומד עד מאוחר?... והבחר אמר שלא זו הסיבה, אלא בישיבה מאריכים, וחבל לו על הזמן... אמר רבי מיכל יהודה, תגידו לבת שלכם אם היא רוצה 'סטודנט תלמודי' שתקח אותו. הוא לא בן ישיבה, הוא סטודנט!

בבית הכנסת שלנו יש יהודי ת"ח הרה"ג רבי יוסף ברויער מתלמידיו של מרן הרב וואזנר זצ"ל. הוא הראה לי את דברי המאירי. יש גמרא בבבא בתרא (קטז, א) מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים. איך כולם לומדים, למה?... תלך לרבי חיים קניבסקי ותקבל ברכה ממנו.

המאירי שם אומר: **'לעולם יהא לבו של אדם בטוח שהתפילה כשהיא נעשית כתקנה מבטלת את הגזירה'**. צ"ק פתוח... הקב"ה עצמו כבר הבטיח את זה, "הרחב פיך ואמלאהו", אני חתמתי על הצ"ק, רק תמלא אותו...!

וממשיך המאירי: **ומי שיש לו צער או חולה בתוך ביתו או אחד ממניי הצרות, ילך אצל חכם וילמוד הימנו דרכי התפילות ויבקש רחמים**. זה לא שהחכם יתפלל עליו... הוא רק ילמד אותו איך מתפללים כמו שצריך ואז בוודאי שהוא יענה. וממילא מי שיבזבז את זה כל כך חבל...

והיות והימים האלו מכשירים אותנו לקבלת התורה גם פרטית לכל אחד לפי הכלים שהכין הנה המה ארבעה מטיבי לכת שעליהם עומד ההצלחה של ה'בן תורה' לרוממו להיות גברא רבא - א. התמדה ב. ירא"ש ג. מדות טובות ד. תפילה.

ואשרי מי שמנצל את הימים הללו, וידועים דברי הזוה"ק (רע"מ בהעלותך קנ"ב, ב ומפורש עפ"י המתוק מדבש) מובא בלוח עיתים לבניה לכ' אייר, אחר שלושים יום מפסח דהיינו מ"ד אייר יוצא כרוז כל מי שלא היה יכול עד עתה לראות את המלכה - דהיינו השכינה הק' - יבוא ויראה עד שלא ינעלו שעריה, ומכריזים ב"ד באייר שעד שבעה ימים עדיין השערים פתוחים ומכאן והלאה ננעלים השערים "וזרזין מקדימין"...

אבל יש מלאך של שכחה, ולא - איך אפשר להבין את זה... וכמו שאנחנו לא מבינים איך זה שבמצרים ראו כאלו ניסים גדולים ובכל זאת הם חטאו במדבר ובעגל... הם היו דור דעה! אלא זה בגלל השכחה. עוברים מהר לסדר היום ולא מרגישים כלום. ובשביל לזכות - צריך לשמר את הניסים ולחיות אותם.

כתוב בתהילים (קז, מג) בפסוק האחרון של ארבע צרכים להודות "מי חכם וישמר אלה ויתבוננו חסדי ה'".

אדם מקבל הרבה טובות וחסדים אם הוא לא יודע לשמר ולהודות אומר הקב"ה למה לעשות לו נס בחינם. אך אם הוא יודע לשמר ומודה הקב"ה יעשה לו עוד הרבה טובות וניסים בהמשך הדרך... ויתבוננו חסדי ה'...

וכיצד משמרים? הנה הכתוב אומר מי "חכם" וישמר אלה - ומהי החכמה - הגמ' בשבת (לא, ב) אומרת שקאי איראת שמים דכתיב הן יראת ה' היא חכמה והן אחת היא בל' יונוי, כי רק היא חכמה.

יראת שמים יחד עם התורה!

חכמה זה יראת שמים! בלי מוסר - זה לא שייך!

מרן שה"ת הגר"ח קניבסקי זצ"ל מביא בטעמא דקרא, (וכ"כ בתהילים - ש"ח שפתותינו) על הפסוק "ראשית חכמה יראת ה'" (תהילים קיא, י) ששאלו את החזון אי"ש, הגמ' אומרת בשבת (לא, א) אמר רבה בר רב הונא אדם שיש לו תורה בלי ירא"ש דומה למי שמסרו לו מפתחות הפנימיות ולא החיצוניות. איך הוא יכנס?...

נתאר לעצמינו אדם שנתנו לו מפתחות של כל הדלתות בבניין, אבל את המפתח לשער הראשי - לא נתנו לו. איך הוא יכנס?... אם כן יוצא שהיראת שמים זה **חיצוני** לתורה, ודרכה נכנסים לתורה שהיא הפנימית.

ומיד אח"כ כתוב, רבי ינאי אומר חבל על דלית ליה דרתא (אין לו חצר) ותרעא לדרתא - עבד. (הוא עושה שער לחצר) ורש"י ביומא (עב, ב) מסביר, והתורה אינה אלא שער להיכנס בה ליראת שמים, אז יוצא שהתורה היא השער החיצוני להיכנס בה ליראת ה' שהיא הפנימית! ואומר החזון אי"ש: יראת שמים זו ההתחלה לפני התורה, והיא גם הסוף אחרי תורה.

המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל אמר, "ראשית" חכמה יראת ה'. למילה "ראשית" יש ב' משמעויות. א. התחלה. כמו בראשית או ראשית ביכורי אדמתך. ב. כמו 'ראש' ראש ישיבה. השפיץ. הכי גבוה! וממילא ראשית חכמה יראת ה'. היא ההתחלה, אבל היא גם השפיץ...!

אחרי שיש לך את התורה - זה מש"כ בגמרא, (פסחים סח, ב) א"ר יוסף אי לאו ההוא יומא כמה יוסף איכא בשוקא, ופרש"י - **שלמדתי תורה ונתרוממתי**. אדם יש לו את היראת שמים הראשונה, אחרי זה הוא לומד תורה - וזה פותח לו את התורה, כי תורה הולכת רק עם יראת שמים, ואז הוא מתרומם, והיראת שמים שלו לאחר מכן מעפילה לשמי רום!

לכן גם בברכת החודש אנו מבקשים תחילה "חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא", ואח"כ שוב "חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים". יש יראת שמים שמתחילה עוד לפני האהבת תורה, כי בלעדיה - אין אהבת תורה, ואחרי שיש אהבת תורה יש עוד יראת שמים. דבר מאד פשוט.

בס"ד יצא לאור!!!

קונטרס "ארחות חיים"

על ספירת העומר ושבעות (140 עמודים)

ממנן המשגיח הגה"צ רבי חזקיהו יוסף מישקובסקי שליט"א ניתן להשיג בישיבה הקדושה רחוב שלמה המלך 10 בני ברק לשמיעת מוקדי מכירה נוספים לקו השיחות "ארחות חיים" 074-740-3629 שלוחה 2 • לפרטים 053-415-3025

לע"נ

הגאון הגדול רבי דוד בן ר' שמעון הקשר זצ"ל בעל ה'שירת דוד' ומראשי ישיבת 'קול תורה' נלב"ע ט"ז אייר תשנ"ז

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמח"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קנין תורה
מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

"אם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טובה התורה"

אך אם כן יש להבין: אמנם אין ספק שהשכר שיהיה לעתיד גדול לאין ערוך יותר מכל חיי העולם הזה. שם השכר יהיה רוחני ונצחי, וילווי את האדם לעולמי עד. אולם מדוע הוא מהווה סיבה שלא לחמוד כבר כאן, בעולם הזה, את שולחנם וכבודם של המלכים? מזה ומזה אל תנח ידך, ומפני מה לא יחפון האדם לזכות לשני השולחנות, גם השולחן של העולם הזה וגם השולחן של העולם הבא... 'אטו צדיקי אי אכלי תרי עלמי מי סני להו', כפי שכבר הקשה רבא (גמ' הוריות י', ב'), ופירש רש"י: "מי שנאוי הוא להם, כלומר כלום רע להם לצדיקים שאוכלים שני עולמות, שיש להם טובה בעולם הזה ובעולם הבא..."

בשלמא אם היה מדובר באדם שרוצה להחליף את שכרו בעולם הבא תמורת תענוגות החומר, אז היה שייך לומר לו שלא כדאי לו חלילה. 'ששולחן גדול משולחנם וכתר גדול מכתרם', ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא. אך כאן התנא מזהיר את האדם שלא לחמוד כלל את חיי העולם הזה, בלי קשר לכאורה למה שיתרחש איתו בעולם הבא. שיאכל פת במלח, ישתה במים במשורה ויחיה חיי צער, כמו שנאמר בתחילת הברייתא - 'כך היא דרכה של תורה', והכל משום 'ששולחן גדול משולחנם'. מה קרב זה אצל זה?

ונראה שלכך דקדק התנא בלשונו ואמר 'ששולחן גדול משולחנם וכתר גדול מכתרם'. לא 'ששולחן יותר משולחנם וכתר יותר מכתרם', אלא שהוא 'גדול' מהם. ומאי משמע? שהשולחן והכתר שיהיו לך לעתיד לבוא גדולים כל כך, עד שהם לא מניחים מקום, לא לשולחן אחר וגם לא לכבוד אחר... הם תופסים בגדלותם את כל השטח כולו, וכשיש אותם - לא ניתן מלכתחילה להניח לידם מאומה. לא שולחן של עולם הזה ולא כבוד של חיי שעה.

משל למה הדבר דומה, למלך המולך על הארץ ונערץ על כל אנשי מקומו. בכל מקום בו תדרוך כף רגלו - כולם כורעים ומשתחוים לו, מהללים אותו בכל התשבחות ומלאים כלפי בידת הכבוד. יום אחד הלך המלך ליד בית הספר, ושמע את המלמד אומר לאחד התינוקות: 'ילדי היקר, יפה שאלת... האם תעלה בלב המלך קנאה כלפי הילד הקט, שזכה לשאול שאלה טובה כל כך?...' הוא נמצא בעולם אחר, של כבוד ורוממות גדולים לאין שיעור, שביחס אליהם אין שום משמעות לכבוד של ילד, גם אם הוא זוכה להיות המצויין שבין כל חבריו...

אותו הדבר לענין ה'שולחן' - וכי עשיר מופלג, שלא פוסקים מעל שולחנו לא צנון ולא חזרת, ותמיד מונחים לפניו אוזנים ותרנגולים מפותמים, ירצה להשיג גם פת קיבר שאותה אוכלים העניים? גם אם הפת לא היתה מצויה בביתו זה עידן ועידנים, לשטות ייחשב לו אם ירצה לרדוף אחריה... כשיש לו לאדם עידונים גדולים כל כך, הוא לא מתאוה כל עיקר לדברים קטנים כגון דא.

'ששולחן גדול משולחנם וכתר גדול מכתרם' אומר התנא, ואין כאן סיבה ותשובה אלא ביטול הטענה מעיקרא: מה לך לבקש גדולה ומה לך לחמוד כבוד? מוזמן לך שולחן הערוך לצדיקים, שולחן גדוש ועמוס ומלא כל טוב, ואילו אתה מבקש את הקריק הדלות של תאוות העולם הזה... לעתיד לבוא תוכל לשבת בחופש בפני עצמה, כשהקב"ה בעצמו יהיה עטרה לראשך, ואתה - אתה חומד את הכבוד המדומה של הבלי העולם... הרי אין כאן מלכתחילה לא שולחן ולא כתר, לו רק תחיה את העובדה הפשוטה - 'ששולחן גדול משולחנם וכתר גדול מכתרם'.

התורה היא התענוג הגדול עלי אדמות - כבר כאן תחת השמש:

אך ודאי שלא זו בלבד, אלא עומק נוסף טמן לנו התנא בלשונו: לא ששולחן 'גדל' משולחנם וכתר 'גדל' מכתרם, בעולם הבא העתיד לבוא, אלא כבר כאן, בעולם הזה - שולחן 'גדול' משולחנם וכתר 'גדול' מכתרם - בלשון הווה. כי אם היה מדובר רק בדברים העתידיים להיות אחר סוף ימיו של אדם, עדיין היה מקום לבעל הדין לטעון מה התביעה עליו שלא לבקש גדולה ולחמוד כבוד. אמנם בידיעה השכלית הוא יודע שלא קרב זה אצל זה, אולם סוף כל סוף כעת, בעיני בשר, הוא לא רואה מאומה מלבד הצלחת שלפניו... העין רואה והלב חומד, וכיצד ידיעת השכל תשפיע על תשוקת הלב?

היו שהמליצו ואמרו, שאם אכן היה נמצא הגיהנום ברחובה של עיר, והיצר הרע בספר 'ראשית חכמה', לא היה אדם חוטא לעולם. דא עקא, שהיצר הרע מסתובב ברחוב, ואילו הגיהנום נמצא רק בראשית חכמה... מהיכן יהיה כח ביד האדם להרגיש כבר כאן, בעודו בתוך גופו, שהכל הבליים הכל הבל?

מדייק התנא ואומר: 'ששולחן גדול משולחנם' - כעת, עכשיו, כבר כאן בעולם הזה. אין לך להסתפק רק בידיעת השכל, שלעתיד לבוא תזכה לעולם שכולו טוב,

"אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד כבוד, יותר מלמודך עשה ואל תתאוה לשולחנם של מלכים, ששולחן גדול משולחנם וכתר גדול מכתרם, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך" (משנה ד').

ההכרה ש'שולחן גדול' מבטלת את ה'גדולה' של העושר ושל הכבוד:

התנא קורא אל האדם שתי קריאות: גם 'אל תבקש גדולה לעצמך', וגם 'אל תחמוד כבוד'. ולכאורה מה ההבדל בין שני הדברים. כבוד היינו גדולה, וגדולה היינו כבוד. האם מי שלא מבקש גדולה לעצמו יכול עדיין לחמוד כבוד?

עוד אומר התנא: 'יותר מלימודך עשה', וביארו המפרשים שהכוונה היא למה שאמר רבי חנינא בן דוסא במשנה דלעיל באבות (ג', ט'): "כל שמעשי מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת", ועל כן אומר כאן התנא 'יותר מלימודך עשה' - שיהיו מעשיך מרובים מחכמתך.

אלא שעל זה צריך ביאור מה שייכותו של מאמר זה למקום זה, בין הציווי של 'אל תבקש גדולה' ו'אל תחמוד כבוד' לבין הציווי הבא של 'אל תתאוה לשולחנם של מלכים'. הלא מדובר על ענין אחר לחלוטין של שיעור החכמה לעומת המעשים.

ובהמשך דברי התנא שוב אנו מוצאים כפל לשון: "אל תתאוה לשולחנם של מלכים, ששולחן גדול משולחנם וכתר גדול מכתרם", הרי לנו שתי בחינות נפרדות, גם בחינה של 'שולחן' וגם בחינה של 'כתר', שעל שניהם אומר התנא 'אל תתאוה' - משום 'ששולחן גדול משולחנם וכתר גדול מכתרם'. מהו 'שולחן' ומהו 'כתר'?

ועל כל זה בא סיום דברי הברייתא: 'ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך'. ולכאורה מה בא התנא ללמדנו במילים אלו. את זה שיש שכר ויש עונש - יודע כל יונקא בשווא דאימיה, וכל יהודי ויהודי מחוייב להאמין משחר היותו שהקב"ה משלם שכר טוב לעושי מצוותיו ומעניש לעוברי מצוותיו. וכי משום חידוש יש בזה, ש'נאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך'?

ובאמת נראה שלעולם מדובר כאן על שתי בחינות נפרדות. אינו דומה שולחן לכתר, ואינה דומה גדולה לכבוד. כל אחד מהשניים מבטא דבר אחר בעל משמעות אחרת, שחוזר על עצמו גם ב'גדולה' וגם ב'שולחן', או לחילופין גם ב'כתר' וגם ב'כבוד'.

מעת לידתו של האדם ועד סוף ימיו הוא רדוף אחרי שני צרכים מרכזיים: צורך אחד של 'כבוד' - להיות אדם נחשב בעל ערך שיש בו ממש, והצורך השני הוא הקיום הגשמי, שיהיו לו את כל צרכי גופו. הוא זקוק למזון, בית ופרנסה, שעבורם הוא מתאמץ להשיג ממון ועשירות, וב'עושר ונכסים' נכללים כל הסיפוקים החומריים שנצרכים לאדם.

שני הצרכים הללו מכוונים בשם 'שולחן' ו'כתר'. 'שולחן' הוא הצורך הגשמי של 'עשירות', כמו שמצינו פעמים רבות בחז"ל, ולעומת זאת ה'כתר' מבטא את ה'כבוד', שעל ידו האדם מתרומם ומתנשא. ואלו הם שני הדברים שפותחת בהם המשנה: 'גדולה' ו'כבוד'. 'כבוד' הכוונה היא ל'כבוד' כפשוטו, רצונו של האדם להיות מוכבד ונחשב, אבל ה'גדולה' לא מבטאת את הגדולה הנפשית, כי אם את ה'גדולה' הגשמית - שהאדם ימצא את פרנסתו ביד רחבה, ברווח ולא בצמצום, בצורה 'גדולה' ושופעת. מימות רבי, לדוגמא, לא מצינו 'תורה וגדולה' במקום אחד (גמרא גיטין נ"ט, א' וסנהדרין ל"ו, א'), ופירש ברש"י בגיטין שם 'שאין בישראל גדול בתורה ובעושר כמוהו'.

על שני דברים אלו אומר התנא: 'אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד כבוד'. אל תרדוף אחרי תאוות העולם, לרצות את כל מה שהעולם מציע לפניך מכל תענוגות תבל, וגם אל תחמוד כבוד להתכבד ולהתייקר בעיני הבריות. מלבד כל זאת, 'אל תתאוה לשולחנם של שרים' - וכאמור, 'שולחן' לא מבטא דוקא את החפץ ששמו שולחן, אלא את כל הצרכים הגשמיים שמונחים לפני האדם, ועל כך מזהירה הברייתא את האדם שלא יתאוה אפילו 'לשולחנם של שרים', וגם לא לכבודם, מפני 'ששולחן גדול משולחנם וכתר גדול מכתרם'.

ומה המשמעות 'ששולחן גדול משולחנם וכתר גדול מכתרם'? בפשטות הכוונה היא לשכר שיהיה לאדם לעתיד לבוא. השכר שיהיה לו אז גדול מכל מחמדי עולם, יותר מהשפע שיש למלכים ויותר מהכבוד שהם חולקים, ואם כן מה לו לחמוד את שלהם.

אלא עליך להרגיש שכבר עתה - יש לך את התענוג הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא. לא לאחר זמן אלא מעכשיו, ולא לעתיד אלא כבר בו ביום. והיה אם תזכה לחוש את אותו עונג על בשרך ממש כעת בעורך בעולם, שוב לא ייחשבו בעיניך לא שולחנם של מלכים ולא כבודם. הכל ייהפך לדבר שאין בו ממש.

האדם לא נברא אלא להתענג על ה', וגם התורה לא ניתנה אלא 'שיהיה שש ושמוח ומתענג בלימודו' (כלשון האגלי טל בהקדמות), וזה מה מחייבים שכבר כאן בעולם הזה יהיו החיים חיים של עונג מוחשי, שיבטלו את כל התאוות האחרות. לא כולם זכו להרגיש זאת, אבל אלו שידעו למצוא - כבר כתב עליהם האוה"ח הק' את לשונו הנודעת בפרשת כי תבוא (דברים כ"ו): "שם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלוא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם."

כאשר האדם זוכה לחוש את העונג האמיתי שבעמל התורה, לא ייחשב בעיניו מלוא עולם למאומה, ושום תאוה לא תוכל להפיל אותו. הרי במקום התאוה הוא משיג הנאה גדולה לאין שום ערך, שמי ידמה לה ומי ישווה לה, וכדבריו של הרמב"ם סוף הלכות איסורי ביאה: "שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה הוא אומר (משלי ה', י"ט) אילת אהבים יועלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד".

וכה כתב מרן החזון איש באגרותיו (ח"א אגרת ט'): "יש בחינות הרבה בחשקי האדם ותאוותיו, כי דברים ערבים מרגישים את גוף האדם וצבא אבריו להנאה מדומה ומשומים במידה מסוימת את נפשו, אבל הנאה זו אין בכוחה להתחרות עם העונג האציל של עמל החכמה, אשר נשמת האדם מתרוממת מעל המיית העולם עד שמי השמים ונהנים מזיו החכמה העליונה, וזו הטובה הגדולה והיתירה שניתנה לאדם תחת השמש... כי הכל הבל, אחרי שיש כח באדם ליאור באור החיים ולהשתעשע בבניה עילאה משמחת לב ונפש".

עד כדי כך מוגיעים הדברים, שעל עונג התורה מצינו לשונות שמחליפים כביכול את תענוגי הבשרים שיש לאדם בהבלי העולם... על בועז נאמר במגילת רות (ג', ז') "ויאכל בועז וישת וייתב לבו", ודרשו חז"ל במדרש רבה (פרשה ה' ס"ו, ט"ו, ועי' עוד תוספות ערכין י"א, א'): "ויתב לבו - ששקס בדברי תורה, שנאמר (תהלים ק"ט) טוב לי תורת פך", ובהוה"ח הק' בפרשת אחרי מות (ויקרא י"ח) כתב: "ואמרו ותורתך בתוך מעי (תהלים מ', ט') - פירוש, לרוב חשק עבודת הקודש, עד שמרגיש בלומדו תורת ה' כאילו אוכל וממלא בני מעיו ממוזון טבעי..."

כעין זה יעוין בהקדמות בעל התוספות יו"ט לספרו 'מעדני מלך' על הרא"ש, שביאר את מה שאמרו חז"ל (מו"ק ט"ז, ב' ובמדרשים) על דוד המלך, שכשעסק בתורה היה 'מעדן עצמו כתולעת': "שכשהיה יושב ועוסק בתורה היה מתעדן ומתענג עצמו כאילו היה אוכל מעדני מלך, ועל דרך שתרגם אונקלוס על ויחזו האלוקים ויאכלו וישתו - והו חדו וכו' כאילו אכלן ושתן".

ובאמת אין כאן חידוש מופלא, כי אם דבר פשוט לכל המתבונן בו: הלא הקב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, ואם כן מחוייב להיות 'שהתורה כוללת כל הטובות שבעולם'. ואם בעולם יש דברים ערבים לשעתך, על אחת כמה וכמה שהתורה, שעשועיו של בורא העולם, כוללת לכל הפחות גם אותם... "שאין לך ערב בכל עסקי אדם כמו עסק התורה", כתב המהרש"א בברכות (י"א, ב'), כי מה מעסקי העולם יוכל להשתוות למתיקות ועריבות טוב התורה? וברש"י בריש שיר השירים (א', ב') כתב על הפסוק 'ישקני מנשיקות פיהו': "שנתן להם תורתו ודיבר עמהם פנים אל פנים, ואותם דודים עורם ערבים עליהם מכל שעשוע, ומובטחים מאיתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתר צפונותיה..."

כיצד זוכים למתיקות התורה:

אלא שאחר הדברים האלה נשאלת השאלה מאליה: כיצד באמת זוכים להרגיש את הטעם המתוק שקיים כבר כאן בעולם הזה. 'אם היו בני אדם מרגישים' - אבל איך באמת מרגישים?...

הקדמת התשובה רמוזה כבר בדברי המלך שלמה שאמר (משלי כ"ז, ז'): "נפש שבעה תבוס נופת, ונפש רעבה כל מור מתוק", וכתב שם רש"י וזו לשונו: "ויש לפותרו בתלמוד תורה; המראה את עצמו כשבע, שאינו מתאוה לדברי תורה לתאות נפש, תבוס נופת - אף הטעמים המיושבים על הלב אינם חשויים עליו, והמתאוה לה - אפילו דברים הבאים לו במוריות וביגיעה הם מתוקים לו".

ללמדך, שלא נפלאות היא ממך ולא רחוקה היא. הכל תלוי ביד האדם, ואך ורק בו. אם הוא יתאוה באמת את התורה - הכל יהיה מתוק לו, אפילו דברים הבאים במוריות וביגיעה, ואם הוא לא יתאוה - אפילו כשהוא יזכה להשיג עומקא דשמעתתא, עם 'טעמים המיושבים על הלב', הוא לא ירגיש את הטעם.

וכיצד האדם יוצר אצל עצמו את התאוה, להתאוות לדברי תורה? אמרו חז"ל במדרש תהלים (ט"ז, ח'): "תורת ה' תמימה משיבת נפש - למה היא משיבת נפש, שהיא תמימה". כלומר, שהדרך להפוך את התורה ל'משיבת נפש', היא רק אחרי שלומדים את התורה כ'תמימה'. וכן הוא המשך לשון הכתוב שם: "פיקודי ה' ישרים משמחי לב", ואימתי פיקודי ה' משמחי לב? בזמן שהם ישרים, שהאדם לומד אותם בצורה של 'ישרות'.

אין כאן מדרגות רחוקות אלא מציאות פשוטה: גם כשלומדים את התורה, יש לימוד ויש לימוד. יש לימוד בעצלתיים, שמקיף את הסוגיא מלמעלה, בצורה שטחית ומנומנות, ויש לימוד של 'ישרות', שלא מרמה את עצמו... ואף קודם הלימוד של 'ישרות', יש לימוד של 'תמימה' - בצורה שלמה. שהאדם יושב בנעימות, עם פה מלא, ולומד מילה אחרי מילה. הוא עוקב ותופס ומשגן מה השאלה ומה התשובה, עם כל הפרטים, בלי לפרוף ובלי 'לצאת ידי חובה', כשהלימוד אצלו הוא באופן של 'תמימה' - שלב אחרי שלב עם אחיזת כל ראשו וכל רמ"ח איבריו, בעוד שלפני שהוא קופץ לפגיו כאילו כבר הקיף את הכל, הוא לא מחמיץ אף פרט ממה שהוא עלול להחמיץ...

קשה לבאר את הפרטים מה כולל לימוד של 'תמימה', אך נקוט כלל זה בידך: כשהאדם לומד בצורה שמביאה גישמאק - אזי גם אם בתחילה הוא לא מרגיש את הגישמאק, בסוף הגישמאק בא לו מאליה... וכשהתורה נהפכת ל'משיבת נפש', היא הנותנת לאדם ללמוד אותה עוד יותר בצורה של 'תמימה', וכך התורה נהיית עוד יותר 'משיבת נפש', וחוזר והולך וחוזר חלילה.

למה הדבר דומה, לילד שקנה סוכריה, אך לא הוריד את העטיפה... הוא מלקק ומלקק ולא מבין: למה אני לא מרגיש את הטעם? הפתרון לא מצריך מאמץ מיוחד. רק להסיר את העטיפה, ואז להרגיש מיד כמה הסוכריה מתוקה... בכדי להרגיש את הטעם בתורה, צריכים ללמוד אותה מבפנים, לא רק ללקק את האותיות מבחוץ... אמנם זה קצת פחות קל בהתחלה, ודורש יותר סבלנות ויותר התמסרות, אך רק אז מגלים עד כמה התורה מתוקה...

לא מדובר כאן כלל וכלל דוקא על עיון נמרץ של לימוד בעמקות. גם בחזרה, או בלימוד פשוט בבקאות, אם לומדים 'מבפנים' ובהבנה מלאה, בצורה של 'תמימה' - לא עוברת חצי שעה וכבר האדם מרגיש תענוג שאין דומה לו על אדמות... מי יכול לתאר את הסיפוק ואת השמחה שיש למי שלמד סוגיא אחת כמאמרה, ולו בצורה פשוטה, אך בצורה שלמה ומוחלטת? באותה שעה - שום יצר לא יכול להפיל אותו. אני חי בתענוג הגדול ביותר ששייך, ואתה קורא לי החוצה אל הבין?...

'התורה היא תענוג מופלא ומחיה הנפש':

כה גדול הוא התענוג, וכה עצום הוא הטעם, עד שהבירייתא צריכה לחדש ולומר שבכל זאת, 'נאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך'... שכן היה מקום לומר שאחרי שהאדם זוכה ל'שולחן' גדול כל כך כבר למטה בעולם הזה, לא די לו מה שיש לו עד שהוא מבקש שכר?..." "שהצדיקים הגם שעושים מצוות וכל עסקם בתורה - אינם מרגישים שיש להם עמל, אלא אדרבא, כאדם המרוויח וכאדם המשתעשע בשעשועים לרוב חשקם בתורה..." (אוה"ח הק' בפרשת בלק, במדבר כ"ג, כ"א).

לא עוד אלא שהדין נותן, שלא רק שהאדם לא יקבל שכר, אלא שאדרבה, ישלם משלו על השכר שכבר קיבל... "כי השמיעה בתורה הוא תענוג מופלא ומחיה הנפש, והמרגיש בטעם התורה תשיחנו נפשו - כי עליו לשלם גמול טוב למתן מתנה טובה מופלאה, ואין צריך לומר שאין לתבוע שכר עליה..." (שם פרשת ראה, דברים י"א, כ"ז). האדם צריך לומר תודה על המתנה המופלאה שנתנו לו, והוא עוד מצפה לשכר?...

אף על פי כן מחדש התנא - 'נאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך'. לא זו בלבד שקיבלת מתנה, אלא גם תקבל שכר על מה שקיבלת אותה...

על פי כל זה יובן גם מה מחדש לנו התנא במילים 'יותר מלימודך עשה'. כי את העובדה ש'כל שמעשיו מרובים מחכמתו חכמתו מתקיימת' כבר למדנו לעיל במסכת אבות, אך כיצד זוכים להגיע ל'מעשיו מרובים מחכמתו'? יעוין ברבינו יונה שם שהקשה מה בכלל שייכת מציאות של 'מעשיו מרובים', וכי מניין יוכל האדם לעשות יותר ממה שהוא יודע. וביאר רבינו יונה שאין הכוונה למעשים בפועל, אלא לקבלה שהאדם מקבל על עצמו לקיים הכל בעתיד, 'ומיד שקבלה זו יקבל על עצמו, בלבב שלם ובנפש חפצה - מעלה שר כאילו קיבל עליו כל המצוות'.

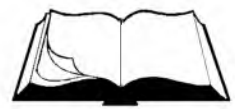
ובזה יתקשרו לנו היטב דברי התנא: אם האדם לומד את התורה כמי שכפאן שד - אין לו דרך לקבל על עצמו לקיים בעתיד את הכל. הרי הוא לא מעוניין אלא מוכרח, ורק כשיגיע מעשה לידי הוא יהיה מחוייב לעשות מחוסר ברירה. כיצד אם כן זוכים ל'יותר מלימודך עשה'? רק על ידי ההרגשה של 'שולחן גדול משולחנם' - כבר כאן, עכשיו. בעולם הזה. כשהאדם לא מתאוה לגדולה ולא חומד כבוד, אלא מכיר את גודל העונג המופלא שיש בתורה, אז יש לו 'לבב שלם ונפש חפצה' - וממילא מעשיו מתרבים על חכמתו, מכח הקבלה.

וכאמור, אין כאן דרך רחוקה ולא דרגות עליונות. התורה מעצם מציאותה היא הדבר המתוק ביותר עלי תבל, שאין כל תענוג שיוכל להתחרות לעומתו. צריכים רק 'להוריד את העטיפה', להתמסר בצורה שלמה ומלאה, כמו שכל אחד מבין שנדרש מאיתו, ותכף ומיד מגיעים לעומק ההרגשה - עד כמה 'שולחן גדול משולחנם'. הכל פורה, נעלם ומאבד משמעות, ולא ייחשב עוד למאומה... האדם כבר יכול להסתפק בפת במלח ובמים במשורה, ולהרגיש את פסגת האושר האנושי שיתכן על ארץ. כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם, ואין לך ערב בכל עסקי האדם כמו עסק התורה.

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

איר תשפ"ד

שאלות המצוות

גליון 526

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

נשים בקריאת שמע על המיטה ו"המפיל"

שאלה: האם נשים נוהגות לומר ק"ש שעל המיטה וברכת "המפיל"?

תשובה: כתב ה"מגן אברהם" (סי' רל"ט) שנשים פטורות משום מ"ע שהזמן גרמא, ע"י שם, וב"אליה רבה" השיג עליו, וכתב הפמ"ג שכבר נהגו הנשים לקרות ק"ש ולברך ברכת "המפיל" (שעה"צ שם סי"ק ט"ז, וע"ע "ערוך השולחן" שם סעיף ו' שרוב הנשים שלנו נוהגות בברכת "המפיל").

התערבו החלות של לחם משנה

שאלה: בירך בליל שבת על לחם משנה, וכוונתו היתה לאכול רק את החלה מימין בלילה ואת החלה משמאל להשאיר לסעודת היום, לאחר הברכה הבחין שאין מלח על השולחן והלך להביאו, ועד שחזר החזיק הילד בחלות והתערבבו, ואינו יודע איזו חלה התכוון לאכול בסעודת ליל שבת, מה עליו לעשות?

יסוד השאלה הוא, היות שכוונתו היתה לאכול רק את החלה מימין, א"כ נמצא שעל החלה השמאלית לא בירך, ואסור לאכלה בלי ברכה, ולא שייך כאן "ספיקא לקולא" היות שאיקבע איסורא, ואפילו באיסור דרבנן מחמירין (כמבואר בשו"ע יו"ד סי' קי"א). כמו כן א"א לתקן ע"י שיאכל משניהם יחד (דאז ממ"נ אכל גם מאותה חלה שבירך עליה), היות שבדאי אוכל חתיכת חלה בלי ברכה.

תשובה: היות שאסור לו לאכול מחלות אלו כיוון שאחת מהם אסורה באכילה ללא ברכה, ע"כ יברך עכשיו ברכת "המוציא" פעם שניה ויכוון שזה יחול על החלה השנייה בכל מקום שהוא, ויאכל משניהם, ואין זה נחשב הפסק כיוון שבלי זה אינו יכול לאכול גם מהחלה הראשונה (הגר"ד לנדו שליט"א), ויתכן שראוי לכתחילה לאכול משניהם בבת אחת, שלא יהיה הפסק של אכילת דבר אחר בין הברכה לאכילה.

[נמה שמלכתחילה כיוון לאכול רק את החלה השניה, אין בזה חסרון בצירוף לחם משנה, כמבואר בשו"ע (סי' רע"ד סעיף ב') ומשנ"ב (סי' ק"ק ד'), ומרן ה"חזון איש" זצ"ל צירף מצה לחם משנה בערב פסח שחל בשבת, אע"פ שאסור לאוכלו כלל בערב פסח].

מכסה אקווריום שיש עליו מנורה

שאלה: המנורה מחוברת למכסה האקווריום והיא דולקת, האם מותר להרים את המכסה כדי להאכיל את הדגים?

תשובה:

א. מכסה שמנורה מחוברת אליו נחשב לבסיס לדבר האסור, ואסור להרימו ולטלטלו בשבת, ואפילו אם תיכבה המנורה ע"י שעון שבת בשעה שרוצה להאכילם, אסור משום מיגו איתקצאי לבין השמשות וכו' שהיה בסיס למנורה ונשאר מוקצה לכל היום (ע"י שו"ע סי' ש"ט סעיף ד').

ב. אם השעון שבת יכבה את אור המנורה לפני בין השמשות עד לאחר צאת הכוכבים, וגם בשעה שרוצה להאכילם המנורה אינה דולקת, יהיה מותר להרים את המכסה, דהוי טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו.

ג. אמנם ההיתר להאכיל דגים בשבת הוא רק אם הם אוכלים כל יום, אבל דגים שמאכילים אותם רק פעם בכמה ימים, לא נחשב "מזונותיו עליך", ואסור להאכילם בשבת (שו"ע סי' ש"ט סעיף י"א).

טלטול עט שמגולגל בו ברכת המזון וק"ש שעל המיטה

שאלה: עט שמגולגל בו דף שעליו מודפס ברכת המזון או ק"ש שעל המיטה, האם מותר לטלטלו בשבת?

תשובה: לכאורה יש לו דין של כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו (כמבואר בשו"ע סי' ש"ח סעיף ג'), וא"כ אם רוצה להשתמש בו כדי לברך ברכת המזון מותר לטלטלו במקום שאין לו כלי היתר (כמבואר במשנ"ב שם סי' ק"ב).

אולם מובא בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל, שדברי השו"ע הם רק בכלי

אכילה לפני מצות תפילין

שאלה: לאחר תפילת שחרית חשש שהתפילין שלו פסולות, הלך לשאול רב ואמר לו שהתפילין פסולות, האם צריך לחפש מיד תפילין כשרות ולהניחן, או יכול בינתיים לאכול ורק אח"כ יניח אותן. וכמו כן מי שלא היו לו תפילין זמן קצר לפני סוף זמן תפילה, לכן התפלל שחרית בלי תפילין, האם צריך להניחן מיד או יכול קודם לאכול?

תשובה: כתב המשנ"ב (סי' ע' ס"ק כ') מי שעסק בצרכי ציבור עד אחר חצות, דאז היה פטור לכו"ע אף מן התפילה, מ"מ אסור לאכול קודם שמקיים מצות תפילין דזמנו כל היום, ע"י שם, וא"כ ה"ה בכל אלו כיון שלא יצא ידי הנחת תפילין אסור לאכול עד שיניח תפילין.

ברכה על גלידה בסעודת שבת

שאלה: כשאוכלים גלידה בשבת בסוף הסעודה, האם צריך לברך עליה "שהכל", או שמא נפטר ע"י ברכת היין של הקידוש, היות שפטר שאר משקין?

תשובה: אף שיש לגלידה דין משקה, בכל זאת לענין זה אינו נחשב משקה ויש לברך עליה (הגר"נ קרליץ זצ"ל, וכן מובא בשם הגר"ש"ז אויערבך זצ"ל).

הבדיל ונטל ידיו לפת

שאלה: הבדיל על הכוס, ומיד נטל ידיו ואכל המוציא, ונזכר ששכח לברך ברכת "מעין שלוש" על היין, מה עליו לעשות?

תשובה: פלוגי הראשונים אם יין של הבדלה שלפני הסעודה פטור משקין בתוך הסעודה (ע"י שו"ע סי' קע"ד סעיף ד'), ולכן לכתחילה צריך לברך מיד ברכת "מעין שלוש" לפני שנטל ידיו, אבל בדיעבד שכבר נטל ידיו, אם דעתו לשנות יין בסעודה ספק ברכות להקל, וא"צ לברך "הגפן" (שו"ע שם), ולכן לא יברך "על הגפן", אבל אם אין דעתו לשנות יין בסעודה יברך עכשיו "על הגפן" על היין ששתה לפני הסעודה.

צירוף קטן לזימון

שאלה: תשעה שאוכלים יחד, חלקם בני אשכנז וחלקם בני ספרד, ועוד קטן שהגיע לעונת פטויות, סך הכל עשרה, האם אפשר לזמן? **תשובה:** לפי מנהג בני ספרד קטן מצטרף לעשרה, ולפי מנהג בני אשכנז קטן לא מצטרף (שו"ע סי' ר"י סעיף י'), ולכן יזמן אחד מבני ספרד בשם, ובני אשכנז יענו בלחש בלי הזכרת השם (ספר "וזאת הברכה" עמ' 132 בשם הגר"ש"ז אויערבך זצ"ל).

ברכה על חלווה ומוצרי סויה

שאלה: איזו ברכה מברכים על חלווה ומוצרי סויה, שהרי ניטעו על דעת לרסקם?

תשובה: חלווה (משומשום) אפילו אם ניטע על דעת לרסקם, דבר חדש הוא ואינו ניכר כלל שזה בא משומשום והרי זה כשוקולד שהמנהג לברך עליו "שהכל", וכן לענין מוצרי סויה (כבשר או נקניק צמחיים) ברכתם "שהכל" מהטעם הנ"ל (הגר"ש"ז אויערבך זצ"ל מובא בספר "ותן ברכה" קונטרס התשובות לס' ר"ב), אמנם אם בירך על שוקולד ברכת "בורא פרי העץ" בודאי יצא (ספר "מקור הברכה" סי' כ"א בשם הגר"ש"ז אלישיב זצ"ל).

בירך "האדמה" על עגבניה ע"ד לפטור אבוקדו

שאלה: בירך "האדמה" על עגבניה ונתכוון להוציא גם את האבוקדו שלפניו, מפני שחשב שברכתו "האדמה" (היות שרגילים לאכול בבוקר עם ירקות), ונזכר שברכתו "העץ", מה הדין?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' ר"ז סעיף ב') היו לפניו פרי אדמה ופרי העץ ובירך על פרי האדמה וכיוון לפטור את פרי העץ, יצא, וכתב המשנ"ב (סי' י') שיש חולקין וספק ברכות להקל, ויותר טוב להיות נמלך שלא לאכול מיד את פרי העץ אלא לאחר זמן ויחזור אז ויברך עליו, ע"י שם. וכל זה אם ידע שברכתו "העץ" וכיוון לפטור, אבל אם כל הסיבה שכיוון לפטור משום שחשב שגם הוא ברכתו "האדמה" ושוב נודעה טעותו, לכו"ע לא יצא כיוון שכוונתו היתה בטעות (שו"ת "שבט הלוי" ח"ח תשי"ז).

אחד שיש בו צורך גופו או מקומו, ולכן התירו לטלטלו, משא"כ בזה שנחשב כשני כלים נפרדים המחוברים ביחד, העט הוא כלי שמלאכתו לאיסור, ויש בתוכו חלק נוסף שהוא ברכת המזון, והיות שאין בעט שום צורך כלל אלא רק בחלק הנוסף, אסור לטלטלו בשבת.

גליל מפת ניילון שאינו חתוך

◀ **שאלה:** האם מותר להשתמש בשבת בגליל מפת ניילון ששכחו לחתוך אותו לפני שבת (כלי לחתכו)?

תשובה: גליל ניילון לא חתוך אפשר בפשיטות להשתמש בו בשבת בלי לחתכו (כמובן זה לא נעים כ"כ, אבל אפשרי), וכך נוהגים לעשות אלו ששכחו לחתכו לפני שבת, ולכן אינו מוקצה כלל ("חוט שני" ח"ג עמ' נ"ח).

פרוסת חלה לתוך מרק חם בשבת

◀ **שאלה:** האם מותר להכניס פרוסת חלה לתוך צלחת מרק חם בשבת?

תשובה: כתב הרמ"א (ס' ש"ח סעיף ה') לכתחילה אין ליתן פת אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו. וכתב המשנ"ב (ס"ק מ"ה) שאם ישאבו המרק מן הקדרה ע"י כף, אז הצלחת היא כלי שלישי ומותר להכניס פת בתוכו. ויש להעיר מהא דכתב המשנ"ב (ס"ק פ"ה) שגם אם שואב בכף מתוך כלי ראשון (ולא שופכין עליו) יש לכף דין כלי ראשון, ע"י שם, וא"כ כשמעביר מהכף לצלחת הוא רק כלי שני.

יש מתרצים שכף הוא ספק אם נחשב ככלי נוסף, ולכן לענין דברים שאינם מבושלים כלל, יש להחמיר ולחשוש שהכף היא כלי ראשון, משא"כ לענין פת שהוא אפוי, שיש סוברים שמותר להניח פת אפילו בכלי ראשון (שו"ע שם סעיף ה'), בזה הכריע להקל שיש לו עכ"פ דין כלי שלישי ומותר ליתן לתוכו פת (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ה תשי"ב קכ"ז אות ג').

ויש מתרצים שאם מכניסים את הכף לסיר כשעומד עדיין על האש, נחשבת הכף לכלי ראשון ומבליעה ופולטת, ובכח"ג הצלחת נחשבת ככלי שני ואסור להניח בה את החלה, אך אם מכניסים אותה לאחר שהוסרה הסיר מהאש, נחשבת הכף לכלי שני והצלחת לכלי שלישי ("חזון איש" או"ח ס' קכ"ב ס"ק ג'), ומותר להכניס את החלה בצלחת. ויש מתרצים שאם מכניס את הכף לסיר ומוציאה מיד יש לה דין של כלי שני, והצלחת כלי שלישי (ובזה מייירי המשנ"ב ס"ק מ"ה), אבל אם משהה את הכף בפנים או משתמש בה הרבה פעמים נעשית הכף ככלי ראשון (ובזה מייירי המשנ"ב ס"ק פ"ז).

קידוש לבנה לאחר שעלה השחר

◀ **שאלה:** האם אפשר לברך ברכת קידוש לבנה לאחר עלות השחר, או שמא היות שיש לו דין יום' אי אפשר לברך עוד?

תשובה: גם לאחר עלות השחר בזמן שעדיין חשוך, היא מאירה ונהנים ממנה, ועדיין אפשר לומר קידוש לבנה (שו"ת "התעוררות תשובה" ח"א תשי"ב קצ"ט, "חוט שני" יו"ט קובץ ענינים עניני או"ח אות י"ב).

ברית מילה לבן שאביו גוי ואמו ישראל

◀ **שאלה:** ילד שאמו ישראל ואביו גוי הרי הוא יהודי גמור, ועושים לו ברית מילה ביום השמיני. איך להתנהג לענין:

- מי יאמר ברכת "להכניס בבריתו..." היות שאין כאן אב?
- מי יאמר ברכת "שהחיינו"?
- איך לקרוא את שמו, ראובן בן...?
- כיצד לומר בנוסח התפילה "ישמח האב ביוצא חלציו", הרי אין לו אב?
- האם יש עוד שינויים שצריך לעשות בשעת המילה?

תשובה:

- כשאין אב נוהגים שהסנדק מברך (רמ"א יו"ד ס' רס"ה סעיף א').
- כשאין אב אין אומרים "שהחיינו" כלל (כמבואר ב"ביאור הגר"א" שם ס"ק ל"ה, ע"י שם).
- אפשר לקרוא על שם האמא, ראובן בן רחל (כמבואר בגמרא לגבי מרי בר רחל, שלכן קראו על שם האם), או אפשר לקרוא לו בשם הסבא (אבי אמו).
- ידלג על תיבות אלו ויאמר רק "תגל אמו בפרי בטנה" (כמש"כ הש"ך ס' רס"ה ס"ק ו' לענין יתום מאב), וכן בתחילת התפילה יאמרו "קיים את הילד הזה לאמנו".
- אין אומרים את הפסוק: "אשרי תבחר ותקרב..." בשעת המילה כיון שנולדו מביאת עבירה (הג"ה רעק"א ס' רס"ה), וכל שאר הסדר עושים ואומרים כרגיל.

ברית מילה לתינוק יתום

◀ **שאלה:** ילד שנולד לאחר פטירת אביו רח"ל, איך יש לנהוג בברית מילה?

- מי יאמר ברכת "להכניס בבריתו..."?
- מי יאמר ברכת "שהחיינו"?
- איך לקרוא את שמו?
- האם יש עוד שינויים בסדר המילה?

תשובה:

- כשאין אב נוהגים שהסנדק מברך (רמ"א יו"ד ס' רס"ה סעיף א'), ואם אבי האב מוהל הוא יברך (פתח"ת סק"ג בשם רעק"א), וי"א שאבי האב קודם לסנדק גם כשאינו מוהל, ורק אם אין אבי האב כאן מברך הסנדק ("ערוך השולחן" ס' רס"ה סעיף י"ג).
- כשאין אב אין אומרים "שהחיינו" כלל (כמבואר ב"ביאור הגר"א" שם ס"ק ל"ה, ע"י שם).
- נוהגים לקרוא את התינוק על שם אביו, כגון "משה בן ר' משה" (ע"י "בית יוסף" ורעק"א יו"ד ס' רס"ה).
- אומרים "קיים את הילד הזה לאמנו" וכו' (ש"ך שם ס"ק ו'), "ישמח האב בגן עדן ביוצא חלציו" (ערוך השולחן" שם סעיף י"ז). ויש נוהגים לומר את כל התפילה בנוסח מיוחד לתינוק יתום (הנוסח מובא ב"בית יוסף" שם, ובסידור "עבודת ישראל"). ב"הרחמן" שאומרים בברכת המזון יש לומר "הרחמן הוא יברך הילד ואמו, ותזכה לגדלו" וכו'.

פרע חובו בתוך הזמנה לחתונה

◀ **שאלה:** ראובן נתן לבנו של שמעון מעטפה עם הזמנה לחתונתו כדי למסורו לאביו, ובתוך המעטפה הניח גם אלף שקל שהיה חייב לו, לאחר שבוע נפגשו ושמעון אמר לראובן שלא שם לב שהיה בהזמנה כסף, שרגיל תמיד להוציא את ההזמנה ולזרוק מיד את המעטפה בלי לבדוק מה יש בתוכה, מה הדין?

תשובה: היות שמעון לא ידע מכלום, מה שנתן את הכסף בלי להודיעו שיש לשמור עליו, לא יצא יד"ח וחייב לשלם בשנית.

כסף שהוחזר בטעות עכו"ם

שאלה:

- קנה כרטיס טיסה מחברה של גויים, ובגלל המלחמה ביטלו את הטיסה, וביקש מהחברה שיחזירו לו מה ששילם לחשבון הבנק של חברו, (משום שאין לו חשבון בנק), ובטעות שלחו לו סכום גבוה יותר. בעל הכרטיס טוען שהיתרה שייכת לו, ובעל החשבון טוען שהוא רוצה להחזיקו לעצמו, עם מי הדין?
- החזיר מוצר לבית חרושת של גויים (משום מקח טעות), וביקש שישיחאו את הכסף לחשבון הבנק של חברו, ובטעות שלחו לו יותר, משום שחשבו שקנה ביותר, למי שייך הכסף?

תשובה: כתב השו"ע (חו"מ ס' קפ"ג סעיף ז') שלח שלוחו לקבל מעות מהעובד כוכבים, וטעה העובד כוכבים ונתן לו יותר, הכל לשלוח. וכתב הסמ"ע בשם ה"טור" שדין זה הוא דוקא כשטעה הגוי בחשבון, שלא נתן לגוי עכשיו כלום, וידע הגוי כמה חייב לו, והיתרון דבר בפני עצמו הוא כאילו גנב לו, ואילו היה רוצה השלוח היה אומר להגוי טעית בחשבון והיה מחזיר לו המותר, ולכן מה שלקח יותר אינו שייך למשלח כלל. אבל אם הטעהו במקח, כיון שבעד הדינר שנתן לו עתה נותן לו מה שנתן, דהיה סבור שאין המקח שווה יותר מן המעות שקיבל, דעת המוכר הוא שיקנה זה בעד המעות שקיבל, ולכן אם הוא דבר שיש לו קצבה חולקין, ואם הוא דבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות, ולא יקחנו השלוח לנפשו אף שבטעות נתנו לו, כיון דעכ"פ כוונת הגוי המוכר ליתנו בשביל הדמים.

ולפי' בנידון של הכרטיס טיסה, היות שכבר היו חייבים לו כסף, הרי הכסף הזה שהחזירו יותר זה כמו חוב ולכן עפ"י דין יכול בעל החשבון להחזיק את הכסף לעצמו, אבל באופן של החזרת מוצר, כיון שנתנו לו יותר בעד המוצר, אלא שטעו במוצר וחשבו שהיה מוצר ששווה יותר, הרי כוונתם לתת לבעל המוצר, ולכן דינו שכיון שהוא דבר שיש לו קצבה חולקים ביניהם.

חידה:

◀ באיזה סעודת מצוה (הנוהגת בכל חדשי השנה) אין לאכול דגים ובשר, אלא רק לחם ותבשיל מקטניות?

תשובה לחידה מגליון 525

◀ **חידה:** איך יתכן שיהיה איסור חמץ "בל יראה ובל ימצא" בחודש סיון?

תשובה: אם הקריב קרבן פסח בערב פסח, והניח את החלבים בראשו של מזבח עד חודש סיון (דאין לינה פוסלת בראש המזבח), ובא הקטרים בחודש סיון, בזמן ההקטרה אסור שיהיה חמץ לכל בני החבורה, משום "לא תזבח על חמץ דם זבחי" ("מנחת חינוך" מצוה פ"ט).

שואלין ודורשין

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בני ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מנן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

הבדלה על יין

שאלה ידועה הקפדת הגר"ח קנייבסקי להבדיל במוצש"ק על יין. מה היתה דעת הגר"ש אלישיב בזה.

תשובה דעת מנן רבינו דלא כהקפדת הגר"ח קנייבסקי אלא מעלת המבדיל על היין נאמרה אף על המבדיל במיין ענבים שהוא בכלל זה. ולא באו אלא לאפקי המבדיל על חמר מדינה.

להרוג שרצים ורמשים

שאלה מצוי שיש בבית זכובים ושאר שרצים ויש אפשרות לפנותם ללא להרוג אותם. האם רצוי לעשות השתדלות לא להרוגם, או שאין ענין לא להורגם.

תשובה כך קראתי לאחרונה על הנהגת גדול אחד כמדומני ש"ב הגר"א צוקער זצ"ל שמוצד 'ורחמיו על כל מעשיו' נזהר לא להורגם. אך לא ראיתי מקפידים בזה, ופוק חזי מאי עמא דבר.

שימוש בשבת בכלי הפסח

שאלה מי שרואה באמצע שבת שחסרים לו כלים. האם מותר לו לקחת מכלי הפסח.

תשובה שמעתי מרבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל שכלי הפסח הם מוקצה מכיון שאין רגילות להשתמש בהם. אך אם מחליט מראש להשתמש בהם. או שהרגילות ליטול מהם כשחסר מותר להשתמש.

שימוש בשבת בכלי הפסח

שאלה מי שרואה באמצע שבת שחסרים לו כלים. האם מותר לו לקחת מכלי הפסח.

תשובה שמעתי מרבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל שכלי הפסח הם מוקצה מכיון שאין רגילות להשתמש בהם. אך אם מחליט מראש להשתמש בהם. או שהרגילות ליטול מהם כשחסר מותר להשתמש.

הכנה ליום הדין על התורה

המדרש. וממשיך וטוען "ואל יתפתה בשטות יצרו, כי כבדה היא".

האדם חושב כי לשם שינון הסוגיות בעל פה נדרש דווקא יישוב הדעת, אותו מצליח להשיג רק בתוך בית המדרש. ואם יתאמץ לחשוב גם בחנות ובלכתו ברחוב על הגמרא, זה יטריד אותו עד שאולי ישתגע...

מגלה הגר"י סלנטר כי ההיפך הוא הנכון, לא רק שלא יהיה שוטף חלילה מתוך ניצול זמנו לעיסוק בדברי תורה אלא מחשבה זו כשלעצמה, מחשבת שטות היא. אפשר ואפשר להתעמק בלימוד, גם בעת סידור החנות, או בהליכה בדרכים ובכל עת מצא.

אמנם בתחילה לומדים מעט מעט ואחר כך יש לנח, אך לאחר שמתרגלים ללמוד בכל עת, אין נועם יותר מזה, ומרגישים בכל עת סיפוק ורוממות מאין כמותה.

וכבר התבטא מורנו המשגיח רבי שלמה זולבה ואמר: "הייתי ברחוב יפו, וראיתי שם אלפי דפי גמרא וזרקים ברחוב!" וכיאר כי הבחין בכל הדפים, שהיו צריכים ללמוד שם העוברים ושבים. עוד העיד על עצמו כי החידושים הכי גדולים, התחדשו לו בנסיעות בתחבורה הציבורית. ושיחות המוסר היותר מוצלחות, התבהרו לו בדרכים. הן מצד שה'שקיעות' מחברת את כל חלקי הלימוד למקשה אחת והן מצד שהיא גורמת לסייעתא דשמיא מאין כמותה.

מפליא להביט בהקדמת ה'חכמת אדם' אשר מפרט את קורותיו ומגלה שחיבר את ספרו הגדול ורכש את ידיעותיו העמוקות, בה בשעה שהיה סוחר בחיי היום יום.

"והנה ידעתי כי יתלחשו עלי ויאמרו, הלא זה האיש ידענו בו שהוא מסוחר ארץ, אימתי תורתו נעשית... דע לך אחי, הגם שנסעתי למרחקים והייתי סוחר, חכמתי עמדה לי. כי בנסיעתי לדרך דעתי עליה, ובישיבתי בחנות דעתי עליה, ואפילו בשעת משא ומתן, פעמים הרבה דעתי עליה בהרהור פירוש או קושיא..."

"ויעידו עלי הסוחרים בלייפציג, שאפילו בעת נסיעתי לא מנעתי לקחת עמי גמרא ומקרא ומשנה, ובשעת היריד למדתי כמעט כל יום דף וחצי גמרא חוץ מהמשניות".

עם החלטת אמיצה ובתבונה יתירה, אף כסוחר הנווד מעיר לעיר, הצליח למצוא את הדרך בה התעלה, עד שרכש ידיעות רבות בחכמת התורה, וחיבר ספר שנחשב אחד מאבני היסוד בספרות ההלכה.

מאידך, אם חלילה לא מכינים שאלה או נושא אחר שיעמיק בו קודם היציאה לרחוב, או אז המחשבות מוטשות, וה' ירחם להיכן הן יכולות להגיע.

זכינו וקיבלנו תורה שהיא "ארוכה מארץ מדה, ורחבה מני ים" (איוב טו) ומלאה בידע רב ובעומק עצום, בווארטים וסיפורי מעשיות, במוסר, בלמדנות, בחסידות ועוד

"אם בחקתי תלכו - שתהיו עמלים בתורה" (ויקרא כו, ג, רש"י)

התורה הגדירה את עמל התורה בלשון 'חוקה' על פי הפסוק "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו... ובחוקותיהם לא תלכו - אלו נמוסות שלהם, דברים החקוקים להם כגון טרטיאות ואצטדיאות" (רש"י ויקרא יח, ג).

לכל מדינה יש חוקה - 'הוב', תחביב מסוים שמעסיק את רוב יושבי המדינה. התורה אוסרת לא רק להיטמא כמותם בעבודה זרה ושאר טומאותיהם אלא אף שלא לעסוק במעשים שאין בהם איסור בעצם, כגון הליכה לאצטדיונים וקרססים שלהם.

היו תקופות שה'תחביבים' שלהם היו לראות מלחמות שוורים וכדומה ודנים ומתעניינים בזה מאד, ואף ללא שהיו שם בעיות פריצות וכדו', עצם השתתפות בקרקס כזה, אסרה תורה משום "הליכה בחקתיהם".

מעתה עלינו לברר, מהי החוקה - ה'תחביב' של עם ישראל.

מבאר רש"י "בחקתי - שתהיו עמלים בתורה". היא החוקה וזהו העיסוק התמידי של עם ישראל. בכל פעם שתפגוש יהודי, תבחין שהוא עוסק בתורה. אם בהליכה בדרכו או בשכבו ובקומו, ובכל עת מצא. לומד התורה מחפש בכל מפגש הזדמנות ללבו סוגיה בגמרא או פסוק בפרשת השבוע או דברי חזון. זוהי החוקה של עם ישראל, שאם יעסקו בה, יזכו לברכות הרבות המבוארות בפרשתנו.

דפי גמרא מתגללים בחוצות

המהר"ל (נר אריה שם) ביאר בזה "בחקתי תלכו - שתלכו לעומק". אל תלמדו רק בשטחיות, אלא תלכו עוד ועוד בעומקי הסוגיות. דוגמה לעומק שניתן להגיע אליו בכח עמל התורה, נראה בפירוש האור החיים שהביא על פסוק זה בלבד ארבעים ושניים פירושים שהצליח להשיג מכח עמל תורתו העמוקה.

אחד הסמלים הניכרים על עמלי התורה, הוא כאחד מפירושי "תלכו" - שלא רק בבתי מדרשות תעסקו בתורה, אלא בשעת הליכתכם מבתי המדרש, אף ברחובה של עיר, ובשאר עסקים תעסקו בתורה.

הגר"י סלנטר (אגדת טו) מעורר על ניצול כל זמן למחשבה בלימוד, לא רק לבני הישיבות ואברכי הכוללים השקודים על תלמודם, אלא לסוחרים בעלי העסקים. ודורש אף מהפועלים ובעלי העסקים השונים, לנצל את זמנם ולחשוב בלימוד, אף בעת סידור החנות וכדו'.

רבים מהנהגים והסוחרים נוהגים בזמנם הפנוי בעסק לשמוע חדרות או שירים. מעורר הגר"י סלנטר לנצל זמן זה לחזרה ושינון בעל פה על הגמרות שלמד בבית

גילוי מאכלים

שאלה לנחגים להחמיר בגילוי, האם שקית חלב שעמדה פתוחה כל הלילה נאסרה משום גילוי והאם צריך להחמיר לסוגרה באטב וכדו'.

תשובה בוודאי שכן. ותבוא הברכה על בתי הכנסת שמקפידים לסגור את החלב בלילה. אכן יש לציין כי נוסח השאלה "כל הלילה" אינו מדויק, כי איסור גילוי אף ביזם כל שעומד מגולה ואינו רק בלילה ורבים שוגים בזה.

מעשה רב שמעתי מנכד רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל שרבינו שוחה עם אחד מייצגי הדבש אודות גילוי בכוזרת ושמה לקבל ממנו דבש ללא חשש גילוי.

צביעת שעירות לגבר

שאלה בחור שהלבינו רוב שעירותיו ויש לו מזה בושה וצער. האם יש לו היתר לצבוע את שעירותיו.

תשובה שמעתי מרבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל שאסור משום לא ילבש. ויש לציין לדברי רבינו (קובץ תשובות ג, קכח) אולם אם בדרך כלל הוא כן מתכשיטי נשים כגון צביעת השערות, אף שבמקרה נדיר זה שנתלבן חצי זקנו גם הגברים היו צובעים אצל אומות העולם, לא ע"י זה יפקע תורת תכשיטי נשים מצביעת שעירות כי במקרה זה יוצא שהגברים לובשים ומשתמשים בתכשיטי נשים.

הקלדת חידושי תורה לאשה

שאלה האם מותר לתת לאשה להקליד חידושי תורה או כיון שמבואר בגמרא (סוטה כ, א) שכל המלמד בתו תורה, נחשב כאילו מלמדה תורה ואסור.

תשובה מותר. הדין הוא (יו"ד רמב"ן ו) שמותר לאשה ללמוד תורה מעצמה ויש לה שכל על כך ורק ללמוד אסור, וכאן אינו מלמדה כלל אלא נותן לה ד"ת ואם תרצה לומדת בעצמה. ופוק חזי מאי עלמא דבר.

ולפליאת כולם נכנס כסיל וצועד אל תוכה, ואחר שהתרו בו חבריו, ענה להם: אני מכסה את עיני במטפחת עבה, ואיני מבחין כלל בסכנה. גם אם אפול, אל תלעגו לי, כי היו עיני מכוסות, ולא הבחנתי בבורות והפתחתי הרבים...

הלא לשוטה גמור ייחשב, שהרי גם מי שנאלץ להיכנס לשם, צועד ברטט ויראה, ובכל פגיעה קודם שמניח את רגלו, עושה זאת בדריכות רבה, שמא ידרוך על מוקש או ייפול בבור עמוק.

ומסיים הביאור הלכה "הנמשל מובן" לאותם אלו שבורחים משמיעת קריאת הקללות, אך לא משכילים לתת ליבם לברוח מאותם מעשים הגורמים לקללות.

וכותב הלבוש (תכ"ה, ד) כי לא קוראים פרשה זו בשבוע היותר סמוך לשבועות, אלא תמיד ישנה שבת הפסקה בין קריאה זו לחג השבועות, בכדי שלא יהיה פתחון פה לשטן. ונראה שאחר שיתעוררו העם לשוב מדרך הרעה בעקבות שמיעת הקללות, על ידי זה ישתק קולו של השטן מלקטרג.

ועוד תמוה, הרי בגמרא בר"ה (שם) מתבאר כי "ארבעה ראשי שנים הם", ומדוע לא נתקנה קריאת הקללות והברכות אף קודם סוכות בו נידונים על חמין, וכן קודם הפסח בו נידונים על התבואה.

יש לבאר על פי השל"ה (שפיעות א.ב.) המביא מהתולעת יעקב, כי בשבועות האדם נידון כמה היתה לו שייכות לתורה, כמה עמל והשקיע בה, ולפי זה מקבל את חלקו בתורה לשנה הבאה. ופירות האילן שנידונים בעצרת, הם פירות עץ החיים "עץ חיים היא למחזיקים בה".

וכפי שאמר מרן הגר"מ שך שקיבל מר' איסר זלמן מלצר שחג השבועות הוא יום הדין על תורה. כמה יצליח לקנות עוד בידיעת התורה, מתוך עמל התורה בזכירתה ובבחינתה וכו"ב.

ולכן קודם יום דין כה משמעותי, בו נדון האדם על כל עתידו הרוחני, נדרשת התעוררות מיוחדת בקריאת פרשת הקללות.

סגולה להצלחה בתורה בכל השנה

בכניסה להיכל הישיבה בבאר יעקב תלה המושגי פתק ובו כתב: קבלתי ממורי ורבי שמואל בספרי הקדושים, כי ישנה סגולה בשלושת ימי הגבלה, כל מי שלומד בהם בהתמדה רבה ממש, בלי ביטול רגע, זו סגולה להצלחה לכל השנה, בעליה בתורה. מובן כי ניתן ואף ראוי לאכול ולישון בהם כיאות, אך ללא בטלה, וכל מי שזוכה לנצלם כיאות, זוכה להתעלות בכל השנה כולה.

והביאור בזה נראה, שמאחר שימים אלו הם קודם יום הדין על תורה כאמור, ממילא ימים אלו הם כעין עשרת ימי תשובה, שקודם חיתום הדין על הרוחניות וההתעלות שיוכה בשנה הבאה, ומתוך שיבחינו בשמים שמנצל את ימיו בשלמות לתורה, יזכה להתעלות והצלחה בתורה בכל השנה כולה.

אם אכן נזכה בשבת זו לא רק לומר "חזק חזק ונתחזק" אלא לקחת את דברי הקריאה בברכות והקללות אל ליבנו, ומכוחם להתחזק בניצול כל הזמנים כולם ללימוד התורה וחזקת השמירת המצוות, על ידי כן נזכה להתברך בכל הברכות האמורות בפרשתנו עד שיכלו שפתותינו מלומר די.

ועוד. ואין אחד שלא יכול ימצא בה מקור הנאה, בו יוכל להמשיך ולעסוק אף בשעת הליכתו מבית המדרש החוצה.

ונראה שהמהר"ל והאור החיים על דרך אחת דיברו: אם תקיים "בחקתי תלכו" כביאור האור החיים הקדוש, ותלמד אף בעת הליכתך מבית המדרש, תזכה ל"תלכו" כביאור המהר"ל שתצליח להשכיל בה עוד ועוד ולרדת לעומקה.

אם נשכיל ונלך בחקות התורה ונצל את זמננו הרב ללומדה כיאות, או אז נזכה הן להתעלות גדולה ורמה, והן לכל הברכות הרבות המובטחות לעוסקים בה.

ויתירה מזו, גילה לנו רשב"י ואמר (ירושלמי ברכות ט, ה) "אם ראית מקום שרבים מתרפים בו, עמוד והחזק ואתה נוטל שכר כנגד כולם".

ואין זמן מתאים יותר לדבריו, מאשר בימינו כאשר קשה מאוד לשמור את המחשבה בלימוד, כאשר רבים הפיתויים להסתת הדעת, וממילא ברור הדבר שמי שיתחזק בזה, מלבד מה שיקנה בזה רווח עצום בניצול זמנו, אף יזכה לכל הברכות הרבות המובטחות בפרשתנו, ולא סתם לברכות מיחיד המתחזק, אלא כנגד כולם.

תחל שנה וברכותיה

בכל שנה בשמיני עצרת, אנו חוגגים את סיום כל התורה שנקראה במהלך שבתות השנה. אמנם בעבר לא כולם נהגו כן, כמובא במגילה (כט, א) שבני מערבא היו מסיימים את התורה אחת לשלוש שנים. ולמרות שהיו קוראים בסדר אחר, בשבת שקודם השבוע שבו חל חג השבועות, קראו כולם את פרשת בחקתי. כמבואר בגמרא (שם לא, ב) שעזרא תיקן להם לישראל שיהיו קורין קללות וברכות קודם ראש השנה וקודם עצרת כדי שתכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה. ואף עצרת נקראת ראש השנה, דתנן בר"ה (טו, א) בעצרת נידונין על פירות האילן.

יש לבאר מהי התועלת העולה מהקריאה, ואיך על ידה תכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה. וכי סגולה יש בזה, שעם הקריאה כלים הקללות?

מבואר בספר 'עין אליהו' כי עניין הקריאה לעורר את העם, שיתנו עינם וליבם על הברכות אשר ישיגו עמלי התורה ושומרי מצוותיה, והקללות שיבואו למפירים את בריתה ומתוך כך יתעוררו לריחוק מהקללות ומהגורם להן, וקרבה לברכות והגורם להם, או אז תכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה.

החפץ חיים השתמש במשלים רבים הפזורים בין ספרי המוסר הרבים שחיבר. אמנם בספר ההלכה הגדול שחיבר - משנה ברורה, לא הכניס משלים כלל, מלבד משל אחד, המובא (ביאור הלכה תכ"ח בפסוקים) בעניין פרשת הקללות, שם מוכיח את היוצאים מבית הכנסת, או המדלגים בקריאה את פרשת הקללות "ואינם רוצים להביט בתוכחה, ובטוחים שלא תחול עליהם".

משל למה הדבר דומה, לשדה מלאה בבורות ופתחים מסוכנים, כשדה מוקשים בימינו שבכניסה אליה מוצב שלט המצביע על הסכנה הגדולה, ומחמתו אין צורך אף בגדר סביב האזור, מאחר וכל האנשים מדירים רגליהם משם.

מוקד ההלכה
שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון
מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים
שע"י מוכן ציוני הלכה

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס'
149

וימלא לבו אחרי – מקור ללימוד המוסר

פרשת בחוקת
תשפ"ד

דברים שנאמרו בניחום אבלים על האבדן החשוב הרב מיכאל אנקונינה זצ"ל

את הלב ממלאים ביראת שמים

צריך להתחזק למלאות את עצמינו ביראת שמים! בפרשת שלח (יד), נאמר על כלב 'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאתיו אל הארץ וגו'', ויש להבין מה הפירוש 'וימלא אחרי' את מה הוא מלא? וכי היה לו מזודה ארגז או שק שאותם היה צריך למלאות...? ופרש"י שם שהרי זה מקרא חסר, וכאילו כתוב וימלא ליבו אחרי, ועדיין יש להבין מה הפירוש וימלא ליבו, מה ממלאים בלב? ואם תאמר במצוות, מצוות זה מעשים שעושים לא דברי שממלאים בו את הלב...? אלא הכוונה היא למלאות את הלב ביראת שמים! ואין ממלאים את הלב ביראת שמים, כשחוזר על מאמרי חז"ל המדברים ביראת שמים, כך ממלא את ליבו ביראת שמים!

כל עבירה שאדם עושה נברא קטיגור

כמו למשל מה שקראנו השבת בפרקי אבות (ד, יא) 'העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד', כל מצוה שאדם עושה קונה לו פרקליט אחד שיסנגר עליו [והיום קוראים לפרקליט תובע אבל באמת פרקליט זה סניגור לא תובע] 'העובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד', כל עבירה שאדם עובר קונה בזה משהו שיקטרג עליו, ובכל עבירה קונה לו קטיגור אחד, ואם עשה שתי עבירות קנה לעצמו שתי קטיגורים, ואם עשה שלש עבירות יש לו שלש קטיגורים, וכן על זה הדרך, בכל עבירה שאתה עושה אתה מביא משטין שישטין ויקטרג עליך, וכמו שאחז"ל בבא בתרא (טז, א) 'הוא שטן הרע הוא מלאך המות', יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה, שהוא היצר הרע שפיתה אותך שתשמע בקולו אחר כך הוא הולך עולה לשמים ומקטרג עליך, רואים מזה שהעבירה שכן אדם עושה יכולה לברא שטן שיכול להרוג אותו ח"ו.

וענין זה שהעבירה שאדם עושה מולידה מקטרג אנו רואים גם כן בפרשת אחרי מות בסדר עבודת הכהן גדול ביום הכיפורים, כתוב בתורה שהכהן הגדול סומך את ידיו על ראש השעיר שנשלח לעזאזל ומתוודה על כל העוונות של כל ישראל ועל כל פשעיהם וכל חטאתם, ואחר כך כתוב 'ונתן אותם על ראש השעיר' שהוא לוקח את העבירות ונותן את העבירות על הראש של השעיר, ואחר כך כתוב 'ונשא השעיר עליו את כל עונות אל ארץ גזרה' שהשעיר סוחב את כל העבירות ולוקח אותם לעזאזל, ואינו מובן איך לוקחים עבירות ונותנים אותם על השעיר? וכי עבירה זה דבר ממשי שאפשר לתת אותו לשעיר והשעיר סוחב אותו כמו סבל, והרי עבירה אין זה עשייה של איזה דבר אלא שעובר על צונו השם, ומה שייך לומר שלוקחים אותם ושמים אותם על ראש השעיר והשעיר נושא אותם לעזאזל?

אלא רואים מכאן שכל עבירה ועבירה שאדם עושה ח"ו הוא בורא קטיגור, וכך נבראים להם במהלך השנה קטיגורים רבים מכל העבירות שעשו עם ישראל, ואת הקטיגורים האלו שהעבירות מולידות אותם נותנים על ראש השעיר והוא נושא אותם ומשליך אותם לעזאזל ואז מלבינים עוונותיהם של ישראל.

לחזור על הפסוקים ומאמרי חז"ל העוסקים ביראת שמים

ואם אדם חוזר על משנה זו פעמים רבות הוא מחזיר לעצמו שכל עבירה שהוא עושה הוא בורא קטיגור שהולך ומשטין עליו, ולהיפך כל מצוה שהוא מקיים הוא בורא לעצמו פרקליט שהולך ומסנגר עליו לזכות, כך על ידי זה לבו של האדם מתמלא ביראת שמים, זה הפירוש במה שנאמר בכלב 'וימלא אחרי' שממלא את לבו ביראת שמים. ונראה שמהפסוק הזה של וימלא אחרי שהקב"ה שיבח את כלב שמילא את לבו אחרי השם ובזכות זה זכה להכנס לארץ, יש מקור לחובת לימוד המוסר, ולמדנו מזה שהאדם צריך למלאות את ליבו בדברי יראת שמים ואמונה בהשם.

וישנם פסוקים ומאמרי חז"ל רבים שאם אדם חוזר עליהם ומשנן אותם יכניס הדבר בליבו מוסר ויראת שמים, וכמו למשל הפסוק 'ברוך עולם מושבך ומשפטיך וצדקתך עד אפסי ארץ', ברוך עולם מושבך, השם נמצא ברום העולם, ומשפטיך, דהיינו העונשים שמעניש את הרשעים, וצדקתך, זה השכר שמשלם על המצוות לעושי רצונו, עד אפסי ארץ, בכל קצוות העולם, וכמו שכתוב 'בכל הארץ משפטי'. אדם שחוזר על המאמר הזה, ראשית כל הוא לומד מזה שהשם הוא מצוי ורואה אותנו, שאם לא כך איך יעניש את הרשעים ואיך יתן שכר טוב לצדיקים?! ובהכרח שהוא רואה את הכל!! שאם הוא לא רואה איך הוא שופט, ובהכרח שהשם רואה ומשגיח על מעשי בני האדם, ומפסוק זה גם רואים שיש שכר ועונש, אדם שחוזר על זה פעמים רבות, זה נקרא שהוא ממלא את ליבו להשם, כך הוא מכניס בקרבו יראת שמים.

יראת שמים אינה מגיעה לבד - צריך ללמוד יראת שמים

ובדברי הימים (ב, יב יד) כתוב על רחבעם 'ויעש הרע כי לא הכין לבו לדרוש את השם', הרי שהאדם צריך להכין את ליבו להשם, ואין זה דבר של מה בכך, אין דבר כזה שפתאום יפול על האדם יראת שמים, כדי לזכות ליראת שמים צריך לעבוד על כך, וזה נקרא להכין את הלב להשם, וכמו שנאמר בפרשת ואתחנן על מעמד הר סיני 'הקהל לי את העם ואשמע את דברי אשר ילמדון ליראה אותי' כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בנייהם ילמדון, הרי לנו שיראת שמים היא צריך הצריכה לימוד, אם רוצים יראת שמים צריך ללמוד יראת שמים, והדרך ללמוד יראת שמים היא בצורה שאמרנו, חוזרים על מאמר חז"ל הרבה פעמים, זה מכניס יראת שמים, וככה הלב מתמלא בדברי יראת שמים. ועצה זו איך להתמלאות ביראת שמים ראיתי בעבר אצל הרבה רבנים בני ספרד שהיה לכל אחד איזה פסוק שהיה שגור על פיו, חכם אחד שמעתי שהיה רגיל לומר את הפסוק 'לב טהור ברא לי אלוקים ורוח נכון חדש בקרבי' והיה חוזר על זה כל הזמן, וחכם אחר היה רגיל לחזור על הפסוק 'לישועתך קייתי השם', וכך היה לשאר הרבנים כל מיני פסוקים שחוזרים עליהם ומתחזקים מזה, זה הפירוש להכין את הלב להשם, במה שמשנן לעצמו שהשם צופה ומביט ויודע הכל.

מי שלא מחנך את בנו לתורה אין לבנו מה לעשות בעולם הבא

להגיע להנחת מזיו השכינה, ובעולם הזה לא קיימת ההנאה זו, וכמו שאמרנו חז"ל (ברכות לד, ב) עה"פ בישיעה 'עין לא ראתה אלוקים זולתך יעשה למחכה לו', שאין אדם יכול לראות ולדעת כמה טוב נמצא בעולם הבא! וכך אמרתי לאותו אדם, אתה חושב שהבן שלך זרוע שם למעלה? זה לא נכון, הוא לא זרוע! נכון הגוף בקבר אבל הנשמה עולה למעלה, הוא נמצא עם השם!

רק מי שחונך לתורה יש לו מה לעשות בעולם הבא

שאלתי את אותו יהודי אם בנו זה שנפטר למד בחיידר, ואמר לי כן, ושוב שאלתי אותו האם הוא למד בישיבה קטנה, ואמר לי כן, אמרתי לו אם כך הוא בן תורה, וכעת הוא נמצא בעולם הבא, ויותר טוב לו

תכלית האדם להנות מזיו השכינה בעולם הבא

לפני תקופה הגיע אלי יהודי מעפולה שבור ורצון מכך שנפטר בנו ל"ע בהיותו בגיל שש עשרה [הוא שיחק עם חבריו בזיקוקים וכדומה ונהרג מזה ר"ל] והוא והגיע אלי כדי שאני יעודד וינחם אותו, אמרתי לו אם אתה רוצה להתנחם תדע דבר אחד: יותר טוב להיות בעולם האמת מלהיות בעולם הזה! שהרי הגוף נשאר פה והנשמה עולה למעלה, והנשמה יותר טוב לה שהיא שם, וכמו שאומר המסילת ישרים שהאדם לא נברא אלא להתענג על השם ולהנות מזיו שכינתו וזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא, ולהנות מזיו שכינתו זה מטרת האדם, האדם לא נולד לצרות, הוא נולד בשביל

* לאחר שקיים מורינו הרב שליט"א מצוות ניחום אבלים (הובאו הדברים להלן) נשאל מורינו הרב במה צריך להתחזק, והשיב את דברי החיזוק הללו.

** דברי מורינו הרב שליט"א בניחום אבלים.

בעולם הבא, הוא לא סובל שם, השם דואג לו שמה. וסיפרתי לו שלפני כארבעים שנה הייתי אומר שיעורים במושב יד-דמב"ם כשלוש שיעורים בשבוע, פעם אחת הגעתי ואמר לי היום השיעור לא יהיה במקום הקבוע אלא בבית פלוני שיושב שבעה וכולם מתפללים שם, ואמר לי אותם אנשים שאדם זה יושב שבעה על בנו שנפטר לו, וסיפרו שהוא נפטר בעודו משחק כדורגל, באמצע המשחק הוא קיבל דום לב ונפטר, אותו בן הוא באמת מסכן, הוא לא זכה לקבל חינוך של תורה, ועזב את העולם מתוך כדורגל... על הילד הזה שנפטר מתוך משחק כדורגל עליו צריך לבכות, על זה צריך לבכות שנפטר כך, חבל עליו! אם היה לומד בישיבה היה נפטר מתוך דף גמרא. אם הוא היה בן תורה היה לו מה לעשות בעולם האמת, וכעת שהוא נפטר מתוך כדורגל מה יש לו לעשות בעולם האמת? שמה אין כדורגל, אין שם גופים שירצו לפתח את הגוף, הרי כדורגל זה תרבות יוון שהם דגלו בפיתוח הגוף, הגויים אין להם איך לפתח את הנשמה אז הם עובדים לפתח את הגוף, אבל בעולם האמת אין גופים ואין שם כדורגל, אז אין להם מה לעשות שם... אבל אתה הבן שלך למד בחיידר ולמד בישיבה קטנה, הוא בן תורה, הוא מת מתוך לימוד תורה, אין מה לדאוג עליו, מה רע לו? טוב לו! וכי אתה חושב שהוא זרוק שמה? הוא לא זרוק!! הבן שלך לא זרוק! הוא נהנה מזיו השכינה! והקב"ה משלם שכר על כל המצוות שעשה, הוא לא מקפח שכר כל בריה, וכי הוא יזינה אותו? ודאי לא! אלא השם מקבל אותו שמה... אמרתי לו למה אתה בוכה? למה אתה לא שמה? תדע לך! אני אומר לך יותר טוב לו להיות שמה מאשר להיות פה!! כמה טוב לחנך את הבן לתורה, שאז כשהוא הולך לעולמו יש לו מה לקחת אתו, אבל מי שמתחנך לכדורגל אין לו מה לקחת לשם, אבל מי שהתחנך לתורה אין מה להצטער, העולם הבא יותר טוב מהעולם הזה, הוא לא סובל שם השם דואג לו שמה, טוב לו שם.

העולם הזה כפרוזדור לפני העולם הבא

והנה הנפטר הזה [א.ה. האברך החשוב הרב מיכאל אנקונינה ז"ל] למד בפוניבז', הוא היה ת"ח חשוב בן עליה, וכעת הוא נפטר מן העולם הזה ועבר לעולם הבא, אין לכם מה להצטער, וכי אדם בא בשביל העולם הזה? האדם בא בשביל העולם הבא! הרי זה היעוד שלו, כולם בסוף

הכיבוד אב של יותם בן עזיהו

איתא במסכת סוכה (מה, ב) "אמר חזקיה אמר רבי ירמיה פסור רבי שמעון בן יוחי, יכול אני לפסור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה, ואילמלי אליעזר בני עמי מיום שנברא העולם ועד עכשיו, ואילמלי יותם בן עזיהו נענו מיום שנברא העולם עד סופו". ויש לדעת מה היתה גדלותו של יותם המלך עד שאמר עליו רשב"י שביחד עמו יכולים לפסור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנברא עד סופו. ופירש רש"י שיותם בן עזיהו זכה בכיבוד אביו ועליו נאמר בן יכבד אב ע"ש. ונבאר הדברים.

עזיהו אביו של יותם היה מלך ונצטרע, וכתוב בדברי הימים (ב, כו) שמחמת שעזיהו היה מצורע היה יושב בבית החפשיית, וביאר רש"י שם שבת החופשית זה בבית הקברות, ומפני שהיה מצורע שנאמר עליו בדרך ישב מחוץ למחנה מושבו עשה לו עזיהו בית בבית הקברות [ונקרא בית החופשית על שם במתים חופשי, שהמתים פטורים מן המצוות] והסיבה שעזיהו נצטרע, מפני שרצה להקטיר קטורת ככהן גדול וכעונש על זה נצטרע כמו שכתוב בנביא שם. ובשעה שעזיהו נצטרע כבר לא היה יכול לשמש בתפקיד מלך, שהרי אף אחד לא יכול היה להתקרב אליו, ובלית ברירה יותם בנו התחיל למלוך כבר בחייו של עזיהו.

והנה כתוב בנביא וישב עזיהו עם אביתו ויקברו אתו עם אביתו וגו' וימלך יותם בנו תחתיו, וצריך ביאור מדוע רק לאחר מיתתו של עזיהו נאמר שהמליכו את יותם בנו תחתיו, והרי יותם התחיל למלוך כבר בחייו אביו עזיהו, אלא שהגם שיותם הוצרך למלוך בחייו אביו, עשה זאת יותם כאילו הוא לא מלך, שכל דבר מעניני המלוכה היה בא לאביו ומתייעץ איתו עליו, והיה אומר הכל בשם אביו, וכל זה כדי לתת לאביו עזיהו את ההרגשה שהוא עדיין מלך, זה היה הכיבוד אב הגדול של יותם, ועליו אמר רשב"י שאם הוא ואלעזר בנו ויותם היה מצטרף אליהם היה פטורים את העולם מן הדין מסוף העולם ועד סופו, כל זה בזכות הכיבוד אב שלו, ועליו נאמר בן יכבד אב, שזכה לכבד את אביו בשלימות. רואים אנו כמה גדולה מעלתה של מצות כיבוד אב, ועד כמה מוטל עליו לדאוג לכבוד ההורים בכל מצב שלא יהיה ולתת להם תמיד הרגשה טובה ולכבד אותם כמו שצריך.

מי ששכח לספור יום אחד האם יכול לספור בסוף השבוע בברכה

בסוף כל שבוע צריך לספור גם את הימים וגם את השבועות, ורק באמצע השבוע אין חיוב למנות את השבועות, וכמו"ל לדעת האב"י עזרי [דעה] השניה הני"ל בסוף כל שבוע צריך למנות הימים והשבועות, וגם בשבוע השני צריך למנות הימים והשבועות אלא שמונה את הימים של אותו שבוע בלבד. וא"כ לא מצינו שאם מנה בסוף השבוע ימים לחוד או שבועות לחוד שיצא ידי חובתו.

ונראה שהראשונים נחלקו בזה, שאם נאמר שהמצוה היא לסכם את הימים ואינו חיוב ספירה של שבועות בפני עצמו, אם כן צריך לספור בכל יום גם את השבועות, שכיון שיכול לסכם את הימים לשבועות מחוייב לעשות כן, אבל אם חיוב השבועות הוא ספירה בפני עצמה ואינו קשור לימים, ודאי שאין חיוב לספור השבועות לחצאים אלא בסוף כל שבוע שעובר צריך למנותו. ולפי"ז לדעה השלישית שא"צ למנות את השבועות כי אם בסוף כל שבוע, על כרחך דסברי שחיוב השבועות אינו בשביל לסכם את הימים אלא חיוב לספור השבועות בפני"ע, ונראה שלשיטה זו אין שהשבועות אינם קשורים לימים ממילא אין הימים מעכבים את השבועות [ואף אם נמנה אותם כמצוה אחת מ"מ אינם מעכבים זא"ז וכמו שהביא הבה"ל ראה מתכלת ולבן כנ"ל]

ומעתה יש לקיים פסקו של הבה"ל, שאם שכח ולא ספר יום אחד יוכל לספור בסוף השבוע בברכה, משום ספק ספיקא, שמה הלכה כהשיטות שכל יום מצוה בפני עצמה ואף את"ל שכל הימים מצוה אחת הם שמה הלכה כהשיטות שהימים לא מעכבים את השבועות, ולכן יוכל לברך על השבועות כפסקו של הבה"ל. אך עיין בעטה אור [או"ח ח"א סי' כ"א אות ט'] שיש ללקפק בזה.

הבית הלוי (ח"א סי' ל"ט) כתב לחדש שאע"פ שמי ששכח ולא ספר יום אחד, מונה מכאן ואילך בלא ברכה [משום המחלוקת האם כל יום הוא מצוה בפני"ע או שכל הימים הם מצוה אחת] מכל מקום בסוף כל שבוע יוכל למנות בברכה, שאף שהפסיד את מצוה ספירת הימים לא הפסיד את מצות ספירת השבועות.

וביאר הבית הלוי, שהגם שמוני המצוות [למעט שיטת רבינו ירוחם] מנו את ספירת העומר למצוה אחת, וא"כ לכאורה א"א לברך על ספירת השבועות לחוד שהרי זה רק חלק מהמצוה ואינו כלום בלא החלק השני שהוא ספירת הימים, מכל מקום הרי מבואר בטור שאם מנה ימים בלא שבועות או שבועות בלא ימים יצא ידי חובתו, וא"כ יכול לברך גם על השבועות לבד. ואע"פ ששניהם נמנים למצוה אחת, אינו בהכרח שמעכבים זה את זה, וכמו בציצית שהתכלת והלבן אינם מעכבים זה את זה ושניהם נמנו למצוה אחת. עכ"ז הבה"ל.

ולכאורה יש להעיר על דברי הבית הלוי, שלא מצאנו בטור שכתב שהימים והשבועות אינם מעכבים זה את זה, שהטור הביא ג' שיטות במצות ספירת הימים והשבועות, דעת ראשונה שבכל יום מונה הימים והשבועות, דעה שניה [דעת האב"י עזרי] שבכל שבוע מונה את הימים של אותו שבוע ואינו צריך לספור הימים של שבוע שעבר שכבר מנאם בשבוע הראשון, ולכן ביום השמיני אומר היום שבוע אחד ויום אחד, וכן על זה הדרך. דעה שלישית [היא דעת הבע"מ והר"ן סוף פסחים] שכל יום צריך לספור את הימים אבל את השבועות אינו סופר כי אם בסוף כל שבוע, וסיים הטור וכתב שהעולם נהגו כדעה הראשונה וכן עיקר. והנה לדעת ראשונה הה"ר צריך תמיד לספור גם את הימים וגם את השבועות, ולדעה שלישית ג"כ הרי

הגיליון נתרם לע"ז האברך החשוב ר' מיכאל בן פנינה זצ"ל ת.צ.ג.ה.

גליון זה נכתב על פי הבנת הכותב בלבד, מתוך סיחה הנאמרת מדי מוצאי שבת בטענה 9:30 בבית מורינו הרב שליט"א רח' מתתיהו 25

ניתן להאזין לסיחה גם בשידור חי בקו 'עושה אור' 148-718-0733 או במערכת 'קול יהודי מרוקו' 335-962-0747 שמעו ותודו נפסכם:

בכל ענייני הגיליון יש למנות לט"ל 936-20-05485 במז"ב ניתן לקבל את הגיליון במייל 6082566@gmail.com

ניתן לתרום דרך 'נדרים פלוס' בחיפוש 'עושה אור' או בטל' 585-6780-08 שלושה 6465 וזכות התורמים תעמוד להם לזכות בכל מייל דמיטב:

ונתתי גשמיכם בעתם

הלא תכלית הגשמים היא כדי שהארץ תתן יכולה ועין השדה יתן פריה, אם כן מה הצורך לקבוע את הגשמים כברכה בפני עצמה, אם אינה תכלית אלא התבואה והפירות הבאים בעקבותיהם?! כי אם למלאות את הבורות במי שתייה, אינו מוכרח שיבוא דווקא מהגשמים, וארצות רבות ניזונות מנהרות ואגמים ולא דווקא ממי גשמים.

ומסתבר שהרמב"ן הרגיש ב זאת, ופירש שהגשמים באים לנקות את האוויר, 'כי בבואם בעתם כאשר יאות, יהיה האוויר נקי וטוב והמעיינות והנהרות טובים, ויהיה זה סיבת בריאות לגופים... ועם זה לא יחלה אדם ולא יהיה בהם משכלה ועקרה ובבהמתם וימלאו ימיהם... והנה היא גדולה שבברכות'.

בקשת הגשמים

טבע האדם לראות את צרכיו כמוקד כל העולם כולו. בעולמו הצר, רואה הוא את כל הבריות במשקפיים של עצמו, ואם הוא צריך בריאות, ראשו ורובו צריך בריאות. אם הוא צריך פרנסה, שם ראשו ורובו. האחד יאמר 'העיקר הבריאות', ואחר יאמר 'העיקר שיהיה שלום'.

כי זה כל האדם, קרוב אצל עצמו, משוחד לפי צרכיו ונמיות ליבו, ומהם מקיש ומסיק על כל אחד ואחד אחר, מחפש מענה למיצר בו הוא נמצא.

עובר דרכים בעיבורו של חורף צועד מעיר לעיר, מתפלל שהגשם לא ישטוף את בגדיו, שרגליו לא תבוססנה בבוץ, ובכדי לעכב את תפילתו אנחנו נצרכים שיבוא הכהן הגדול ביום הקדוש, ויתפלל במקום הקדוש, ולהתחנן שלא תיכנס לפניו תפילת עוברי דרכים.

אותו עובר אורח, ייתכן שהוא קל במעשיו, לא אחראי ואולי גם לא ירא אלוקים. אבל מן השמים יעצרו את הגשמים, כי זה כוחו של האדם.

לילי שבתות ולילי רביעיות

ומהצד השני –

ג' מפתחות בידו של הקב"ה ולא נמסרו ביד שליח. מפתח של גשמים, מפתח של חיה ומפתח של תחיית המתים (תענית ב.). אם כן מהו זה הלשון 'ונתתי גשמיכם', דמשמע שהגשמים שלכם?

אדם קרוב אצל עצמו, ומבקש את צרכי העולם לפי המשקפיים שלו, לפי תפיסתו את המציאות ולפי צרכיו באותה שעה. אם זה פרנסה טובה, או בריאות לכולם ואם זה שלום. הגשמים בעתם עונים על הכל

קבלה בידינו כי בכל התורה כולה, אין מקרא יוצא מדי פשוטו (יבמות כד.), ואין מוציאים את הפסוק ממשמעותו הפשוטה, אף שיש עליו תלי תלים של דרשות (רש"י שם).

וכאשר הגענו למקרא של 'אם בחוקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם', עמדנו להתבונן. הרי לא נוכל לומר כפי ההבנה הראשונית, אשר אם נקיים את מצוות ה', כי אז ירדו הגשמים בעתם, שהרי שבר מצוה בהאי עלמא ליכא (קדושין לט:).

ממילא נצטרך לומר שאין כאן 'שכר', אלא 'אפשרות'. דהיינו, בדרך שהמלך מספק את צרכי עבדיו ומשרתיו, החל ממאכל ולבוש לפי צרכם שיעבדוהו איתן, ועד לכלי עבודה או כלי מלחמה, מאומה לא נגרע מחשבון השכר השמור בצד, וכל זה הוא בחשבון נפרד. וכיסודו הנודע של רבי ישראל מוסלנא, כי אדם המיוחד כל צעדיו לעשות רצונו של מקום, לא נגרע לו כלום מעולם הבא, שהרי הנאותיו כאן, לצורך גבוה הן.

וזו הקדמה שדרכה צריכים להתבונן בפרשתא דא.

ויהיה זה סיבת בריאות לגופים

ועתה נתבונן ברשימת הברכות המובטחות לצורך עבדי ה', החל מ'ונתתי גשמיכם בעתם' ועד 'ואולך אתכם קוממיות'.

כל ברכה המנויה בעשרת הפסוקים, ראויה לעמוד בפני עצמה. היינו, אין צורך שברכה נוספת תשלים אותה, ודי בעצם ההטבה של 'והשיג לכם דיש', להגדירה כברכה. 'והשבת חיה רעה', הנה ברכה, גם אם לא יצרפו אליה נתונים נוספים, אין כאן תוצאה של ברכה קודמת.

אפילו לא 'ואשבור מוטות עולכם ואולך אתכם קוממיות', כי לא כל מי שמשחררים אותו הולך קוממיות, הרי התברכו שמוטות עולכם ישתברו ויתנתקו, ובר מן דין, גם אולך אתכם בקומה זקופה, הנפש שלכם תבריא משחיקת העבדות, וכבר תהיו נישאים ברוחכם.

חזן מברכה אחת; 'ונתתי גשמיכם בעתם'.

כה הרגיש רבינו האור החיים הקדוש; 'נתכוין לומר, שהגם שהוא נותן בתורת מתנה, אינו מחשיב הדבר שהוא שלו, אלא גשמיכם, כאילו הדבר שלכם'.

פירושו של דבר, כי כל פעל ה' למענהו. העולם נברא לצורך האדם, ועבור זאת הסתובב עמו הבורא בגן עדן והראה לו אילנות וכו', ואמר לו תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי.

הגשמים ירדו בעתם, היינו בלילי שבתות ולילי רביעיות (רש"י). על פניו, ברור שזה הזמן שבו ירד הגשם, שהרי הנותן בעין יפה הוא נותן.

אלא מאי, רמת הדיוק בצרכים של האדם, יהיה עד לרמת השעות. לא רק זאת שהגשמים ירדו בחורף ובעתות הזריעה, אלא גם יסתדרו העיתים והזמנים לשעה שבה אין בני אדם בדרכים כמו לילי שבתות, לא ימצא אדם שהגשמים והבוץ יפריעו בערו, או בשעה שהאדמה צמאה ביותר למטר ולא ירד לחינם, כמו לילי רביעיות.

מצד אחד אומרים לנו שהגשמים הם שלנו, בידינו להטותם כרצוננו. מהצד השני מתברר ששום דבר לא יציב עם הגשמים ואין המפתחות בידך.

אני ישן על מטתי ואתה עושה

מעודנו ידענו, כי העומד ומבקש בתפילתו, יעשה עצמו כעני ורש, וכדלים וכרשים דפקנו דלתך. אדרבה, המחשיב את עצמו ובא בתקיפות, טורפים תפילתו בפניו. ואם כך, נצטרך להבין את דרכו של חזקיה המלך -

ארבעה מלכים היו, ומה שתבע זה לא תבע זה. ואלו הן, דוד ואסא, יהושפט וחזקיהו. דוד אמר ארדוף אויבי ואשיגם, הסכים עמו הקב"ה. אסא אמר, אין בי כח להרוג להם, אלא אני רודף אותם ואתה עושה, הסכים עמו הקב"ה. יהושפט אמר, אין בי כוח לא להרוג ולא לרדוף, אלא אני אומר שירה ואתה עושה, הסכים עמו הקב"ה. חזקיהו אמר, ואני אין בי כוח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה, אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה, הסכים עמו הקב"ה (פתיחתא לאיכ"ר, ל).

ותמהים העולם, האמנם כך מבקשים לפני הקב"ה?! בלי תחנון ושברון לב?!

לא לי נאות תהילה

לדברינו, ההרגש נפלא.

אומר חזקיה המלך, אני קטן שבקטנים. זקני דוד המלך היה זך וטהור, לא היה חשש שמא ייחס לעצמו את ההצלחה של הניצחון על אויביו, וכל לבקש לרדוף אויביו וישיגם, ותתמלא משאלתו. גם כשהוא רודף, עדיין יידע כי ההשגחה העליונה הכתה ברבבותיו.

אבל אני, קטן שבקטנים, עשוי להרגיש כי נשמות אני עשיתי, לי יאורי ואני עשיתיני, את רבשקה וסנחריב אני הנסתי. ובכן אלוקי, זאת אבקש ממך, פעל נא למען העם הזה, כאשר המלך שוכב על מיטתו, לעולם הוא לא ירגיש שבאמת עשה כאן משהו. ומעתה, האם ניחא למאן דהוא לקבל את האמירה כי החורף האחרון היה רווח בגשמים, יען כי בשמחת תורה התעצמו והתעוררו בתפילות לרגל המצב והסכנה, ודין גרמא כי תפילת הגשם נאמרה בהתעוררות. ישמע חכם ויוסף לקח.

אותם ב' כוחות - 'אני עשיתי' מצד אחד, ו'אין בכוחי מאומה' מהצד השני - תמיד יילכו שלובי זרוע. מצד אחד תזכור שהגשמים בעתם כדי להיטיב איתך שלא יפריעו לך, כי אתה מסוגל להסיט את זמנם עד שהכהן הגדול הוצרך להתפלל עליך שתפילתך לא תשמע אפילו כעובר דרכים, ומצד שני אתה צריך להרגיש ששום דבר לא אתה עשית באמת. מפתחות של גשמים בידי ית'.

ברכת הגשמים קודמת לשאר כל הברכות, כי שם נמצא עיקר צורך האדם לפי מצבו. שם הוא יודע עד כמה איננו יודע, מצד אחד הכל בידי, ומצד שני כלום לא בידי.

זה החבל, ואלו שני קצותיו.

ותחבר!

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה
ובשבביה העומדים בין בים ובין ביבשה
המקום ירחם עליהם ויציאם מצרה
לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד
לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב

ידידנו היקר והנכבד
שלוחא דרבנן ורב פעלים לתורה ויראה
הרב אברהם בצלאל שליט"א
ליום הכנס בנו יהונתן לוי נ"י
בעול תורה ומצוות
לאילנא רברבא יגדל ויתעביד
בכרם בית ישראל

לזכות
חתן חבר מצוה
נועם בן הר"ר אלעד לוי הי"ו
ליום הכנסו בעול תורה ומצוות
לאילנא רברבא יגדל ויתעביד
בכרם בית ישראל

הרב יהודה נתן מורלי שליט"א
ליום הכנס בנו נ"י
בבריתו של אאע"ה
יזכו הוריו לגדלו לתורה למצוות
לחופה ולמעשים טובים
מתוך רוב נחת והרווחה כל הימים

לעילוי נשמת
האשה הכבודה והצנועה
יראת ה' היא תתהלל
אשת חיל עטרת בעלה
הצדקת מרת מזל בת אסתר ע"ה
אשת חכם ראובן אברהם זצ"ל
ירושלים-חיפה
יום היא צ"ו אייר
ת.נ.צ.ב.ה.
נפשה בטוב תלין וזרעה יירש ארץ
נדבת נכדה האדון הנכבד
ה"ה יוסי שם טוב הי"ו
נהריה

מישפטי התורה

מקורות

המנהג מחייב, בכל המקרים שלא סוכם אחרת עם הפועלים

כתוב במשנה בב"מ (פג.) שכאשר בעה"ב לא סיכם עם הפועל על תנאי השכר שלו ועל שאר זכויותיו כמו: נתינת אוכל לפועל או שאר הזכויות הסוציאליות שנהוגות בזמן הזה - הכל הולך כמנהג המדינה. ומבואר בגמ' שם, שחידשה המשנה, שאפילו אם בעה"ב הוסיף לפועלים החדשים לשכרם מעבר למה שמקבלים הפועלים שעובדים אצלו, למרות זאת לא יוכל לטעון אח"כ לפועלים החדשים, שאינו נותן להם את הזכויות הנוספות שמקובל באותו מקום עבודה כמו: אכילה, שתיה, לינה [אש"ל] - כי לשם כך הוספתי לכם על שכרם. משום שיטענו לו הפועלים, שכל מי ששוכר פועלים סתם ללא התניה מפורשת מראש - דעתו לשלם להם כמנהג המדינה או עכ"פ כמנהג אותו מקום עבודה, ועל דעת כן הם נשכרו לו. והסיבה שהוסיף להם בשכרם היתה - בגלל שרצה אותם במיוחד, כי שמע עליהם שהם עובדים מעולים וכו'. ומסקנת הגמ' שם - שהפועלים צודקים בטענתם, ולכן כתבה המשנה: "הכל כמנהג המדינה".

לפיכך כל זמן שלא סיכם הבעה"ב מראש עם הפועלים, שתנאי השכר שלהם וההטבות שיקבלו בנוסף לשכר יהיו שונים ממנהג המדינה - יד הפועלים הינה על העליונה. ואפילו אם בעה"ב הוסיף להם על שכרם - תוספת זו לא נועדה לבטל את זכויות הפועלים שמגיעות להם מחמת מנהג המדינה או מנהג אותו מקום עבודה. וכך גם נפסק להלכה בשו"ע (ח"מ סי' שלא, א).

בכל ויכוח שיש בין בעה"ב לפועל - המנהג מכריע

עוד כתב השו"ע (סי' של, ה) שבכל מקום שישנו ויכוח בין הפועלים לבעה"ב האם סוכם ביניהם מראש שיקבלו פחות מהמנהג - יד הפועלים על העליונה. וכל זמן שלא יביא בעה"ב ראיה לדבריו - יוצאו ממנו בעל כורחו ממון על סמך המנהג, וזאת למרות שבעה"ב מוחזק בממונו. וכך גם ציין הרע"א בהגהותיו על השו"ע (סי' שלא, א) שזוהי ההלכה המוסכמת. וההבנה של הדבר הוא, כי מנהג פירושו - כאילו עשו ביניהם חוזה חתום, ובו סעיף מפורש - שבעה"ב מתחייב לשלם לפועל כפי הנהגה, ועל דעת כן הוא שוכרו. ולכן רק אם יסכמו מראש על תנאים שונים מהמנהג - המנהג לא יחייב את בעה"ב.

תשובת התרומת הדשן שלכאורה הצדיק את בעה"ב בניגוד למנהג

והנה במקרה הדומה לשאלתינו דן בשו"ת תרומת הדשן (סי' שכג) ופסק, שיד בעה"ב על העליונה. ועיין בקצות (סי' שלא, ס"ק א), ובנתיבות בבאיורים (סי' שלב, ס"ק א) שהקשו על תה"ד מהסוגיא שהובאה לעיל ונשאו עליה בצ"ע. ולענ"ד ניתן לכאורה לבאר ולהצדיק את מסקנת תשובתו, אמנם לא מהטעם שכתב וכמו שכבר הקשו עליו הקצות, והנתיבות ונשאו בצ"ע.

הנידון של תה"ד היה, לגבי אדם ששלח שליח למקום מסוים למשך שלושה שבועות. והמנהג המקובל באותו מקום היה,

הליכות חיים

בס"ד

ב"מ פ' הפועלים

הטבות לעובדים בפרטים עליהם לא סוכם מראש

שאלה א

עובד בכיר נשלח למקום רחוק ע"י המעביד שלו למספר ימים לצרכי העבודה. והמעביד סיכם עמו מראש, שיקבל שכר בסכום שהוא גבוה יותר ממה שמקובל לשלם עבור נסיעה כזאת באותו מקום עבודה. אולם הצדדים לא סיכמו ביניהם על חשבון מי יהיו הוצאות האש"ל שיהיו לפועל באותם ימים.

לאחר שחזר הפועל משליחותו, הוא תובע מהמעביד שישלם לו גם עבור הוצאות האש"ל שהיו לו, מכיון שהוא נסע רק לצרכי העבודה, ומקובל בכל מקום עבודה, וכן מקובל הדבר אצלם, שהוצאות האש"ל הינם על חשבון המעביד.

לעומתו טוען המעביד, שתוספת השכר שנתן לו מעבר למה שמקובל לשלם, נועדה לצרכי הוצאות האש"ל, וזאת היתה דעתו מראש. ומחמת כך הוא הוסיף לו על שכרו, אע"פ שבשעתו הוא לא הסביר לפועל למה הוסיף לו על השכר המקובל. מה הדין?

שאלה ב

במפעל פלוני נהוג שהפועלים מקבלים מדי יום ארוחת צהרים במחיר מוזל על חשבון המפעל. וכן לפני חג הפסח וחג סוכות, מקבלים כל הפועלים בנוסף למשכורת הקבועה - תלושי קניה בסך אלף שקל.

פועל חדש שהתחיל זה עתה לעבוד במפעל, תובע מבעה"ב הטבות אלו הנהוגות באותו מקום, אע"פ שלא דובר עמו מראש על כך. לעומתו טוען הבעה"ב, שהוא שיפר לו מראש את תנאי ההעסקה, וכן הוסיף לו על השכר שמקובל לשלם באותו מקום לפועל שמתחיל בעבודתו. ואת הטבות אלו הוא נתן לו, כדי שלא יצטרך לתת לו את ההטבות הניתנות לשאר הפועלים, שבסך הכל ההטבות שמקבלים הפועלים האחרים - שוות פחות כסף, מההטבות שקיבל הפועל הזה. מה הדין?

תשובה

א. בנידון השאלה הראשונה - אם תוספת השכר שהבטיח בעה"ב לפועל שוה לפחות כמו הוצאות האש"ל - צודק בעה"ב, ואי אפשר לחייב אותו לשלם עוד כסף עבור האש"ל.

אולם אם אין בתוספת השכר את מלוא התמורה עבור הוצאות האש"ל - צודק הפועל, וחייב בעה"ב לשלם לו את כל הוצאות האש"ל שהיו לו, ולא רק את ההפרש שבין מה שהוסיף לו לבין התשלום המלא של הוצאות האש"ל.

ב. בנידון השאלה השנייה - הפועל צודק, ובעה"ב חייב לתת לו את ההטבות הניתנות לשאר הפועלים באותו מקום עבודה.

הכרעת התשובות בנידון דנן

לאור האמור מתבארים בס"ד התשובות לשאלות בנידון דנן. בנידון השאלה הראשונה המנהג הוא לשלם כסף עבור הוצאות האש"ל. ולכן אם טוען הבעה"ב שהוא קיים בפועל את המנהג, והכסף שהוסיף לשכרו אכן שווה לפחות כמו שנהוג לשלם עבור האש"ל - צודק הבעה"ב בטענתו שקיים את המנהג, והדמים מודיעים שטענתו נכונה כדברי תה"ד. אולם אם בעה"ב הוסיף רק מעט כסף עבור האש"ל, שאינו מכסה כלל את הוצאותיו - א"כ הדמים לא מוכיחים שקיים את המנהג. וממילא צודק הפועל בטענתו, שהתוספת כסף שהוספת, היתה בגלל סיבה אחרת כגון, שהינך רוצה דווקא אותי כשליח, בגלל הנאמנות שלי וכו', והיות ולא שילמת לי עבור האש"ל כפי המנהג, הינך מחויב לשלם לי כעת את כל הוצאות האש"ל שהיו לי, ולא מספיק לשלם לי כעת רק את ההפרש שבין מה שהוספת לי על שכרי, לבין הסכום המלא של האש"ל. מאחר ולטענתי מתברר כעת, שגם המעט שהוספת לי - לא היה עבור האש"ל אלא בגלל דברים אחרים.

ובנידון השאלה השנייה, מכיון שבעה"ב מודה שהמנהג אצלם לתת לפועלים אוכל ממש בצהרים, וכן תלושי קניה בסך אלף שקל לקראת החגים. ודברים אלו הוא הרי מודה שלא נתן לפועל החדש, וגם כעת אינו רוצה לתת לו למרות שזהו המנהג, אלא שטוען שנתן להם דבר שונה מהמנהג כלומר - כסף במקום לתת אוכל ותלושים, כדי שלא יצטרך לקיים את המנהג לתת אוכל ותלושים. וביחס לכך טוענים לו הפועלים כדברי הגמ', שתוספת הכסף היתה מסיבה אחרת בגלל רצונך בנו ובעבודתנו וכו'. ומאחר ואת המנהג לתת אוכל ותלושים לא קיים - יכולים הפועלים להוציא זאת ממנו מחמת המנהג שמהותו - כאילו ישנו סעיף מפורש בחוזה העבודה ששניהם חתומים עליו - ורק על דעת כן שכרם.

ב"מ צא.

הגדר של חיובי שמים, כשהזיק באופן של גרמא

שאלה

במקרים רבים כתוב בהלכות נזקי ממון, שהמזיק חייב על נזקו רק בדיני שמים, ופטור מלשלם בדיני אדם. כמו: מי שהזיק ע"י מעשה שנעשה בגרמא. או באופנים שונים שהובאו בגמ' בב"ק (נה"ב). ועוד. האם באותם המקרים, למרות שביה"ד לא מחייב את המזיק, רשאי הניזק לתפוס מהמזיק ממון בשווי הנזק שגרם לו? או אם מסיבות שונות הגיע ממון המזיק לידי הניזק, האם יוכל לשמור ברשותו את ממון המזיק בשווי הנזק שגרם לו?

תשובה

א. לדעת רוב רבותינו הראשונים והפוסקים - אין היתר לניזק ע"י מעשה שנעשה בגרמא, לתפוס ממון ששייך למי שהזיק אותו. איסור זה קיים אפילו אם הגיע לרשותו מאליה מסיבות שונות ממון ששייך למזיק. וכך נוהגים לכתחילה להורות בזמן הזה.

אמנם נדגיש שלמרות האמור, במקרים רבים ממליץ ביה"ד למזיק [וכך גם ראוי לכל מזיק בגרמא לנהוג לכתחילה גם ללא בקשת ביה"ד] - שראוי לו להתפשר עם הניזק מתוך הסכמה על סכום מסוים, וימחלו אחד לשני על היתרה, כדי שימחלו לו בשמים על הנזק הכספי שנגרם מחמתו לזולתו.

אולם אם הניזק לא מסכים להתפשר ותובע את כל הנזק, למרות שלא ניתן לחייב את המזיק על כך, ולמרות שהניזק אינו רשאי לתפוס את ממון המזיק, כדאי למזיק לשלם לניזק את כל נזקו, כדי

שבעה"ב מסכם מראש עם השליח מהו התשלום עבור עצם השליחות, וכן את התשלום עבור האש"ל שנצרך לו השליח בימים אלו. והנה הבעה"ב כאן לא סיכם על כך מראש עם השליח, אלא קצב לשליח שיתן לו עבור השליחות - עשרה זהובים. לפיכך מסר השליח מודעה לפני יציאתו בפני שני עדים, שהוא לא מוחל על דמי האש"ל, וכשיחזור משליחותו יתבע זאת מהמשלח - וכך אכן עשה.

אלא שהשיב לו הבעה"ב, היות ומנהג המקום לשלם עבור שליחות זו שבעה זהובים בלבד, לפיכך שלושת הזהובים שהוספתי לך על שכרך, היו עבור האש"ל. ואע"פ שלא פירטתי זאת בפניך כפי שנהוג לעשות, אולם - הדמים מודיעים שאכן כך עשיתי, ולא מגיע לך יותר כסף. וע"ש בתה"ד שהאריך לבאר למה בנידון זה כל התנאים סוברים שהדמים מודיעים - ולכן צודק המשלח, ופטור מלשלם מעבר לעשרת הזהובים.

ביאור כוונת תשובת תרומת הדשן, והיסוד שנלמד מכך

ולענ"ד גם לפי המבואר בסוגיא נכונים דברי התה"ד במסקנת תשובתו, כי חלוק בעצם מהותו נידונו, מהנידון של המשנה והגמ' בב"מ (פג.). מאחר ובנידון של התה"ד היו שני מנהגים, מנהג א - לשלם עבור העבודה שבעה זהובים, ועבור האש"ל שלושה זהובים נוספים או קרוב לכך. מנהג ב - לסכם ביניהם מראש את הפירוט של שני התשלומים לפני תחילת העבודה. לפיכך טוען בעה"ב לשליח, שאני אכן - כן - קיימתי את תורף המנהגים שישנם במקומנו. ואע"פ שלא פרטתי בפניך מראש את צורת החישוב שלי, אולם מהות המנהג הינו - לשלם לשליח עבור עבודתו, ועבור האש"ל שנצרך לו באותו הזמן - ואת זה עשיתי כפי המנהג. שהרי בעשרת הזהובים שהתחייבתי לך מראש, כללתי שבעה עבור השליחות, ועוד שלושה עבור האש"ל. והמחירים האלו תואמים למנהג המקום. ולפיכך הדמים מודיעים כאן - שקיימתי בפועל את עיקר המנהג המתייחס לגובה שכר השליח, וזאת למרות שלא פירטתי זאת מראש בפניך.

משא"כ בנידון המשנה בפ' הפועלים, שם המנהג לתת לפועלים מזון בפועל - ולא כסף עבור המזונות. וביחס למזון - גם בעה"ב מודה שלא נתן לפועלים, וגם עתה אינו רוצה לתת להם אוכל. אלא שטוען שנתן להם תוספת כסף, במקום האוכל שצריך לתת להם. הרי שגם לטענתו, הוא שילם להם בסוג אחר של תשלום ממה שהמנהג מחייבו. ועל זה אומרת המשנה, שמכיון שלא קיים את המנהג לתת לפועל אוכל - עדיין לא נפטר מחיובו. ומה שהוא טוען ששילם להם זאת בכסף, יש לפועלים טענה, שהכסף ששילם נועד למטרה אחרת לגמרי - בגלל שבעה"ב רוצה אותם, ואת יעילות עבודתם וכו'. והיות והינו טוען נגד המנהג שהוא לשלם באוכל - לכן יד הפועלים על העליונה.

מסקנת החילוק של התרומת הדשן

לאור האמור מסקנת הדברים: בנידון התה"ד המנהג היה לשלם בכסף עבור האש"ל, ובעה"ב טוען בוודאות שהוא אכן שילם את האש"ל בכסף - ולשם כך נתן לשליח את שלושת הזהובים שהוסיף על שכר עבודת השליח, והדמים מודיעים זאת, שאכן קיים בפועל את מהות המנהג. משא"כ בנידון הגמ' בב"מ, המנהג הינו לשלם תוספת של אוכל מעבר לשכרם, ובעה"ב מודה שהוא לא קיים מנהג זה, וגם כעת אינו רוצה לקיימו ולתת לפועלים החדשים אוכל. אלא שטוען ששילם לפועלים תוספת כסף במקום האוכל, וכלפי זה טוענים לו הפועלים, שמטרתו בתוספת הכסף היתה לצורך אחר לגמרי, ולא במקום נתינת האוכל כפי שהמנהג מחייבו. ומאחר והמנהג מסייע לפועלים - ידם על העליונה.

שימחלו לו בשמים על כך. ובפרט כאשר הנזק בגרמא נעשה מחמת פשיעתו, וכל שכן אם עשה זאת במזיד.

ב. המזיק ממון לחבירו ע"י מעשה שמחייבו מיתה כגון: אם הזיק לממון חבירו בשבת באופן שאותו מעשה גם מחייבו מיתה על חילול השבת. בימי חז"ל כשדנו דיני נפשות - היו ביה"ד מענישים את המזיק בעונש מיתה החמור, ופוטרים אותו מהעונש השני שהוא, לשלם לניזק על הפסד ממנו. מושג שנקרא בגמ' - קים ליה בדרכה מיניה. אע"פ שבדיני שמים נשאר עדיין חיוב על המזיק לשלם לניזק מה שהזיק לו.

הפטור מתשלום הממון קיים, גם אם בפועל לא נתנו לבסוף למזיק מסיבות שונות את עונש המיתה. כגון: שלא ראו שני עדים את מעשהו. או אם לא הותרה על כך מראש ע"י שני עדים או אם עשה את מעשהו בשגגה וכדומה.

לפיכך גם בזמן הזה אם יזיק לממון חבירו, באופן שהיה חייב על כך מיתה בימי חז"ל, למרות שלא דנים דיני נפשות, ולא מענישים את המזיק בגופו, בכל זאת פטור המזיק מלשלם לניזק על ניזוקו בדיני אדם, וחייב על כך רק בדיני שמים. אולם במקרה הזה, רשאי הניזק לתפוס ממון מהמזיק בסכום השווה למה שהזיקו.

מקורות

מהו טעם הפטור בדיני אדם?

יש לחקור במקרים שמבוארים בגמ' שפטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים. האם עדיין נשאר החיוב על המזיק לשלם לניזק את ניזוקו, אלא שהתורה וחז"ל לא נתנו לביה"ד סמכות לחייב אותו. ולפי הצד הזה - אם יתפוס הניזק מעצמו ממון ששייך למזיק בשווי הנזק - יוכל להשאירו ברשותו. כי הרי החיוב הממוני לשלם לניזק - עדיין לא פקע מהמזיק.

או שהתורה וחז"ל חידשו - שחיוב הממון פקע ממנו. מאחר ולא חל על מעשהו כשנעשה בגרמא "שם מזיק". היות ובתורה כתוב "מכה בהמה - ישלמנה". דהיינו, שהחיוב לשלם קיים - רק אם המזיק היכה בידו או בכוחו את בהמתו או כל ממון אחר ששייך לחבירו. אולם אם הזיק אפילו במזיד ע"י גרמא בלבד - אינו נחשב כלל מזיק, ולכן פטור מלשלם בדיני אדם.

הטעם לחיוב בדיני שמים לפי הצד השני בחקירה

ולפי הצד השני שבחקירה, למרות הפטור שנתבאר בדיני אדם, עדיין ישנו חיוב נוסף על המזיק בדיני שמים שמהותו - חיוב שבין אדם למקום, על שגרם במעשיו שחבירו יפסיד כסף. ולכן כתוב בירושלמי בתחילת פ' הכונס, שבשמים לא ימחלו למזיק על חטאו עד שיחזור בתשובה ראויה על חטאו. ומגדרי עשיית התשובה בנידון זה - לשלם לניזק על ההפסד הממוני שגרם לו או שיתפשו בניניהם בכל אופן שהוא.

אולם לעולם חיוב זה מוטל על גופו של המזיק בגלל שחטא בחטא שמהותו בין אדם למקום בלבד, ותשובתו אינה קשורה כלל לזכויותיו של הניזק, מאחר וכלפיו - הוא פטור מלשלם לו. ולפי הצד הזה - לא יוכל הניזק לתפוס את ממנו של המזיק - אפילו אם ממון זה הגיע אליו בהיתר. מאחר וכלפיו - המזיק אינו חייב לו מאומה, כי התורה הפקיעה את מעשיו מתורת "אדם המזיק".

הכרעת המהרש"ל, וחילוקו בין אם אדם מזיק ע"י גרמא, לבין אם המזיק פטור מסיבות צדדיות

והנה המהרש"ל בים של שלמה (פ' הכונס סי' 1) קבע לנו כלל שלמד מדברי רש"י בב"מ (צא. ד"ה רבא אמר וכו'). שכאשר אדם פטור בדיני

אדם וחייב בדיני שמים בגלל מעשה מזיק שנעשה ע"י גרמא, או באופנים שמבוארים בב"ק (נה. נב) כמו: הנותן סם המוות לפני בהמת חבירו או היודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו וכו'. במקרים אלו - הפטור שלו בדיני אדם הינו מוחלט, כי התורה וחז"ל לא קוראים למעשהו מעשה של "אדם המזיק", ולכן לא חייבו אותו לשלם ממון לניזק. וממילא אין הפטור מלשלם נובע בגלל שחסר סמכות לביה"ד לדנו, אלא בגלל שאינו בתורת - אדם המזיק. לפיכך במקרים אלו - לא יכול הניזק לתפוס את ממון המזיק כדי לפרוע ממנו את ניזוקו, אפילו אם ממון המזיק הגיע אליו בהיתר - כי הגורם לנזק - לא נקרא אדם המזיק.

אמנם מסיבות שבין אדם למקום, מחשיבים אותו בשמים כחוטא אם הזיק בגרמא במזיד או עכ"פ בפשיעה לממון הזולת. מאחר ומחמתו חבירו הפסיד כסף, ובשמים לא מסכימים למחול לו על חטאו - עד שיתפייס עם הניזק וישלם לו את הפסדו או שיגיעו ביניהם לפשרה מוסכמת.

והיינו שהמהרש"ל הכריע כצד השני של החקירה דלעיל. אולם במקרים שהחיוב הממוני שחל על המזיק לשלם לניזק עדיין קיים, ומעשהו נחשב כאדם המזיק, אלא שישנו חסרון במקרה מסוים בסמכות ביה"ד לדנו. או שישנה הלכה צדדית שנלמדה מהפסוק "כדי רשתו" שאי אפשר לתת לחוטא הרשע שני עונשים אחד בגופו ואחד בממונו, על אותו מעשה חטא שעשה, ולכן נותנים לו את העונש החמור מביניהם שזה מיתה. במקרים אלו - מועילה תפיסת הניזק את ממון המזיק, מאחר וחייבו של המזיק כלפיו - מעולם לא פקע ממנו, ורק ישנו חסרון צדדי שגרם, שחיוב זה לא יתבצע בפועל ע"י ביה"ד. ומדין עבד איננו דינא לנפשיה [שמבואר בשו"ע (ח"מ סי' ד), והתבאר גידרו בהרחבה בנתיבות שם בביאורים (ס"ק ג)] - יכול הניזק לתפוס את ממון המזיק בשווי הנזק שגרם לו.

המסקנה כיצד להורות הלכה ולמעשה כשהזיק ע"י

מעשה בגרמא

והנה רוב רבותינו הראשונים והפוסקים שהובאו במפרשי השו"ע (ח"מ סי' כח, א) הסכימו לדינא עם המהרש"ל. כמבואר שם: בש"ך (ס"ק ב, ובש"ך ח"מ סי' עה, ס"ק כו), בשו"ת הריב"ש (סי' שצב, שכתב שם שזוהי גם דעת הרמב"ם). בתומים (שם ס"ק ד), בקצות (שם ס"ק א), בנתיבות (שם ס"ק ב), בהגהות רע"א על השו"ע שם, ובפתחי תשובה שם (ס"ק ו).

אמנם יעויין בהגהות רע"א על השו"ע (ח"מ סי' עה, ט), פ"ת שם (ס"ק ח), והגהות אמרי ברוך שם, שציינו לשיטה אחת בשטמ"ק שסוברת, שגם בגרמא מועילה תפיסה. וכנראה שהחולקים סוברים כצד הראשון של החקירה דלעיל. עכ"פ דעת רוב הראשונים, והפוסקים האחרונים - מסכימים לדעת המהרש"ל. והנה הגרע"א בגליון על השו"ע (ח"מ סי' כח, על הש"ך ס"ק ב) נשאר בספק, האם יכול הניזק שתפוס ממון המזיק בגרמא לומר קים ליה כדעת המיעוט שחולקים על המהרש"ל ודעמיה.

לאור האמור, ההוראה שאומרים לניזק היא - שלא יתפוס את ממון המזיק. ואפילו באופנים שממון זה הגיע אליו בהיתר - יחזירו למזיק. אולם אם הניזק מתעקש להשאיר ברשותו את ממון המזיק שהגיע אליו - כמדומה לי שאין בסמכות ביה"ד בזמן הזה לחייבו להוציא מרשותו, בניגוד לאותן הדעות שאפילו שהינן מועטות שחולקות על הכרעת המהרש"ל. ובפרט שגם הגרע"א הסתפק בדין זה האם ניתן להוציא מהניזק את הממון שתפס. ואם כן לא שייך להכריע בודאות ולכוף את הניזק כנגד ספיקו של הגרע"א.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 408
אייר תשפ"ד

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מיד באותו יום שעשו את הגדר קיבלנו הודעות מאברכים שהבחינו שהדבר פוסל את העירוב, ועוד פגשנו אחרים שאמרו שלא הודיעו כי היו בטוחים שכבר הודיעו למוקד. ושמתנו לגלות את העירות של הציבור לכשרות העירוב.

להעמיד לחי צמוד לגדר כשהיא נכפפת מעליו

בתיקון דבר כזה, הפתרון הכי פשוט הוא להצמיד לחי על הגדר, במקום שבו עובר החוט מעליו, וע"ז נחשב שהצו"פ מסתיימת בחוץ לפני הגדר, [ומהלחי והלאה מסתמכים על הגדר שסוגרת עד מקום העמוד, או עד הצוה"פ שאחריו]. אבל כאן היתה בעיה לתקן בצורה כזו, כיון שהגדר בקטע הזה עקומה מעט לחוץ, ואם נצמיד את הלחי לחלק התחתון של הגדר, הרי החלק העליון של הגדר יהיה נוטה מעל הלחי, ומפסיק בין הלחי לחוט, כעין מש"כ המשנ"ב (שם ס"ק ק"ב) בשם הט"ז, שאם גג מפסיק בין הלחי לחוט, אין עושים צוה"פ באופן זה ואין להכשיר.

אמנם יש להסתפק האם גדר נוטה היא כמו גג המפסיק, כיון שלגג יש חשיבות של תקרה, שמגביל את מה שתחתיו, ובזה כתב הט"ז שהוא מונע את התחברות הלחי לחוט שמעל הגג, אבל אם יש באויר דבר קטן שאינו כמו תקרה וגג, יתכן שאינו חשוב להפסיק בין הלחי לחוט. [ויש אומרים שדין זה תלוי בהגדרת הפסול של גג המפסיק, האם הוא משום שהלחי צריך דין גוד אסיק, וכשיש גג אינו יכול לעלות למעלה, ולפ"ז כל דבר מפסיק או שהלחי רק מתיחס לחוט, וכשיש גג הטעם שנפסל משום שאינו יכול להתיחס אלא לגג שמעליו ולא לחוט שמעל הגג, ולפ"ז צריך גג חשוב להפסיק]. וכבר הבאנו לעיל [גליון 4 ועוד מקומות] שנחלקו גדולי ההוראה לגבי ככל חשמל שהיה מכוון בדיוק בין הלחי לחוט, ומרן הגר"ש אלישיב זצ"ל אסר, אך מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל היתיר כי רק דבר רחב אולי בשיעור טפח חשוב להפסיק, ויש לעיין בעניינינו שהגדר נוטה פחות מטפח, האם אינה פוסלת את הלחי, או שמא בסה"כ הגדר היא דבר גדול וחשוב, וגם נטיה קטנה חשובה להפסיק. ולמעשה משתדלים להיזהר בזה, והוא דבר מצוי קצת, וצ"ע מהו עיקר הדין בענין זה.

על מנת לתקן בצורה מהודרת, אפשר להעמיד לחי רחוק מהגדר, כגון להכניס מאחורי קרשים שירחיקו אותו בשיעור שעובר את הנטיה של הגדר, [אם יודעים שהיא לא תמשיך להתעקם]. במקרה זה עשינו תיקון יותר רציני, מחמת שלא ידענו כמה הגדר תחזיק מעמד, הבאנו ביום שישי עמוד עירוב, וחיברנו אותו בקצה הגדר מחוץ להיקף השטח, עם חוט לעמוד שממולו, והוספנו לפניו לחי חדש, ובס"ד העירוב הוכשר בצורה טובה ומהודרת.

דין קרפף ביער פונבין' שהוקף למנוע מילדים להיכנס לתוכו

היו אברכים שטענו בעיה אחרת בהיקף החדש של היער, שע"ז נעשה קרפף יותר מבית סאתיים שאינו מוקף לדירה, כי עד עכשיו היו עוברים בו ומשתמשים בו להתעסקות והנאה, ולכן לא היה קרפף, משא"כ עכשיו שסגרו אותו על מנת שלא יכנסו לתוכו, הרי זה מייעד אותו למצב שלא

ההכנות ל"ג בעומר משפיעות על כשרות העירוב

כמידי שנה הימים של ערב ל"ג בעומר דורשים גם מהאחראים על העירובים להתמודד עם שינויים שחלים בשטח. בשנה זו של"ג בעומר חל במוצאי שבת, היו כמה שאלות שהגיעו למוקד העירוב מהאחראים במקומות שונים, לדעת האם הם צריכים לתקן את העירוב, או לחילופין לפרק את המדורה שעשו הילדים.

שאלה אחת היתה על מקום שהעמידו מדורה תחת החוט, והאחראי שם לב שערימת הקרשים הגדולה יוצרת מחיצה תחת החוט, וההוראה בעירובים השכונתיים שזה פוסל את צוה"פ, [ע"פ דברי החזו"א בסי' ע' ס"ק י"ח]. אמנם הורו הרבנים שמחיצה עראית אינה פוסלת את צורת הפתח, [והמקור לכך ע"פ דברי החזו"א בסי' ע' ס"ק י"ג], וא"כ כיון שהמדורה עומדת רק ליומיים בלבד, הרי זה עראי ואינו פוסל. אבל טען האחראי שאין בזה הגדרה של עראי, כיון שהמדורה הונחה כאן על דעת שלא יסלקו אותה, אלא שהיא תהיה כאן עד שתתכלה, א"כ ההנחה היא קבע, וא"כ זה פוסל את הצוה"פ. אבל בענין זה הורה הגר"מ לובין שליט"א שהמדורה נחשבת עראי, כי לא מעשה הסילוק של המחיצה עושה אותה עראי, אלא זה שאינה מתקיימת לזמן ממושך. ולכן גם צורה של כילוי ע"י שריפה, עושה את המדורה לדבר עראי.

מחסומים שהעמידו תחת צורת הפתח של העירוב

שאלה נוספת מעירוב אחר, שאחת החסידיות העמידה מחסומים על אורך הרחוב, וקשרה אותם היטב, על מנת שישמשו את הקהל בהדלקה במוצ"ש, והמחסומים עשו מחיצה שמחלקת באמצע צוה"פ. היו מקומות שהמחסומים הקיפו שטח מהרחוב בהיקף מושלם, ואז המקום שבאמצע נחשב רשות היחיד גמורה, וזה יותר חמור מחמת שיש רשות נפרדת באמצע הצוה"פ. ומ"מ גם בזה מקילים ע"פ דברי החזו"א הנ"ל, שכיון שהמחסומים הועמדו ליום אחד, הם עראיים ואינם פוסלים. [ויש מחמירים כשהמחסומים יוצרים רשות גמורה כנ"ל, בצירוף סברה נוספת שאינם מיטלטלים בצורה של רשות כמו מכונית המיטלטלת, אלא באים חלק חלק ובונים מהם רשות כאן, לכן זה יותר משתייך לקרקע ויש לזה חשיבות לחלק את הפתח גם כשהוא זמני].

הקיפו שטח למנוע מדורות והעמידו העירוב הוקף בתוכו

בעירוב אחר במרכז בני ברק, הכלל את השטח שנקרא "יער פונבין" ונמצא תחת פיקוח של מוקד העירוב, היה דבר אחר שהפריע לעירוב, בעקבות דרישת העיריה להקיף ולסגור את השטח, כדי למנוע את עשיית המדורות הגדולות הנעשות מידי שנה במסורת של עשרות שנים, יצא שזה פסל את הצוה"פ של העירוב, כי צד אחד שהיה מחובר לקיר של ישיבת פונבין הוקף בגדר ונמצא בתוך רשות אחרת. דין זה שונה מהדינים הקודמים בשני דברים. א. המקרים הקודמים [שיש הפרעה רק באמצע הפתח] מבוססים בעיקר על דברי החזו"א ופוסקי זמנינו, לעומת זאת המקרה הזה [שהעמוד עצמו נמצא בתוך רשות נפרדת] נזכר מפורש במשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) ופסק שהוא פסול מעיקר הדין, ועירוב כזה "לא עשה כלום". לעומת ב. במקרים הקודמים הגדר היתה עראית ומחסומים המיטלטלים, משא"כ במקרה הזה עשו גדר איסכורית לבנה [כמו של אתרי בניה], והיא דבר קבוע שיש בו כדי לפסול את העירוב.

מחלקת שירותי עירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

כינוס הפתיחה ללימוד ההוראה בהלכות עירובין למעשה
והכשרת 'מורי הוראה בעירובין'

מרובה על הפרוץ, [כאשר אם נמשיך את הגדר בקו ישר של הגדר היא תפגוש בעמוד של העירוב]. אבל במשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) נקט כדעת כמה אחרונים שאם הפירצה סמוכה לעמוד של צוה"פ אין להחזיר בעומד מרובה. ואמנם החזו"א מתיר כאשר הפירצה רק בצד אחד, אך כיון שהמשנ"ב אוסר [מלבד בשעת הדחק], לכן צריך לתקן פירצה זו.

לאור זאת אמרנו לאחראי שיוסיף על הגדר הזו עוד חתיכת גדר שתגביה אותה לגובה מטר לכל האורך, כדי שהעמוד יוכל לשמש את העירוב השכונתי המיועד להיות ברמת כשרות טובה.

עבודות שיפוץ העירוב וההלפת עמודים עקומים בעיר בצפון
בשכונת האחרונים התבצעו עבודות ע"י צוות העובדים גם בעירוב עירוני באחת מערי הצפון, לאחר שהמועצה קיבלה את ההצעה לשפר את רמת העירוב, והיו צריכים לחדש שם כמה עשרות עמודים ברחבי העיר, חלקם מחמת פירצות שההיתר שלהם דחוק, וחלקם להחליף קרשים שהעמידו בצורה זמנית כאשר היה קלקול כלשהו במחיצות.

וכן היו מקומות שהיה קטע של תל המתלקט שהיה חשש בכשרותו לאורך זמן, ועדיף לעשות צורות הפתח שהיו מפוקחים כראוי, מלסמוך על תל שלא בודקים אותו כלל ואם הוא ישתנה ויפסל לא ישימו לב.

היו מקומות שהיו עמודים שהתעקמו במשך השנים, ובדבר זה מקפידים בעירובים שכונתיים, אבל בעירובים עירוניים הדבר מצוי כל כך שאין מנוס מהדבר הזה, ובכל זאת בעירובים העירוניים המתוחזקים כן משקיעים בכך שהעמודים יהיו ישרים לפחות במראה, ולא יהיו נראים עקומים. ומסתמכים על סברה שצריך שייראה צורה של פתח. ע"פ הנחיות אלו היו מקומות שהעמודים היו עקומים, והעמדנו במקומם עמוד חדש. ויש מקומות שניתן ליישר את העמוד ולהוסיף בטון מסביבו, אם מצליחים לפנות מתחתיו ולייצבו.

עמוד עקום שגוראה ישר, וישר שגוראה עקום
יש לציין דבר מעניין, שנוגע למי שבדק עירוב אם העמודים ישרים. יש לפעמים דבר שנקרא טעות אופטית, שעמוד ישר נראה עקום, או עמוד עקום נראה ישר. באחד מהמקומות שעשינו עמוד חדש ישר עם מדידה בפלס, הסתכלנו עליו אחר כך מרחוק, והיה נראה שהעמוד הישן יותר ישר מהעמוד החדש. דבר זה מצוי בגלל דברים שנמצאים ברקע, לדוגמה אם יש עץ שהגזע שלו קצת נוטה, וטבע האדם לראות את העץ כדבר ישר וממילא העמוד שנמצא לפניו נראה עקום, למרות שבאמת הוא ישר. וכן להיפך, עם הרבה סיבות דומות לכן מה שיש לנו ללמוד מכך, שאמנם במראה עין אפשר להבחין בהרבה דברים בלי בדיקה, אפשר להבחין אם העמוד עקום מאוד, או מעט, אבל לפחות כשפוסקים את דינו, או מעירים לאחראי וכדומה, צריך לחשוב גם על אפשרות זו, ולבדוק בכלי המדידה המתאים לכך.

גדר נמוכה שהוסמת צמוד לעמוד או הלאה
באחד מהמקומות שעשינו עמוד חדש קרוב לקיר שבצידי המדרכה, היתה בעיה שהקיר לא התחבר לחמות המפעלים שממשיכה שני מטרים מאחוריו. לצורך כך היינו צריכים לעשות עוד צורת הפתח קטנה, ובהעמדת העמוד נתקלנו בגדר נמוכה שסמוכה למקום העמוד. והנה מקרה זה שונה מהמקרים הקודמים, כי במקום של הצוה"פ אין בה שיעור מחיצה. ומ"מ כיון שהיא צמודה לעמוד התעוררה שאלה שאין מקום רוחב ד' פנוי לפני העמוד.

אבל במקרה זה לא היתה בעיה, והתקינו את העמוד סמוך לגדר. א. במקרה זה שטח העירוב הוא במדרכה, וכלפי המדרכה העמוד נמצא על שטח פנוי, וגם מתחיל מהקרקע. ב. גם באופן שהגדר היא לפני העמוד, הבעיה היא רק כשאין בעמוד או בלחי גובה י' טפחים בחלק הפנוי מעל הדבר הבולט לפניו, משום שהדבר הבולט כגון הקיר הנמוך במקרה זה, יכול להחשב שכביכול מגביה את הקרקע, ואז העמוד אינו גודר וסותם מקצת מהרשות שלפניו בגובה י'. אבל כאן שהעמוד גבוה יותר מ" מעל הקיר הנמוך, [ואין לחי], והוא גם מתחיל מהקרקע שלמטה, בצורה כזו אין בעיה בגדר שנמצאת בתוך הפתח או סמוך לעמוד, כל שאין בה גובה י' טפחים.

הגדר הסמוכה לעמוד התכנסתה בהול בהמשך הבדיקה הגענו למקום שכבר עשו בעבר עירוב עיוני, וחיברו עמוד לגדר ארוכה שממשיכה את גבול העירוב מרחוק היה נראה שאפשר להסתמך על כך לעשיית העירוב השכונתי, אך כשהתקרבנו שמנו לב שבגדר הסמוכה לעמוד אין גובה י' טפחים ואינה כשרה. התברר שבמשך השנים הצטבר חול סמוך לגדר, וכעת יש כמה מטרים שאינה בשיעור מחיצה, והקטע הזה נחשב פרוץ בלי גדר. אמנם במקרה כזה שהפירצה פחות מ" אמות, אפשר לומר דין עומד

ישתמשו בו, וכמו שהזכרנו גדולי ההוראה לגבי אתר בניה שבתחילת החפירות נידון כקרפף. ואמנם כעת אין בעיה שהיער יחשב קרפף, כי הרי הוא מוקף בגדר שלא נותנים להיכנס לתוכו, א"כ הוא באמת יהיה אסור, אבל שאר השכונה אינה נאסרת אבל כיון שהילדים מנסים כל היום לפרוץ את הגדרות, ומידי פעם מצליחים ונכנסים, א"כ יש לחשוש שבשבת יהיה שם פירצה בגדר [בצורה שאין עומד מרובה, כגון בגדר מעוקמת שנחשב פירצה בקרן זווית], ואז העירוב פרוץ למקום האסור.

אבל התשובה היתה חד משמעית, שאין במקום הזה דין קרפף כלל, והסיבה היא דוקא בגלל שהילדים פורצים ונכנסים, א"כ בפועל המקום משמש אותם. ואע"פ שהבעלים אינו רוצה שיכנסו, ובשביל זה העמיד גדר, והרי גם בשדה של זרעים הסיבה שנחשב אינו משמש לדוירים הוא בגלל שהבעלים לא מסכים שידרכו על הזרעים. מ"מ יש הבדל, שבזרעים באמת נמנעים מלעבור, משא"כ כאן לא נמנעים אלא הילדים נכנסים ומשחקים. ולמעשה בשבת כבר השער היה פתוח, ובמוצאי שבת כבר קיימו בתוכו את מדורות ל"ג בעומר כמידי שנה, לכן אין שאלה של דין קרפף, ומ"מ לגבי הצוה"פ שהוקפה בתוכו, היה צורך לתקן כ"ל, כיון שמלבד הפרצות שעשו רוב הגדרות קבועות ולא זמניות.

פתיחת השיעורים ברחבי הארץ, ההרשמה פתוחה
בשבוע זה התחלנו בס"ד בפתיחת שיעורי העירובין ברחבי הארץ. השיעורים הראשונים התחילו בירושלים בשתי קבוצות, האחת בשכונת סנהדריה, והשניה בסמוך לשיבת מיר. בקבוצה זו יש חידוש משאר הקבוצות, שהיא מיועדת לאברכים ת"ח שלמדו היטב את הנושאים, וחלקם כבר למדו את סידרת השיעורים, ובסידרה זו ירחיבו א"ה את הנושאים בשאלות הלכתיות מורכבות יותר.

במקביל נערכים בפתיחת השיעורים בשאר הערים, ועדיין ניתן להצטרף ולרכוש את הידע הנפלא בהלכות עירובין, בצורה קלה ומענינת, מלווה בתמונות מהשטח הממחישות את המקרים וההלכות באופן ברור, עם הכרעות גדולי ההוראה בדורות אל.

להרשמה כעת - 055-678-3323

צינור מים גדול שהחוט עובר על הבליטה היוצאת ממנו
בימים אלו נסענו לבדוק את אחד מהעירובים השכונתיים בעיר בית שמש, על מנת לסייע לאחראים המסורים בעצה ופתרונות לצורך הרחבת העירוב. בחד מהמקומות שכבר היה בעירוב, היתה צורת הפתח שעוברת על צינורות מים גדולים, והיה נראה שהחוט עובר על צינור זקוף שגבהו י' טפחים ורחבו ד' על ד' טפחים [ברביע מתוך העיגול]. וא"כ יש לצינור דין רשות היחיד [על גביו], ואם הוא תחת החוט הרי זה מחיצה ורשות באמצע הפתח.

במקרה כזה התיקון אינו פשוט, כיון שאי אפשר להעמיד לחיים על הצינור, כי תאגיד המים יסלק אותם מידי פעם. ובהכרח צריך לעשות עמוד חדש שיהיה בזוית אחרת למעשה מדרגו בדקדוק עם מכשיר המדידה היכן עובר החוט, ויצא שאינו עובר על הצינור אלא סנטימטרים בודדים בצינור, ואין שום בעיה. אך עדיין טען האחראי, כיון שבצינור יש למעלה פלטה עגולה שכוללת החוצה עוד כעשרה ס"מ, וגם למקום שעליה יש דין רשות היחיד, א"כ אם החוט עובר על הפלטה זה ג"כ כמו שיש רשות מתחת הפתח, כי אומרים גוד אחית וגוד אסיק.

והנה יש להאריך בסוגיא זו, האם אומרים גוד אחית וגוד אסיק, כיון שזו רק דעת רבי יוסי שחולק על דין מחיצה תלויה, משא"כ לדין שמחיצה תלויה לא שמה מחיצה (עי' סי' שס"ג ס"ו), לא אמרין גוד אחית לעשות מחיצה, ועי' בחזו"א (סי' ס"ח ס"ק") שיש אופנים שעל גביו נעשה רה"י. ומ"מ תחתיו לא נעשה רה"י, וא"כ זו רה"י באויר ולא על הקרקע, וי"א שדבר כזה אינו פוסל כלל. ותן לחכם ויחכם עוד, ואכמ"ל.

הגדר הסמוכה לעמוד התכנסתה בהול
בהמשך הבדיקה הגענו למקום שכבר עשו בעבר עירוב עיוני, וחיברו עמוד לגדר ארוכה שממשיכה את גבול העירוב מרחוק היה נראה שאפשר להסתמך על כך לעשיית העירוב השכונתי, אך כשהתקרבנו שמנו לב שבגדר הסמוכה לעמוד אין גובה י' טפחים ואינה כשרה. התברר שבמשך השנים הצטבר חול סמוך לגדר, וכעת יש כמה מטרים שאינה בשיעור מחיצה, והקטע הזה נחשב פרוץ בלי גדר. אמנם במקרה כזה שהפירצה פחות מ" אמות, אפשר לומר דין עומד

פלטה עגולה שכוללת החוצה עוד כעשרה ס"מ, וגם למקום שעליה יש דין רשות היחיד, א"כ אם החוט עובר על הפלטה זה ג"כ כמו שיש רשות מתחת הפתח, כי אומרים גוד אחית וגוד אסיק.

והנה יש להאריך בסוגיא זו, האם אומרים גוד אחית וגוד אסיק, כיון שזו רק דעת רבי יוסי שחולק על דין מחיצה תלויה, משא"כ לדין שמחיצה תלויה לא שמה מחיצה (עי' סי' שס"ג ס"ו), לא אמרין גוד אחית לעשות מחיצה, ועי' בחזו"א (סי' ס"ח ס"ק") שיש אופנים שעל גביו נעשה רה"י. ומ"מ תחתיו לא נעשה רה"י, וא"כ זו רה"י באויר ולא על הקרקע, וי"א שדבר כזה אינו פוסל כלל. ותן לחכם ויחכם עוד, ואכמ"ל.

וכעת יש כמה מטרים שאינה בשיעור מחיצה, והקטע הזה נחשב פרוץ בלי גדר. אמנם במקרה כזה שהפירצה פחות מ" אמות, אפשר לומר דין עומד

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת בחקותי תשפ"ד

מחזיקים חזק - לא הולכים לאיבוד

תוכן

א' - אויבים שהם ידידים / א

ב' - ידידים שהם אויבים / ג

ג' - מתחברים לאומתנו הקדושה / ה

ההרגעה של רב פפא. "וְאֶבְדְּתֶם בְּגוֹיִם" יכול להתפרש "כאבדה המתבקשת" - הקב"ה יקבץ את כל אלו שאבדו בגוים.

"אלא מסיפא דקרא" - הגמרא מסבירה שרב חשש מהמילים האחרונות בפסוק: "וְאֶבְדְּתֶם בְּגוֹיִם וְאָכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אֲבוֹיְכֶם". מזה רב פחד. אדם שאיבד תפוח, והתפוח נמצא על ידי איש זר ונאכל, הרי ששוב אין תקוה להשיבו למקומו הראשון. וזה מה שמזהיר אותנו הפסוק - שארץ אויבינו תאכל אותנו, וזה כבר סיפור אחר. כאן כבר אבדה כל תקוה.

גרעינים חלקלקים

אלא שאז מגיע מר זוטרא - שחי דור אחד מאוחר יותר - וחיפש מרגוע אף מפני מילים אלו. "מתקיף לה מר זוטרא, דלמא כאכילת קישואין ודילועין" - אולי "אכילה" זו שעליה מדבר הפסוק, היא כמו אכילת מלונים.

אכן, לאחר שהאבטיח נאכל, הוא כלה ואבד מן העולם, אבל הגרעינים שלו אינם הולכים לאיבוד, ומגרעינים אלו עתידים לצמוח דורות חדשים של אבטיחים.

מי שינסה ללעוס גרעיני אבטיח, יגלה שמדובר במשימה בלתי פשוטה בעליל. כשמנסים ללעוס אותם, הלחץ של הלשון, הלחיים והשיניים, גורם להם להישמט מהפה לכל עבר. וזה לא במקרה - הקב"ה ברא את הגרעינים בצורה כזו, על מנת שיוכלו 'לברוח' ולהצמיח אבטיחים חדשים. הגרעינים מצופים בשכבה לחה וחלקלקה; לא הלחות של פרי האבטיח היא זו שגורמת להם להיות חלקלקים, אלא זהו ציפוי מיוחד שברא הקב"ה עבור מטרה זו - כדי שהגרעינים יצליחו לחמוק מהאדם. אם תאכל את האבטיח בשדה, הגרעינים

א' - אויבים שהם ידידים

הפסוק המפחיד

"אמר רב מסתפינא מהאי קרא" (מכות כד, א). ישנו פסוק בפרשת השבוע שרב, מגדולי מנהיגי האומה היהודית בכל הדורות, פחד ממנו ביותר.

הן אמנם, פרשת בחקותי מלאה עד אפס מקום בפסוקים מאיימים המזהירים את עם ישראל מפני הצרות הרבות והרעות והעונשים האיומים שעתידים לבוא עליהם אם יעברו על מצוות התורה. עם זאת, לא מכלל פסוקי התוכחה הביע רב את פחדו. אמנם אין ספק שהוא אכן פחד מהם כפי שהתכוונה התורה שנפחד מהם, אולם אף על פי כן, רב התייחס דוקא לשתי המילים הללו - "וְאֶבְדְּתֶם בְּגוֹיִם", ואמר שמהם הוא מפחד. "מבין כל העונשים והקללות הכתובים בתורה, הקללה הזו - 'וְאֶבְדְּתֶם בְּגוֹיִם' - שעם ישראל עלול להיאבד בין הגוים, מפחידה אותי יותר מכל". רב נרעד לשמע המילים הללו.

אבדות ומציאות

עברו מספר דורות מאז ימי רב, היו מחכמי ישראל אשר בקשו להמעיט בחריפותה של קללה זו. "אמר רב פפא, דלמא כאבדה המתבקשת" - שמא פירושה של המילה "וְאֶבְדְּתֶם" היא כמו חפץ אבוד שבעליו מחפשים אחריו. כך מרגיע אותנו רב פפא: "כאבדה המתבקשת" - הקב"ה יקבץ את כל אלו שאבדו בין הגוים, וישיב אותם כבשנים קדמוניות. הלא כולם שייכים אליו, הם "אבדה" שלו! בכך ביקש רב פפא להקהות את חריפותו של פסוק זה.

ומה אומרת על כך הגמרא? אין הכי נמי. אכן, מצד מילים אלו לכשעצמן, יתכן והיינו מקבלים את דברי

אולם עם כל התקוה, עלינו גם לרעוד יחד עם רב, שאמר "מסתפינא מהאי קרא" - אני מפחד מפסוק זה. רב, ראש חכמי ישראל, בוודאי ידע גם הוא לפרש את הפסוק כפי שעשו זאת רב פפא ור זוטרא, ובכל זאת אמר שהוא מפחד. פירושו של דבר הוא שהוא לא קיבל את הפירושים הללו כמילה אחרונה בנושא. נמצינו למדים שחרף דברי הניחומים של רב פפא ור זוטרא, שני ענקי הרוח, עדיין יש מקום לפחד שמא נלך לאיבוד בין הגויים ונאכל על ידם.

מדינות ידידותיות

לפני שנמשיך, עלינו לעמוד על פירושו הנכון של הפסוק "וְאָכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אֲיִיכָם". אני עומד לומר כעת דבר שעשוי להפתיע אתכם: הנוצרים של ימי הביניים לא באמת היו אויבנו. יהודי שחי באירופה הנוצרית, היה בין ידידים. מדוע אני אומר כך? כי באירופה היה מקובל להאמין בתנ"ך.

בימי הביניים, אם יהודי הואשם בפני בית המשפט המקומי בכך שעבר על חוקי הדת היהודית, השופט הנוצרי היה מעניש אותו! יהודים חויבו להקשיב לקול הרבנים - כך על פי דרישת הנוצרים; ככה זה היה. אלא אם כן רצית להצטרף לדת שלהם; או אז הם קיבלו אותך בזרועות פתוחות. אבל כל עוד אתה יהודי, חייבו אותך להיות יהודי. יהודי שלא הקפיד על שמירת המצוות נחשב למתפקר, והיה נענש בחומרה על ידי הגויים.

באירופה הנוצרית לא היה מושג של לא להאמין בתנ"ך. כמובן שהם הוסיפו לתנ"ך את פירושיהם השטותיים וביאוריהם המטופשים, אולם העובדה היא שאם מישהו היה מעז להצהיר שהוא אינו מאמין בתנ"ך, הוא היה מוצא את מותו על המוקד.

מדינות אויב

באירופה הנוצרית היית חייב להאמין שהעולם נוצר בששה ימים. לא היתה לך אפשרות להיות רב מודרני שטוען שהכוונה ל"ששה תקופות", "ששה עידנים גיאולוגיים" - לא ולא! שם לא ניתן היה למצוא טיעונים כמו אלו שנדפסו בכתב עת של גוף יהודי מסוים, שכביכול התורה יכולה לקבל את התיאוריה שאדם הראשון והקופים הגיעו מאותו המקור, מ"אצות עתיקות", מ"מרק קדמון". באירופה הנוצרית לא היה צורך להילחם במאמיני האבולוציה, שכן תיאוריות אויליות כאלו לא התקבלו כלל וכלל.

ומה בנוגע למעשי פריצות? אתם חושבים שאפשרו זאת? בשום פנים ואופן לא! בימים הטובים ההם - לא רק בימי הביניים אלא גם בראשית ימיה של אמריקה, העונש על גילוי עריות היה מוות. הם החזיקו בערכי

יתעופפו לכל עבר, ינחתו על האדמה הרכה, ויתחילו להצמיח אבטיחים חדשים.

הביקור בחווה

ראיתי את התופעה הזו כשביקרתי פעם בחווה שבה עמדו בקתות, שבעבר שימשו את העבדים השחורים. ראיתי שעל יד המדרגות המובילות אל הבקתות צמחו אבטיחים.

הדבר היה תמוה בעיני. "מה הסיפור פה?" שאלתי את בעל החווה. "מה פתאום החלטת לשתול אבטיחים בדיוק כאן, ממש על יד המדרגות?"

"לא אני שתלתי אותם", ענה האיש. "בעבר, העבדים השחורים היו יושבים כאן על המדרגות מדי לילה. הם היו מנגנים ב'בנג'ו' תוך כדי אכילת אבטיח, ואת הגרעינים הם היו יורקים לצידי המדרגות. צמחי האבטיח הללו שאתה רואה, צמחו מאותם הגרעינים".

בכך מר זוטרא מניח את דעתנו. יש תקוה. אף אם ארץ האויבים תאכל אותנו כמו מלונים, הרי שאנחנו נצמח מחדש כמו גרעיני המלון. וכך, בדומה לדבריו של רב פפא, מר זוטרא מצא דרך לפתור את הנבואה הזו בצורה טובה יותר: "וְאָבְדָתֶם" אינו מורה על אבידת עולמים, ו"וְאָכְלָה" גם כן אין פירושו אכילה שאין אחריה שום תקוה. יום אחד, עם ישראל ימצא וישוב למעמדו ולמקומו הראשון.

פירושים חיוביים

והנה, אנחנו שמחים לקבל הן את פירושו של רב פפא והן את זה של מר זוטרא. כאמוראים, רשאים היו לפרש את הפסוק באופן אחר משרב הבין אותו. ולמען האמת, הקב"ה מעדיף שנפרש את דבריו באופן שמיטיב עם עם ישראל; זהו יסוד מוסד, שהקב"ה אוהב את דבריהם של חכמי ישראל הנאמרים בזכותם ולטובתם של עם ישראל, ובמידה מסוימת הוא אף פועל על פיהם. הוא מסכים על ידם וכביכול אומר: "כן, זה הפשט בדבריי!"

אז אם רב פפא, שלדבריו בהחלט היתה השפעה רבה במרום, וכך גם מר זוטרא - אם שני ענקי עולם אלו פירשו את הפסוקים באופן מסוים, אין ספק שהקב"ה מסכים ל דעתם, ובוודאי שזה יועיל.

אולם עלינו לדעת שאין דבריהם מספקים לנו ערובה מוחלטת. הבנת העניין הוא שדבריהם מוסיפים משקל כדי להעלות את כף הזכות, כי כאשר אדם במדריגה הנכונה מפרש את הפסוק באופן חיובי, אזי זכותו עשויה להכריע את הכף ולהביא לכך שכדבריו כן יהיה. ולכן כולנו אסירי תודה לרב פפא ולמר זוטרא, שדבריהם נחרטו בש"ס, וממילא אנחנו יכולים לקוות שדבריהם ישאו משקל רב.

שמא תאמרו, מזה עצמו רב חשש - מעלילות דם ופוגרומים. לא, לא מזה הוא חשש, כי גם כשיהודים נשרפו בשואה, אצל הטובים מביניהם לא התקיים "וְאָכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אֲבִיכֶם". גופם אכן אבד, אבל הם המשיכו הלאה למקום טוב יותר, והם ממשיכים לחיות בעולם הבא, ברגע זה ממש.

הפחד של רב היה מדבר גדול בהרבה. לאבד את הבשר והדם, להיאכל בעולם הקטן הזה, זה אינו "וְאָכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אֲבִיכֶם". "וְאָכְלָה" פירושו להיאכל לנצח. ומזה רב פחד.

ב' - ידידים שהם אויבים

אוכל סיני

אז ממה רב כן פחד? הייתי רוצה לגשת ישר אל הנקודה ולומר לכם שהוא פחד מאמריקה של ימינו, מלונדון ותל-אביב ואוסטרליה של ימינו. אבל כדי ש דבריי יתיישבו על לבכם, הבה נדבר קודם כל על דוגמא אחרת, דוגמא שלא תפגע בכם.

רב פחד ממה שקרה בסין. בסין לא היתה שום אנטישמיות. לסינים לא היתה טינה ישנה נגד האומה היהודית. לא צלבנו את קונפוציוס [מגדולי הפילוסופים של סין ובעל השפעה מכרעת על תרבותה - העורך], אז למה שישנאו אותנו? כמוכן שלא צלבנו גם את אותו האיש - צליבה לא היתה דרכו של עם ישראל אלא דרכם של הרומאים - אבל לפחות בדמיונם של הנוצרים הם הצליחו לייחס את זה ליהודים. אבל לסינים לא היתה שום טינה כלפינו. הם לא ביצעו פוגרומים ומסעי צלב, וגם לא היתה שם שואה.

עם זאת, העם היהודי נאכל על ידי הסינים. לא שהם היו קניבלים - הסינים היו אוכלים חולדות, נחשים, עטלפים ועוד כל מיני דברים, אבל הם לא אכלו בני אדם. הסינים היו אומה מתורבתת; הם לא אכלו אף אחד. ועדיין, העם היהודי בסין נאכל בצורה הגרועה ביותר. מה היה שם? הם חיו חיים כל כך שלווים, שהם אבדו לעד.

挑筋教: תיאור ג'ין ג'יאו

בתחילת הדרך, היהודים שחיו בסין קיימו הכל. היהודים הסינים הוותיקים שחיו בעיר 'קאיפנג', זכו בשם מיוחד: "תיאו ג'ין ג'יאו". אני לא דובר סינית ברמת שפת אם, אז אני כנראה לא הוגה את השם בצורה הנכונה, אבל פירושו של השם הוא "אלו שמוציאים את הגיד מהירך". כלומר, הם הקפידו על הדינים של גיד

התנ"ך. ולכן, קל היה ליהודי באותם ימים להימנע מהרבה מאוד מהעבירות שעליהן הוא מזהר.

זה לא כמו בימינו; בימינו, עיתון ה"ניו יורק טיימס" מפרסם ספר שמעודד כל מיני מעשי תועבה. כידוע, לעיתון ה"ניו יורק טיימס" יש מחלקה מיוחדת שממונה על אישורם של הפרסומים השונים. לא כל פרסומת מתקבלת באופן אוטומטי, אלא כל פרסום שעשוי להיות שנוי במחלוקת, נבחן לגופו על ידי גוף מיוחד, שבוחן האם הוא ראוי להתפרסם בעיתון. אבל את מודעת הפרסום עבור הספר הזה - את זה הם כן הסכימו להכניס.

תופעות כגון אלו, הם הפירוש של לחיות ב"אֶרֶץ אֲבִיכֶם". יהודי שומר תורה ומצוות בימינו חי עם המתח של התמודדות מתמדת מול רוחות של רקבון מוסרי בכל המישורים: בלבוש, בחינוך מעורב, בפרסומות רחוב, ואפילו בתעמולה ממשלתית. יש אינסוף השפעות שצריך להתמודד מולם ואפילו ללחום נגדם כדי להישאר יהודי נאמן.

עם חברים שכאלה...

באירופה של ימי הביניים, הרבה מהבעיות בנות ימינו לא היו קיימות. לכן היה פתגם שיהודים נהגו לומר: "אווי עס קריסטאלט זאך, אזוי יידעלט זיך", פירוש, "כפי שהולכים הנוצרים, כך הולכים היהודים" - כשהנוצרים היו אדוקים, גם אנחנו היינו אדוקים¹. עם כל עוינותם כלפינו, הם לא היו אויבים שלנו במהות, כי לא איימו על נצחיותנו. אדרבה, אירופה היוותה קרקע פוריה לפריחתה ושגשוגה של היהדות.

אירופה לא היתה אפוא ארץ אויבינו שממנה פחד רב. מבחינה זו, היא היתה ארץ של חברינו הטובים! אלא שהם היו מסוג החברים, שהיו ששים להרוג אותך כשרק תינתן ההזדמנות. גם שלא בתקופות הפרעות הידועות והכלליות, יהודים רבים נרצחו על ידי הנוצרים בעודם בדרכים. מי שיסתכל בספרי השו"ת מימי הביניים, גם בימי הביניים המאוחרים, בתקופה האחרונה, ימצא שם שאלות רבות של נשים שבעליהן נעלמו. הן היו עגונות, עד שהגיע גוי שסיפר: "ראיתי שבעלך נרצח על ידי פלוני, בדרך פלונית", וכעת נשאלת השאלה האם ניתן להתיר אותן מעגינותן.

כך היה שוב ושוב. הספרים מלאים בסיפורים כיצד ידידינו הרגו אותנו. הם רדפו אותנו; אוי, כמה שהם רדפו אותנו, עד לדורינו אנו ועד בכלל. כיום ישנם ספרים - שחוברו על ידי נוצרים - אשר חושפים ומרחיבים אודות "טוב ליבה" של הכנסייה. לא היה לנו קל עם הידידים הללו.

1 כוונת הרב זצ"ל, שכשהנוצרים היו אדוקים, הוקל לנו לשמור על נאמנותנו, אך כאשר הערכים אצלם התרופפו והידרדרו, ניכרה ההשפעה השלילית אף אצלנו. (ע"פ כתבי התלמידים)

לפניהם. כבר במגילת אסתר מוזכר "מה'דו ועד כוש" - כלומר, בהודו חיו יהודים, מה קרה להם?

וכן הלאה. אתם יודעים כמה יהודים אבדו לנו באיראן של ימינו, תחת השאה הפרסי? יהודים איראניים רבים אבדו לנו תחת שלטונו הידיוותי של השאה. רק כשחומייני עלה לשלטון, הוא שם קץ לתופעה הזו. השבוע סיפר לי מישהו שתחת שלטון חומייני באיראן, יהודי שנתפס מחלל שבת - נקנס. חומייני מחייב את היהודים ללכת לבית הכנסת בשבת.

האויב האמריקני

וכעת אנחנו מגיעים לנושא שלנו - אמריקה. אני אומר 'אמריקה', אבל כוונתי לעולם המערבי כולו; כל התרבויות והחברות החיות תחת ההשפעה של ליברליזם, של חירות, של נאורות. 'אמריקה' הכוונה גם ללונדון ואוסטריה, וגם לתל אביב וירושלים.

"אמריקה?!" אתם בוודאי תמהים. "אמריקה אינה 'ארץ אויבנו'! אמריקה היא המדינה שמעניקה לנו את ההזדמנות הגדולה ביותר להגיע להצלחה. לא היה לנו מקום טוב יותר מאז שגלינו מארצנו".

והתשובה היא, שאתם צודקים. והאמת היא, שיהודים שמבינים מהי תכלית החיים, ביכולתם לנצל את החופש, החירות והשוויון. אדרבה, מדוע שלא ננצל את ההזדמנות הזו שמעניקה לנו אמריקה?

יש כיום באמריקה הרבה יהודים שומרי תורה ומצוות שמצליחים לגדל משפחות ברוכות ילדים ולהתפרנס בכבוד. ישנם גם בעלי משרות יוקרתיות. גם בעיריית ניו יורק. יש רבים כאלה. כושי אחד פעם אמר כך: "יש מדי הרבה כיפות בבנין העירייה".

מהסולטן ועד לשופטים

לאחרונה נאלצתי ללכת לבית המשפט. ישבתי באולם בית המשפט במשך כשלוש שעות, ונדהמתי ממה שראיתי שם. היה שם יהודי שישב בקדמת האולם, בסמוך לשופט - מדובר בפקיד בכיר - יהודי בעל זקן עבות, שכיפה מעטרת את ראשו. הוא הרגיש בבית. הוא היה הסמכות שם. הוא הכריז כל מיני הכרזות. מאכער גדול.

על ידי ישב יהודי נוסף עם זקן ארוך ומגבעת שחורה. חשבתי שמן הסתם מדובר באיזה מהגר. התחלתי לדבר אתו. מתברר שמדובר בשופט בדימוס! כן, יהודי בעל זקן ארוך היה שופט בבית המשפט. כיום הוא עוסק במשהו אחר. המקום היה נראה כמו בית מדרש.

יש כיום יהודים שומרי תורה ומצוות במשרות הרמות ביותר. ומדוע שלא יהיו? הם הרי המוכשרים ביותר. האם הרמב"ם לא נשא את התפקיד הרם ביותר תחת

הנשה. פלא פלאים! היהודים בסין נקראו "האנשים שמוציאים את הגיד מהירך".

באנציקלופדיות ישנות עדיין ניתן למצוא תמונות של יהודים סינים של פעם. לכולם היו צמות כמו הסיניים המקומיים. באנציקלופדיות ניתן עדיין למצוא איורים של בית הכנסת היהודי בסין. רואים שם שני גבאים שעומדים על יד הבימה שעליה מונח ספר תורה, והם לבושים בדיוק כמו הסינים המנדרינים. ופלא פלאים - ראיתי תצלומים של משפחות סיניות מלפני כמה דורות, והם בעלי עיניים מלוכסנות. פירושו של דבר הוא, שרבים מהמונגולים בחרו להצטרף לעם ישראל, והתגיירו. היתה זרימה בלתי פוסקת של דם סיני אל תוך יהודי סין, וזו הסיבה שבעבור זמן מסוים, תווי פניהם החלו להיות דומים לפניהם של הסינים. אבל הם קיימו את כל ההלכות. היו להם שבתות, בתי כנסת, וימים טובים. הם היו יהודים שומרי תורה ומצוות.

אלא שמה קרה? דוקא בגלל שחייהם היו כל כך שלווים ורגועים, במוקדם או במאוחר, התערובת של סינים ויהודים החלה לזרום לכיוון ההפוך. כי כעת, מהעיניים המלוכסנות - שעם זה אין כל בעיה - כעת היו יהודים עם רעיונות עקומים והשקפות מעוותות. ולאחר זמן מה הם אבדו. הם נאכלו על ידי הסינים, וכיום לא נשאר מהם אף אחד.

זה הפירוש של "וְאֶבְדְּתֶם בְּגוֹיִם". מזה רב פחד כשהוא קרא את המילים בפרשתנו: "וְאֶכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אֲיִבֵיכֶם", כי אלו שאובדים בגוים כמו יהודי סין שנאכלו בידי הסינים, אבדו מאיתנו **לנצח**. לנצח! בעולם הבא! אוי ויי! עלינו לבכות ללא הפוגה על חורבן יהדות סין. כולם אבדו. לא נשאר מהם זכר. עלינו לקונן ולהתאבל על הקהילה הגדולה הזו שאבדה לנצח.

הידיד האיראני

כפי שהזכרתי, סין היא רק דוגמא אחת מני רבות. פעם, בשנים עברו, חיו יהודים בארץ הודו; היו שם קהילות יהודיות, והם ראו בהודים המקומיים חברים. נכון שהיהודים לא הסכימו לגעת ביהודים, אבל זה לא נבע משנאה, שכן הם סרבו לגעת אף בהודים בני המעמד הנמוך. הודי אריסטוקרטי, בן למעמד ה"ברהמין" הגבוה, חשש מלהזדהם באמצעות מגע בהודים מבני המעמד הנמוך, אבל הם לא רחשו איבה מיוחדת כלפי היהודים. עם זאת, היהודים היו אחד האויבים הקטלניים ביותר שלנו. דוקא בגלל הידידותיות שהם הפגינו כלפינו, רוב רובה של יהדות הודו אבדה לנצח.

כמובן שהיו יהודים ששרדו. הם הגיעו להודו בתקופה מאוחרת יותר דרך פרס, והם שרדו במידה מסוימת, אולם היו קהילות יהודיות בהודו שהגיעו הרבה הרבה

אויבים, והוא במצב גרוע בהרבה מאילו היה נקלע בין להקת זאבים.

וזה לא רק בבתי הספר. כל האווירה ברחובות, כל הסביבה, הכל מלא באפיקורסות ובחומרניות. אפילו בין שומרי התורה, רבים כל כך, נעבעך, הם גויים, שמצופים בשכבה דקה של יהדות. אם תגרדו את שכבת הצבע הדקה המכסה אותם, תגלו במהותם ובפנימיותם את אמריקה, את השקפות הגויים.

ולכן, עד כמה שהגופים שלנו בטוחים באמריקה, הנשמות שלנו הולכות ונאבדות. בל נטעה - לא באנו לעולם הזה כדי להגן על עורנו. לא הגענו לכאן כדי להיות בטוחים ומוגנים. אנחנו כאן כדי להגן על הנצחיות שלנו, והדרך היחידה לעשות זאת היא להישאר מחוברים, במידה המירבית, לעם ישראל - עם ישראל האמיתי, ולאחוז בו בכל כוחנו.

ולמרות שאנחנו - אלה שיושבים כאן - מייצגים את המוצלחים מבין היהודים, את אלו שיודעים כיצד לעשות שימוש נכון בסובלנות של אמריקה, אף על פי כן, גם עלינו מוטלת חובת הזהירות. אנחנו וילדינו חייבים לעמוד תמיד על המשמר, משום שאנחנו נמצאים בארצם של אויבינו הגרועים ביותר. זו מדינה של הגרועים שבאויבינו, משום שהאווירה כולה היא נגדנו, בכל פרט ופרט, וכל כך הרבה, כל כך הרבה יהודים, רחמנא ליצלן, נאכלים על ידי ארץ אויבינו ואובדים מאיתנו לעד. יהודים רבים כל כך מרפים את החיבור שלהם לעם ישראל - ומשמעותו של דבר היא, שהם מרפים את החיבור שלהם לנצחיות.

ג' - מתחברים לאומתנו הקדושה

לאף אחד אין ביטוח

זה מביא אותנו לאחת ההשקפות החשובות ביותר שיהודי תורני חייב להעלות בדעתו תמיד. איזו השקפה? להרגיש מחוברים לעם ישראל; תמיד **לחשוב מחשבות** של הזדהות עם אומתנו. זו אחת הדרכים היסודיות ביותר להישאר מחוברים לעם ישראל לנצח. ככל שאדם מחובר ומזוהה עם כלל ישראל בפנימיותו ובחיצוניותו, כך הוא מוגן מפני הטמיעה בגויים ומפני השפעתם - אם במידה רבה ואם במידה מועטת.

כל דרך אחרת היא פסיעה על שכבת קרח דקה של "נְאֻכָּתָם בְּגוֹיִם", של אבדון נצחי. הקב"ה אינו חייב שום דבר לאף אחד. יתכן שכבר קיבלת בעולם הזה את כל מה שמגיע לך עבור מעשיך הטובים. כבר אכלת כל כך הרבה ארוחות בוקר טובות במשך חיך! כל כך הרבה ארוחות ערב! אכלת בעולם הזה הרים וגבעות של מזון!

הסולטן? והוא לא גילח את זקנו. הרמב"ם התלבש כמו יהודי, ולא החליף לשום לבוש אחר. הוא התהלך בארמונו של הסולטן מדי יום ביומו, וכיבדו אותו שם. הוא היה בעל סמכות, והיה מפורסם כרופא. לכל מקום שהלך, הרמב"ם נשא בגאון את דגל התורה. אנחנו גאים מאוד ביהודים כאלה, שמסוגלים להישאר נאמנים לתורה ולדקדק בפרטי דיניה. ואנחנו רוצים שיהיו עוד ועוד כאלה.

השוואה האמריקנית

אולם למרבה הצער, יהודים רבים אינם מסוגלים להצליח באווירה הסובלנית והנעימה של אמריקה. יהודים רבים מאוד הולכים לאיבוד - במידה כזו או אחרת - ולכן, בכל הנוגע להצלחה החשובה ביותר בחיים - להישאר מחוברים לעם ישראל לעד, אמריקה אינה רק ארץ ההזדמנויות, אלא גם "אַרֶץ אֲבִיכֶם".

כמובן שאנחנו אסירי תודה לאמריקה. אמריקה היא מקום נפלא! אלא שמחמת שימוש לא נכון מצידנו, היא הופכת לקרמטוריום הגדול ביותר, למכונת ההרג הגדולה ביותר של היהודים. בעוד שבאירופה שרפו את גופינו, בצד הזה של האוקיינוס הגוים עסקו בשריפת נשמותינו, וזה גרוע פי אלף. יהודי שמתרחק, הוא אינו יודע דבר אודות התורה, והולך בדרכי הגויים - ואולי אפילו מתחתן בנישואי תערובת - אובד בין הגויים, ומוטב לו למות אלף פעמים מאשר להיאבד בין הגויים.

כאשר היהודים הגרמנים הגיעו לאמריקה, החל משנת תר"ל והלאה, הם החלו להיאבק על הזכות להצטרף למועדונים של הגויים. הם חשבו ששם נמצא האושר הגדול - לשבת יחד עם הגויים ולהתגורר בשכונותיהם, ולא הבינו שהם נאבקים למען החורבן העצמי שלהם.

מאות אלפי, ואפילו מיליוני יהודים אבדו לנו באמריקה. אם תשיגו ספר טלפונים ישן מלפני ארבעים שנה, אתם תראו שם שמות רבים שכבר אינם קיימים. משפחות שלמות אבדו כליל. משפחות על גבי משפחות. לא נשאר מהם זכר. בניהם ובנותיהם אבדו בין אויבינו.

לעמוד על המשמר

אומה בעלת תרבות זרה, גם אם היא אינה רודפת אותנו, היא אויב שלנו. ילד יהודי שנשלח לבית ספר ממשלתי של הגויים, ויש שם מורה נחמד וילדים נחמדים, הילד הזה נמצא בין האויבים הגרועים ביותר. ואפילו אם הוא לומד בבית ספר יהודי יחד עם ילדים שנולדו כיהודים, אבל אם המורה הוא יהודי רק באופן סמלי, והשיעורים שנמסרים בבית ספר הזה ריקים מכל השקפה תורנית אותנטית, אז הילד הזה נאכל על ידי

מי כעמך ישראל

היה יהודי אחד שהיה מגיע לכאן מדי שבוע להשתתף בשיחות שלנו, ומאז שהוא שמע אותי אומר את הדברים הנ"ל, הוא הפסיק להגיע! הוא אהב לדבר נגד החסידים, ואני אמרתי לו בצורה מפורשת: "אסור לך לדבר נגד יהודים יראי שמים. אם אתה מדבר נגד יהודי בורו פארק, אתה אפיקורוס". הוא כעס עלי.

חבל עליו. ניסיתי לעזור לו. כי יהודים רבים כל כך הולכים לאיבוד רק בגלל העניין הזה, כי הם חשים סלידה מהסממנים היהודיים, ולא מרגישים מחוברים לעם ישראל. 'עם ישראל' זה לא אלו שמתפללים בשיטת שלך או שלובשים את סוג הכיפה שלך. הקב"ה אמר שעלינו להיות נאמנים לכל עמו, לכל שומרי התורה והמצוות.

דיברתי על בורו פארק כי הם טובים במיוחד. אבל הדברים נכונים לגבי כל קהילות שומרי התורה. כל יהודי מחויב להקדיש זמן כדי לחשוב על גדולתם של בני עמו, ולפתח הערכה כלפיהם.

מעולם לא היה מי שהשתווה לגדולתם של היהודים שומרי התורה - וזה נכון גם לגבי שומרי התורה כיום. אפשר לספר בשבחם של ציבור שומרי התורה בימינו, ולא לסיים. יהודים - גברים, נשים, וילדיהם, שואפים תמיד לקיים את התורה הקדושה, וחייהם ספוגים בעבודת ה'. בכל עת הם מבקשים לדעת מה ה' אלקיהם דורש מאיתם, והם באים לשאול שאלות בהלכה - בהלכות כשרות, הלכות שבת, ובכל מיני נושאים, כולל בנושאים האישיים ביותר. עם ישראל ספוג עד לשד עצמותיו בקדושה.

הם מוסרים נפש לחנך את ילדיהם בדרך התורה! יהודים רבים כל כך מקריבים כל כך הרבה כסף כדי לחנך את ילדיהם במוסדות תורה, בזמן שבאפשרותם לשלוח אותם לבתי ספר ממשלתיים מבלי לשלם כלום. האמת היא שהם גם לא יקבלו כלום - מה שהם יקבלו הוא גרוע יותר מכלום.

להתחבר לעבר המפואר

כמובן שבדורות עברו היהודים היו גדולים עוד יותר. להיות חלק מעם ישראל פירושו להזהרות גם איתם. עלינו לשמור על נאמנות לאבותינו שומרי התורה והמצוות. האם אתה מחובר לכל עובדי ה' שבדורות הקודמים? האם אתה מרגיש נאמנות וחיבה לאבותינו, ולכל האנשים הגדולים שהיו בעם ישראל? כולם! אברהם, יצחק ויעקב וכל צדיקי הדורות, הנביאים, התנאים - עלינו לאהוב את כולם. עלינו לאהוב את כל גדולי ישראל! להיות נאמנים כלפיהם, לחשוב עליהם ולאהוב אותם.

אדם צריך לדאוג שמא הוא כבר קיבל את כל מה שמגיע לו.

לאף אחד אין ערובה שהוא יזכה להבטחות הגדולות שניתנו לעמנו - ההבטחות של העולם הזה, העולם הבא, וימות המשיח - רק בגלל הזכויות שלו. כיצד נוכל להבטיח לעצמנו חיבור נצחי לעם ישראל? בכך **שנזדהה** עם עם ישראל.

זה הפירוש של "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא". אין הכוונה שמגיע לך חלק בעולם הבא. לא! לא היית זוכה לעולם הבא מכח הזכויות שלך בלבד. אין זה אלא משום שאתה חלק מ"כל ישראל"! הקב"ה הבטיח את העולם הבא לכלל ישראל, ובמידה שאנחנו מרגישים מאוחדים עם כלל ישראל, באותה מידה נזכה אנחנו למה שהם זוכים.

מבאבוב ועד תימן

צריך לעבוד על זה. "כל ישראל" זה אומר תימנים יראי ה', סוריים יראי ה', בני לייקווד יראי ה' וחסידים באבוב יראי ה'; כל עדה של יהודים יראי ה' - אנחנו מזוהים אתם! לא שצריך להפוך להיות כמותם! זכותך לא להיות תימני. זכותך להישאר חסיד באבוב. אבל אתה צריך להיות מזוהה עם עם ישראל כולו, ולהיות נאמן להם.

מה זה אומר? הדרישה הבסיסית ביותר היא לא להביט בבזבז כלפי אף עדה או קהילה של יהודים יראי ה', לא לחוש ריחוק מהסממנים היהודיים. פעם היתה אשה ממדינת וירג'יניה שהגיעה לביקור בברוקלין, והיא התקשרה אלי. משהו נתן לה את המספר שלי. מדובר באשה שומרת תורה ומצוות, והיא התקשרה אלי ודיברה נגד יהודי בורו פארק. היא טענה שהם מנצלים את התוכניות הממשלתיות על ידי כל מיני שטיקים בלתי חוקיים וכו'.

"על מי את מדברת? על יהודי בורו פארק?!" אמרתי לה. כשאני נמצא בבורו פארק - מה שקורה לעתים נדירות - אבל כשאני נמצא שם אני חושב על כך שהאדמה שעליה אני דורך היא אדמת קודש של ממש! יש כאן רחובות שלמים, מלאים ביהודים שומרי תורה ומצוות - עד האחרון שבהם!

הקב"ה אוהב אותם! יהודים יראים ושלמים, שחיים את חייהם - בכל פרט ופרט - על פי התורה הקדושה. איך אפשר לדבר ככה על יהודי בורו פארק? יש גם גאונים וצדיקים בבורו פארק. חסידים! גאונים! יהודים קדושים! אבל אפילו כלפי המון העם של יהודים יראי שמים - איך אפשר לומר דברים כאלה?!

של חיינו, עלינו לנהוג כמו יהודים יראי ה', לחקות את דרכיהם, ולחיות בשכנות אליהם - להיות יחד אתם מבחינה פיזית.

אני לא רוצה להתחיל למנות עוד דברים, כי אני לא רוצה שתחשבו שאני אוהב לקלקל לכולם, ושתגידו שיש לי ענין לגזול מכם את הנאות החיים. אבל זאת כן אומר, שבאופן כללי צורת החיים שלנו צריכה להיות כמו של אבותינו. יש הרבה מאוד דברים שנכללים בזה, ואתם תצטרכו להשלים בעצמכם את הפרטים, אבל העיקרון הוא לחיות באופן שבו עם ישראל חי מאז ומעולם.

פסנתר זה, על שום מה?

אומר לכם דבר נוסף - אל תזדעזעו; אם זה נוגע אליכם, אנא, אל תיפגעו. אבותינו לא לימדו את בנותיהם לנגן בכלי זמר. לא היה להם בבית פסנתר. האם בבית יהודי נחוץ שיהיה פסנתר? אמנם אין בכך כל חטא, אבל האם באמת כל כך חשוב שבת ישראל תלמד לנגן בפסנתר? האם אין דברים חשובים יותר שעליה ללמוד?

אני לא אומר שזו עבירה, אבל הרעיון שעומד מאחורי הדבר הזה הוא חיקוי של אומות העולם. על פי רוב, פסנתר בבית אינו אלא מפגן של הליכה בדרכי האומות, ומזה האמורא רב רעד; על זה הוא חשב כשהוא קרא את הפסוק הזה מפרשתנו.

אכן, אם אתם נכנסים לבית ורואים שם פסנתר, אל תצטטו את הדברים שאמרת. יש לי כבר מספיק אויבים. אל תאמרו מילה. אם לאשתך יש פסנתר וזה חשוב לה, תהיה בשקט. אל תעשה מזה עסק. אבל פסנתר הוא רק דוגמא. הנקודה כאן היא ההשקפה, הערך של להיות מזוהים עם הדברים שעם ישראל מזוהה אתם, להיות מזוהים עם אותם דברים שאבותינו, עם התורה, היו מזוהים אתם מאז ומעולם.

ימי השמחה

שבת היתה השעשוע שלהם. פורים היה גם הוא יום של שעשוע. גם ימי החנוכה היו ימים של שמחה מסוימת, למרות שחנוכה נתקנה רק להלל והודאה ולא למשתה ושמחה, עדיין הם נהנו גם מחנוכה. הם נהנו מחמישה עשר בשבט. הם אספו פירות, בירכו עליהם והודו לה' עליהם.

עם ישראל חגג אירועים משמחים כל הזמן. שמחת תורה היה יום גדול ונפלא! ושבועות היה נפלא עוד יותר! אגב, בימים עברו, חג השבועות היה גדול יותר משמחת תורה. לוח השנה היהודי מעוטר כולו באירועים משמחים. ולכן אף אחד מעולם לא חשב על 'חג ההודיה' האמריקאי - זה בכלל לא עלה על דעתם. שום דבר מעולמם של הגויים לא חדר אל הלב היהודי, כי יהודי

אבל אסור שזה ישאר כערך ריק מתוכן. צריך לגבות את הערך הזה במעשים. האם אתה קורא לילדים שלך בשמותיהם של האבות, של כל הקדושים והצדיקים?

האם אתה מחקה יהודים יראי שמים בהתנהגותך ובדרכיך? או שמא אתה מנסה לאמץ את התרבות של אומות העולם, את אופני הבילוי והבידור שלהם, ואתה סבור שאתה שומר על החיבור שלך לעם ישראל באמצעות טקסים ומצוות מסוימים? לא ולא! מה שקובע את ההזדהות האמיתית של האדם, את הזהות שבאמת מעניינת אותו, הוא אורח החיים שלו!

גמילות חסדים וצניעות

יש כל כך הרבה דברים שאפשר לחקות. האם אתה עוסק בגמילות חסדים, כמו שעשה אברהם אבינו? ומה עם צדקה? האם אתה מכניס אורחים, כפי שנהגו אבותינו מאז ומעולם? כש'משולח' מארץ ישראל דופק על דלת ביתך, האם אתה מציע לו להיכנס, לשבת, ולאכול או לשתות משהו? יתכן שהוא לא יאכל את הבשר שלך ולא ישתה את החלב שלך, אבל תפוח - תפוח גלאט כשר - זה משהו שהוא בוודאי יכול להנות ממנו.

כל הדרכים הללו הינן חלקים חשובים מההזדהות שלנו עם עם ישראל. גם נושא הצניעות. האם אתם מחנכים את בנותיכם להתלבש בצניעות? האם בגדיהן מכסים אותן כראוי? לבוש צנוע הוא דרכה של האומה היהודית. אשה שלובשת מכנסים אינה שייכת לכלל ישראל, גם אם היא בעלת יראת שמים גדולה, כי היא לא מזוהה איתנו; יהודים לא עושים דברים כאלה. יהודי מתלבש כמו יהודי.

יהודים גאים לקרוא לילדיהם בשמות שמזהים אותם עם האומה היהודית. הם מתפארים בסימנים שמבטאים את יהדותם. יהודים לובשים ציצית. יהודים מניחים תפילין. יהודים מגדלים זקן. יהודי מכסה את ראשו בכל עת - בכובע, או בכיפה. אשה יהודיה מתלבשת בצניעות - בגדים צנועים כמו גם פאות או מטפחות צנועות. כל אלה הם סממני נאמנותנו לעם הנצח.

לחיות כמו יהודים

אפילו אופני הבילוי שלנו מגדירים אותנו. עלינו להזדהות עם הסבתא רבה והסבא רבה שלנו. התנהגות כזו תוליד אצלנו הרבה פשטות, ומאידך תחסוך מאיתנו הרבה פעילויות טיפשיות ובזבזניות.

למשל - הפעילות המכונה 'באולינג'. אין שום בעיה לעשות 'באולינג'. יש בזה התעמלות וכושר גופני; בסדר. אבל לעשות 'באולינג' במתחמי בילוי של גויים? איזה מין דבר הוא זה? יהודים צריכים להיות בין יהודים, ורק בין יהודים שומרי תורה ומצוות! גם בעניינים הגשמיים

הַיּוֹם" (דברים ד, ד). "חיים" - כלומר, תמשיכו לחיות
לנצח נצחים.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

מתחברים לעם הנצח

רב, האמורא הגדול, פחד מאוד מהפסוק בפרשתנו המתאר
כיצד חלק מעם ישראל יאבד בין אויביו ויאכל על ידי
ארצם. אויביו הגדולים ביותר הם אלו שמראים לנו פנים
ידידותיות, בו בזמן שהם גורמים לנו לוותר על חיי הנצח.
הדרך היחידה להילחם בהתבוללות היא על ידי אחיזה
איתנה בעם הקדוש והנצחי. הברכה הראשונה בתפילת
שמונה עשרה - ברכת אבות, מחברת אותנו לאבות
הקדושים שבנו את עם ישראל. השבוע נחשוב בלי נדר על
העניין הזה בתפילת שמונה עשרה. כשנתחיל את תפילת
העמידה, נחשוב על אבותינו הקדושים ועל החיבור שלנו
לבני בניהם ההולכים בדרכם.

שאלה:

**לאחרונה אנחנו עדים להתגברותן של תופעות
אנטישמיות. האם זה משהו שאמור להדאיג אותנו?**

תשובה:

בוודאי! איך זה יכול שלא להדאיג אותנו? אלא
שעלינו להבין שיש סיבה יסודית מדוע זה קורה. זה
בגלל שה' מודאג מאיתנו. עלינו לקיים "וַיֵּט יְשָׁרְאֵל
מִעֲלֵיו" - ולפנות מעל עשיו. אנחנו מדי מעורבים עם
הרעיונות של הגויים, ונוצר צורך ליצור חומה בינינו
לבינם. והחומה הזו היא אנטישמיות. הדבר הזה חוזר
על עצמו שוב ושוב במהלך ההיסטוריה כולה -
כשהיהודים מתחילים ללכת לאיבוד בין הגויים, הגויים
בונים חומה כדי למנוע זאת מהם.

התגובה הראשונה לאנטישמיות צריכה להיות לא
לתרום ל"מרכז שמעון ויזנטל" או לארגונים אחרים
הנלחמים באנטישמיות. לא ולא! על פי רוב, ארגונים
אלו גורמים לאנטישמיות. הדרך להילחם באנטישמיות
היא לבנות עוד תלמודי תורה שבהם ילדי ישראל
יוכלו ללמוד תורה תמורת שכר לימוד מופחת. תלמודי
התורה צריכים להיות מבוססים כלכלית כך שהם
יוכלו לקבל תלמידים כמעט ללא תשלום. זו צריכה
להיות השאיפה שלנו. ואותו ילד יהודי שיזכה ללמוד
בתלמוד תורה, הוא זה שילחם באנטישמיות בצורה
היעילה ביותר.

היה מזוהה עם עמו. הוא ידע שהשכינה שורה בישראל,
וכדי להיות חלק מהשכינה הזו הוא רצה להיות מקושר
לעם ישראל בלבד.

צריך לעבוד על זה. אני חייב לומר לכם שמדובר
בעניין חשוב ביותר. זהו תנאי בסיסי! כדי להיות חלק
מעם ישראל, צריך לרצות בכל לב ונפש להיות חלק
מהם! צריך לתרגל את זה! כשהולכים ברחוב ורואים
בית יהודי, בית שמזוהה גדולה מעטרת את פתחו, יש
להתרגל לברך את יושבי הבית. תברכו אותם. הם לא
צריכים לשמוע את הברכות. תברכו אותם גם אם הם לא
שומעים. תרגלו את זה כל הזמן, כי הכל תלוי בזה - הכל
תלוי בחיבור שלנו לעם ה'.

לאחוז בחבל

מהו הדבר הראשון שיהודי עושה כשהוא מתחיל
להתפלל תפילת שמונה עשרה, אחרי שהוא אומר את
המילים "ברוך אתה ה'"? הוא מכריז על הזהות שלו.
"אלקיני ואלקי אבותינו, אלקי אברהם, אלקי יצחק,
ואלקי יעקב". אנחנו קובעים מיד עם מי אנחנו מזוהים.

האם אתם יודעים עד כמה המילים הללו חשובות?
המשמעות היא שאנחנו אווזים בחבל, חבל שראשו
קשור לשלושת האבות. כל הצדיקים, כל היהודים
שומרי התורה שבכל הדורות, אווזים גם הם בחבל הזה.
מיליוני יהודים שומרי תורה אווזים בחבל. וכל היהודים
שומרי התורה בימינו אווזים בו אף הם. היהודים
בפאסייק, בלוס אנג'לס, בסידני, בלונדון, בלייקווד,
בויליאמסבורג ובבולטימור; בכל מקום שבו יש יהודים
שומרי תורה ומצוות, הם אווזים בחבל שראשו אחוז
בידיהם של אבותינו הקדושים.

וקצהו השני של החבל מגיע עד תחית המתים, עד
העולם הבא. עד לכל הברכות שהבטיחה התורה לעם
ישראל. "וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם
וְהִקִּמַּתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם" (ויקרא כו, ט). כל ההבטחות
כולם יקוימו בנו. ולכן אנחנו אווזים בחבל הזה בכל
כוחנו - כי האופציה השניה היא "וְאֶבְדְּתֶם בַּגּוֹיִם".

זהו שכתוב "כִּי הִנֵּה רִחֲקִיךָ יֵאָבֵדוּ" (תהילים עג, כז) -
אלו שרחוקים ממך ה', יאבדו. אין דבר נורא יותר מאשר
להיאבד. אולם "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֲלֵקִיכֶם חַיִּים כְּלָכֶם

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"ולכן כל יחיד, ביהכ"נ וקהילה, שמקבלים לא להשיב בביהכ"נ זוכים לישועות"

דבר ועונה אמן ואיש"ר זוכה לשיבה טובה. והוסיף אביו, ומכלל לאו אתה שומע הן, ואינני רוצה להזכיר בפה ההיפך. והנה למחרת בבוקר, התחוללה מהומה גדולה, יען כי אחד השומעים בא וסיפר מה שהיה עמו באותו הלילה, וכך הוה עובדא: בלילה והנה בחלומי עומד הוא לפני בית דין של מעלה, ויצא דינו מעם הבית דין לחיוב שעליו להפטר מן העולם, אז החל מתחנן לפני הבית דין, כי טרם הגיע לגיל שיבה ומדוע נקנס עליו דין קשה כל כך, ויענו אותו בית דין של מעלה, ויאמרו: **כיון שאתה שח שיחה בטילה בתוך דנוך בכך.** ניסה האיש להשיב לבית הדין כי לא ידע מגדול חומרת האיסור, או אז התרעם עליו אחד מיושבי בית הדין, ואמר: היאך אתה מעז לומר דברים שכאלו, הלא אך בשבת זו דרש הרב בקהילתכם דרשה בענין זה, והביא בשם הרמ"ק שהשוקק בביהכ"נ ועונה אמן ויהא שמיא רבא זוכה לשיבה טובה, אף הבהיר הרב והוסיף, כי מכלל לאו אתה שומע הן, הגע בעצמך, הכיזד לא ידעת חומת הענין בשיעה שאתה בעצמך היית נוכח באותה דרשה. הבטחתי נחושה לב"ד של מעלה, סיפר הלה, כי מעתה אודיע ואפרסם לבני הקהילה מכל הנעשה, למען יזהרו במשנה זהירות מכאן ולהבא, לענות אמן ויהא שמיא רבא, ובכן זכיתי לצאת זכאי מלפני הב"ד. והוסיפו בני משפחת הגר"ב שטרן זצ"ל על מעשה זה, **שיחידים ומכירים הם את אותו האיש ושוכה לעלות לארץ הקודש וכן לשיבה טובה.**

והגר"ר יצחק זלברשטיין שליט"א מספר (בספרו 'חשוקי חמד' חנוכה עמ' ער"ד). דהוה עובדא ביהודי שנתגלתה אצלו מחלה קשה ל"ע ובצר לו פנה אל רבו הגר"צ רבי אביגדור מילר זצ"ל ובא להתחנן על נפשו שיתפלל עליו שיושע. שאלו הרב האם הוא מתפלל בביהכ"נ אשר שם משוחחים בעת התפילה? והשיב לו כן. אמר לו הרב, אם כן אין לי תקנה למחלתך, מאחר ומבואר בזוהר ובספרים הקדושים שבביהכ"נ אשר מדברים בו בשעת התפילה, התפילה נשארת כאן ואינה עולה למעלה, וא"כ לא התפילות שלך אינן עולות למעלה. התלמיד העתיק את תפילתו לביהכ"נ אחר אשר לא משוחחים בו בעת התפילה ונתרפא. עכ"ל.

וכע"ז: מצינו ביערות דבש חלק א' דרוש ד' דכתב זל"ש **"וצריך האדם להיות חרד בתפילה כי זה אשר נשאר לנו בגולה ואין לנו עבודה וזהו עבודה, וכמה יש לאדם להתבונן בו ולעמוד בהכנעה יתרה וכפיפת קומה ומלין לצד עלאי ימלל בנחת ובכוונה, ואשרי למי שמתפלל בדמיו ולב נשבר ונדכה, כי לא ישוב ריקם, ועל מה נבטח בגולה אשר יגן בעדנו אם לא בתפילה ובקשה מקירות לב, אוי לנו אשר נאמר 'סכוחה בענן לך מעבור תפילה', ומה הוא הענן, הוא אדם והבל שיש בו חטא היוצא מפי איש ואשה כל יום, וביחוד שיחה בטילה בבית הכנסת, ומכל שכן בעת תפילה, הקול הוא עולה בעב וענן מונע לתפילה לעלות.** אך אם אדם מתפלל אחר כך בכווה ובבכי ודמעה מעלה כל תפילות מכמה שנים אשר סביב נקבצו לו כ" נשארו עומדים ברפיון מבלי עליה וכעת ע"י תפילה זו הם עולים במעלה בית אל."

ובדרשות החתם סופר (ח"ב עמ' ש"ט ע"ב) כתב ... כי הקב"ה ברחמיו וחסדיו השאיר לנו 'מקדש מעט' בתי כנסיות ובתי מדרשות **אם ונוהגים בהם קודש אוי הם עתידים לקבוע בא"י (מגילה כט).** **יש להם גם עתה קדושת א"י והתפילות נשלחות לשער השמים,** אך אם ח"ו אנו נוהגים בהם בזיון ח"ו ומדברים בהם דברים בטלים, וההבל של דברים בטלים הוא טמא ומתלבש בו שר של חו"ל והוא גם הוא נעשה בעה"ב בבית הכנסת ר"ל ומקבל התפילות ומכניסם אל החיצונים והו"ל כעובד ע"ז ככל הדר בחו"ל שדומה כמי שאין לו אלוה, עכ"ל.

ובאלה רבה ס' קכ"ד ס"ק ו"א הביא דברי ה'כלבו' וז"ל **"אוי להם למדברים דברים בטלים או שחוק בשעת התפילה, כי ראינו בעווננו כמה בתי כנסיות שנחרבו על שנהגו בהם קלות ראש"** ע"כ. והביא הא"ר שם מה שכתב בספר ווי העמודים (עמוד התורה פ"ה) **"הן הראוי שכל קהילה וקהילה יעמידו אנשים על זה אשר ישגיחו בעונשים רבים על המדברים ויבשו אותו ברבים"**.

וכמדומה שראיתי בשם הגר"ח קניבסקי זצ"ל הסובר לחדש בד' ה'כלבו 'בתי כנסיות שנחרבו' דאין הכוונה רק כלפי בנין ביהכ"נ שנחרב, אלא האנשים הנמצאים שם נחרבים, ע"י צרות וחוליים רעים שפקדום!!! ה' ישמרנו ר"ל.

ושמעתי מנכד הרב יצחק יעקב לויכטר זצ"ל [מנהל ה'חית' הנועד בשכונת בית-וגן] שסביו הייד על עצמו ש-81 שנה לא דיבר דיבור חול בביהמ"ד!!! ובעבור גדול זהירותו המופלגת בקדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות זכה להינצל ממוות בטוח. היה זאת כאשר ברח מהנאצים ימ"ש עם קבוצה שלמים, ובנסו לתפוס מחסה באחד מבתי הכנסת, אך הוא לגדול להיותו כל השנים בכבוד בית הכנסת, החליט שלא להיכנס שם, ופנה למקום אחר (אין כאן התייחסות להיבט ההלכתי), וכשהגיעו הנאצים פיצצו את ביהכ"נ על כל יושביו הי"ד, והוא ה' שריד יחיד לפליטה, וכן זכה לאריכות ימים ושנים מופלגת ביותר.

והגר"ש וואזנר זצ"ל אמר בדרשת תשובה התשע"ד, **"אני בטוח שאם כלל ישראל לא ידברו כל התפילה וקריאת התורה המחלה הנוראה (יענע מחלה) תפסיק ותתבטל כליל מכלל ישראל"**.

דברי חיזוק בענין הזהירות מדיבור בבית הכנסת ובשעת התפילה
(נשלח לנו ע"י ת"ח החפץ בעילום שמו)

הנה בשר'ע ה' תפילה ס' קכד סעיף ז' כתב "לא ישיח שיחת חולין בשעה שש"ץ חוזר התפילה, ואם שח הוא חוטא, וגדול עונו מנשוא, וגו' וכו'". וכבר העירו שלשון זה ש'גדול עונו מנשוא' לא הוזכר בשום מקום בתורה כ"א בעון רצח! בפרשת בראשית אצל קין כשרצח את הבל וענה קין להקב"ה ואמר 'גדול עונוני מנשוא', וזהו הלשון המוזכרת באדם שמדבר בחזרת הש"ץ!

וזאת משום הפגיעה החמורה בכבוד ד' יתברך בתוך היכל קדשו, וכמש"כ בדרושי הצ"ח (דרוש ל"ה לחנוכה, אות ד') ז"ל "... **ואלו המדברים בביהכ"נ, אין לך מורד במלכו של עולם בהיכלו ולפניו גדול מזה, וזה מטמא אור הקדוש ...** כי בכל עבירה נעשית קליפה ורוח הטומאה..." עכ"ל.

וב'כלבו' (חלק ב' ס' ל"ה תפילה ערבית של שבת) כתב ז"ל **"מעשה היה בגדול אחד שאמר לו אחד מתלמידיו שיתראה לו אחר פטירתו ונתראה לו וראה בפניו כתם, אמר לו זו למה לך, אמר בשביל שלשה דברים שלא נוהרתי, בתגלחת צפרנים בכל ערב שבת, ולא נשמרתי מלספר בקדוש ובברכה אחת מעין שבע" ע"כ המעשה.** ומוסיף הכלבו **"וקל וחומר לתפילה שהיא קבועה, שזו (היינו ברכת מעין ז') לא נתקנה אלא להמתין אותם שלא התפללו - כן, תפילה קבועה לא כל שכן"**.

ובטור ה' שבת ס' רס"ח הביא את דברי הספר חסידים ס' נ"ח וז"ל, **"מעשה בחסיד אחד שראה לחסיד אחר במוותו ופניו מוריקות אל" למה פניך מוריקות? אמר לו, מפני שהייתי מדבר ב'יכולו' בשעה שהציבור היו אומרים אותו, ובברכת 'מגן אבות' וב'תגדל' (והביאו הבאר הטיב ס' נ"ו והמשנ"ב שם ובס' רס"ח ס"ק כ"ו. ומשמע מדבריהם דמעשה דספר חסידים ומעשה דהכלבו הם ב' מעשים שונים).**

ובספר שלמי חגיגה (לרבי ישראל יעקב אלמאי זצ"ל אביו של המהר"ט אלמאי זיע"א ס' ב' סדר ערבית בליל ש"ק אות כב) בהגה"ה שם, דקדק מלשון הטור שם שכתב שהיה מדבר **"בשעה שהציבור היו אומרים אותו" דמבואר שאע"פ שהוא לא היה מפסיק בדיבור בתוך ויכולו, אלא היה ממחר ומסיים, ומדבר קודם שסיימו אותו הציבור מ"מ נענש.** ובהגהה שם הביא בשם ספר ח"י וז"ל, **"לא יתכן לומר שהחסיד ההוא דיבר דברי חול שם בבית הכנסת האסורים בשבת בכל מקום, שגא' דובר דבר שלא יאה דבורך של שבת כדבורך של חול, אמנם הענין הוא שאפילו בדברי תורה אין רשות לאדם לדבר בכל זמן שמתפלל ש"ץ וכל העם ישמעו ויראו, אם כך עלתה לחסיד ההוא בדיבור של קדושה, כל שכן וקל וחומר שאין קץ לעונש המפסיק בדברים של חול בזמן שמתפלל שליח צבור"**.

והנה יש להתבונן בגודל עונש על חטא זה, הלא הספר חסידים קורא לו 'חסיד' ובכלבו קורא לו 'גדול' ואם גדולי הראשונים מעידים עליהם שהגיעו למדרגת 'חסיד' גדול, בהכרח שהמדובר ה' באנשים שהיו באמת קדושי עליון וזאת בדורם של הראשונים, וכל זאת לא הועיל להם להינצל מעונש נורא בעולם הנצח אשר לאחד היו 'פניו מוריקות' ולשני 'כתם' בפניו, ומה יעשו אוזובי הקיר הנכשלים חלילה בדברי חול בשעת התפילה. ה' ישיבנו כולנו בתשובה שלימה לפניו.

ובמחזיק ברכה להחיד"א א"ח ס' רס"ח הביא את הספר חסידים הנ"ל והוסיף ז"ל, **"ובקובץ כ"י ישן נושן לקוטי הגאון מהר"ר מרדכי ממחינא כתוב וז"ל, ספרה נשמה לרבינו יחיאל מפאריז שהמלאכים זורקין אותה למעלה ומניחין אותה לפול בעצמה על שהיה מחזר בשעה שחזר אומר ברכה מעין ז' עכ"ל"**.

ובמשנ"ב סימן נ"ו סק"א כתב, **"יכיון לשמוע הקדוש מפי הש"ץ כדי שידע על מה הוא עונה 'אמן יהא שמ' רבא' ר'אמן' שאחר דאמירן בעלמא. וכ"ש שצריך לזהר מאוד ומאוד שלא להשיח באמצע קדוש או קדושה, וכדאיתא במסכת דרך ארץ דר' חמא אשכחיה לאליהו בכמה אלפי גמלים טעונים אף וחימה לשלם לאלו, וכל המדבר באלו המקומות עליו הכתוב אומר ולא אותי קראת יעקב (הובא בב"י סימן קכ"ה)... ואפי' להרהר בד"ת אסור בשעה שהחזן אומר קדוש מפני שצריך לכון הרבה בעניית הקדוש (פרי חדש). ואין חילוק בין קדוש על תנ"ך או אגדה או משניות (פמ"ג) עכ"ל."**

עוד אוסיף, כי לפני שנים רבות ראיתי באחד הקדמונים דבר נורא, שאדם אשר בחייו ה' מדבר באמצע קדוש, לאחר פטירתו כשיאמרו עליו קדוש, לא מיבעיא שאמירת הקדוש לא תקל מעליו עונשי שמים כבשאר הנפטרים, אלא בזמן זה יחיומי את עונשיו למאוד באשר בחייו זלזל בקדושת הקדישים ע"י דברו בהם דיבורי חול !!! והדברים נוראים ה' ישמרנו.

והגאון רבי בצלאל שטרן זצ"ל בעל שו"ת 'בצל החכמה' מביא בתולדות אביו בעל 'מלצי' אש' עובדא נוראה בענין זה (ה'ד' בספר 'נזוטי אמן' ח"ב עמ' ש"א): היה זה בשבת קדוש, דרש אביו בקהילת 'ינהיזל' וזיוז את השומעים על דבר חשיבות מעלת עניית אמן ויהא שמיא רבא, בתוך הדברים הזכיר את דברי הרמ"ק, שאמר כי ראשי התיבות שיב"ה הינם: ש'תיקה י'פה ב'שעת ה'תפילה, ללמדך שמי שזהיר

ושמעתי מראש כולל ת"ח גדול שבצעירותו הי' אצל האדמו"ר רבי שמעון מללעבוב זצ"ל ובאחד הפעמים הגיע אליו האדמו"ר מויזניץ שליט"א ואמר לו מה עושים עם מה שכל הרבה אנשים חולים במחלה הנוראה ר"ל? ענה לו, אצלנו יש ממונים שמשיגים שלא ידברו וביהמ"ד ובכל השנים לא נחלה אברך או אחד מבני משפחתנו!!! והוסיף, שבעקבות דברים אלו תיקן האדמו"ר מויזניץ כן אף בביהמ"ד שלו כיום.

בירורי הלכה

פסקי הלכות בעניין חובת נקיין בית הכנסת, מתוך חוברת הלכות אשר יוצא לאור ע"י ביהכ"נ דקהילת 'מרחמי שדה' מודיעין עליית. (כפי שהבאנו בעבר קהילה זו הינה מקהילות הקודש אשר מתחזקים בתדירות בשמירת קדושת ביהכ"נ, ובשבת מתקיים לימוד אבות ובנים בהלכות ביהכ"נ) [חלק ד']

א. יש לנהוג בבוד בבית הכנסת ולקבל חובה לטאטא את הלפוף שמצטבר בו ולשטוף את האבק במים (בריתא מגלה כח: וברמב"ם פ"א מתפלה ה"ה, ובש"ע קנא, ט) ונהגים בהם כבוד ומפדים ומרביצין אותן. ומה שכתבנו "חובה", כן משמע בבריתא ששינוי דין זה בכלל שאר הדינים שם שהם חובה. והוא פשוט לפי טעם הדין המבאר להלן (בסמוך). שאין זה כבוד ה' שיהא ביתו מטונף, וכל אדם מחיב לכבד את ה' יתברך שנקרא 'קל הכבוד'. (מסלת ישירים פ"ט ופמבאר בהמשך דבריו דבכלל זה כבוד ביהכ"נ. ועי' לשון הראשונים סי' תט והסמ"ג עשין קסד דהנהגת כבוד ביהכ"נ היא בכלל חייב מורא ומקדשי תיראון. ועי' ראשית חכמה שער היראה פרק טו.)

ב. כל נחמך שיש להקפיד מאד שלא ללכלך את בית הכנסת בידיים, בהשפלת שני מאלף, כוסות, טישו ופדוקה. ובפרט בזמננו שכלם מקפידים בבייתם הפרטי שלא להשליך טישו או כוס על הרצפה ואף אין משאירים אותם על השלחן אלא מיד משליכים לאשפה, יש להזהר מאד שלא לגרס חליה לעונן גדול של חלול ה' בפרט שאנו מקפידים את ביתנו יותר מכבוד בית ה' (וראה בספר משנת יוסף (הל' בית הכנסת סי' כו אות יב) שהאריך בזה). וכל הפחות יש להקפיד על נקיין בית הכנסת כשם שמקפיד על נקיין ביתו (פמבאר בברכות סג ובש"ע קנא, ו) לענין ריקקה. ועי' שער הציון סי' טו.)

קוראים כותבים

לכבוד הגליון החשוב עד מאוד 'קדושת בתי מקדש מעט'. אשריכם שזכיתם לעמוד לפני ה' לשרת - לרומם את בית ה' - בית מקדש מעט. בודאי זהו זכות גדולה לקרב הגאולה, וכפי שהבאתם באחד מהגליונות מרינו הגר"ש אלישיב זצ"ל, שאם נשכיל לכבד את בית מקדש מעט, נוכל לכבד בית המקדש הגדול! אכ"ר בב"א.

ברצוני לעורר על ענין כבוד הספר תורה. וז"ל הרמב"ם פ"י מהל' ס"ת ה"י, מצוה ליחד לס"ת מקום ולכבדו ולהדרו יותר מדאי וכו'.

והנה מקובל ברוב המקומות בכלל ישראל שמכבדים משהו בפתיחת הארון והוצאת הס"ת [וכן הוא ברמ"א סי' קמ"ו ס"ב שהוצאה והכנסה אינו שייך לחזנים], ואכן זו זמיה גדולה ויש משלמים עבור זה דמיים מרובים (וכמבואר שם), שהרי אין ערך לזכות הגדולה של נושאי הארון שבויער אנפין מתקיים בנושא הס"ת (כמבואר ברמב"ם שם).

ומוכן מאליו שצריך לעשות את התפקיד בכל הכבוד הראוי [ובאמת בק"ק אשכנזי (המקורי) אפשר לראות כבוד התורה מיוחד בהוצאה והכנסה] הגע עצמך, אם יזכה אדם ונושא בידו גדול הדור או איזה מלך, האם יאחזנו בידו אחת, ובידו השניה יפנה לסדר איזה דבר אחר! ואפילו אם הדבר קשור לאותו אדם גדול! אלא ראוי כשמחזיקים הס"ת, יהיה כולו פנוי לס"ת עם כל היראת הכבוד!!

ועל כן מי שהתכבד בפתיחת הארון, מן הראוי שכשמחזיק את הס"ת לא יסגור עדיין את ארון הקודש, אלא ימתין ביראת הרוממות ובשומחה על זכייתו הגדולה להחזיק את הס"ת, וימתין עד שיקח החזן ממנו את הס"ת, ורק אח"כ יסגור את הארון קודש. וכן בהכנסת הס"ת לאחר קריאת התורה, אם המכניס לוקח את

סיפור השבוע

מספר רבי מאיר צוויבל שליט"א: שמעתי מאדם נאמן מעשה נורא ששמעו מפי בעל המעשה שעובד עמו וסיפר לו דברים כהויות. פעם נוצרה מתיחות קשה בינו לבין ביתו מאיו סבה שהיא, והיא הפסיקה כל קשר עמו עד שפאילו את דיברה עימו כלל. נקל לשער את צערו של האב שבתו שלו, בשר מבשרו מתרחקת ממנו. כמה פעולות והשתדלויות ניסה לעשות במשך השנים כדי ליישב את העניין אך ללא הועיל, כך עברו שלוש עשרה שנה.

והנה, בבית הכנסת שנהג הלה להתפלל, היו אנשים שזלזלו לדבר בעת התפילה, והדבר חרה לו היטב בראותו בני אדם שונים נוהרים בכבוד בוראם, אך כיון שהוא ביישן בטבעו לא העיז למחות באותם אנשים או לעשות דבר מה אחר לתיקון המצב, אלא ישב על מקומו בדומיה כשצער בלבו על כבוד שמים המחולל.

אולם, באחת השבתות החליט לעשות מעשה, התגבר על טבעו, קם קודם קריאת התורה ודפק על הבימה. כל המתפללים

שתקו והאינו לדבריו, ופתח ואמר: "הי אנו בני הקב"ה, וכל אב רוצה לדבר עם בניו, אך אם אנו מדברים בשעת התפילה וקריאת התורה, הרי אנו עושים כמו פינו מסך המבדיל בינינו לבין אבינו שבשמים, ואנו מונעים ממנו לדבר עם בניו, וגורמים צער גדול ונורא לשינה הקדושה, על כן אחי ורעי הבה נחוסה נא על כבוד אבינו אב הרחמן, ונשתדל להיזהר מעתה שלא לדבר כלל בעת התפילה וקריאת התורה, ועל ידי זה יוכל אבינו אוהבינו לדבר עמנו ולהאזין לתפילתנו".

וכע"ז כתב בעל השומרי אמונים (ח"ב ע' ר"ה) וגדולה מדה טובה פי חמש מאות שכמות ואיכות וממהרת לבוא, ולכן כל יחיד ויחיד, ביהכ"נ וביהמ"ד וקהילה, שמקבילים לא להשיח בביהכ"נ וביהמ"ד, זוכים לישועות נוראות ברוחניות וגשמיות, להם לבניהם ולבני משפחתם ובני קהילתם, בתמידות וברציפות לאורך ימים ושנים רבות, עכ"ד.

יה"ר שנתחזק כולנו בשמירת קדושת בית הכנסת.

ילדים יקרים וחביבים! לעתים בעת שמחלקים ממתקים בבית הכנסת, יש ילדים אשר מחסר שימת לב משליכים את העטיפה על הרצפה, או שמשאירים אותה על השלחן. אבל החל מהיום פלנו נקפיד מאד להשאיר את בית הכנסת נקי ומצחצח ונשליך את העטיפות לפח האשפה. וכמו שבבית אף אחד מאתנו לא משליך את העטיפות על הרצפה, קל וחמר שנקפיד על כך בבית ה', כי פלנו רוצים [וחביבים] בכבוד בית הכנסת, ומצוה גדולה וחייב גמור לכבד את ה', ומי שמעט בכבוד ה' נקרא חוטא (מסלת ישירים שם), וכל המרבה לכבדו ומקפיד על נקיין בית הכנסת, זוכה לקים מצוה גדולה ומקדש שמים.

ג. חכמי הדורות הקפידו מאד על נקיין בית הכנסת, ואף גדולים וחסידים לא הקפידו על כבודם ועסקו בנקיין בית הכנסת. ומספר (ספר חסידים סי' קכח הביאו במג"א סי' ו) ובאליהו רבה סי' יד) על רבינו יעקב בר יקר, שהיה רבו של רש"י הקדוש, שהיה מטאטא בנקו (ו) לפני ארון הקדש. ובדורנו העידו על מרן הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצוק"ל, שגם בשנות זקנותו המפלת היה טורח ומתכופף להרים גירות וכו' שהיו משליכים על רצפת בית הכנסת.

ד. יש להכיר טובה לגבאים המסורים אשר פעמים רבות מנקים בעצמם את בית הכנסת, ומשקיעים בכך שעות רבות. וגדולה זכות העוזרים ומסייעים בזה ומקפידים את ה' ואת ביתו. וכל העוסק בכבודו של ה' זוכה לשפע ברכה, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות סג): שנתברך עובד אדום הגתי בברכה גדולה על כך שנקח את האבק לפני ארון ה'.

הס"ת מהחזן ורק אח"כ פותח את האר"ק, הרי נמצא שתוך כדי שאוחז את הס"ת בימינו צריך לפתוח את הארון בשמאלו! אלא יפתח הארון לפני שהס"ת מגיע.

והנה אם מגיע גדול הדור או להבדיל מלך בשר ודם האם כשהוא כבר נמצא ליד הדלת, הוא יחכה עד שיפתחו את הדלת בשבילו? אתממה! אדרבה 'שאו שערים ראשיכם'! **וזכורני בילדותי** בק"ק 'עדת ישראל' בלונדון שאמרו שכשהחזן מתחיל 'הללו' כבר צריך שהארון יהיה פתוח.

וכאן המקום לעוד נקודה בענין זה, כשפותחים רק דלת אחת מהארון-קודש, אם אין הס"ת יוצא ברווח אין זה כבוד הס"ת 'להשחיל' אותו החוצה, אלא יפתחו את שני הדלתות בכדי שהס"ת יצא בריוח גדול!

וכן ראוי להזכיר מה שהגאון רבי פינחס שרייבר זצ"ל היה מעורר שבשעת ההקפות בשמחת תורה, יחזיקו את הס"ת ישר ובכל הכבוד ולא בצורה מרושלת, ולהקפיד שהמעיל יכסה את הספר כראוי, וכ"ש שלא להרימו בצורה לא מכובדת.

ואם בכבוד ס"ת עסקינו, ישנם בתי כנסיות שעשו לס"ת פלטות גדולות מקושטות תלויים עם שני שרשראות על שני עצי החיים ובהם מקום להכניס טס קטן שרשרו עליו שבת/י"ט/ר"ח וכו', והוא יופי וקישוט לס"ת. אמנם ישנם מקומות שיש שרשרת ארוכה (ולפעמים מדי ארוך) עם טס כסף קטן שרשרו עליו הל"ל, ובהרבה פעמים בלא שימת לב תולים אותו הפוך או עקום לגמרי, ואין זה כבוד לס"ת אלא ח"ו בזיון, ולכן ראוי לזהר בזה להניחו בכבוד ובצורה מדויקת. נתייחס לס"ת ביראת הרוממות והדרת כבוד כמש"כ הרמב"ם, ועי' ז"ל נזכר לברכת 'כי מכבדי אכבד' - כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות (אבות ד', ו'). בברכת התורה פ. ה. כ. ב"ב הקדושה.

כה דבר האיש וכה אמר, ודבריו אשר יצאו מלבו ברגש עז עשו רושם ונכנסו בלבות השומעים, ואכן במשך כל קריאת התורה ומוסף לא נשמע אחד מדבר, וכבוד שמים נתגלד ביותר.

והנה, ביום ראשון שלמחרת מצלצל הטלפון, והוא הופתע לשמוע מעבר לשפופרת את קולה של בתו - "טאטע, וואס מאכסטו?" - אבא, מה נשמע?...

התרגשותו ושמחתו היו עצומות, לשמוע את בתו מדברת עמו בכימים ימימה, דבר שהיה בבחינת נס ממש. לאחר כל כך שנים שמתקת עימו קשר, לא כלא האב את פליאתו, ושאלו: "אמרי נא לי, מה אירע שחללתי לחדש את הקשר בינינו, הלא אני כבר כמעט נואשתי מלשמוע את קולך, וכיצד קרה נס זה?"

אמרה לו בתו: "אני יודעת, אך אתמול בעת הצהריים תקפוני געגועים עזים אליך עד שכמעט יצאתי מדעתי, ובקושי הצלחתי להמתין עד היום להתקשר אליך". בשמחו לו הבין האיש מה פעל לעצמו בזכות זה שהתגבר על טבעו למען כבוד שמים. עד כאן המעשה.

ויש לציין לדברי הרמב"ן (שמות יט טז) וז"ל, "וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפילת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם, ופרסמו זה ויאמרו לפניו בריותך אנתנו". והיינו ממש כפי שהכריז האיש בביהכ"נ, ומדה כנגד מדה - הוא קירב את בניו של הקב"ה לאביהם שבשמים, והקב"ה קירב אליו את ביתו שהיתה מרוחקת ממנו. (מקדשי תיראו).

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון מה

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

פרשת התמיד

וקצנו לקרות פרשת התמיד כל"ח במדרש בזמן שאין צה"ל קיים מה תהא עליהם אמר לו כבר הקדמתי להם סדר הקרבות כ"ז שפוסקין בזה מעלה אני עליהם כאלו הקרינוס לפני, [טור סי' מ"ח]

קרבנות
חלק ה'

אייר
תשפ"ד

ענינו של 'קרבן התמיד'

הנה הקרבן התמיד יש בה ב' ענינים: א] מה שמכפר, וכדאיתא במדב"ר (כ"א) "מעולם לא היה אדם בירושלים ובירדן, כיצד תמיד של שחר מכפר על עבירות שבלילה ושל בין הערבים מכפר על עבירות שנעשו ביום, מ"מ לא לן אדם בירושלים ובירדן עון שנאמר צדק ילין בה וגו'". אולם כתב הגר"א (יחל אור ר"מ א') דעיקר התמיד לא בא לכפר על חטאים, ע"פ משי"כ הוזה"ק "כתיב (שמואל א טו) החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה', לית רעותא דקוב"ה דחוב בר נש ועל חובה יקריב קרבן, אלא קרבן דאיתו בלי חובה דא איתו קרבן שלים וכי ואע"ג דמכפר על חובין, ע"כ, והכוונה לקרבן תמיד דאע"ג דמכפר על חובין, מ"מ עיקר לא בא על החטא.

ב] ועיקר ענינו הוא ענין "לחמי לאשי ריח ניחח". וזהו מה שאמרו בירושלמי (תענית ד' ב') שהעולם קיים על הקרבנות, שאם אינה מוצאה דבר לאכלה אז חיו מכלה את הכל, והן חיו שונאי ישראל, וכמו שהאדם צריך לאכלה ב' פעמים ביום, ואם לאו אז נשמתו שורפת את הגוף כידוע ביום התענית, וכמו שני בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבחו לחם, כן את הכבש אחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים, (גר"א יחל אור בראשית מ"ג ב'). ומה"ש אמרו (תנחומא תולדות א') משבטלו הקרבנות אין לך יום שקללתו מרובה מחבירי', (אדרת אליהו בראשית א').

וכתב הרמח"ל בדעת תבונות (אות ק"ט) "וזהו היתה כוונתו של הכהן בעשותו עבודת הקרבנות, בפרט בקרבן התמיד, שנאמר בו (במדבר כח, ב): "את קרבני לחמי", שהוא מה שמקריבים לפניו ית' בכל יום ויום לתועלת כל הנמצאות כולם; והיה מכין בו להעלות כבודו של מקום ב"ה מקיבוץ כל המינים שבנמצאות, כל אחד לפי מה שנוגע לו. וזאת היתה חכמה גדולה שהיו הכהנים צריכים להתחכם בה, להיות נגשים אל ה' ית' בעד כל ישראל, ושתהיה עבודתם רצויה באמת. ועל כן נאמר (מלאכי ב, ז): "כי שפתי כהן ישמרו דעת, ותורה יבקשו מפיהו" וגו'. והיו מכוונים לקשר כל הנבראים בבורא, ויודעים מה שצריך להשלמת ענין זה, ומכוונים בכל הפרטים המצטרפים, שהם סתרי העבודה בכל עניני הקרבן, ובזריקת הדם, ובחקירת הקטורת, כולם עשויים לסתרים עמוקים להשלמת כל הנמצאות בהדבקם בבורא ית' יי".

וזהו מה דאיתא בכתובות (י ע"ב) ש"המזבח מזין" - הוא הקרבן תמיד ושאר עולות שנקרבו עליו שנאמר בו לחמי לאשי ריח וגו' וכי ללחם שלנו הוא צריך אבל הוא לחם ומזון שלנו, (מהרש"א ח"א שס).

קרבנות - חלק א' של סדר התפילה

כתב הרמח"ל בדרך ה' (ח"ד פ"ו אות י') "כלל התפילה מתחלק לד' חלקים: הראשון - הקרבנות, השני - פסוקי דזמרה, השלישי - קריאת - שמע וברכותיה, הרביעי - התפילה ומה שלאחריה". ומקורו מהוזה"ק (במדבר ק"ב ע"ב) "ועאל [לביהכ"נ] א] ומדכי גרמיה בקורבנין בקדמיתא [מטרה עצמו מתחילה ע"י אמירת קרבנות], ב] לבתר קביל עליה עול מלכותא בסדורא דשבחי דדוד דאינון סדורא דעול מלכותא [אח"כ מקבל ע"י עול מלכות שמים באמירת שבחי דהמע"ה], ובסדורא דשבחא דא אשרא עליה ההוא עול, ג] לבתר סדורא דצלותא דמיושב [ברכות ק"ש נקראו תפילה דמיושב], ד] וצלותא דמעומד [שמו"ע] לקשרא לון כחדא". וממשיך הרמח"ל "הקרבנות הכוונה בהם בכלל הוא לטהר

העולם כולו ולהסיר ממנו כל מה שהוא עיכוב ומניעה אל ביאת השפע העליון" כלשון הוזה"ק 'ומדכי גרמיה' בקרבנין. ולקמן (אות י"ד) כתב "והנה על פי סדר זה נתקנו חלקי התפילה, דהיינו ג' חלקים בתחילה, לתיקון שלושה העולמות: עולם הזה, עולם המלאכים, עולם הכסא, וזה - בקרבנות, זמירות, וברכות קרי"ש; אחר כך תפילה במעומד, והיא כנגד עולם האלקות, להמשיך ההשפעות לפי בחינותיהן; ואח"כ ג' חלקים אחרים להמשיך משך השפע לעולמות זה אחר זה, לבסוף, וכ"ל.

ובחיי אדם (כלל כ') דיבר בזה, וע"ש שהתחיל חלק הראשון "מברכת על נטילת ידים עד ברוך שאמר הוא נגד הגוף ועולם הזה, ולכן מברכין הברכות שהם הכל על צרכי גופו והעולם וכו'". ומבואר דחלק הראשון כולל גם ברכות השחר ואינו מתחיל רק מקרבנות. אולם באמת שני הבחינות אמת, ונתבאר בדברי היעב"ץ בסיודיו כאן, וז"ל "וצריך להודיע כל דרך קצרה שעד הנה ע"י המעשה דט' ברכות התולים בפעולות עסקנו לדחות ולסלק הקליפות מהקדושה. ועתה ע"י הדיבור נוכל להעלות הדבור ולכלול עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה כל אחד בעולם שלמעלה ממנו. וע"י אמירת פרשת הקרבנות והקטורת מתקרבנות ומתקשרות הכוחות עליונות ואורות אלוהיות זו אצל זו, עכ"ד. [וכ"ז מבואר באריכות בשעה"כ].

פרשת הכיור

ויש נוהגין עוד לומר קודם פרשת הקרבנות, פרשת הכיור, (ש"ע סי' א' סע' ט'), שהיא העבודה הראשונה בכל יום, וגם משום שתקנו נטילת ידים בכל בקר, תקנו לומר פרשת הכיור שרחצו ממנו הכהנים ידיהם ורגליהם (לבוש שם). ויש לציין בדברי הרמב"ן עה"ת (שם) שכתב "הרחיצה הזאת לקדושה, ומן הענין הזה תקנו רבותינו נטילת ידים לתפלה, ע"ש בכ"ד.

פרשת תרומת הדשן

ואח"כ פרשת תרומת הדשן, (ש"ע שם). ויש מקור לזה בזה"ק (וזה"ח תרומה ס"ט ע"ב) "ויימא צו את אהרן ואת בניו [זהו פרשת תרומה"ד] בגין לכפרא על כל אינון הרהורין ומחשבתין דליליא".

בקשה שנוכו להקרבנות קרבנות בבית המקדש

יה"ר וכ' שתרנחם עלינו ותמחל לנו על כל חטאתינו וכו' ותבנה בית המקדש במהרה בימינו, ונקריב לפניך קרבן התמיד שיקבר בעדנו, וכו'. - כתב הפמ"ג (תיבת גמא פ' צו ג') בשם הקרבן אהרן דכדי שיתקיים ונשלמה פרים שפתינו הוא בתנאי שידא ויתאונן על שאי אפשר לקיים קרבנות בזה"ו, וזה בכלל אמרם "חשב לעשות מצוה ונאנס כו'".

פרשת התמיד

וידבר ה' אל משה לאמר. צו את בני ישראל ואמרת אליהם, את קרבני לחמי - אלו אמורין. לאשי ריח - הנתנין לאשי מזבחי, תשמיזו שיהיו כהנים ולוים וישראלים עומדין על גביו, מכאן למדו ותקנו מעמידות לתקריב לי במזעזע וכו'. מנחת נסחים - ועשיית האפיסה וכו'. עלת תמיד - יש תולע בקליפה הס"ט א"ו"ס הוא מתעורר בכל בוקר ללכות העולם ה', והשי"ת ברחמינו מגלה בחינת התולע שבקדושה שהוא אור החסד הנו בסוד וישנם אברהם בבקר, ובה ננעם התולע הטמא דסט"א, ו"ס ענין התמיד הנאמר בו עולת תמיד, דאיותיות עול"ת הם הפוך תול"ע, ולכן היו מקריבים עולת תמיד בכל יום כדי לבטל תולע דסט"א, (בן איש חי פנחס, משעה"כ), העשייה בקר סיני - כאותן שנעשו בימי המלוואים (רש"י שם), כשם שירד על הר סיני לתת תורה כך יקבל ברצון הקרבנות (רוקה), [וע"ע תנחומא אמור אות כ']. נסכי יין - ונסכו רביעת ההין וכו'.

פסוק 'ושחט אותו' להזכיר זכות העקידה

יאמר עם הקרבנות פסוק 'ושחט אותו' על יד המזבח צפנה לפני ה' ונרקו בני אהרן הכהנים את דמיו על המזבח סביב, (ויקרא, א, יא), (ש"ע, ס"מ מ"ח), ומקורו ממדרש רבה ויקרא (כ' י') אמר הקב"ה מעיד אני עלי שמים וארץ בין גוי בין ישראל בין עבד בין אמה בשעה שהן קורין מקרא זה צפונה לפני ה' אני זוכר עקדת יצחק בן אברהם". וכתב המ"ב (מהפמ"ג) "וכהנים נוהגין לאמרו אחר פרשת התמיד. ויל"פ, ע"פ מה דאיתא בתחילת המדרש שם (הובא בביאור הגר"א סק"ס) אמרו בשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו התקין הקדוש ברוך הוא ב' כבשים א' של שהיה וא' של ערביה". ויש לציין בדברי הוזה"ק (ויצא קסד): "תשמרו להקריב לי במועדו, מאן מועדו בזמן דאתער אברהם למעבד רעותיה דכתיב (בראשית כ"ב) וישכם אברהם בבקר, ובזמנא דאתערק יצחק על גבי מדבחה דהיה שעתא בין הערבים הוה, [גליון תורת הקרבנות]. ומה שמויחד בפסק זה, סודו של דבר, ד'צפון הוא מדת הדין, ובעקידה אברהם איש חסד עקד פחד יצחק לכלול דין ברחמים, [הארכנו בזה בגליון עקידה], וזה נרמז במש"כ ב'צפונה לפני ה' לכלול צד צפון בדרום, [ארכה"ה]. והסוד היום הוסיף עוד טעם, דמוכר שהיטה וזריקה, והוא עיקר הקרבן. והגר"א במע"ר הוסיף פסוק והפשיט את-העלה ונתת אתה לנתתה עד ריח ניחוח, וע"ש בשיה אליהו.

הנה ענין אמירת קרבנות הוזכר בטור בג' סימנים, [וכע"ז בשו"ע].

בסימן א' - וטוב לו' פרשת העקידה ופרשת המן ועשרת הדברות ופרשת הקרבנות כגון פרשת העולה ומנחה ושלמים וחטאת ואשם וכו'.

בסימן מ"ח - וקבעו לקרות פרשת התמיד כדאי במדרש בזמן שאין בהמ"ק קיים מה תהא עליהם אמר לו כבר הקדמתי להם סדר הקרבנות כ"ז שעוסקין בהן מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני, וכו' וטוב לומר אחריה סדר המערכה שזה נוסחה אביי מסדר סדר המערכה משמיה דגמרא וכו'. וטוב לומר אחר זה רבון העולמים אתה צויתנו להקריב קרבן התמיד במועדו וכו'.

בסימן נ' - קבעו לשנות משנת איזהו מקומן וברייאת דרבי ישמעאל אומר ב"ג מדות אחר פרשת התמיד משום הא דאמר רב ספרא לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד וכו' ומדרש של ברייתא דרבי ישמעאל הוי במקום תלמוד שהמדרש כתלמוד, ועוד שהיא תחלת תורת כהנים שהוא ראש לכל הקרבנות קבעוה אצל הקרבנות, ומשנת איזהו מקומן קבעוה אחר פ' התמיד משום דכתיב ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי וכי בכל מקום מוקטר מוגש אלא אלו ת"ח שעוסקין בעבודה בכ"מ מעלה אני עליהם כאילו מקריבין ומגישים לשמי.

ובגליון זה נעסוק בענין אמירת פרשת התמיד:

כתב הטור (סי' מ"ח) "וקבעו לקרות פרשת התמיד כדאי במדרש בזמן שאין בהמ"ק קיים מה תהא עליהם אמר לו כבר הקדמתי להם סדר הקרבנות כ"ז שעוסקין בהן מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני". וכתב הב"י דהכי איתא בפרק בתרא דתענית (כו:): ובסוף פרק בני העיר (מגילה לא:), "וז"ל הגמ' אמר אברהם לפני הקב"ה שמא יחטאו ישראל לפניך ותעשה להם כאנשי דור המבול, א"ל לאו, א"ל במה אדע כי אירשנה אמר ליה קחה לי עגלה משולשת, אמר לפניו רבונו של עולם תינח בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם, א"ל כבר תקנתי להם סדר הקרבנות שכל זמן שקורין בהן מעלה אני עליהם כאילו מקריבין לפני קרבן ואני מוחל להם כל עונותיהם".

והנה כתב רבנו יונה [חובא בב"י סי' מ"ט] שאמירת קרבנות הוא חובה, ומה"ט התירו לאומרה בע"פ, ואין בזה משום דברים שבכתב א"א לאומרם בע"פ, [וצ"ע מהמשך דברי ר"י דיש משמעות דהוא רק מצוה ולא חובה, ע"ש היטיב]. [ונאריך בענין זה בגליון הבא]. וכ"כ הראב"ן (סי' מ"ב) והאורחות חיים (י"ד) והכל בו (י"ג), [אולם בסי' ב' לשון הכל בו הוא "נהגו לומר פרשת תמיד שהיא צו את בני ישראל כדי להזכיר מעשה התמיד"]. ועד כדי כך, שהט"ז (סימן קל"ב) הקשה "למה לי תרתי במקום תמיד דהיינו פ' התמיד ותפלת י"ח, והוכיח מזה חידוש גדול, "וולע"ד התפלה היא במקום הקרבת איברים דאלו במקום שחיתתו וזריקתו הרי פרשת התמיד במקומו". והט"ז חזר עוד הפעם על דבריו בה"ל מנחה (רל"ד ב'), ע"ש. והרי זריקת הדם הוא עיקר המכפר, ומעכב הכפרה, ואימורים שנאבדו אינו מעכב הכפרה, וא"כ מי שהתפלל שמו"ע בלי קרבנות הוי כמקריב האימורין בלא זריקת הדם.

ומדברי הטור מבואר דיש חיוב מיוחד לפרשת התמיד, דבסימן א' כולל אמירת כל הפרשיות בהדברים שטוב לאומרן, ורק אח"כ בסי' מ"ח כתב על פרשת התמיד "וקבעו לקרות פרשת התמיד כדאי במדרש וכו', ומבואר דקבעו לקיים חובת קרבנות באמירת פרשת התמיד". [וכן המחזור ויטרי (סי' א') המנהיג והתניא רבתי הזכירו 'פרשת התמיד' בהדיא]. והשבלי הלקט הביא בשם אחי ר' בנימין "שקריאת פרשת תמיד חובה, תדע לך שהוא כן שהרי אין מזכירין פרשת תמיד בתפלה כמו שמזכירין פסוקי המוספין בתפלת מוסף", [וע"ע בנוגע ביהודה (או"ח קמא סי' ד') ובמחזיק ברכה (סי' מ"ח) מש"כ בענין זה]. וכן מבואר בהפרישה (לקמן סי' נ'), וביאר הטעם "דהתמיד שהוא חובה בזמן שבית המקדש קיים על כל ישראל להקריבו בכל יום בקר וערב, על זה שייד לומר שקבעו פרשת התמיד לאמרו כל ישראל דבר יום ביומו לשלם פרים שפתינו במקום הקרבת תמיד, משא"כ שאר קרבנות צבור הנקריבים בכל יום אלא לפרקים ביום כפור ולרגלים וקרבנות יחיד וחטאות ואשמות שלא היו מקריבים גם כן תמיד אלא כל אחד לעת הצורך ואם כן אי אפשר לומר דמשום ונשלמה פרים שפתינו תקנוהו לומר לכל ישראל בכל יום". [ובזה ביאר ג"כ למה נתן הטור טעם אחר לאמירת איזהו מקומן, ולא משום אמירת קרבנות].

ובזה"ק (תיקוני זוהר לג ע"ב) שיבח במיוחד אמירת פרשת התמיד - "וז"ל "אינון מארי דצוואר [צדיקים] וכו' דאמרין בכל יומא צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי וכו'". ובתבואת שור בסוף הספר יש לו קונטרס על כל סדר הקרבנות, כתב "דהוא עיקר הציציו לדורות".

אולם דעת הב"י לא ברור, דבשו"ע (בסי' מ"ח) לא הזכיר מפורש את דברי הטור שקבעו לומר פרשת התמיד, ובסי' מ"ח התחיל הסי' עם הדין "בשבת אומרים אצל פרשת התמיד פסוקי מוסף דשבת וכו'". ורק הרמ"א הקדים לפני דבריו "אומרים פרשת התמיד". וגם דב"י ציין המקור לפרשת התמיד מהמדרש שהביא בסי' א' בענין המנהג לומר כל הפרשיות. ובסי' א', מתחילה (בסעי' ה') כתב השו"ע "טוב לומר פרשת עולה ומנחה ושלמים וחטאת ואשם וכו', ואח"כ (בסעי' ט') כתב "יש נוהגין לומר פרשת הכיור, ואח"כ פרשת תרומת הדשן ואח"כ פ' התמיד, ואח"כ פרשת מזבח מקטר קטורת, ופרשת סמני הקטורת ועשייתו". ופי' הערוך השולחן "נ"ל דזה שכתב בסעי' ט' "יש נוהגין וכו'" - כלומר יש נוהגין שלא לומר כמ"ש בסי' א' אלא פרשת הכיור וכו'". ולפי פירושו, מבואר מדברי השו"ע דיותר נוהגין לומר סדר זה שמוצא בסדורים שלנו משאר פרשיות הקרבנות. אולם מדברי הלבנוש מוכח שאין זה כוונתו, שהרי כתב "יש נוהגין עוד לומר קודם פרשת הקרבנות, פרשת הכיור וכו'. ומאידך גיסא, משמע מדבריו דיש יותר ענין באמירת התמיד, במש"כ (בסימן מ"ז) "המשכים קודם אור היום, מברך כל סדר הברכות חוץ מברכת הנותן לשכוי בינה ופרשת התמיד שימתין מלאומרה עד שיאור היום", וכן לקמן (סי' מ"ט) כתב "אע"ג דק"ל דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה, כל דבר שרגיל ושגור בפי הכל, כגון ק"ש וברכת כהנים ופרשת התמיד וכיוצא"ב מותר".

והגר"ז הגדיר הדבר וז"ל "נהגו כל ישראל וקבעו חובה על עצמן לקרות פרשת התמיד בכל יום קודם התפלה שע"י הקריאה זו מעלה הקב"ה עליהם כאלו הקריבו קרבן תמיד במועדו כמו שנתבאר בסי' א"י. משמע דבאמת אין דבר מיוחד בהתמיד בעיקר דין אמירת קרבנות, והכל הוא רק מנהג טוב, אלא דסו"ס נהגו כל ישראל לומר רק פרשת התמיד ונקבע חובה ע"י".

ובאמת ידוע שהשו"ע בדרך כלל אזיל אחר דעת הרמב"ם, ובדברי הרמב"ם לא משמע שיש חובת אמירת קרבנות כלל, דלא הזכיר פרשת התמיד אלא אצל הדין של ברכת התורה (הל' ברכות פ"ז ה"יא) שאחר ברכת התורה "נהגו העם לקרוא פרשת כהנים, ויש מקומות שקורין צו את בני ישראל וכו', [היינו פרשת התמיד]". ובסדר התפילה של הרמב"ם [סוף אהבה] לא הזכיר, אלא בהתחלת דבריו "נהגו העם לקרות בכל יום בשחר אחר שקורין פרשת צו וברכת כהנים קורין משנה זו אלו דברים וכו'". ומבואר דאין פרשת התמיד חיוב מצד עצמו, אלא שיש מקומות שנהגו לאומרה למצות לימוד התורה אחר ברכת התורה.

ויותר מזה כתב המור וקציעה (סי' מ"ח) "דווקא התפלה נתקנה לנו נגד הקרבן, כמ"ש רז"ל [ברכות כו, ב] תפלות כנגד תמידין תקנום, ולכן האריכו המחברים לבאר דמיון התפלה ודיניה דוגמת הקרבן כמ"ש לקמן סי' צ"ח וק"ח ולא אשתמיט חד מנייהו למדבר הכי גבי פ' קרבנות. וכן בדין שהרי אינן אלא מנהג גרידא, ואין לאמירתן שורש בגמרא. והדעת נותן שאינו אלא זכר רמז בעלמא, אלא דווקא תפלתו בלבד היא העומדת לנו במקום הקרבת התמידין, וכו' ורבתינו האחרונים ז"ל, שהוסיפו לנו אמירת הפסוקים, אינו אלא לזכרון דברים בעלמא, ומועיל גם כן בודאי, על דרך שאמרו רז"ל [מנחות קי, א] כל העוסק ב' עולה כאילו הקריב עולה כ' שנשכר הוא על הרצון והכוונה הטובה הנחשבת להקרבה וכו'".

ולדינא יש נפק"מ בין פרשת התמיד לשאר פרשיות, דהנה בשו"ע (תקנד ס"ד) כתב דבתשעה באב מותר לקרות כל סדר היום, ופרשת הקרבנות, ומשנת איזהו מקומן, ומדרש רבי ישמעאל. וכתב המ"ב וז"ל "ומה שכתוב בשו"ע ופרשת הקרבנות היינו פרשת התמיד". ומקורו מדברי המג"א לקמן (סי' תקנ"ט) על מש"כ בשו"ע שם דאין אומרים פסוקי הקטורת, וביאר המג"א "דלא מקרי סדר היום שאין כל אדם אומר אותו, ומכ"ש סדר הקרבנות הכתובים ססי א"י".

דאמירה זו יועיל "כאילו מקריבין לפני קרבן ואני מוחל להם כל עונותיהם", וזהו העיקר, וצ"ע. ויש להדגיש תוספת לשון המדרש "ומעלה אני עליהם כאילו בנו בית המקדש והקריבו עליו קרבן". ב' וע' בפמ"ג שם שהק', "וצ"ע אם חטא בשוגג ונשכח ח"ו בערב ט' באב אמאי לא יאמר בטי' באב הפר' חטאת ואשם ויהיה אחריו שמכפר באין בית המקדש קיים עם התשובה". וקושיתו צ"ב, דמשמע דיש היתר מיוחד במה שצריך לה לכפרה, ומה היתר היא זו, ומאיה טעם דבאמת יש סיבה להתירו, מהיכ"ת דכח"ג נכלל בדברי המג"א, הא לא איירי בזה.

א ויש לתמוה דלא הביא הטור בשם הגמ', ובאמת מקורו הוא מתר"י (ברכות ה ע"א בדפי הרי"ף ד"ה לא) שכתב "שאמירת פרשת קרבנות היא חובה כדאמרין במדרש אמר אברהם אבינו במה אדע כי אירשנה כלומר באיזה זכות יתקיימו להם הבטחותיך אמר לו בזכות הקרבנות שנאמר קחה לי עגלה משולשת וגו' תינח בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מאי איכא למימר יאמרו לפני פרשת הקרבנות ומעלה אני עליהם כאילו בנו בית המקדש והקריבו עליו קרבן, אמנם לא הוזכר שם סיום דברי הגמ' שהקב"ה השיב לשאלת אאע"ה היאך יהיו להם כפרה, וא"ל הקב"ה

ונשלמה פרים שפתינו - באמירת קרבנות ובתפילת עמידה

דעת הט"ז דבשניהם יש קיום של 'כאילו הקרנו'

הבאנו (בעמוד ב') דברי הט"ז דאמירת פרשת התמיד הוא כנגד זריקת הדם, ושמו"ע הוא כנגד הקטרת אימורין. ומבואר מדבריו דאמירת הפרשה הוא ממש כנגד הקרבת הקרבן, וכדמשמע מהיה"ר וְאֵתָה אֶמְרָת וְנִשְׁלַמָּה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ. לכן יה"ר וכו' שְׁיָהָא שִׁיחַ שְׁפָתֵינוּ חֲשׁוֹב וּמִקְבֵּל וּמְרָצָה לְפָנֶיהָ, פֶּאֱלוּ הַקְרָבָנוּ קָרְבָן הַתָּמִיד בְּמוֹעֲדוֹ, וְעִמְדָנוּ עַל מַעְמָדוֹ. וכן תפילת שמו"ע ג"כ ס"ל להט"ז שהוא דומה לאמירת קרבנות בזה דהוי כאילו מקריבים קרבן. ומקור לזה מדברי המדרש בפסיקתא דרב כהנא (פסקא כד) דדרש הפסוק "ונשלמה פרים שפתינו" (הושע י"ד) על תפילה, וז"ל "א"ר אבהו מי משלם אותם הפרים שהיינו מקריבים לפניך, שפתינו, בתפילה שאנו מתפללים לפניך". הרי שכמו שבחיר"צ דרשינן פסוק זה על אמירת קרבנות, כמו"כ נדרש על תפילה, ושפיר י"ל דשניהם ענינם שוה.

אולם עיקר דברי הט"ז דשמו"ע הוא כנגד הקטרת אימורין, ילה"ק מדברי תרי"י (ע"ה א"ה הדפי הרי"ף) שכתב בהטעם דזמן תפילת מנחה היא לפני שקיעת החמה, משום "שתפלת המנחה היא כנגד תמיד של בין הערבים ועיקר התמיד הוא זריקת הדם וכי היכי שזריקת הדם אין זמנה אלא עד שקיעת החמה הכא נמי תפלת המנחה שנתקנה כנגדה אין זמנה אלא עד שקיעת החמה בלבד".

דעת היעב"ץ דדוקא בתפילה היא 'כאילו הקריב'

והובא דברי תרי"י במו"ר וקציעה (סימן מ"ח), והאריך להוכיח דרך שמו"ע הוא במקום קרבן ולא אמירת קרבנות, ומשיג על ב' דברים שכתב המג"א (שם א) שיאמר פרשת הקרבנות בעמידה דוגמת הקרבנות שהיו בעמידה, ב' מש"כ השו"ע "בשבת אומרים אצל פרשת התמיד פסוקי מוסף דשבת", וביאר המג"א "אע"ג שעדיין לא התפללו שחרית ואסור להקדים מוסף לתמיד מ"מ הרי כבר אמרו פ' התמיד ואם תחשב אמירת הפסוקים להקריבה גם אמירת פסוקי תמיד נחשב להקריבה".

וכתב ע"ז המו"ק וז"ל "יותר נראה שאין אמירת הפרשה נחשב מכלל הקריבה, וכתבו תרי"י שהתפלה היא במקום דם התמיד, ולכן זמנה מתחיל מעלות השחר וכן של מנחה משש ומחצה, והיא עיקר הכפרה, לפי שאין כפרה אלא בדם. וכן בדין מאחר שאין לנו עכשיו דם הקרבן על כן הועמדה התפלה במקומו לפי שבה שופכים הנפש כמשה"ה (שמואל א' א, טו) ואשפוך את נפשי והרי נחשב כשופך דם ממש כי הדם הוא הנפש. לכן אמרו (ברכות לב, ב) גדולה תפלה מן הקרבנות, כי זו שפיכת דם בהמה וזו דם האדם עצמו, ולא יפה אמרו כי גדולה היא". עכ"פ למדנו שלא נסתלקה עיקר עבודת התמיד אלא עם העמידה [שמו"ע] וכו' שאין עיקר לנהוג אמירת הפרשה בעמידה, כי דוקא התפלה נתקנה לנו נגד הקרבן, כמו"כ רז"ל (ברכות כו, ב) תפלות כנגד תמידין תקנום, ולכן האריכו המחברים לבאר

דמיון התפלה ודיניה דוגמת הקרבן כמו"כ לקמן ס' צ"ח וק"ח ולא אשתמיט חד מנייהו למדכר הכי גבי פ' קרבנות. וכן בדין שהרי אין אלא מנהג גרידא, ואין לאמירתן שורש בגמרא. והדעת נותן שאינו אלא זכר רמז בעלמא, שאם אתה אומר שאנו משלמים הקרבן ממש בשפתינו כאילו היא עבודה שבמקדש, א"כ הלא כולנו פסולים אצלה מכמה צדדים, ואין עבודתנו כלום חלילה. זה פשוט, שאי אפשר בעולם להשוות עבודת קריאתנו לעבודת הכהנים אפילו במקצת, ולכן לא ראו רז"ל לתקן לנו קריאת הפסוקים נגד העבודה, ומה מקום לתפלה זו להתקנה נגד התמידין, אלא ע"כ שראו שאי אפשר לנו למלאות מקום הכהנים בעבודתן, שבטלה בחורבן הבית, אלא דווקא תפלתנו בלבד היא העומדת לנו במקום הקרבת התמידין, והם ז"ל שידעו מאיזה טעם עולה במקום קרבן, עכ"פ היא ודאי שהוכשרה לנו, שכשרה בזרים ובטמאים, משא"כ בקרבן. ורבותינו האחרונים ז"ל, שהוסיפו לנו אמירת הפסוקים, אינו אלא לזכרון דברים בעלמא, ומועיל גם כן בודאי, על דרך שאמרו רז"ל [מנחות קי, א] כל העוסק בפ' עולה כאילו הקריב עולה כו', עכ"ד.

נשים באמירת הקרבנות

המג"א לעיל [סוף סי' מ"ז] הביא דברי הב"י בשם האגור דאחד מהטעמים דנשים חייבות בברכת התורה הוא משום דחייבת לומר פרשת קרבנות ותפילה במקום קרבנות תיקנום. והט"ז כתב דהכוונה לפרשת התמיד, וכ"כ הגר"ז וז"ל "ועוד שברכת התורה מברכין קודם פרשת התמיד ובקריאת פרשת התמיד הן שוות לאנשים שהרי תפלה במקום תמיד תקנה". והתהילה לדוד תמה על דברי רבו (הגר"ז), וז"ל "ולא זמתי להבין דלא היה לנשים שום חלק בקרבנות ציבור דונתנו איש כתיב כמבואר במס' שקלים (פ"א מ"ג), וע' מג"א בסימן תרצ"ד ס"ק ג' [דפוטר נשים בנתינת מחצית השקל לפני המגילה], והא דחייבות בתפילה היינו משום דרחמי ניהו, אבל מה שאנו קורין פרשת התמיד שיעלה עלינו כאילו הקרבנו קרבן התמיד אין לנשים שייכות לזה, וצ"ע".

דעת התה"ל ד' ותבואת שור דדוקא קרבנות הוא 'כאילו הקריב'

והיינו שהבין התה"ל, דהענין של 'כאילו הקרבנו' וקיום של 'ונשלמה פרים שפתינו' נאמרה רק על אמירת קרבנות, אבל הא דתפילה ניתקן כנגד התמידין, אין הכוונה שיש בזה משום 'כאילו הקרבנו', אלא דניתקן 'כנגד התמידין' וכדמשמע מרמב"ם בס' המצות (מ"ע ה') וז"ל: עיקר התפלה מן התורה, וחכמים סדרו להן זמנים, וזהו הענין אומרים תפילות כנגד תמידים תקנו, ר"ל שתקנו זמניהם כנגד הקרבנות. וכ"כ האור שמח דבפולוגות ריב"ח וריב"ל קיי"ל כשניהם, ותפילות אבות תקנום ותפילות כנגד תמידים תקנום, והיינו דזמני התפילות תקנום כנגד

הקרבנות וכפי זמני הקרבנות, ובכל זאת אבות תקנום, וכ"כ רבינו כאן דכנגד תמידים תקנום (ר"ל ולא במקום תמידים).

וכ"כ התבואות שור על מה שחשש הטור שלא לומר קרבנות ב' פעמים, שלא יראה כמקריב ב' תמידים, "והלא גם תפילה במקום התמיד, אלא דהתפילה לאו כאילו הקריב התמיד, כי אם עבודה אחרת במקום התמיד, אבל קריאת קרבנות הוא כאילו הקריב קרבן של הפרשה, והא דהצריכו כל תנאי עבודה משום דרחמנא קריא לתפילה עבודה אפילו בזרים".

היוצא לנו ג' דעות כמה אנו מקיימין 'ונשלמה פרים שפתינו': א] דעת הט"ז [ומשמעות המג"א] דנאמר בין על אמירת קרבנות, בין על תפילת שמו"ע, ב] דעת היעב"ץ דעיקר הקיום הוא בתפילת שמו"ע, ג] דעת התה"ל ד' והתבואות שור והאור"ש בדעת הרמב"ם דנאמר בעיקר על אמירת קרבנות, ושמו"ע אינו 'במקום' אלא 'כנגד' התמיד.

ביאור דעת האגור דנשים אומרות פרשת התמיד

וכדי לישב קושיית האחרונים, דנשים לא שייכי בקרבנות התמידין, באמת כמו"כ כתב רע"א [שו"ת סי' ט'] לענין קרבן מוסף כיון דלא היו חלק בשקלים דיהיה פטורים, וכמו"כ מה"ט אין להם חלק בהתמיד. וע' בעמודי אור (סי' ז') שהשיג עלי, דאע"ג דאינם נותנים שקלים, עדיין מתכפרים הם, וכמו דמצינו דכרבנו של אהרן הכהן, אף דבא משלו, מתכפר כל אחיו הכהנים. וה"נ י"ל כן לענין התמיד, דהיה מתכפר על כל ישראל. אולם אכתי יש לפוטרו ממוסף משום דהוי מ"ע שהזמן גרמא, ולא שייך תי' הגמ' (ברכות כ"ע ב) לגבי שאר תפילות ד'רחמי ניהו', דמוסף לאו רחמי הוא.

והנה, לענין אמירת הקרבנות, יש לדון אם ניתקן רק להמקריבין או גם להתמכפרים. והנה נוסח הבקשה "יהי רצון וכו' שְׁיָהָא שִׁיחַ שְׁפָתֵינוּ חֲשׁוֹב וּמִקְבֵּל וּמְרָצָה לְפָנֶיהָ, פֶּאֱלוּ הַקְרָבָנוּ קָרְבָן הַתָּמִיד בְּמוֹעֲדוֹ, וְעִמְדָנוּ עַל מַעְמָדוֹ". הרי הדגש הוא כל ה' פֶּאֱלוּ הַקְרָבָנוּ. וע' בשע"ת [סי' מ"ה ס"ק א'] שהביא מהפמ"ג שהק' על גירסא של היה"ר צ"ש שאומרים אחר התמיד "כאילו הקרבנו", דבשלמא בחטאת על הבעלים קאי, אבל בתמיד אין יחיד מיקרי בעלים. וע"ז השיג השע"ת "ומשום הא לא איריא וכדאמרין בתענית שלכך תיקנו מעמדות לפי שאין קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד ע"ג לפיכך תיקנו כו' והיינו לפי שכל אדם מישראל יש לו חלק בתמיד צבור שנקחין מתרומת הלשכה וה"ל כאלו הם נתנו לכהן בעדם קרבן התמיד וא"כ כשאומר יהי רצון בפ' התמיד נמי שייך לו' כאלו הקרבנו או הקרבתי והיינו ע"י הכהן שהוא שלוחא דידן ודרחמנא".

אולם מאידך גיסא מבואר בתענית (כו): מהטענה של אברהם לפני הקב"ה היה 'שמא יחטאו ישראל לפניך ותעשה להם כאנשי דור המבול', ובדואי העיקר תועלת

המשך בעמוד ד'

ענינה להיות במקום הקרבנות, אלא דח"ל תקנום בזמני הקרבנות וכו', אולם לשי' הרמב"ם דס"ל דעיקר המצוה הוי מדרבנן, שפיר י"ל דתקנתם היתה כדי להשלים את מקום הקרבנות.

דבאמת מציעו בתוס' בברכות [כו]. דתפילת אין לה תשלומין דלא תיקנו שבע ברכות של מוסף אלא משום ונשלמה פרים שפתינו, ומשמע דשאר תפילות ליכא דין ונשלמה פרים שפתינו אלא רחמי היא, אולם יתכן דכל תפילה יש ב' ענינים, וא"כ הדין תשלומין הוא משום רחמי, אף דלא מתקיים בה ונשלמה פרים שפתינו. וכן נראה בדעת היעב"ץ דעל שהאריך טובא דתפילה הוא במקום הקרבן ולא אמירת קרבנות, אפ"ה לענין נשים הק' ג"כ על האגור דלא שייכי אלא בתפילה דרחמי, ולא בקרבנות.

ה והאחרונים הביאו ראיה מתוס' בובחים (ד) דליכא שיע' בעלים על קרבן

א ויש לציין ג"כ לדברי רבנו יונה דיש מעלה בשמו"ע יותר מן הקרבנות, וביאר בזה דברי הגמ' בברכות (ד' ע"ב) "כיון דתיקנו רבנן ה' שפתי תפתה, בתפילה בתפלה אריכתא דמיא", וז"ל "פירוש זה הפסוק דבוק עם הפסוק שאחריו שאומר כי לא תחפון זבח ואתנה וגו' ואמר אותו חד כשהיה מתפלל על הטא בת שבע שהטא בו במיז ועל המיז אין מביאין קרבן שאין קרבן בא אלא על השוגג ועל כן היה מתפלל לבורא תסייעני שאוכל לסוין בתפילתי ולספר מעלליך כדי שתהא תפילתי מקובלת שכיין שלא תחפון זבח על המיז תהא תפילתי כפרה במקום קרבן ועכשיו ג"כ שאין לנו בהמ"ק ואין אנהו מקריבין קרבנות אנו אומרים אותה על אותו ענין שתהא תפלתנו מקובלת ודעינה במקום זבח וקרבן, ומפני שנתקן על ענין התפלה אמרו דתפלה אריכתא דמיא".

ב ולדינא, כתב המ"ב (מ"ח סק"א) "כתב המ"א פרשת הקרבנות יאמר בעמידה

בענין אמירת פרשת התמיד קודם תפילת מנחה

הרב מרדכי פוטאש שליט"א – מתוך קונטרס 'תפילות כנגד תמידין'

עזירה (סי' י"ד), ע"כ. וכוונתו דהרמ"ע מפאנו גריס כמו בגמ' שלנו. וכן הוא במהרש"א. והוא פ"י הטעם בזה וז"ל, הכא (לגבי תמיד של שחר) הקדים הקרבן לתפלה, ולגבי מנחה הקדים התפלה לקרבן. ויש להשיב, דהתפילות בכלל עבודת המקדש הן, ואמר' אין לך עבודה קודם תמיד של שחרית, דהתפלה אחריה וכו', אבל בתמיד של בין הערבים אמרין להיפך, דאין לך עבודה אחריה, ולכן התפלה לפניו, ע"כ. הרי דחידש לנו המהרש"א דהתפילות שהתפללו בביהמ"ק עצמו היו בהן חשיבות יתירה דהיו חלק מעבודת ביהמ"ק, ולכן תקנו אותן כהל' הקרבנות, שחייבות ליקרב רק בין תמיד של שחר לבין תמיד של בין הערבים".

ביאורו של הרמ"ע מפאנו בזה

אמנם נראה משו"ת הרמ"ע מפאנו דיש עוד טעמים עמוקים בזה, ונציע את דבריו עם קצת ביאור לפי קט שכלנו, וז"ל: ידוע כי יחס התפילות שתקנו אבות העולם כנגד התמידין, דהא והא איתא, עם סידור ההנהגה הכוללת הצריכה פיוס', כטעם "היה לך לעזרני" – הוא יחס התמידין עצמן, והתפלה שהיתה נלוית אליהם לצורך הפיוס הנז'. שהקרבן היה מעורר מדת שעתו בעולם, וראוי להתפלל בעת רצון כפי האפשר תמיד, ודבר בעתו מה טוב. לפיכך פ"י רבי יהושע (בפ' החליל) שנהגו בביהמ"ק להקריב תחלה תמיד של שחר ואח"כ שחרית, וכן במוסף קודם לתפלה. אבל במנחה התפללו תחלה ואח"כ הקריבו התמיד, שלא לעורר פחד יצחק לפני התפלה, שהקרבן אשר הוא באמת חיי עולם וריח ניחוח למי שאמר ונעשה רצונו, יהיה קודם אל התפלה שהיא חיי שעה להדיט. ועוד שהקרבן מן התורה מצוה בשעתה, והתפלה דרבנן, ושאינו תפלת המנחה דלא אפשר", וניחא לגבוי להדיט, כדפרשית, ע"כ דבריו הנפלאים של הרמ"ע.

התפילות, כשום שכן היא הנהגתו ית' התמידית, שע"י הפיוס הוא ית' משפיע אלינו, ובלא"ה לא. ד נראה דר"ל כמ"ש בזה"ק (ח"ב דף כ"א: וח"ג דף רמ"ב א') שהתמיד של שחר הוקרב כדי לעורר מידת החסד של מעלה, כי בבקר הוא זמן של חשפעת מידת החסד, וכמ"ש המאיר לארץ ולדורים עליה ברחמים, אבל אחר חצות כשינטו צללי ערב, מתחיל מידת הגבורה להמעיט ולהגביל את השפעת החסדים, (והענין מבואר בס' סדר היום בביאורו לתפלת המנחה). לכן ביאר רבינו כאן שהתמיד של שחר היה תפקידו לעורר מידת החסד, ולכן ראוי אח"כ להתפלל תפלת שחרית דע"י הקרבן נתעורר מלמעלה השפעת חסדיו המרובים ית', ונעשה עת רצון שבו נתקבל התפלה לפניו ית'.

ה נראה דר"ל דכיון דתפקידו של התמיד של בין הערבים הוא לעורר למעלה מידת הגבורה, שנקראת פחד יצחק, (ע' זוה"ק ח"א קל"ב:) לכן יש להקדים תפלת המנחה קודם, כדי להתפלל אותה כשעדיין יש השפעה ממדת החסד שגורם ע"י התמיד של שחר והתפלה שתקבל ברצון ובשמחה, ורק אח"כ יקריבו התמיד של בין הערבים.

ו בשבת (י' ע"א) קובע הגמ' דתפלה הוי חיי שעה ותורה הוי חיי עולם, לכן כתב רבינו כאן דהקרבנות הן חיי עולם, כיון שהן גורמות נחת רוח להקב"ה בשלימות שהן ריח ניחוח לה' (ויקרא א' ט' ורש"י שם) ולכן בודאי הן קודמות למצות תפלה שהיא חיי שעה לבד.

ז משמע דמוסיף כאן שהקרבן תמיד הוא כלו לצורך גבוה כדי לגרום נחת רוח להקב"ה ושע"י יתקיים רצונו יוכל להטיב לברואיו כמו שבאמת רוצה, משא"כ תפלה שהיא לצורך הדיט, וכמו שפרש"י בשבת (שם) שהיא צורך חיי שעה לרפואה ולשלום ולמונוות.

ח נראה דר"ל, דכיון דנתבאר דלגבי תפלת המנחה א"א לאחרת אחר התמיד של בין הערבים, לכן באמת כך ניחא גם לגבוה, כי גם זה רצונו ית' שהתפלה תוכל להתקבל בנקל, וגם זה ניחא להדיט כי דאי שהאדם המתפלל רוצה שתפלתו תעלה לפניו ית' ותפעול השפעות טובות לצרכיו, לכן על כרחך צריך להקדים התפלה להקרבן אע"פ שהקרבן חשובה יותר.

כתב הגמ' (בס' ר"ל ד"ה סדר): וכתב הרב רבינו דוד אבודרהם בשם רבינו יונה (אגרת התשובה אות ע') שמצוה לומר קודם אשרי פרשת "את קרבני לחמיי", וכן נהגו. והביאו הרמ"א שם וז"ל, יש שכתבו שנוהגין לומר פ' התמיד קודם אשרי נגד תמיד של בין הערבים, ומנהג יפה הוא. ויש לדייק דכאן כתב הרמ"א יש שכתבו שנוהגין וכו' דמשמע דאינו דבר מוסכם, ודלא כמ"ש בס' מ"ה לגבי אמירת תמיד של שחר, "ואומרים פ' התמיד", דמשמע שכן מנהגם של כל ישראל, וכמו שנתבאר לעיל. וצ"ב מה החילוק בין של שחר לשל בין הערבים.

והערוך השלחן (שם ס"ב וס"ז) כתב שהמדקדקים נוהגים לאמרם בכל יום קודם מנחה, ורבים אין אומרים פ' התמיד במנחה, וטרח ליישב מנהגם ע"פ הגמ' בסוכה (נ"ג א'), וכבר הזכירו הרמ"א שם בשם הרמ"ע מפאנו שבביהמ"ק היו מתפללים תפלת מנחה לפני התמיד של בין הערבים, לכן לא רצו לומר פ' התמיד לפני שמו"ע, דומיא דמקדש. ולכאורה עדיין צ"ב דנימא פ' התמיד אחר שמו"ע, אך כבר כתב הערה"ש (שם ס"ב) דאין לאמרה אחר התפלה, (ולא ביאר מדוע אין לאמרה כך) ולכן סברי בעלי מנהג זה דאין לאמרה כלל.

הטעם שבביהמ"ק התפללו תפלת מנחה קודם הקרבת התמיד

וז"ל הגמ' בסוכה (נ"ג א'), אמר ר' יהושע בן חנניה כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו, כיצד, שעה ראשונה תמיד של שחר, משם לתפלה, משם לקרבן מוסף, משם לתפלת המוספין וכו', משם לתפלת המנחה, משם לתמיד של בין הערבים וכו'. **ובגליון הש"ס** שם ציין לשו"ת תשב"ץ, דגריס, משם לתמיד של בין הערבים משם לתפלת מנחה. וע' שו"ת הרב מנחם

א ואולי לפ"ז נפל הלימוד זכות של ערה"ש שהמציא לאלו שמדלגין אמירת התמיד לפני מנחה, דהרי לדברי המהרש"א הנ"ל כל ענין הקדמת התפלה להתמיד היה רק בביהמ"ק, דהתם התפילות היו נחשבות כחלק מעבודת המקדש, אבל בזה"ז אין התפלה שייך לזה, ולכן שפיר יש להקדים הפרשה להתפלה, וצ"ע.

ב כוונתו למשי"כ בהמשך דבריו, "דהא והא איתא", דר"ל דתקנת האבות היתה מעין הענין והתוכן והכוונה של כנגד התמידין, "דהא והא איתא עם סידור ההנהגה הכוללת", ר"ל דכל הנהגת הבורא ב"ה כנגדנו מיוסדת על יסוד א', והיינו דע"י איתערותא דלתתא נתעורר איתערותא דלעילא, וכמ"ש (תהלים ס"ח, ל"ה) תנו עוז לאלקים וכו', וע' להלן.

ג נדר"ל דכמו דבמלכותא דארעא יש לפייס את המלך לפני שמבקשים ממנו להשפיע מטובתו, כך לגבי מלכותא דרקיעא, וזה משי"כ בגמ' שבת (פ"ט א') בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות (ע"ש במהרש"א) אמר לו, משה אין שלום בעידך, אמר לפניו כלום יש עבד שנותן שלום לרבו. אמר לו, "היה לך לעזרני", ופרש"י, לומר תצלח מלאכתך. ופ"י רבינו בחיי (פ' שלח פ"ד פס' י"ז) כשישראל מקיימים את התורה והמצוות השייכות רוכב שמים כמ"ש (דברים ל"ג) רוכב שמים בעורף, כלומר, בעזרת ישראל משפיע כח במדותיו, ובוה מוסיפין כח בגבורתו של מעלה (נראה דר"ל שהמלאכים שמורידים את השפע למטה לעוה"ז מקבלים כחות מחודשים להשפיעם לישראל). וכשאין מקיימין תו"מ, הוא מתרחק ממדותיו וכו', ובוה מתישין כחו של מעלה, שנאמר צור ילדך תשי (שם ל"ב, ופרש"י שם, רבותינו דרשו, כשאל להטיב לכם אתם מכעיסין לפניו ומתישין כחו מלהטיב לכם). הוצרך משה לומר עתה בתפילתו ועתה יגדל נא כח ה', כדי להמשיך ולהשפיע הכח הפנימי במדות, ע"כ. הרי מבואר דכוונת בקשת הקב"ה מבשה, היה לך לעזרני, היינו משום דבקשת עבדי ה' מהקב"ה מוסיף פיוס לפניו ית', שע"י כך כביכול יוכל להשפיע גילוי אלקותו ית' וחסדיו המרובים אלינו. וזהו טעם וכוונת הקרבנות וגם

המשך מעמוד ג'

היה בשביל הכפרה, וא"ל הקב"ה 'כבר תקנתי להם סדר הקרבנות שכל זמן שקורין בהן מעלה אני עליהם כאילו מקריבין לפני קרבן ואני מוחל להם כל עונותיהם'. והנה כתב הקרית ספר דהא דבעיא מיעוט דנשים פטרי משקלים, דאע"ג דהוי מצות עשה שהזמן גרמא, הכא דכתיב 'כופר נפשו' [והיינו דהנשים ג"כ בכלל הכפרה של השקלים], הו"א דחייבים. ולפ"ז י"ל לענין פרשת התמיד דשפיר יש להם לקרות הפרשה כדי להיכלל בהכפרה של

ציבור דכולם מתכפרים הם. וילח"ע מסוגיא דתמורה [טו]: דאיכא בעלות של מרי"ה דהני זוזי, וא"א להקריב הקרבן אם מתו כל האנשים שנתנו השקלים, ואכמ"ל.

ו ולמעשה, ידוע מש"כ הגריש"א זצ"ל בקיבץ תשובות (ח"א י"ד) 'הנשים חייבות להתפלל כל יום מן הדין וכו' - ברכה"ל וברכה"ש, פרשת התמיד,

הקרבן. ויל"פ כן בכוונת האגור וז"ל "כי הן מברכות על קריאת הקרבנות ותפלה כנגד קרבנות תקנום (ברכות כו:) והן חייבות בתפלה (שם כ:) ואם כן חייבות ג"כ בקריאת העולה והקרבנות". ומשמע, דכוונתו להוכיח דכמו דתפלה דהוא במקום קרבן חייבין, כמו"כ אמירת קרבנות. ויל"פ, דאע"ג דמן הדין אין לחייבם בשמו"ע כיון דניתקן כנגד התמיד, ואין להם זכות בהתמיד, ואפ"ה חייבין כיון דרחמי נינהו, ונשים נמי בעיא רחמי חייבין, וה"א אע"ג דלא שייכי

ב"ש אשרי ישתבח, פ' שמע, אמת ויציב עד גאל ישראל, שמו"ע, ותפילת מנחה. תפילת ערבית אינה מחויבת". אולם המאש"ת בנימין בקונטרס סדר מצות לנשים [בסוף מהדור' ז"א עמ' י"ז] מבואר בהדיא דלא כדבריו, וז"ל "אם יש דבר דחוף לעשותו אמרי כן, התחילי 'אדון עולם', ואמרי עד 'ידבר', אח"כ אמרי 'ב'ש' ולאחריו 'אשרי', ולאחמ"כ 'שתבח' עד אחרי

שמו"ע, ולאחמ"כ שוב 'אשרי' ו'עלינו'. והעיד המוה"ר אליהו (ח"א י"ד) "ידוע ששני ידיו אינן אומרות שום דבר מפרשת הקרבנות ואפילו אלו שמתפללות תפלת י"ה כל יום" ומיישב הטעם דלא נתקבל אצלם מכח כל הקושיות על האגור, ע"ש.

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

בחוקתי תשפ"ד

שתיהו עמלים בתורה

בס' החדש בין אדם לחבירו שהו"ל ידידנו הר"ג ר' משה סחייק שליט"א הביא ידיעה חשובה מבעל הפרי מגדים בהקדמה לאשל אברהם סמ"ו וז"ל: כתב הב"ח. עיין מ"א. ועיין אליה רבה [ס"ק] ג' השיג דבמשלי אין שם, רק באיוב כ"א ח' וכו' י"ד, ושם נזכר בנין, ובהכרח וצאצאיו [הוא] בני בניא, יע"ש. על שם בני חיי ומוזני לאו בזכותא [מועד קטן כח, א] כו', אבל ע"י זכות גדול מהני, ועסק התורה שיהיו עמלים בעיון [הוא] זכות גדול, [על כן] מהני. וזהו שכתוב [תורת כהנים בחוקתי פרשה א, א] אם בחקתי [ויקרא כו, ג - ד] על מנת [שתהיו] עמלים [אז] ונתתי גשמיכם, [כני] זכות גדול מהני. ובשם כנסת [הגדולה על שלא ברכו בתורה תחלה [נדרים פא, א], שלא נהגו כבוד לקרות לתלמיד חכם ראשון לתורה [אליה רבה אות א]:

והיינו שאדם שעמל בתורה זוכה לעלות מעל מזלו ולזכות לבני חיי ומוזני, ולכן כשמבקשים על תורה אפשר לבקש גם על בנים. [וראה עו ש בס' הנ"ל באריכות ברעיון זה]

"ונתתי משכני בתוככם ולא תגעל נפשי אתכם" (כח יא).

ולא תגעל נפשי. אין רוחי קצה בכם, כל געילה לשון פליטת דבר הבלוע בדבר אחר וכו' (רש"י).

הרמב"ן כתב וז"ל 'ולא ידעתי מה הטעם בזה שיאמר הקדוש ברוך הוא, כי בשמרנו כל המצוות ועשותנו רצונו לא ימאס אותנו בגעול נפשו, וכן בעברנו על בריתו ועשותנו נאצות גדולות אמר (להלן פס' מד) לא מאסתים ולא געלתים, ואמר הנביא בשעת הקללה (ירמיה יד ט) המאוס מאסת את יהודה אם בציון געלה נפשך', ע"כ דברי הרמב"ן.

והיינו דהקשה הרמב"ן על דברי הפסוק שמבטיח הקדוש ברוך הוא ואומר "ולא תגעל נפשי אתכם", האין יתכן שיגעל הקדוש ברוך הוא את ישראל, והלא אף בזמן שישראל אינם עושין רצונו של מקום, ומתקיימות בהם כל התוכחות והקללות האמורים בפרשה, מכל מקום מבטיחה התורה ואומרת (פס' מד) "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכולתם להפרי בריתי איתם כי אני ה' אלוהיהם".

וא"כ מדוע בתחילת הפרשה כאשר מזכירה התורה את ההבטחות הטובות והברכות כאשר יעשו ישראל את רצונו של מקום, הוזקה התורה להבטחה מיוחדת "ולא תגעל נפשי אתכם", והרי ודאי שלא היה צד שיגעל הקדוש ברוך הוא את ישראל, ומהו ביאור ברכה זו.

ויעויין ברמב"ן שם שביאר סודות מסתרי התורה בביאור פסוק זה.

אמנם החתם סופר ביאר בזה ע"פ דברי הזוהר הק' (ח"ג דף ר' ע"ב) דהנה מצינו חילוק בין משה רבינו לבלעם הרשע, דאילו בבלעם הרשע נאמר (במדבר כב ט) "ויבוא אלוקים אל בלעם", ואילו אצל משה רבינו נאמר (שמות יט ג) "ומשה עלה אל הר האלוקים".

ולכאורה כיצד יתכן שאל בלעם הרשע נביא השקר יבוא הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, ואילו משה רבינו נביא האמת יצטרך לעלות בעצמו אל הר האלוקים, והלא לכאורה היה צריך להיות להיפך, שהיה הקדוש ברוך הוא צריך לבוא אל משה רבינו, ואילו בלעם הרשע היה צריך לבוא אל הקדוש ברוך הוא.

והמשיל זאת הזוהר הק' למצורע אשר היה צריך לבוא לפני המלך ולדבר עמו, ולא רצה המלך שיכנס המצורע אל פלטרין שלו, ועל כן יצא המלך לחוץ בכדי לדבר עם המצורע, והיינו שאין זה מחמת מעלתו של המצורע, אלא להיפך מחמת פחיתותו של המצורע, שאין רוצה המלך שייכנס אדם זה אל ארמונו.

וכמו כן הענין במשה רבינו ובלעם הרשע, כי אדרבה אצל בלעם שנאמר בו (במדבר כג ד) "ויקר אלוקים אל בלעם", שהוא לשון טומאה ולשון עראי וגנאי, לא רצה הקדוש ברוך הוא שיבוא בלעם אליו אלא הגיע הקב"ה לבלעם, אמנם משה רבינו שנאמר בו (א א) "ויקרא אל משה", שהוא לשון חיבה ולשון שמלאכי השרת משתמשין בו, הזמינו הקדוש ברוך הוא שיבוא אל פלטרין שלו, אל הר האלוקים.

ולפי זה מבואר באופן נפלא הבטחת התורה "ולא תגעל נפשי אתכם", משום שהיה מקום לבעל דין לומר שכיון שנאמר בפסוק "ונתתי את משכני בתוככם", א"כ כאשר יורד הקדוש ברוך הוא לתחתונים וקובע את משכנו ואת השראת שכינתו שם, אין זו חיבה אלא אדרבה אינו רוצה שייכנסו לפלטרין של מלך.

לכן ממשיך הכתוב ואומר "ולא תגעל נפשי אתכם", משום שכאן אין הסיבה שיוורד הקב"ה אל ישראל כמו אצל בלעם הרשע, שהוא בכדי שלא ייכנס לפלטרין, אלא אדרבה הוא לשון חיבה, ומשום כך נאמר "ולא תגעל נפשי אתכם".

עמל בלי היסח הדעת

"אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם" (כו ג).

'אם בחוקותי תלכו. יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו, הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה' (רש"י).

לכאורה יש להבין בדברי רש"י, שהרי באותה מידה ניתן היה לומר כי תחילתו של הפסוק, אם בחוקותי תלכו, מדבר על כל המצוות, ואילו המשכו, ואת מצוותי תשמרו, מדבר על עמלות התורה, מנין איפוא הגיע רש"י למסקנה זו שחלקו הראשון של הפסוק בא לומר שתהיו עמלים בתורה ואילו חלקו השני מדבר על כל שאר המצוות.

ויש לפרש, דהנה כתב הרמב"ם (בפ"ג מהלכות תלמוד תורה ה"ו) וז"ל 'מי שנשא ליבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על ליבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, ולא עליך הדבר לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה ואם הרבית תורה הרבית שכר, והשכר לפי הצער', ע"כ דברי הרמב"ם.

ומבואר בדברי הרמב"ם כי במצות תלמוד תורה אין מטרה ותכלית, ואין זמן שבו ישנה הפסקה ממצוה זו, אלא מגיל י"ג אשר התחייב האדם במצוות ועד מאה ועשרים, אסור להסיח דעתו לדברים אחרים, וצריך לעסוק בתורה בלא היסח הדעת, שרק על ידי כן יזכה האדם אשר נשאו ליבו לקיים את מצוה זאת של תלמוד תורה כראוי ולהיות מוכתר בכתרה של תורה.

ואם כן מצות תלמוד תורה שונה משאר כל המצוות בכך, שלכל המצוות ישנו זמן קבוע שבו ניתן לקיים אותן, ביום או בלילה, בימים מסויימים בשבוע או בחודש או בשנה, אמנם מצות תלמוד תורה היא בין ביום ובין בלילה, כפי שנאמר (יהושע א ח) "והגית בו יומם ולילה", היא בכל משך שנות חייו של האדם מבחרות ועד זקנה, ואין כל פטור ואין כל הפסקה ואין כל היסח הדעת באמצע.

ועל כן מבואר היטב כי מצות תלמוד תורה היא מצוה של הליכה אחת ארוכה במשך כל הזמן, ומחמת כן דרשו חז"ל כי הפסוק "אם בחוקותי תלכו" עוסק בעמל התורה, שכן רק עמל התורה הוא מצוה אשר הולכים בה בכל עת, אין זמן אשר מסיימים את המצוה ואין זמן אשר נפטרים ממנה, וזהו "אם בחוקותי תלכו".

והנה בגמרא ביומא (דף לה:): איתא 'תנו רבנן עני ועשיר ורשע באין לדן, לעני אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר עני הייתי וטרוד במזונות, אומרים לו כלום עני היית יותר מהלל, אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפיק [=סלע מדינה שהוא חצי דינר. רש"י], חציו היה נותן לשומר בית המדרש וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו, פעם אחת לא מצא להשתכר ולא הניחו שומר בית המדרש להיכנס, עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלוקים חיים מפי שמעיה ואבטליון, אמרו אותו היום ערב שבת היה ותקופת טבת היתה וירד עליו שלג מן השמים, כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון: אבטליון אחי, בכל יום הבית מאיר והיום אפל, שמא יום המעונן הוא, הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה, עלו ומצאו עליו רום שלוש אמות שלג, פירקוהו [=פירקו משוי השלג מעליו. רש"י] והרחיצוהו וסיכוהו והושיבוהו כנגד המדורה, אמרו ראוי זה לחלל עליו את השבת, ע"כ דברי הגמרא.

ולכאורה יש להתבונן הרבה במעשה זה, שכאשר עלה עמוד השחר אמר שמעיה לאבטליון "אבטליון אחי, בכל יום הבית מאיר והיום אפל, שמא יום המעונן הוא?", והרי המעשה היה בתקופת טבת כפי שנאמר בגמרא, וירד השלג מחוץ לבית המדרש, ואם כן מפני מה אומר שמעיה לאבטליון "שמא יום המעונן הוא?", וכי לא ידע שבחוץ יורד שלג, והרי מצאו על הלל הזקן גובה שלוש אמות של שלג, ואם כן ירד שלג רב במשך כמה ימים, ושמעיה ואבטליון הרי בודאי הגיעו מביתם לבית המדרש, שלא היו לימים בבית המדרש, ואם כן כיצד לא ידעו שיוורד שלג, עד שמסתפק שמעיה אם יום המעונן הוא ועל כן בית המדרש אפל, ומהו ביאור דברי שמעיה לאבטליון.

אמנם הביאור בזה הוא כי כאשר האדם שקוע בעמל התורה וכולו בתוך הלימוד ואינו מסיח את דעתו כלל לדברים אחרים, אזי אינו יודע מה קורה מסביבו, ואינו מבחין אם קיץ או חורף, אם יורד שלג או שהחמה זורחת, אין הוא יודע מה קורה בעולם מסביב, כיון שכל כולו שקוע בתוך הסוגיא.

ועל כן אמר שמעיה לאבטליון מתוך לימודו "אבטליון אחי, בכל יום הבית מאיר והיום אפל, שמא יום המעונן הוא?", כי אכן לא ידע מה קורה מסביבו.

ודבר זה מצינו אצל מורי ורבי מרן שר התורה זצוק"ל, אשר כאשר היה עסוק בלימודו, לא היה מבחין מה שקורה מסביבו, והיו אנשים יכולים להיכנס ולצאת, לעבור על ידו ומסביבו, והוא שקוע בעמלה של תורה בלא כל היסח הדעת. יהי זכרו ברוך. (הגר"מ דרוק שליט"א בס' להבת אש)

דרגה שונה

א'. [כ"ו, ג'] "אם בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם". וכתב רש"י בד"ה "אם בחוקתי תלכו" וז"ל, "יכול זה קיום המצוות וכו' הא מה אני מקיים אם בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה". ובעניין שקידת התורה שמעתי משל נפלא ממו"ח הגה"צ ר' יצחק זילבר זצ"ל ע"פ מעשה שהיה בזמן מלכותו של נפוליון, שהנהיג נפוליון שכל שנה ושנה היה פרס מיוחד למי שימצא איזה פטנט מיוחד. ושנה אחת בא אליו אחד שהמצא שיעון מיוחד שבו בכל שעה משתנית תמונה, והתמונה תואמת לשעה שהשעון מורה, כגון בבוקר השמש במזרח, ובצהרים בראש כל אדם ובליילה ירח וכוכבים. ואמר לו נפוליון הכל טוב ויפה, אבל החשוב ביותר הוא לבדוק אם השעון מדויק ואז על התוספת ניתן פרס, אבל אינני נותן פרס על צעצוע של ילדים. תתן לי שני שעונים מהדגם שלך, ואם אחרי שנה יהיו השעונים מכוונות, הרי זה מורה שהשעון הוא מדויק לחלוטין ותקבל את הפרס הגדול.

והכניסו את שני השעונים לכספת וסגרו בחותמת המלך, ואחרי שנה פתחו את הכספת וחשכו עיני הממצא, שעון אחד הראה שמש בראש הרקיע והראה את השעה שתיים בצהריים ושעון השני הראה ירח וכוכבים ועמד על השעה שמונה בערב, וכמובן הבינו כולם שלא יזכה הממצא לשום פרס.

ובא פקח אחד למלך ואמר לו, אם כל יום שעון מפגר בדקה אחת האם זה חסרון ואמר לו המלך לא, ואמר לו א"כ השעון הוא בסדר גמור, מכיוון שבכל חודש ישנם שלשים יום וזה שלשים דקות כפול שתיים עשרה חדשים הרי זה יוצא שש שעות וזה בדיוק ההבדל בין השעונים. ונתרצה המלך ונתן לו את הפרס.

ואמר מו"ח זצ"ל שמה ניתן ללמוד דבר נורא, שאם יושבים שתי אברכים או חברים ולומדים ואחד לומר כל יום דקה יותר מחבירו אחרי שנה ההבדל ביניהם הוא יום ולילה!!

וכמו"כ אמר מו"ח זצ"ל שעומדים ב' שעירים ביוהכ"פ ועושים גורל וברגע אחד אחד נהיה לה' ואחד לעזאזאל, ומזה ניתן ללמוד מהי החשיבות של רגע אחד. (מחזה אברהם)

ברית אימהות

[כ"ו, מ"ב] "וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור".

וכתוב במדרש אגדה הכא כך, "ומנין לרבות את האימהות, שנאמר את את את".

מסופר שהאדמו"ר בעל האמרי אמת זצ"ל הקשה שהרי היו ארבע אמהות, וא"כ מדוע יש ריבוי רק לג' אימהות.

ותירץ, שכיוון שאצל רחל כבר כתוב זכירה והיינו בבראשית [ל, כ"ב] שכתוב "ויזכור אלוקים את רחל", ממילא א"צ לומר שהקב"ה זוכרה.

ובנו בעל הבית ישראל זצ"ל אמר לו [שהיה בילדותו] שאפ"ל שרחל הרי היא נמצאת תחת כסא הכבוד ולכן הקב"ה זוכרה תמיד. ואמר האמרי אמת ששל בנו עדיף משלו.

ונראה שהקושיא מעיקרא ליתא, שהרי את ענינו הטפל אל, וא"כ אצל אברהם הטפל אליו זו שרה ואצל יצחק זו רבקה ואצל יעקב רחל ולא, ויתכן א"כ שאף השפחות כלולות בזה. (מחזה אברהם)

וישבתם ואין מחיר

שח הרה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א: עוד מעשה נפלא שמענו מאיש צדיק 'בעל המעשה', אשר בערב פסח בשעה 4 אחרי הצהריים גמרו בביתו להכין מאכלים ערבים ומשובחים לכבוד יו"ט, וחשב לעצמו כי מן הראוי להביא מאותם מאכלים לחותנו אשר הינו איש מבוגר, ולמרות שיו"ט קרב ובא, הנה זה עומד אחר... וויתר על מנוחתו וירד מן הבית לעבר רכבו החונה שם, ולתדהמתו מבחין הוא ב'מאן דהו' היוצא מן הרכב... ונוכר שאכן שכח לנעול את הדלת, ניגש אליו ושאלו מה עשית ברכב שלי... עשה עצמו אותו 'בן רשע' כאילו הוא 'תם'... והשיב, שרצה קצת לנוח ברכב מחום היום...

באותו רגע הבחין שכיסיו של אותו גנג נפוחים הם, ונוכר שהיום בבוקר הביא לו ידידו סכום כסף נכבד ביותר בסך 20,000 שקלים בכדי שיביאם ל'פלוני' בימי חול המועד, והוא הניח את המעות ברכב במקום מוצנע קצת ומן הנראה שהלה שלח את ידידו, מיד הרים עליו קול זעקה עד שהצליח לחלץ ממנו את כל כספו עד הפרוטה האחרונה, וזכה לראות בחוש, כיצד התאמץ מעט בשביל לשמח את הזולת, ורק בזכות זה נחסך מעמו עגמת נפש מרובה כל החג וחסרון כיס עצום.

יארציט הגאון רבי בנימין מנדלסון זצ"ל נלב"ע כ"ד אייר תשל"ט

מספר בנו הגר"י מנדלסון שליט"א: בביקורי בחול המועד פסח תשע"ט בביתו של הגאון הגדול רבי דוב לנדוי ראש ישיבת סלבודקא שליט"א הוא ביקש ממני שאספר בפני המתאספים בחדרו את הסיפור הראשון שאספר לכם כעת הוא שמע ממני בעבר את העובדה וכיוון שנהנה ממנה מאד ביקש שאספרה שוב ברבים.

בימים ההם אבי מורי זצוק"ל היה מוגדר בפי תלמידי חכמים. -] כהגדרתו של הגרד לנדו שליט"א בעת כמרא דארעא ד'ישראל' מרחובות ומגדרה ועד לאשקלון באו אליו למכור את השיחה הבהמות המבכרות לומדים כעת מסכת בכורות בדף היומי וודאי אתם יודעים כי בזמן הזה חובה להשתדל לעשות שותפות עם גוי או למכור לו את הבהמה המבכרת ללדת כדי לפטור את הוולד מבכורה ולחסוך את הבעיה הגדולה הנוצרת עם לידת בכור שאין מה לעשות אתו בזמן הזה וצריך להיזהר בקדושתו יש כמה דרכים לערוך את הקניין אבי זצ"ל הקפיד לעשות כמה קניינים בצורה הטובה ביותר וגם על ידי כתיבת שטר חתום ומפורט.

בבית הדין של אבי היה דיין חשוב רבי משה אהרון סיגל זצ"ל שעמד הרבה לצדו בענייני ההלכה והציבור.

ויהי היום הרב סיגל אמר לו הרב הרי יודע כי יש מקרים של רפתנים ובעלי עדרים השוכחים לבוא מוקדם למכור את המבכרת והם נזכרים רצים ומגיעים ממש ברגע האחרון וכמעט מפסידים את המכירה זה מתרחש לעיתים גם בערב שבת או בזמנים שממש קשה להשיג אותי לכן אני מציע שנכין שלוש מאות שטרות טפסים ובהם כתוב נושא המכירה ונשאיר פתוח את התורף שם המוכר שם הקונה מספר הפרה כך שהכל יהיה מוכן מיד כשהוא יבוא ונוכל למחר ולחתום כדי שלא יקרו חלילה תקלות.

אמר לו רבה של קוממיות אבי זצוק"ל תראה רבי משה יעקב הנה אנחנו לא יודעים מתי המשיח יבוא יכול להיות בעוד עשר שנים אולי עשרים או שלושים שמא בעוד עשר שנים ואולי בעוד חודש ימים אנו אומרים בכל יום שיבוא כי הוא גם יכול לבוא מחר מה תעשה אם הוא יבוא לדוגמא בעוד חצי שנה וימצא אצלנו שלוש מאות שטרות כלומר שערכנו תוכנית של שטרות לעשרים שלושים שנה תהיה לנו בושה איך הוא יסתכל עלינו. (מוסף שב"ק פר' בהר תשע"ט)

כניסת שבת ב"ב 7:20

יציאת שבת ב"ב 8:24

פרשת בחוקותי

גיליון 103

שנה ג'

תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת בחוקותי

הברז נותן מים רק כשמחבר בצינורות לבאר המים...

"אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם וגו' ונתתי גשמיכם בעתם" (כז,ג)**פרש"י** אם תהיו עמלים בתורה אז "ונתתי שלום בארץ... וחרב לא תעבור בארצכם".

לצערינו, רבים מעם ישראל סבורים שבעיות בטחוניות וכלכליות ניתן לפתור בדרכים טבעיות.

הגר"י גלינסקי זצ"ל היטיב להמשיך לבני מאהל בדואי, החיים בלב המדבר, הרחק ממקום ישוב. את המים הנצרכים להם למחייתם, נאלצים הם לשאוב מבורות הנמצאים במרחק רב ממקום מגוריהם, ולטלטלם בפחים על גבי חמורים.

ויהי יום ומספר אנשים מקרב הבדואים בקרו בכרך הגדול. לתמהונם, ראו שאין בני העיר נזקקים להביא ממרחק מימיהם, אלא בכל בית מצוי ברז שממנו נובעים מים מתוקים, צלולים וצוננים. חמדו להם הבדואים את ה"שיכלול" הנפלא ורכשו כמות ניכרת של ברזים, על מנת להתקינם בכל אחד מן האהלים שבמקום מושבם. כאשר תמה מלאכת הרכבת הברזים נוכחו לראות לאכזבתם הרבה, כי אין המים יוצאים מתוכם. מיד הזעיקו את בעלי המלאכה מהעיר הגדולה, שימהירו ויבואו לראות, מדוע הופלו ברזיהם מהברזים שבעיר.

כאשר הגיעו המומחים למקום, פרצו בצחוק גדול ואמרו להם: כיצד העליתם בדעתכם שיבואו המים מתוך הברזים? הרי לא הברז הוא הנותן את המים. הברז אינו אלא קצה של צינור ארוך המתחבר בסופו אל המשאבה הגדולה ושואבת את המים מתוך הבאר! והנה אתם לא התחברתם כלל אל הבאר, רק נעצתם את הברז בקיר. וכי על ידי כך יבואו מים?

כך התורה מבטיחה לנו שפע של ברכה והצלחה, אם רק נשכיל להתחבר אל מקור מים חיים - התורה. אך כל זמן שאין מתעוררים לחדש את הקשר עם ה"באר", לא יעילו כל הדרכים והאמצעים להשגת שלום ושלווה (לקח טוב).

מדוע לא קיבלנו ברכה שלא יהיו מלחמות

"אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם"

התורה מבטיחה לעם ישראל שכאשר ישמרו את חוקי התורה, הגשמים ירדו בעתם, היבול יהיה מבורך ("ואכלתם לחמכם לשובע"), וגם ביטחון - "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד... וחרב לא תעבור בארצכם".

ויש להבין, את פשר הפסוק הבא אחריו "ורדתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב. ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו ונפלו אויביכם לפניכם לחרב". הלוא כבר הובטח שלום בארץ, וא"כ מדוע שלא תהיה ברכה שכלל לא יהיו מלחמות?

התשובה לזה נעוצה בדברי הגמרא בשבת (פט"א) המבארת את פשר שמו של הר סיני: "מאי הר סיני? שמשם ירדה שנהא לאומות העולם" (שהם מקנאין את ישראל בתורתן - מדרש לקח טוב). ומוסיף על כך בדרשות הר"ן: "שמהר סיני ירדה שנהא לאומות העולם עלינו, שכל חלאים שאומות העולם מביאים עלינו, אינם אלא בשביל אהבת ה' אלינו. ששונאים אותנו מפני שהקב"ה הבדילנו מכל האומות שלא נתחתן בהם, ושלא נאכל ממאכליהם האסורים לנו, והריחוק וההבדל מביא לידי שנאה".

עניני חינוך - קשר אבהי בין רב לתלמיד (א)

חז"ל אומרים "ושננתם לבניך אלו התלמידים שקרויים בנים". הגר"י רודרמן פירש הטעם שלא כתבה התורה "ושננתם לתלמידך", כדי ללמדינו שהתלמיד הוא בבחינת בן לעולמים. וכשם שכן אינו פוסק מלהיות בן של אביו לעולם, כך גם התלמיד. הקשר הוא לא רק כאשר התלמיד שווה תחת חסותו ומקבל ממנו השפעה והדרכה, אלא הוא קשר אמיץ כ"בן" שהוא לעולם.

עד כדי כך שבעל ה"שדי חמד" מביא משמו של ה"מועשה אברהם" (או"ח סי' כג) הכותב, שכשם ש"ברא מזכה אבא" לאחר מותו, כך גם התלמיד מזכה את רבו [ואפילו הניח רבו בן והוא ת"ח ויר"ש, חייב התלמיד לזכותו על ידי לימודים].

בישיבת "כנסת חזקיהו" בכפר חסידים נסתלק לבית עולמו הבחור לוי שטאובר ז"ל בעודו באיבו. בדברי הספד נרגשים שנשא ראש הישיבה הגאון רבי רפאל אלעזר משיקובסקי זצ"ל על קברו הטרי, חשף את קשרו האבהי לתלמידיו. וכך אמר: "התורה חייבה שומר להישבע שתי שבועות. שבועה שלא פשעתי בה, ושבועה שלא שלחתי בה יד. לכאורה, הורים שולחים בחור לישיבה הם מפקידים פקדון אצל השומר - ראש הישיבה. ואם כן, כדינו של כל שומר אף אני הייתי צריך להישבע את שתי השבועות..."

כאן עצר לרגע את דבריו, והוסיף ואמר: "זה הכל, אם הייתי שומר. אבל אבא אין עליו שום חיוב שבועה...", ובוה סיים דבריו.

כלומר, השנאה והמלחמות, הם בעצם מתנה מאת הקב"ה, כיון שהמלחמות מבדילות אותנו משאר האומות, ולכן מרגע קבלת התורה שנהיינו "ממלכת כהנים וגוי קדוש", ירדה ג"כ שנאה של אומות העולם עלינו, לטובתינו שלא ניטמע בין הגויים. ומשום כך נאמר כאן בברכות ניצחון על האויבים, ולא נאמר שלא יהיו מלחמות כלל, כיון שעצם המלחמות הם ברכה.

מדוע צריך להעביר ו'למנות' כדי לתת את העשירי

"וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קודש לה"**הרב מפוניב' זצ"ל בא אצל יהודי אחד להתרימו לישיבה, והלה אמר לו שבחודש זה כבר באו אליו חמשה עשר אנשים להתרימו וחילק להם בעין יפה, ואין ביכולתו לתת כ"כ הרבה.**

השיב לו הרב מפוניב' שבתורה יש חיוב מעשר בהמה לתת עשירית מבהמותיו לכהן, ואמרה תורה "כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קודש לה". כלומר, שצריך להעביר את עדרו ולמנותן אחת אחת, ואת העשירי מסמן בסיקרא והוא קודש.

נשאלת השאלה, מדוע הטריחה התורה את האדם לעשות כך, ולא סגי שהאדם יתן עשירית לה', ואם יש לו אלף בהמות יתן מראש מאה וכד'?

אלא ירדה תורה לדעת בני אדם, שאם יאמרו לו לתת מאה בהמות הוא ירתע מכך, וירגיש שמפסיד הרבה. לכן אמרה תורה שיתחיל למנות ויאמר: אחת - שלי. שתיים - שלי. שלש - שלי. וכן הלאה. כשיגיע אל התשיעי הרי הוא כבר מלא שמחה ע"כ שיש לו הרבה, ויתן את העשירי בשמחה.

כך - אמר הרב לאותו גביר - תמנה את כל הכסף שיש לך, ואז תבחין שלא דורשים ממך כ"כ הרבה לצדקה.

פנינים ודברי חיזוק בענין ניצול הזמן

א. הרהור תמיד בדברי תורה ב. עונש ביטולה ג. הזהירות מלבטל אחרים

ד. המבטל אחרים נידון כרודף ה. הגאולה תלויה בתורה

לכאורה, מדוע חזקיהו המלך נעץ חרב על פתח בית המדרש? היה עליו לנעצה ברחובות ובשווקים, ולהכריח את ע"ה לבוא לבית המדרש. ביאר ה"ערוך לנו" שאי אפשר להכריח איש ללמוד תורה. אבל בתוך בית המדרש יש להקפיד על הלימוד שיהא כולו קודש... (שו"ת חצלת השרון ח"ב י"ב)

[הנצי"ב בהקדמה לשאלות ח"ג אות י"א ביאר הטעם ש"ידקר בחרב" אע"פ שעל אדם שאינו עוסק בתורה אין חיוב מיתה, שמכיון שהיה אז זמן מלחמה וסכנה, הוי "צורך מלחמה" והמתרפה בזמן זה הוא כבורח מן המערכה].

המבטל תורה מאחרים נידון כ"רודף" וכשופך דמים

הלכה היא ש"המעצים עיניו של מת הרי זה שופך דמים" (שבת קנא, ב), כי בזה קירב את מיתתו. אע"פ שמדובר באדם גוסס שאינו מרגיש כלום, ובעוד רגעים ספורים ימות "הרי זה שופך דמים" - הרי לנו לימוד נפלא מה ערכו עצום של רגע בחיים! אמר על כך מרן הגרי"ש אלישיב - כל שכן כאשר אדם מבטל את חברו, או שמפסיק בעצמו וברצונו מלימוד תורה, בוודאי ראוי להיקרא שופך דמים!!

והנה בגמרא שבת לג, אמרו בשם רבי שמעון שמיתת אסכרה שהיא מחלה קשה באה על עוון ביטול תורה. ואפילו תינוקות נענשים בה על שמבטלים תורה מאביהם. וצריך ביאור הרי לקטנים אין עוון, ומדוע יענשו?

וביאר ה"דיברות משה" (שם) וז"ל שמכיון שהעולם קיים בזכות לימוד התורה (גדרים דל"ב), נמצא שמי שמונע אחרים מללמוד הוא כעין "רודף" ונידון דיני שמים כרודף, ומבואר בסנהדרין ע"ב, שאפילו קטן הרודף ניתן להציל הנרדף בהריגת נפשו של הקטן. כך כשחביב לפני הקב"ה תורתו של אביהם, מסלקם כדי שלא יבטלוהו.

הזהירות מלבטל אחרים תורה ולהיות ממעמידי בית המדרש

מצינו בגמרא (שבת קיח, ב) כי יש להתפלל ש"יהא חלקי ממושיבי בית המדרש, ולא ממעמידי בית המדרש".

ופרש"י "ממושיבי בית המדרש" - מאספי תלמידים בכל יום לבוא. ולא יהא חלקי מ"מעמידי בית המדרש" - ממונים לעת האוכל, לומר הגיע עת לעמוד ולאכול. כלומר, אע"פ שיש צורך בכך, מ"מ על האדם להשתדל שלא הוא יהיה זה שמזרז לכך.

והמהר"ל שם מבאר: "שבא לומר, כי עונש הגורם שיעמדו מבית המדרש, שמתחיל לצאת בתחילה, הוא גדול מאוד, שהוא גורם שגם אחרים יעמדו עמו, והנה מבטל הרבים וחטא הרבים תלוי בו".

בענין זה יש להביא מעשה נורא ממרן בעל ה"קהילות יעקב" זצ"ל שסיפר הגאון רבי מנשה קליין זצ"ל בהספדו (מובא באשכנזיה דרבי עמ' קפח):

יהודי חשוב מלונדון נכנס למרן הקה"י וכתב על פתקא את שמו. ונשאל ע"י מרן האם יש לו אח בשיכון וזינין ששמו פ"פ והשיב לו הן. ומרן זצ"ל לא הכיר אותו ולא את אחיו מימיו. ואמר לו: לך אמור לאחייך שכשהיה בחור בישיבה ולמד בישיבה פלונית והיה רגיל ללמוד שם ביום שישי אחה"צ. ושם היה שמש שמנקה את בית המדרש, ותוך כדי הניקיון אמר השמש לאותו בחור שלמד תורה שיעבור מכאן לכאן. ועל כך בא אלי בלילה זה השמש הנ"ל (21 שנה לאחר פטירתו) בחלום ואמר לי שאין לו מנוחה בעולם העליון בשביל שביטל תורה. ואמר לי את השם של הבחור, לכן תבקש מאחייך הבחור הנ"ל שילך מיד על קברו של השמש ויאמר שמואל לו על כל הביטול. וכן עשה. וסיים מרן הקה"י שאע"פ שהשמש עשה מלאכתו, והיה צריך לנקות את בית המדרש, מ"מ כיון שיצא מכך ביטול תורה לא היה לו מנוחה.

אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה

האור החיים הק' בפרשת תצוה מביא מהזוה"ק כי עם ישראל נגאלין מארבע גלויות, כל אחת בזכות אחד מרועי ישראל. והגלות הרביעית בזכות "משה". "ולזה נתארכה הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצוות, אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה".

ימי ספירת העומר הם ימי הכנה למתן תורה, וזהו הזמן המתאים להשתלם בהתמדת התורה ובדרכי קנינה. נביא בענין זה מדברי רבותינו.

ישראל מהרהרין תמיד בדברי תורה

נאמר בגמרא בשבת (ק"ט) שאף אם הרהור לאו כדיבור, אסור להרהר בדברי תורה במקומות המטונפים, משום דכתיב "והיה מחניך קדוש". ופרש"י "מקום חנייתך תהא בקדושה, וטעמא משום דישאל ממהרהרין תמיד בדברי תורה". דהיינו שהמציאות של כלל ישראל שמהרהרין תמיד בד"ת ולכן צריך "והיה מחניך קדוש", ומזה מוכח שאף הרהור אסור במקומות שאינם נקיים. זהו המצב של יהודי, מהרהר תמיד בתורה...

ואמרין בגמרא ביומא היכי דמי חילול ה', אר"י כגון אנא דאזילנא ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין. [וצ"ב מדוע הוי חילול ה', הרי אין אדם רואה אם ר"י מהרהר בד"ת. וצ"ל דהחילול ה' הוא בפני האדם עצמו שמכיר ויודע שאינו מהרהר בתורה בשעה זו].

וכתב הרמב"ם (בסוף הל' טומאת צרעת) "אבל שיחת כשרי ישראל אינה אלא בדברי תורה וחכמה".

עוד כתב הרמב"ם בהל' תלמוד תורה (ג), "מי שנשאו ליבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסח דעתו לדברים אחרים ולא ישים על ליבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחד".

הרח"י חייקין סיפר סיפור נפלא ממורו ורבו רבי אלחנן וסרמן זצ"ל: התמדתו של מו"ר היתה לאין ערוך. לא ביטל רגע אחד ממש. ואמרים כי בבחורו ב"טלז" היה לומד שמונה עשרה שעות ביממה. בעת כהנו כראש ישיבה בברנובין לא רצה לקחת כסף מהישיבה. יום אחד נקרעו מנעליו ואעפ"כ לא רצה לקחת כסף מהישיבה. התלמידים חיפשו עיצות ותחבולות להמציא לו מנעלים חדשים. הלכו וקיבצו ביניהם פרוטה לפרוטה וקנו לו נעליים חדשות לשמחו. אחר כמה ימים אמר רבי אלחנן לכמה מתלמידיו כי יש לו צער גדול מהנעליים החדשות, משום שבנעליו הקודמות לא היו שרוכי קשירה ובאלו יש שרוכי קשירה, ונגרם לו מכך ביטול תורה בזמן קשירתם... רבותי, צריך לקחת את המעשה הזה בכל הלב. הרי רבי אלחנן חי לא רחוק מדורינו, והיה לו צער על ביטול של רגע מת"ת, שכל מילה היא מצוה בפני עצמה.

כשם ששכרה גדול מכל המצוות כך עונש ביטולה

בספרי (דברים יג, יא) אמרו בענין תלמוד תורה "כשם ששכרה גדול מכל המצוות כך עונש ביטולה גדול מכל העבירות".

חז"ל אומרים (פתיחתא דאיכה רבתי) "ויתר הקב"ה על עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים ולא ויתר על עוון ביטול תורה שנאמר (ירמיה ט, יא) על מה אבדה הארץ על עזבם את תורת".

מאמר זה טעון ביאור, איך יתכן שויתר הקב"ה על ג' עבירות החמורות ביותר שהן ב"הרג ואל יעבור" ולא ויתר על עוון ביטול תורה שאינו ב"הרג ואל יעבור"?

ונראה לבאר שביטול תורה הוא השורש לכל העבירות החמורות שהן תוצאה של ביטולה, שהרי הקב"ה אמר "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין" וכתב המסילת ישרים (פ"ה) שאם הבורא לא מצא תרופה אחרת, בודאי שאין דרך אחרת להילחם ביצר הרע, נמצא שהשורש לכל העבירות אפילו החמורות ביותר, הוא בביטול תורה. ובזה מובן מדוע הקב"ה לא ויתר על עוון זה, משל למה הדבר דומה: לשני בני אדם שנתפסו על עבירה של זיוף שטרות, והענישו חמורות את אחד מהם, שאמנם לא נמצאו ברשותו שטרות רבים, אבל נמצא ברשותו מכונת הזיוף. המכונה היא השורש. כך השורש של כל העבירות נובע מביטול תורה.

התביעה של ביטול תורה הוא על יושבי בית המדרש בפרט

הגמרא בסנהדרין צ"ב דרשו את הפסוק בישעיה "וחובל עול מפני שמן" חובל עולו של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בבתי כנסיות ובתי מדרשות. מה עשה? "נעץ חרב על פתח בית המדרש, ואמר: כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו". ואכן, בדקו מדן ועד צאר שבע ולא מצאו עם הארץ.

לַשַׁבָּת עֲנֵג

שנה א ❖ פרשת בחוקתי ❖ תשפ"ד 13

אַז תִּתְעַנֵּג-

אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ-

הגאון הגדול ר"ד כהן שליט"א:
'ימי הכנה לקבלת התורה'

ימי ספירת העומר הכנה לקבלת התורה:

"עומדים אנו בעיצומם של ימי הספירה, ועלינו להתבונן ביסודם של ימים אלו. כי הנה המה נתייחדו ברוממות בפני עצמה, מצד היותם ימי ההכנה לחג השבועות היינו מתן תורה, ומשמעותם של אותם ימים א"כ, הוא ימי עבודה להכנה לקבלת התורה"

הכנת הגר"א ז"ל לקבלת התורה:

"ומצינו בעניינה של משמעות זו, תיאור נורא על אדונינו הגר"א זי"ע בספר תוספת מעשה רב (אות נה), אשר הובא שם בזה הלשון: "ותיכף לאחר הפסח ישב ללמוד 'בפרישות גדול למאד' אמר שהם ימי הכנה לקבלת התורה עד חג השבועות"

"והמחזה נורא למתבונן, כי נודעת נשגבות הנהגתו של הגר"א בכל ימות השנה, כמו שהעידו עליו בניו בהקדמה לביאור הגר"א לשו"ע או"ח, אשר מאכלו היה כזית לחם, שטבל אותו במים כדי לבלעו בזריזות בלא לעיסה, בכדי שלא ייבטל זמנו לריק, ושלא יהנה חיכו מטעם פת. וישן מעת לעת שעותיים המחלוקים לארבעה, בכדי שלא יבוא לכלל שינת שיתין נשמיין. וכשבא בערב יו"כ לעשות חשבון הנפש, על עוון ביטול תורה, לא הגיע אפי' לסכום של ג' שעות".

וממנו ז"ל נלמד המוטל עלינו:

"ואילו כאן מתבאר שלעומת התנהגות זו, הרי שבימי הספירה הנהגתו היתה 'בפרישות גדול מאד', הינו הרבה יותר מפרישותו שבכל השנה. והשכל מתקשה להשיג איזה הבנה בהגדרה נוראה זו, ומכל מקום למדים אנו מכאן, כי אכן אם שיעורים יש למעלה כל יש שיעורים למטה, ואם לגדלות פירשותו ועבודתו של הגר"א היה שייך לעלות ולהתעלות, וזה המוטל עלינו כמבואר בדברי הגר"א, שימים אלו הם 'ימי הכנה לקבלת התורה' ובזה יכול כל אחד ואחד באשר הוא שם, מסוגל למצוא מקום להתגדר בו לחזק עצמו בעבודתו".

"ולא אריח בריח נוחחכם" מכוון ל"במה"

"והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח נוחחכם" (כו, לא)

שני דברים נאמרו בפסוק, א. "והשמותי את מקדשיכם" ב. "ולא אריח בריח נוחחכם". ועין משך חכמה שכתב שסיפא מכוון לאסור במות, שאם תאמר שנאמר על ביהמ"ק, הרי כבר אמר "והשמותי את מקדשיכם", וע"כ מכוון לבמה. אלא שהקשה הרי אין ריח נוחחכם בבמה?

אולם נראה לומר לפמשי"כ המשך חכמה בפרשת נח. שבמקום המקדש היה ריח נוחחכם אף בבמה שעושה במקום המקדש, א"כ הביאור הוא, שאף ש"השמותי מקדשיכם", והרי עדיין היה אפשרות לריח נוחחכם ע"י שיעשו במה במקום הזה, וע"ז הוסיף הכתוב "ולא אריח בריח נוחחכם", שאף זה לא יהא. (ע"פ משאת המלך-רבי שמעון משה דיסקין)

האיך מוריד הקב"ה גשם בשבת

"וַנִּתֵּי גֶשְׁמִיכֶם בַּעֲתֵם וְנִתְּנָה הָאֶרֶץ יְבֻלָּה וְעַץ הַשָּׁדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ" (כו, ד) וברש"י: "בשעה שאין דרך בני אדם לצאת כגון בלילי שבתות"

לכאורה תמוה, כיצד הקב"ה מוריד הגשם בשבת, הרי נאמר "וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו", וגם גשם בכלל זה?

בשם רבי אברהם אחי הגר"א בעל 'מעלות התורה' הובא לתרץ, דהנה הלכה היא כי פוסקים מים לגינה מערב שבת, ומתמלאת והולכת בשבת, אף הקב"ה כך נוהג. כידוע אין חדש תחת השמש, וכל דבר בראו הקב"ה מתחילה באופן שיוכל לעשות אחר כך מעצמו, כמו שאמר הכתוב, "כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלוקים לעשות", ופירושו, שמעתה יעשו הם בעצמם כפי שהוכנו לכך מששת ימי בראשית, נמצא שירידת הגשם נעשית כעת ממילא, כתוצאה מאותה הכנה שבזמן הבריאה. (ועיין מדר"ר ב"ר פרי"א). (ע"פ משלח גבוה)

ביאורו של הרבי רבי העשיל זצוקללה"ה

"וַיִּרְדּוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רַבְּבָה יִרְדּוּ וְנִפְּלוּ אִיְבֵיכֶם לַפְּנִיכֶם לַחֲרִיב" (כו, ח) וברש"י: "שיהיו נופלים לפניכם שלא כדרך הארץ"

ודברי רש"י צ"ע, מה הוסיף בזה, ובאמת שעצם ההוספה בפסוק כאן צ"ע, שהרי לעיל (פסוק ז) כבר נאמר "ונפלו לפניכם לחרב" וצ"ע, ומדוע לא כתב רש"י פירושו זה על הפסוק דלעיל, או על "ומאה מכם ירדו רבבה"

וביאר הרבי רבי העשיל זצוקללה"ה, ע"פ מה שהביא רש"י בשמואל (א, יז, מט) בשם מדרש תהלים, על משי"נ במעשה דוד וגלית, "ויפול על פניו", והביא שם רש"י בשם המדרש, שלא היה צריך ליפול על פניו, רק לאחריו שכן הדרך, יעו"ש. וזהו שמבשר כאן הכתוב, שאם ילכו בדרכי ה' יפלו אויבהם לפניהם, היינו על פניהם, וזה שלא כדרך כל הארץ כדפירש"י, כי מצד הטבע צריכים ליפול לאחריהם. ודו"ק.

והנה, בברכת יעקב לדן אמר, "יהי נחש עלי דרך שפיפון עלי אורח הנושך עקבי סוס ויפל רוכבו אחור", והיינו שכיון שנושך עקבי סוס, היה צריך הנופל והסוס ליפול קדימה, ובכל זאת בירכו שיפול אחורה, קרוב אליו. (הרבי ר' העשיל) (ע"פ ברכת מרדכי)

"ואלך אתכם קוממיות" (כו, יג)
וברש"י: קוממיות "בקומה זקופה".

הקשו קדם הגר"ח קניבסקי, על דברי רש"י, דהא אסור לילך קומה זקופה? (נכרת מז: קידושין לא.)
והשיב בכמה אופנים:

תשובה א. "אז יהא המצוה ללכת בקומה זקופה". ובנוסח אחר כתב "לעולם הבא".

ולשוואל נוסף שהביא לשון הגמ' בברכות, המהלך בקומה זקופה כאילו דוחק רגלי השכינה, השיב, "המהלך ולא כשהקב"ה מוליכם". ובעוד אופן כתב, "הקב"ה מגביהם".

תשובה ב. "הכונה יכולים לילך בקומה זקופה ואין כופפין אלא בשביל כבוד שכינה".

תשובה ג. "הכונה כפי ההיתר".

תשובה ד. "כוונת רש"י בפרהסייה". (ע"פ דעת נוטה)

לילי רביעיות ולילי שבתות

"ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה" (כו, ד)

וברש"י: "בשעה שאין דרך בני"א לצאת כגון בלילי שבתות"

ובדפוסים הביאו, שברש"י ישן כתוב "כגון בלילי רביעיות ובלילי שבתות". וביאור הדברים בדפוסים (ק"ב): מבואר, שבהתחלה המזיקים היו שכיחי בלילות, ואנשים לא יצאו מביתם בלילות, ורבי חנינא בן דוסא גזר על אגרת בת מחלת שהמזיקים ילכו, ובקשה שתשאיר את לילי רביעיות ולילי שבתות, ואח"כ אביי גזר שלא יהיו כלל מזיקים.

וא"כ אחר גזירת רבי חנינא בן דוסא האנשים לא היו יוצאים בלילי רביעיות ובלילי שבתות, ולכך 'ונתתי גשמיכם בעתם' אזיל על זמנים אלו, וכדפ"י ברש"י, אבל לאחר גזירת אביי שלא יהיו כלל מזיקים, א"כ גם בלילי רביעיות היו יוצאים לחוץ, ורק בליל שבת דאיכא איסור מלאכה לא יצאו, ולכך בעתם קאי רק על לילי שבתות, וכדפוסים החדשים ברש"י, וכן מבואר במהרש"א בתענית (כג.). (יבד הזהב - רבי ברוך זיב דיסקין)

עושה עושר ולא במשפט

"עֹשֶׂה עֹשֶׂר וְלֹא בְּמִשְׁפָּט בְּחַיֵּי יָמָיו יַעֲזָבוּ" (ירמיה יז, יא)

בהפטרות פרשת בחקתי מדבר הנביא על עושה עושר שלא במשפט. ובענין זה פורסם על מעשה שאירע באחת המדינות, על אחד שניסה לעשות את כספו ולא במשפט, מעשה זה אף שאירע בין הגויים הגיע לפני הגר"י זילברשטיין ושאלה בצידו מה היה הדין באם היה מתרחש בין יהודים. וכך היה: אדם אחד זכה בתחרות הארצית בשחמט, והנה נטפל אליו צעיר אחד והתקלס בו, אמנם זכית באליפות והינך סבור שבאמת אתה מספר אחד, אך דע לך שאותי לא תנצח, ואני מוכן להתערב עמך על כך על סכום של אלף יורו...

לאחר ימים רבים שהנער ניקר במוחו של האיש, החליט להתמודד נגדו, אך התנה, את הכסף נשליש ביד אדם שלישי, כי לא אבזז את זמני היקר למשחקים מיותרים נגד מתלמדים. הצעיר הסכים והוסיף בהתנשאות, גם אתה תתחייב לי בתקיעת כף שלא תחזור בך לאחר שתפסיד. ההתמודדות החלה לעיני צופים רבים (אותם הזמינם הצעיר), ולמרבה הפלא המתלמד התגלה כשחקן שחמט מעולה ומנוסה, עד שלאחר קרב ממושך, ניצח את האלוף לתדהמת כולם.

ניגש הבחור אפוא אל השליש, ונטל את הסכום הגדול, ומה התברר כעת? באוזנו של הבחור הותקנה אוזנייה זעירה ביותר, ושם לחש לו קרובו שהינו שחקן שחמט עולמי, את כל המהלכים, אותו קרוב היה אחד מהצופים, וכמובן שכל המהלך תוכנן מראש על מנת לגרוף במרמה מאותו אלוף את הכסף.

עתה מגיע אלוף השחמט, ותובע את כספו בחזרה, ומה משיב לו המנצח? היה עליך לעלות על דעתך שאין לך עסק עם שוטים, וכי יש כאן עוקץ מסוים, ומשהסכמת להתחרות, ואף התחייבת לי בתקיעת כף, עליך לישא בתוצאות.

מתורת רבותינו-

חושבים הם שמקדשם בירושלים

ואף גם זאת בהיותם בארץ אביהם לא מאסתי ולא געלתיים
לכלתם להפך בריתי אתם כי אני ה' אלהיכם: (כו, מז)

כתב בספר **שפתי כהן** (מרבי מרדכי הכהן מצפת בן דורו של האריז"ל),
וזה לשונו:

"ובזה תוכל להבין איך מקום השכינה מצומצם בין בדי הארון לפני ולפנים מקום שאפילו כהן גדול לא היה נכנס אלא פעם אחת בשנה, אחר כמה טבילות וקידושין, ואחר כמה תפילות שהיו ישראל מתפללים עליו, איך עתה הוא בית תורפה של ישמעאלים. אלא שנתקפלה ירושלים וגברה עליה קליפה של שאר ארצות, ואפשר לומר שבקיפול ארצות באה שום רצועה מארם, עד שבנו שם בית התורפה שלהם והם חושבים שבנו בירושלים. (אוצר פלאות התורה)

ובכן המעשה נשלח אל הגר"י שליט"א, וצורפה אליו כאמור שאלה, אילו המעשה היה קורה ביהודים, והיו השניים מגיעים לפנינו לדין תורה כיצד היינו דנים בזה? והשיב: לתקיעת הכף שנתן האלוף הארצי אין כל תוקף, כי נעשתה על דעת להתחרות עם הצעיר, ובפועל התחרות לא היתה נגדו אלא נגד אלוף עולמי, ומאחר ולמעשה התחייב הצעיר להתחרות עם המומחה, כעת עליו לעמוד בהתחייבותו, ולכן יש להורות שהצעיר ישיב את האלף יורו לידי השליש, והשניים ישובו ויתחרו ואלא אווניות נסתרות כמובן, ואם אותו מומחה שרומה ניצח, אזי יזכה אף באלף של הצעיר. במידה והצעיר יתנגד לעריכת התמודדות חוזרת, בית הדין יורה לקנוס את הצעיר לשלם אלף יורו, לאלוף הארצי כי מסתבר שהיה מנצח אותו!

ונסיים בחידה, היכן בש"ס מצינו למשחק השמחט? תשובה. יענין ברש"י בכתובות (סא): "נדרשיר שחוק שקורין אישקק"ש"י, ובלעזי רש"י ביאר, שהוא משחק השחמט. וענין בספר חסידים סי' ת', אודות שניים שהיו משחקים ב'צחקת השקקי על כסף'. (ע"פ ופריו מתוק)

ה'סבא קדישא' רבי שלמה אליעזר אלפנדר זצוק"ל

ביום חמישי כ"ב אייר יום הסתלקותו של ה'סבא קדישא' רבי שלמה אליעזר אלפנדר זצוק"ל, הגאון הישיש שזכה לאריכות ימים מופלגת, ובחייו היה גשר לדורות קודמים, כאשר בצעירותו עוד החליף מכתבי תורה עם גאוני הדורות הגרע"א והחת"ס זי"ע. כיהן כראש הרבנים בקהילות קושטא ודמשק ואחר עלות לארה"ק מונה לראש רבני צפת בגליל העליון, ולאחמ"כ ראש וראשון לרבני עיה"ק ירושלים.

על שלשלת הרבנות של משפחת 'אלפנדר' כתב החיד"א, כי לפי המסורת התייחסו לצאצאי בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה. על גדלותה וצדקותה של משפחה זו שזכתה שאחד מיוצאי חלציה היה גדול הדור מסופר, כי סבתו של הסבא קדישא, שגם היא האריכה ימים הרבה, וכאשר מלאו לה מאה ועשר שנים החליטה לעלות לארץ ישראל, ובכדי שלא תתפלל ביחידות כל משך ימי המסע, העלתה עמה על חשבונה עשרה תלמידי חכמים, וספר תורה אחד, וכך יכלה להצטרף לתפילתם גם בדרך הארוכה לארץ הקודש.

זכה לאריכות ימים מופלגת כשהוא בריא אולם, ודעתו צלולה וכל אבריו וחושיו תקינים, וקולו קול חזק. ועד רגעו האחרון ממש לא פסיק פומיה מגירסא. נפטר לבית עולמו והוא בן מאה ועשרים שנה לא כהתה עינו לא נס לחו, ומנוחת כבודו בהר הזיתים בירושלים. (ע"פ אורות ממזרח)

משנתו ברורה

כללי המשנה ברורה

גליון מס' 1, פרשת בחוקותי התשפ"ד

בשבוע זה נביא בעמ"ה פתיחה לחלק הכללים על ספר המשנה ברורה

פתיחה

יעוד הרבה והרבה כללים כתבו בדבריו ז"ל, ומפורזים הם בספרי אחרוני זמנינו, ובחיבור זה אספנו את כל הכללים שנאמרו בדבריו, וגם הדעות והראיות שיש בכל כלל לכאן ולכאן, ועיי' תחיה משנתו ברורה בס"ד.

ועוד תועלת יש באלו הכללים, ליישב סתירות בדבריו, להצחיק אחרוני זמנינו הקשו ריבה מאור סתירות בדעתו למאות ולאליפס⁹, ודבר זה לא יתכן, דאף אי נימא שבחלקם חזר בו ממש"ב מעיקרא, וכמו שמצינו באיזה מקומות שחזר בו להדיא מדברים שכתב מתחילה¹⁰, מכל מקום פשוט הוא שאי אפשר לומר כן בכל המקומות, ובפרט דברחבה מקומות הקשו סתירה בדבריו באותו הסימן ממש⁸, ויש שאף הקשו באותו הסעיף קטן⁷. אבל באמת דתירבה והרבה מן הסתירות יש ליישב על פי הכללים שנכתבו בס"ד¹, ובתירבה מהכללים כתבנו חזקו ותיישרו סתירות בדבריו על פי זה.

ופשוט הוא שאין לפסוק הלכות על פי כללים אלו, כי אינו ראוי לכך, ובפרט שחלק מן הספרים שאביא בס"ד, הם עצמם כתבו שאין לפסוק הלכות על פי דבריהם, ודיו לבא מן החין כו'.

נתח מזהם התימא חיבור המשנה ברורה עברו למעלה ממואה שנה, ובמשך השנים נתחברו הרבה ספרים לבאר וללבן דבריו וגם לקט הדברים העולים מתוך חיבורו, וכמעט שאין ספר בעניני אורח חיים שנתחבר אחריו שלא הביאו בספר. אמנם בהרבה מקומות נחלקו בחבנת דבריו חזקו ותיישרו למפק, ובגון כשהביא שתי דעות אם בוגנתו למפק בהדעה הראשונה או שניה או שלא הבריע בהפלותה, ודבר זה נוגע כמעט לכל סימן בחיבורו². ויש להביא ראיות גדולות שהיו לו כללים בזה³.

וכן כשהביא דין בגוף המשנה ברורה בפשוטות ובכיואר הלכה פקפק בזה, ונחלקו חזקו ותיישרו, אם כמו שסתם במשנה ברורה בפנים או כמו שפקפק על זה בכיואר הלכה, ודבר זה מצוי הוא למאות בחיבורו⁴, וגם בזה פשוט הוא שהיו לו כלל ברור חזקו ותיישרו פסק⁵.

¹ ובכך בחיי חיותו אחד מתלמידיו סידר קיצור מהמשנה ברורה על חלק ראשון, וגם היתה לו הסכמה מחזקין חיים זצ"ל, אך לא נדפסה מפאת המלחמה, וכמו שכתב חשונה הלכות מחזקין.

² ודוגמא לדבר מה שהביא בסימן ס' במשנ"ב (פ"ק) פלוגתא בענין אם מצוות צריכות כוונה בדברכן בזה הלשון, כתב מהגן אברהם (פ"ק) בשם הרמב"ם (פ"י) אף ע"ז, דזה דוקא במצוה דאורייתא אבל במצוה דרבנן אין צריך כוונה, ולפיכך כל הכרעות שהם גם כן דרבנן לבד מברכת המזון, אם לא כיון בהם לצאת יצא בדיעבד, אך כמכתה מקומות בשולחן ערוך משמע שהוא חולק על זה, וכן מביאר הגר"א בסימן תפ"ט משמע גם כן שאין לחלק בין מצוה דאורייתא למצוה דרבנן, עכ"ל. ויש שהעתיקו שפסק שמצוות דרבנן צריכות כוונה, ויש שהעתיקו שפסק שאין צריכות, ויש שלא הכריעו בדעתו.

³ ואחד מהם בענין מצוות צריכות כוונה ה"ל, דבסימן תרפ"ח במשנ"ב (פ"ק) כתב, ונעין לעיל בסימן ס' סק"י במשנ"ב, דאפילו במצוה דרבנן גם כן צריך לכוין לצאת ידי המצוה, ע"כ, הרי להדיא הדעת על עצמו שכונתו בסימן ס' היתה לפסוק כהדעה השניה שהביא. וכן בסימן תר"צ בשער הציצית (א"ח ט"ז) כתב, הנה בפתחי עולם (פ"ק) הביא בשם ישועות יעקב כו', אבל בקריאה דלילה שהוא מדרבנן הכוונה אינה לעיכובא, ולפי מה שהכריענו בסימן ס' במשנ"ב סק"י ע"ש, אין לחלק בזה, עכ"ל. הרי חזרו וכתב שבסימן ס' כוונתו היתה להכריע דגם מצוות דרבנן צריכות כוונה.

⁴ ובגון דבר בסיב שבת, אם דלת יכולה להיעשות בסיס, דבמשנ"ב בסימן רע"ז (פ"ק) סתם בפשוטות דאנה נעשית בסיס, ובכיואר הלכה שם (ויהא אפי"ס) הניח זה בצדק ענין למעשה.

⁵ ובספרי האחרונים יש שהעתיקו משם דאנה נעשית בסיס, ומהם בשו"ת צין אליעזר (ח"ק פ"ה ס"ד), וכ"ד הגרש"ז אורינובך זצ"ל (שו"ת שלח סי' י"ה א"ח ט), וכ"כ ג"כ דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (תובא נשטת יונק מוקד פ"ק א"ח ט). ויש שהעתיקו שצ"ע למעשה ובמ"ש בביה"ל, ובגון חשונה הלכות שם (ד"ה ובסימן ש"ס ד"ה י"ב), ובכבוד ספרים.

⁷ ובמחזיקא דבסיס לדבר האסור, לכאורה בסימן תר"פ בשע"צ (א"ח ט"ז) מביאר להדיא דס"ל לעיקר כמ"ש במשנ"ב בפנים, ע"ש, אך לאידך גיסא יש להביא הרבה ראיות אחרות שפסק כמ"ש בביה"ל, ובאריך בזה לקמן א"י"ח.

⁸ ובסימן ק"ל לבדו אשר יש בו ג"כ סעיפים, הקשו אחרוני זמנינו ד' סתירות, ומחברו זמנינו הוסיפו עוד "ח' סתירות, ובחיבורינו הוספנו להקשות עוד "ב"ב סתירות אחרות.

⁹ וכמו שיתבאר בס"ד לקמן.

¹⁰ ובגון בסימן ש"ט בדין בסיס אי בענין שיהיה מונח המוקצה על הבסיס כל זמן בין השמשות, דבמשנ"ב שם (פ"ק) כתב כל זמן בין השמשות, ואח"כ (בפ"ק) משמע דאפילו סקצת בין השמשות, ושבו כתב (בפ"ק) דבענין כל בין השמשות.

¹¹ ענין סימן תנ"ז במשנ"ב (פ"ק), שמתחילה כתב בדצינורן סל לחלה צריך לקרב העיסות שיגעו זו בזו, ובס"ד שם משמע שאין צריך, עיי"ש.

¹² ודוגמא בעלמא בסימן שט"ו בדין ליתן ספר תחת ספר אחר להגביחו ללמוד בו, דכתב המשנ"ב שם (פ"ק) והצינו דוקא כו', דאי לא הכי אף שהוא רוצה כדי להגביחו הספר העליון ללמוד בו יש ביוון לספר התחתון ואף בחול אסור, ט"ז (פ"ק), אבל במגן אברהם סימן קנ"ד (פ"ק) מצדד להחזיר, וכן בחיי אדם בכלל לאי ס"פ"ח כתב דיש להחזיר, ע"כ, הרי שהביא פלוגתא בזה ולא הכריע. ורבים הקשו דבסימן קנ"ד שם (פ"ק) סתם להחזיר בחייו אדם, והנה אי נימא כהדעה שכשהביא שתי דעות והדעה השניה כתבה בשלשן אבל פסק מנות, לפיכך ק"מ, דהא גם בסימן שט"ו הביא לדעה המתרת בשלשן אבל, ודו"ק.

פרשת בחוקתי

דיני אוהל

סעודת ליל שבת

א. אסור מהתורה לבנות אוהל קבע בשבת, ומדרבנן אסור לבנות אוהל עראי, גזירה שמא יעשה אוהל קבוע (ש"ע סי' שטו ס"א). אוהל קבע הוא הנבנה לזמן ארוך, אוהל עראי הוא אוהל שנעשה לזמן קצר. **ב.** אסור לעשות אוהל משמיכות וכד' בבית או בחצר כדי להשתמש בחלל שמתחתיו [כמו שעושים ילדים בתוך הבית לשם משחק]. איסור עשיית אוהל הוא גם כשהדפנות כבר עמדו מבעוד יום, או שאין דפנות לאוהל, כגון שפורס שמיכה על גבי עמודים להגן מפני השמש או הגשמים (ש"כ פכ"ד ס"א, ה).

סעודת יום שבת

א. מותר לפתוח ולקפל כסא נוח, מיטה מתקפלת, שולחן מתקפל, וכן לול של תינוקות, אע"פ שבפתיחתם נוצר אוהל מתחתיהם, מכל מקום מותר כיון שאין משתמשים מתחתיהם אלא מעליהם (ש"ס ס"ד). וכן מותר לפרוס מפה על השולחן גם אם שוליה יהיו תלויים בצידי השולחן עד קרוב לרצפה. וכן מותר לפרוס שמיכה על גבי מיטה אע"פ שבצדדים היא מגיעה עד הרצפה (מ"ז שטו ס"ק לא). **ב.** גדר גדרו גדולי הדורות ז"ל ואמרו שאין להשתמש במטריה בשבת גם אם היא היתה פתוחה מערב שבת (ש"כ פכ"ד ס"ק טו).

סעודה שלישית

א. מותר להוסיף כיסוי עראי על גבי סכך קיים, גם אם הכיסוי הנוסף מגן מדברים שהסכך הקיים אינו יכול להגן מפניו, ולכן מותר לכסות את הסוכה מפני הגשם בכיסוי שאין עובר בו המים [שרוצה למנוע קלקול הקישוטים], וצריך להיזהר שהכיסוי הנוסף לא יהיה גבוה שלושה טפחים מהכיסוי התחתון (ש"כ פכ"ד ס"ק י"ז יג). מותר לפתוח בשבת גגון של עגלת ילדים אם הוא היה מחובר לעגלה מלפני שבת, כיון שהאוהל היה כבר קיים ונפתח על ידי צירים קבועים (ש"כ פכ"ד ס"ק יג). וכן מחיצה מתקפלת המחוברת לקיר מותר לפתוח בשבת, כיון שיש לה צירים קבועים להיפתח עליהם (ש"כ ש"ס ס"מ). **ב.** מותר לפרוס בגד במקום חלון שנופץ, מכיון שאין הדרך להשאיר את הבגד בחלון לזמן רב, אולם אסור להשתמש במסמרים או בנעצים כדי להדק את הבגד למקומו (ס).

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת פרשת בחוקותי
 ירושלים: 7:04 מוקדם: 6:54
 בני ברק: 7:19 מוקדם: 7:09
 מודיעין עילית: 7:13 מוקדם: 7:03
 חיפה: 7:14 מוקדם: 7:04
 טבריה: 7:10 מוקדם: 7:00

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

הבעל הטורים: את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ה', זה רמז על תוספת שבת,

וכך כתב על הפסוק הנ"ל בסוף פר' בהר (כו ב): הרי שכתב שמירה אחר השבת, ויש פסוק אחר: שמור את יום השבת, הרי שמירה לפניו, מכאן שצריך שמירה לפניו ולאחריו והוא תוספת מחול על הקודש.

ובחתם סופר תירץ שהרי פסוק זה סמוך לפסוק "ואבן משכית לא תתנו בארצכם" שאיסור זה לא קיים במקדש, כי הרי א"א למקדש בלי ריצפת אבנים (רש"י) והטעם שהיה צריך במקדש ריצפת אבנים, שהרי העזרה היתה מלוכלכת בדם הקרבנות, והיתה צריכה הדחה, ואם לא היו עושים ריצפת אבנים במקדש היו באים למלאכה דאורייתא בשבת, וזה הפירוש בפסוקים, במקדש מותר השתחויה על אבנים, כדי שיהיה "את שבתותי תשמורו" ושלא יתחלל שבת ע"י השטיפה, ואין אפשרות בלי נקיון במקדש בשבת בגלל "ומקדשי תיראו".

סגולת קריאת שמו"ת בער"ש בחוקותי

קבלה בשם רבי חיים מוולוז'ין זצוק"ל, שהרצה שתפילותיו יעשו פירות, יתענה בער"ש בחוקותי, ויקרא שנים מקרא ואחד תרגום, ואז תפילתו תתקבל, ובלוח עתים לבינה דייק זאת מאבני במגילה לא, שבתעניות קוראים ברכות וקללות של בחוקותי, שנאמרו מהקב"ה, וביאר רש"י שם להודיע שעל עסקי החטא בא פורענות ויחזרו בתשובה, וינצלו מהצרה שמתענים עליה,

ורואים שבער"ש בחוקותי זה זמן תענית ותשובה, ובפר' בחוקותי בנוסף לתקנה הרגילה לקרוא בתורה מידי שבת, יש גם את תקנת עזרא, לקרוא קללות שבתורת כהנים לפני עצרת, כדי שתכלה שנה וקללותיה, והגמ' ר"ה טז. הביאה שעצרת היא ר"ה לפירות האילן (וכן שבועות זה זמן הקציר).

והמעדני מלך שאל למה בפסוק כתוב שבתותי לשון רבים, ומה ענין מקדש אצל שבת? ותירץ המעדני מלך, שרמזו חז"ל למאמר רשב"י בשבת קיח: אלמלא משמרין ישראל שני שבתות מיד נגאלין, שאם ישמרו ישראל "את שבתותי" שני שבתות, מיד יגאלו ויזכו ל"מקדשי תיראו" לבנין ביהמ"ק. (וכבר הבאנו הבן יהודיע שם שתירץ שהכוונה לשבת אחת עם תוספת שבת, ע"ש)

ועוד יש שתירצו עפ"י הנ"ל: שאם תשמרו "שבתותי" ממילא נזכה

מזן עמוד ההוראה הגר"י זילברשטיין שליט"א בעדות אישית:

גם אנו ראינו בשכונתנו רמת אלחנן ניסים ונפלאות בהקדמת תוספת שבת,

מזן הגר"ש גלאי שליט"א: ודאי זכות גדולה להקדים בקבלת שבת להקדים לפני הזמן.

בחזקת בהקדמת השבת למאות אברכי כולל שיש 'זכרון גרשון' לע"נ מזן רשכבה"ג רבי גרשון אדלשטיין זצוק"ל לרפואת בת ראש הכולל (אמא צעירה לילד אחד), רבה של ברכפלד הגר"י זיכרמן שליט"א כתב מכתב מיוחד שאליו הצטרפו מזן הגר"י זילברשטיין שליט"א ומזן הגר"ש שטינמן שליט"א ומזן הגר"ש גלאי שליט"א, וז"ל המכתב:

הנני בזה בקריאה נרגשת לאברכים עמלי התורה בעירנו ובפרט לבני העליה היקרים במסגרת כוללי שיש ושבת "זכרון גרשון" לזכרו ולע"נ של מזן ראש הישיבה הגר"י אדלשטיין זצוק"ל בראשות ראש הכוללים הגאון רבי אליעזר מנחם ניהאוס שליט"א, להתחזק ולהרבות בלימוד התורה ולהעתיק בתפילה ובתחנונים לרפואתה ובריאותה השלימה של ביתו של ראש הכוללים, האשה החשובה מרת אסתר בת שרה מרים לרפו"ש בתושח"י.

ורצוי מאד שמלבד החיזוקים הנ"ל בתורה ותפילה נקבל עלינו להתחזק ביותר בתוספת שבת להוסיף מהחול על הקודש ולהקדים קבלת שבת בעשר דקות לפחות עד חג השבועות הבעל"ט. וכידוע מגדולי הדורות שתוספת שבת יש בכוחה להביא ברכה וישועות גדולות וכמבואר בפרמ"ג בהל' שבת סי' רנ"ו המוסיף מחול על הקודש יסיפו לו חיים. וזכות הרבים יעורר רחמי שמים שתזכה להירפא במהרה רפו"ש מן השמים. ונזכה ויתקבלו תפילותינו לרצון לפני אדון כל אכ"י

באתי עה"ח בעזה"י י"ג באייר תשפ"ד כ"ח למטמונים, ישראל זיכרמן רב ברכפלד

גם אנו ראינו בשכונתנו רמת אלחנן ניסים ונפלאות בהקדמת תוספת שבת, יצחק זילברשטיין

יעזור ה' בזכות השבת שהיא מקור הברכה שיהיה רפו"ש וזכות לכל המסייעים בתפילה וברכה, שרגא שטינמן

ג"א מצטרף לבקשת הגאון שליט"א ודאי זכות גדולה להקדים בקבלת שבת להקדים לפני הזמן, בברכה, שמעון גלאי

סיפורים נפלאים על מעלת אוזירה של שבת בבית (מתוך לקראת שבת)

אבא שלי, היא החליטה שהיא לא תגלה לו בכלל שהוא יהודי. מבחינתה היהדות שייכת להיסטוריה חלילה, והיא לא רוצה שהילדים שלה יסבלו מהעובדה שהם ממוצא יהודי.

סיפר ג'רי: 'הסבתא שלי היתה ילדה יהודייה שגדלה בבית יהודי אבל שכחה יהדותה... היא הקימה בית שלא היה בו שמץ קשר ליהדות. לא כשרות ולא שבת, וכשנולד לה ילד - שזה בעצם

והכינה כל שנה אוזני המן דווקא בסביבות פורים, מקורה בכך שאצלה פורים נזכר כחג מיוחד במינו, והמנהגים שלו היו מאוד חשובים לה. כי היא נתלתה בזכרון נוסטלגי מתוק, ולא הצליחה להתנתק ממנו.

רבותי היקרים, אנחנו צריכים שלילדים שלנו יהיו זיכרונות מתוקים מהחגים שאנו חוגגים ומהמנהגים שאנו נוהגים, אנחנו צריכים שיהיו להם זיכרונות מתוקים מהשבתות וחגי ישראל. מהנקיונות הנעשות בשמחה לכבוד חג הפסח, מבדיקת החמץ, מאכילת מצה ומרור, מבניית הסוכה, מהחיפוש אחר ד' מינים מהודרים, מהשיבה בסוכה. ומההכנות השבועיות והבישולים לכבוד שבת, מהשיבה סביב שולחן השבת ומהלימוד עם הילדים בנועם ושמחה...

ומה אנחנו עושים? פעמים רבות אנחנו מתלוננים שיש עוד הרבה מה לנקות לחג ולשבת, וכועסים על הילדים שליכלכו, ומקטרים על יוקר ההוצאות, ומתרגזים על הא ועל דא בשעת הסעודה ועוד כהנה וכהנה... חובה עלינו להשתדל שהאווירה תהיה טובה, נעימה וחגיגית. הרי כל המאמץ הזה שאנו עושים למצוות הוא מאמץ של עבודת ה'. זה מפגן מדהים של אמונה בה' ואהבתו. ועל כן אסור לשכוח זאת וצריכים להחזין את הרגשות האלו החוצה לבני הבית.

וכבר כתב על זה מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זי"ע בספרו 'דרש משה': "לחנך הבנים והבנות אינו מה שיאמר להם שכן צריך לעשות, כי אם לא יראו שהוא דבר חביב לו מאוד. ואף אם ישמע מאביו שהיו לו ניסיונות גדולים בקיום מצוות שבת ויום טוב ובכל אופן צריך לעמוד בניסיון, לא יתחנכו מזה, משום שיאמרו שהם אינם גיבורים כמותו... ורק כשישמעו שאין שום ניסיון בקיום התורה והוא עניין חביב כל כך שהוא חיינו ואורך ימינו, אז יתחנכו בטוב..."

מסופר, שפעם הגיע אברך לתנות את צערו באזני הגאון הצדיק רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל, כי ילדיו הקטנים מתקשים ליהנות משבתות הקיץ הארוכות. בגלל ההגבלות של האיסור לצייר ולשחק במשחקים של מוקצה האהובים עליהם גורמות להם להתשה מסוימת, והם ממתינים בציפיה דרוכה לצאתה של השבת...

סנט בו הרב פינקוס בתוכחה גלויה מלב אוהב: 'ביצד תרצה שילדיך יאהבו מעצמם את השבת, כשאתה יושב כל השבת מול הסטנדר, ומניח להם להיות שעות כה רבות בלי יד מכוונת?... אם רצונך שיחששו את העונג הרוחני של השבת, עליך לגרום להם לצפות לבואה, וזאת על ידי שתשקיע בילדיך בשבת!...

צא איתם לטיול משותף בשעות בהן האווירה רצינית ומכובדת... תעניק להם הזדמנות של 'שעת איכות עם אבא'... תלמד איתם בנחת ובנעימות, תטעים את הסעודות בדברי תורה וסיפורים לפי גילם. אז תראה שהאווירה בבית תשתנה פלאים!'

עלינו להשתדל בכל כח לבצר את מעמדה של שבת קדשנו וליטוע אווירה מיוחדת שתשפיע על כל בני הבית ותיסוך בהם הרגשה של בני מלכים ממש.

'חלפו שנים. ואבא שלי סיים את לימודיו בבית הספר היסודי, ואת הלימודים בתיכון, והמשיך ללימודים אקדמאים בקולג', כאשר הוא לא יודע דבר על מוצאו היהודי, ועל כך שגם הוא משתייך לעם היהודי, בן לאברהם יצחק ויעקב, המחוייב בתורה ובמצוות.'

יום אחד הוא הגיע אל המכללה כשבתיקו שקית עם עוגיות שאמא שלו הכינה. עוגיות משולשות פריכות וטעימות, הממולאות בפרג, ועליהן מפוזרת אבקת סוכר. בהפסקה הוא שלף את השקית עם העוגיות והחל לנגוס בהן להנאתו. ישב לידו סטודנט אחר, ואמר לו: 'היי ג'רי... לא ידעתי שאתה יהודי... למה לא סיפרת אף פעם?'

'אבא שלי הסתכל עליו ולא הבין על מה הוא מדבר: 'אני יהודי?', הוא שאל אותו, 'מה פתאום! איזה שטויות אתה מדבר...'. 'אז למה אתה אוכל אוזני המן', שאל אותו הסטודנט השני שכנראה בעצמו היה יהודי או שהיו לו חברים יהודים. 'אבא שלי לא הבין בכלל מה זה אוזני המן. הוא בסך הכל אוכל עוגיות פרג משולשות עם אבקת סוכר שאמא שלו אפתה לו'.

'זה פעם ראשונה שאמא שלך מכינה כאלו עוגיות', בירר הסטודנט השני, ואבא שלי השיב לו בתמימות: מה פתאום, כל שנה אמא שלי מכינה עוגיות כאלו, בסביבות חודש מרץ. משהו בעונה הזאת גורם לה להכין את העוגיות האלו, שהן מאוד טעימות, בדרך אגב, בוא תטעם ותבין על מה אני מדבר...'

'אבל החבר לא ויתר לו, ג'רי ידידי, אם אמא שלך מכינה אוזני המן, והיא תמיד עושה את זה בחודש מרץ, אני אומר לך שאתה יהודי. תשאל אותה מי לימד אותה להכין את העוגיות האלו, ותחזור אלי עם תשובה'.

ג'רי שאל את אמא שלו, והיא אכן הודתה באוזניו שהיא יהודיה, מבית יהודי. הוריה היו שומרי תורה ומצוות, והיא התנתקה מהיהדות בכל הכח. אך על דבר אחד היא לא הצליחה לוותר. כל שנה, בהתקרב חג הפורים הרגש היהודי היה מבעבע בקרבה, ולמרות שניסתה להדחיק אותו, היא מצאה את עצמה מרדדת בצק ומכינה אוזני המן... 'אתם רואים אותי, סיפר לי בנו של ג'רי, 'אני יהודי רק בזכות עוגיות הפרג... (אוזני המן).'

זה כוחו של מנהג יהודי בעל קשר ריגשי לחג, הוא שולף נער יהודי ממשפחה מתבוללת מתוך טומאת העמים ומחזיר אותו בתשובה שלמה לאביו שבשמים. ג'רי החל לבדוק מה המשמעות של להיות יהודי, הוא הציץ ו'נפגע', ובתוך זמן קצר מצא את עצמו יושב בישיבה ומשלים את כל מה שהחסיר מאז שנולד ועד עתה.

ובעת נשאל שאלה נוקבת... נתאר לעצמנו מצב שהאמא של אותה סבתא יהודיה, כשהיתה מכינה כל שנה את האוזני המן הללו, היתה צועקת על הילדים, ומענישה אותם, ואולי גם מכה אותם בגלל שהם הפריעו לה וכדו', האם גם אז המנהג הזה של אכילת אוזני המן היה נשאר צרוב בליבה של הבת (האמא של האבא)?! סביר להניח שלא!

כי הטעם של המאכלים המסורתיים הוא מהול עם הזכרונות המתלווים אליהם. והסיבה שאותה סבתא לא הצליחה להתאפק

לפרטים והנצחות או להצטרפות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324@gmail.com לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

לתרומות לעלון אפשר גם ב'נדירים פלוס' ו'קהילות' קופת 'אוסף גליונות' קופת 'עלון תוספת שבת' או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

בדיני טומאת מקדש והבאת קרבנות בטמאים

סדרת השיעורים בהלכות טהרות הלכה למעשה

שיעור מס' 11

מותרים ליכנס⁸, וי"א שאם הוא גם טבול יום וגם מחוסר כיפורים כגון זב בשביעי שלו אחר שטבל או יולדת בתוך ימי טהרתה אסור ליכנס להר הבית⁹.

ו. טמא מת וכן טמא שרץ או מי שנטמא בשאר הטומאות מותרים ליכנס להר הבית¹⁰.

ז. גויים מותרים ליכנס להר הבית¹¹.

ח. שערי הר הבית לא נתקדשו ומותר לטמאים לעמוד בחלל הפתח¹².

קדושת החיל

ט. החיל היה שטח פנוי עשר אמות סביב העזרה מוקף בסורג¹³, וי"א שהחיל היה כמין חומה גבוהה עשר אמות, ומ"מ השטח שבין החיל לעזרה יש בו קדושת החיל¹⁴.

י. החיל אסורים ליכנס שם עכו"ם וטמא מת ובוועל נדה¹⁵, ואיסור זה הוא מדרבנן¹⁶.

יא. י"א שהאיסור לטמאים ליכנס לחיל הוא רק כנגד שער ניקנור שהוא משמש כניסה ויציאה לכל אדם ליכנס לעזרת ישראל, אבל בשאר מקומות הסמוכים לעזרה לא גזרו ומותר לטמאים ליכנס שם¹⁷.

עזרת נשים

דיני שילוח טמאים במקדש

מצות שילוח

א. מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש שנאמר (במדבר ה' ב') וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש¹.

ב. טמא שנכנס למקדש עובר בעשה ובלא תעשה שנאמר (שם ה' ג') ולא יטמאו את מחניהם², ואם נכנס לעזרה במזיד ענוש כרת³ ובשוגג מביא קרבן עולה ויורד⁴.

ג. בית המקדש היו בו קדושות זו למעלה מזו והם: הר הבית, החיל, עזרת נשים, עזרת ישראל, עזרת כהנים, בין האולם ולמזבח, ההיכל וקדש הקדשים⁵.

קדושת הר הבית

ד. הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה ומוקף חומה ובתוכו חצר המקפת את העזרה, ואין אסור ליכנס שם אלא מי שטומאה יוצאה מגופו כגון זב זבה נדה ויולדת⁶ ובע"ק וכן איש או אשה ששמשו ולא טבלו⁷.

ה. טבול יום מותר ליכנס להר הבית ולכן כל הטמאים שטבלו אע"פ שעדיין לא העריב שמשן

⁹ תוס' יבמות ז' ב' ד"ה ר"י, בזיר מ"ה א' תד"ה אלא, אמנם על חזו"א אבהע"ז סי' קמ"ה לנזיר דף מ"ד ב' ד"ה ואמנם.
¹⁰ כלים שם, פסחים ס"ז א', רמב"ם שם ה"ד.
¹¹ כלים שם, רמב"ם שם ה"ה, ועל שו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב סי"ז.
¹² ירושלמי פסחים פ"ז הי"ב, מל"מ הל' בית הבחירה פ"ז הי"ג.
¹³ מדות פ"ב מ"ג ועל פי הר"ש.
¹⁴ רמב"ם הל' בהב"ח פ"ה ה"ג, ועל תו"ט מדות שם.
¹⁵ כלים שם, רמב"ם שם פ"ז ה"ט ועל מל"מ.
¹⁶ כ"כ הראב"ד בהשגות שם, וכ"כ הר"ש והרא"ש כלים שם.
¹⁷ תוס' זבחים ל"ב א' ד"ה ובטמאים בשם מורי, וכ"כ תוס' חולין ב' ב' ד"ה שמה.

¹ רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ג ה"א.
² רמב"ם שם ה"י.
³ מכות י"ד ב', רמב"ם שם ה"ב.
⁴ שבועות ב' א', רמב"ם שם.
⁵ כלים פ"א מ"ה ומ"ט.
⁶ כלים שם מ"ח, רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ה ה"א והל' ביא"מ פ"ג ה"ג.
⁷ פסחים ס"ז א', ועל מל"מ הל' ביא"מ שם.
⁸ כלים שם מ"ח, רמב"ם שם ה"ה, ועל משנת ר"א קדשים סוגיות סי"א ד"ה עוד גראה.

יב. עזרת נשים היתה במזרח העזרה, ארכה קל"ה אמה ורחבה קל"ה אמה, ואסור מדרבנן לטבול יום ליכנס שם¹⁸.

יג. טמא שרץ אסור ליכנס לעזרת נשים, אבל טבול יום של טומאת שרץ או שאר טומאות שאין יוצאות מגופו מותר ליכנס¹⁹, ויש אוסרים²⁰, ויש מי שכי שאף טמא שרץ מותר בעזרת נשים²¹.

יד. שער ניקנור שבין עזרת נשים לעזרת ישראל דינו כעזרת נשים, ולכן היו עומדים שם מצורעים הבאים ליטھر ולהכניס בהונות ידיהם, וכן היולדות או שאר מחוסרי כפרה הבאים לעמוד על קרבנותיהם²².

טו. י"א שערל אסור ליכנס לעזרה ומותר בעזרת נשים²³, וי"א שמותר אף בעזרה²⁴.

עזרת ישראל

טז. כל העזרה היתה אורך קפ"ז אמה ברוחב קל"ה אמה, והי"א אמה הראשונים בצד מזרח הם הנקראים עזרת ישראל ואין מחוסר כיפורים נכנס שם, וטמא שנכנס לה חייב כרת²⁵.

יז. מחוסר כיפורים שנכנס לעזרה לוקה מכת מרדות²⁶, וי"א שחייב כרת²⁷.

דיני טומאת מקדש וקדשיו

איסור כניסה למקדש

א. מי שהיה טמא באחת מכל הטומאות אסור לו ליכנס למקדש, ואם נכנס עובר בעשה שנאמר (במדבר ה' ב') וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל

טמא לנפש וגוי', וכן עובר בלא תעשה שנאמר (שם ג') ולא יטמאו את מחניהם²⁸.

ב. טמא שנכנס למקדש במזיד חייב כרת שנאמר (ויקרא ט"ז י"ז) ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא עונו, ואם נכנס בשוגג מביא קרבן עולה ויורד שנאמר (ויקרא ה' ב') או נפש אשר תגע וגוי' והוא טמא ואשם²⁹.

ג. אין חייב כרת אלא הנכנס בעזרה עצמה שהיא עזרת ישראל ולפנים, אבל הנכנס להר הבית אינו חייב כרת³⁰.

הטומאות שחייבים עליהם כרת וקרבן

ד. נטמא באחת מאבות הטומאות של תורה כגון שנגע בשרץ או נבילה או במי שטומאה יוצאה מגופו ונכנס למקדש חייב³¹.

ה. נטמא בטומאת מת אם היתה הטומאה מאותם הטומאות שהנזיר מגלח עליהם חייב, וכן אם נטמא על ידי שנגע באדם או בכלים שנטמאו באותם הטומאות שנוזר מגלח עליהם חייב³², וי"א שאם נגע בכלים שנגעו במת אינו חייב³³, אבל י"א שאם נגע בכלי מתכות שהם חרב כחלל חייב³⁴.

ו. אלו הטומאות שנוזר מגלח עליהם, א', על הנפל, ב' ועל כזית מבשר המת, ג' ועל כזית נצל שהוא בשר המת שנמות, ד' ועל עצמות שהם רוב מנין המת, ה' ועל עצמות שהם רוב בנינו אע"פ שאין בהם רובע הקב, ו' ועל חצי קב עצמות אע"פ שאין בהם רוב בנין ורוב מנין, ודוקא אם היו כל העצמות ממת אחד ולא משני מתים, ז' ועל השדרה הבאה ממת אחד, ח' ועל הגולגולת הבאה ממת אחד, ט' ועל אבר מן המת שיש עליו בשר בראוי להתרפאות, י' ועל אבר מן החי שיש עליו בשר הראוי להתרפאות, י"א ועל חצי לוג

²⁶ זבחים י"ז ב', רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ג ה"ט.

²⁷ מנחות כ"ז ב', ובהשגת הראב"ד שם.

²⁸ מכות י"ד ב', רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ג ה"א וה"י.

²⁹ רמב"ם שם ה"ב.

³⁰ זבחים נ"ו א', רמב"ם שם.

³¹ פרה פ"א מ"ד, רמב"ם שם ה"ג.

³² נזיר נ"ו ב', רמב"ם שם.

³³ השגת הראב"ד שם ועי' כס"מ, ועי' רמב"ם הל' טומאת מת פ"ה

ה"ה ובראב"ד שם.

³⁴ עי' תוס' נזיר נ"ד ב' ד"ה ת"ש בשם ר"ת ור"ח כהן.

¹⁸ כלים שם, רמב"ם שם פ"ה ה"ז, ופ"ז הי"ז.

¹⁹ ריטב"א יבמות ז' ב' ד"ה מצורע.

²⁰ יבמות ז' ב' תד"ה וראה קרי ותוס' זבחים שם, ועי' מהרש"א פסחים

צ"ב א'.

²¹ רמב"ן חולין ב' ב'.

²² פסחים פ"ה ב' סוטה ח' א' רד"ה אקורבנייהו.

²³ חגיגה ד' ב' תד"ה דמרבח, ועי' רמב"ם הל' חגיגה פ"ב ה"א ובלח"מ

שם ובפ"ג ה"ב.

²⁴ תוס' שם, ועי' פירוש מים חיים על הרמב"ם הל' חגיגה שם.

²⁵ כלים שם, רמב"ם שם פ"ה ה"ד והי"ח, ופ"ז הי"ח.

דס הבא ממת אחד, י"ב ועל רקב הבא מהמת כשיעור מלא חפנים³⁵.

ז. כל אלו הטומאות מטמאים במגע ובמשא ובאהל חוץ מהרקב שאינו מטמא במגע שאי אפשר לגעת בכולו בבת אחת, אבל אם נשאו או היה עמו באהל חייב³⁶.

ח. נגע בעצם כעדשה או נשא אותה חייב, ואינה מטמאת באהל³⁷.

הטומאות שאין חייבים עליהם כרת וקרבן

ט. נטמא בארץ העמים או בבית הפרס, וכן אם נטמא בטומאת גולל ודופק, או שהיה באהל של סככות ופרעות או שנטמא באהל של רובע עצמות שאין בהם רוב מנין או רוב בנין, או שנטמא מרביעית דם או מאבר מן החי או מן המת שאין עליהם בשר כראוי אינו חייב על ביאת מקדש³⁸.

י. אהל הנעשה מאדם או מבהמה או מן הכלים והיה עם המת תחתיו י"א שאין הנזיר מגלח עליהם ואין חייב על ביאת מקדש³⁹, וי"א שהנזיר מגלח וחייב עליהם⁴⁰.

קרבן עולה ויורד

א. טמא שנכנס למקדש בשוגג או אכל בשר קדש בשוגג חייב להביא קרבן עולה ויורד, ואינו חייב עד שתהיה לו ידיעה בתחילה ובסוף והעלם בנתיים⁴¹.

ידיעה בתחילה וסוף

ב. מי שנטמא וידע שנטמא ואח"כ נעלם ממנו כגון ששכח שהוא טמא ונכנס למקדש או אכל בשר קדש ואח"כ נודע לו שהיה טמא בשעה שאכל או שנכנס,

וכן אם זכור שהוא טמא וידע שבשר זה קדש הוא ושזה מקום המקדש ואח"כ נעלם ממנו שזה מקדש או שזה בשר קדש ושוב נודע לו שהבשר שאכל היה של קדש ושנכנס למקום המקדש, הרי זה חייב קרבן עולה ויורד⁴².

ג. וכן אם נעלמו ממנו שניהם כגון שידע בתחילה שהוא טמא ושזה בשר קדש וזה מקדש, ואח"כ שכח שהוא טמא ושכח שזה בשר קדש ואכלו או שכח שזה מקדש ונכנס לשם, חייב קרבן עולה ויורד⁴³.

ד. אבל אם נטמא ולא ידע שנטמא ונכנס למקדש או אכל בשר קדש ואח"כ נודע לו שהיה טמא בשעה שאכל או שנכנס, או שידע שנטמא אבל לא ידע שזה בשר קדש וזה מקדש ואחר כך נודע לו שהבשר שאכל היה של קדש ושנכנס למקום המקדש פטור כיון שלא היתה לו ידיעה בתחילה⁴⁴.

ה. ידע שהוא טמא ושזה מקדש אך שגג והיה סבור שהטמא מותר ליכנס למקדש י"א שחייב כיון שזה נחשב שנעלם ממנו האיסור⁴⁵, וי"א שפטור⁴⁶.

ו. ידע שנטמא אבל לא ידע באיזה טומאה נטמא אם בשרץ או במת ואח"כ נעלם ממנו ונכנס למקדש ונודע לו שהוא טמא חייב⁴⁷.

ז. י"א שבידיעה בסוף צריך שידע באיזה טומאה נטמא⁴⁸, ויש חולקים⁴⁹.

קרבן בספק

ח. מי שנסתפק אם נכנס למקדש בטומאה או אכל בשר קדש בטומאה אינו מביא אשם תלוי שאינו בא על במקום שחייב חטאת קבועה ולא בקרבן עולה ויורד⁵⁰.

קרבן עולה ויורד

⁴⁴ שם, רמב"ם שם.

⁴⁵ חזו"א חו"מ ליקוטים סי' כ"ד לדף י"ד ב' ד"ה נראה.

⁴⁶ ע"י מנחת ברוך סי' ט' ד"ה עוד קשה.

⁴⁷ שם י"ח ב', רמב"ם שם ה"ב.

⁴⁸ רמב"ם שם וע"י לח"מ שם, וע"י חזו"א שם ליקוטים שבועות י"ח ב'.

⁴⁹ ע"י ח"י ר"י מיגש שבועות שם, וע"י מרכבת המשינה על הרמב"ם שם.

⁵⁰ וכן הובא מהחזו"א יע"י קוב"ץ זיכרון כנסת ישראל להגרמ"ט עמ' כ"ט.

⁵⁰ כריתות ב' א', רמב"ם שם ה"ה.

³⁵ בזיר מ"ט ב', רמב"ם הל' גזירות פ"ז ה"ב.

³⁶ בזיר שם, רמב"ם שם ה"ה.

³⁷ בזיר ב"ד א', רמב"ם הל' טומאת מת פ"ב ה"י.

³⁸ שם, רמב"ם הל' גזירות שם ה"ו.

³⁹ רמב"ם הל' טומאת מת פ"ט ה"ו.

⁴⁰ ר"ש אהלות פ"ח ה"ב, וע"י חזו"א אהלות סי' י' סק"ח.

⁴¹ שבועות ב' א', רמב"ם הל' שגגות פ"א ה"א.

⁴² שם י"ד א', רמב"ם שם.

⁴³ שם, רמב"ם שם.

ומנחות ובכור מעשר ופסח⁶⁰, וי"א שיכול לשלוח גם קרבנות הטעונים סמיכה⁶¹.

זב וזבה מצורע ויולדת

ה. מי שנטמא בטומאה היוצאה מגופו י"א שאינו משלח קרבנותיו⁶², וי"א שיכול לשלוח קרבנו ואפילו בקרבנות הטעונים סמיכה כיון שאין רפואתו תלויה בעצמו⁶³.

ו. מצורע אינו משלח קרבנותיו בין בימי ספרו ובין בימי חלוטיו⁶⁴, וי"א שרק בימי חלוטו אינו משלח⁶⁵, וי"א שרק קרבנות המצורע אינו משלח אבל שאר קרבנות משלח⁶⁶.

ז. יולדת בתוך ימי טהרתה שהם ארבעים יום לזכר ושמונים יום לנקיבה אינה יכולה להביא קרבנות טהרתה שעדיין לא הגיע זמנם, אבל יכולה לשלוח שאר קרבנות⁶⁷, וי"א שאינה יכולה לשלוח קרבנות כלל⁶⁸.

ערל

ח. ערל משלח קרבנותיו⁶⁹ אע"פ שי"א שאסור לו ליכנס לעזרה⁷⁰, ואם היה הקרבן טעון סמיכה י"א שאינו משלח עד שימול⁷¹, וי"א שאם מתו אחיו מחמת מילה שאינו יכול למול הרי זה משלח קרבנותיו⁷².

להערות ניתן לפנות לטל' 0527655009, כמו כן ניתן

להשיג את כל סדרת השיעורים בדוא"ל:

e036166932@gmail.com

יט. מי שנתחייב להביא קרבן עולה ויורד אם היה עשיר מביא כשבה או שעירה כשאר כל החטאות, ואם אין ידו משגת מביא שתי תורים או שני בני יונה האחד לחטאת והשני לעולה, ואם אין ידו משגת אף לזה מביא עשרון סלת למנחת חוטא⁵¹.

שילוח קרבנות בטמאים

טמא מת

א. מי שנטמא בטומאת מת י"א שאינו יכול לשלוח קרבנותיו, ואם שלח קרבנותיו והקריבו לא יצא ידי חובתו⁵², ויש חולקים שבדיעבד יצא ידי חובה⁵³, וי"א שיכול לשלוח קרבנותיו⁵⁴, ואם היה הקרבן טעון סמיכה י"א שלא יקריב עד שיטהר ויסמוך שלא יבטל מצות סמיכה⁵⁵, וי"א שיכול לשלוח אף קרבן הטעון סמיכה⁵⁶.

ב. י"א שטמא מת שספר ז' ימים והזה אינו יכול להביא קרבנותיו ביום השביעי אף אחר שטבל⁵⁷.

ג. י"א שאם נטמא ע"י רביעית דם המת וכיו"ב שאין הנזיר מגלח עליהם יכול לשלוח קרבנותיו⁵⁸.

טמא שרץ

ד. נטמא בשרץ או נבילה ושאר טומאות המטמאות במגע יכול לשלוח קרבנותיו ע"י אחרים⁵⁹, אבל אם היה הקרבן טעון סמיכה י"א שאינו יכול לשלוח כיון שמבטל מצות סמיכה, ולכן יכול לשלוח רק עופות

⁵¹ ויקרא ה' פסוק ג-א, רמב"ם שם פ"י ה"ד.

⁵² מו"ק ט"ו ב' וברש"י ד"ה יספרו ותד"ה ואחרי טהרתו, ותוס' גיטין כ"ח ב' ד"ה והא בעי סמיכה, רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ב ה"ב וכס"מ שם, ועי' מנח"ח מצוה רס"ד סק"ל.

⁵³ עי' חזו"א זבחים ס"ד סק"ח שהוא מדרבנן, ולכן בדיעבד יד"ח.

⁵⁴ תוס' מנחות ס"ב ב' ד"ה וכן השולח.

⁵⁵ תוס' שם.

⁵⁶ ריטב"א מו"ק ט"ז א'.

⁵⁷ עי' כס"מ הל' ביא"מ שם, ובמל"מ הל' אבל פ"ה ה"י, ועי' ח"י הגר"ח הל' קרבן פסח פ"ה ה"א, אמנם יעו"ל מרכה"מ שם.

⁵⁸ עי' ח"י הגר"ח הל' קרבן פסח שם ובס' זכר יצחק סי' ס"ט ובאו"ש הל' ק"פ פ"ז ה"ט, ועי' אבהא"ז בהשטות להלכות ביאת מקדש פ"ד ה"ב.

⁵⁹ פסחים ס"ב א' ובתוס' שם ד"ה ערל משלח, רמב"ם הל' ביאת מקדש שם.

⁶⁰ תוס' מנחות ס"ב ב' ד"ה וכן.

⁶¹ עי' רמב"ן וריטב"א גיטין כ"ח ב'.

⁶² תוס' מו"ק ט"ו ב' ד"ה ואחרי טהרתו, ועי' מנח"ח מצוה קס"ח סק"ג.

⁶³ תוס' מנחות ס"ב ב' ד"ה וכן.

⁶⁴ מו"ק שם, רמב"ם הל' ביא"מ פ"ב ה"א, ועי' ריטב"א ותוס' רי"ד שם.

⁶⁵ מנחת ברוך סי' כ"ג.

⁶⁶ תוס' חגיגה ד' ב' ד"ה דכתיב.

⁶⁷ תוס' מנחות ס"ב שם.

⁶⁸ עי' רמב"ם הל' מחוסרי כפרה פ"א ה"ה ובהשגות הראב"ד ועי' מהר"י קורקוס שם, ובקרא"א נזיר ס"ד ב', ומנח"ח מצוה קס"ח, אבל יעו"ל אבי עזרי שם שדקדק מדברי הרמב"ם לאדך גיסא, וע"ע תוס' מו"ק ט"ו ב' ד"ה ואחרי.

⁶⁹ פסחים שם ובתוס' שם.

⁷⁰ עי' לח"מ הל' חגיגה פ"ב ה"א.

⁷¹ תוס' מנחות ס"ב ב' ד"ה וכן.

⁷² תוס' חגיגה ד' ב' ד"ה דכתיב.

גיליון שבועי (מס' 11)

פרשת בחוקתי תשפ"ד

משמרת המקדש

מהנעשה ונשמע בקו המענה ההלכתי לעניני קדשים מבית 'תורת הקרבנות'.

שו"ת 'משמרת המקדש'

דבר העורך

אין ספק כי התופעה, החסרת תקדים בה מאות רבות של צורכים צעירים, לצד ת"ח ותיקים יושבי שער, עוסקים בשאלות ותשובות בבירור פרטי הפרטים של סדר העבודה ותורת הקרבנות, הינה חזון מופלא, יש בה, כדברי הח"ח זצ"ל הכנה ליעוד הנשגב מכל, היעוד המהווה תכלית ופסגת הברכות, אותם נקרא בפרשת השבוע "ונתתי משכני בתוכם", אומר לנו הקב"ה בסיום פרשת הברכות, כי אכן פסגת הפסגות היא ותכלית עמנו, "אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם",

אולם יש בה בתופעה המופלאה הזאת, קיום של עוד הבטחה מופלאה, שמכריז רשב"י (שבת קלח:): שח"ו שתשכח תורה מישראל, שנאמר "כי לא תשכח מפי זרעו", כי אכן, גם בתוככי הגלות במעמקי הצרות, בעיצומה של פרשת התוכחה הנוראה, זוהרים מול עינינו דברי הפסוק "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא גאלתים" שהעמדתי להם בית רבי וחכמי דורות (מגילה יא.).

והגליון הזה הוא התוכחה הגדולה לכך, גם אחרי אלפי שנות גלות, גם כשסדר העבודה והקרבנות רחוקים מאיתנו שנות דור, עדיין עסוק עמ"י בבירור וליבון כל פרט ופרט מהנושא, כלום לא נשתכח ודבר חלילה לא אבד, כך, מאז ועד היום, ובעז"ה גם הלאה, יחד כשנוכח לקבל פני משיח ולקיום הפסוק "ואשבור מוטות עולכם ואולך אתכם קוממיות".

העורך

לעיוני

איתא בגמ' ביומא (כג ע"ב) שתרומת הדשן לדעת ריש לקיש סגי בב' כלים (כתנות ומכנסים), ולכא' קשה מתוס' (שם כה ע"א ד"ה והא בעינן) דגנאי הוא לעמוד בעזרה בלא מצנפת, וא"כ איך עשו תרומת הדשן בלא מצנפת.

קרי"ל (מנחות פב.) שדבר שבחובה אין בה אלא מן החולין, (ולכך אין מביאין קרבנות ממעות מעשר שני) מה הדין בעבר והקדיש האם חל ההקדש או לא?

במשנה ספ"ק דמעשר שני איתא "אין מביאין קיני זבין וקיני זבות וקיני יולדות מדמי מעשר שני, ואם הביא יאכל כנגדן", ובירושלמי (שם דף ז:): איתא "ריב"ח כיפרה (ע"פ גירסת הפני משה) וא"ר הילא מן מה דתנינן יאכל כנגדן הדא אמר קדשו, וכו' אמר רבי יודן צריך לחזור ולהקדישו, שהוא סבור לומר שמא קידשו ולא קידשו", עכ"ל לשון הירושלמי.

וביאר שם הפני משה, שנחלקו ריב"ח ור' יודן, בהקדיש קינים ממעות מע"ש האם חל ההקדש, למרות שהקדישם ממעות מע"ש, שלריב"ח חל ההקדש, ולרב יודן הוה בספק. ובמראה הפנים (שם) כתב שמדברי הרמב"ם נראה שפסק כריב"ח, שבדיעבד חל ההקדש. (אך עיין שם ברידב"ז שפ' בענין אחר).

אך בשקל הקודש (פרק ג' הל' יא) בביאור הלכה נקט בדברי הירושלמי, שלא חל ההקדש, משום שהמעשר שני אינו ממונו ואינו ברשותו להקדישו, וכן פסק בדרך אמונה (מע"ש פ"ג ס"ק צ"ח). שלא חל ההקדש, משום דהוה הקדש בטעות, וכ"כ הגרי"ז (ריש מנחות על תוד"ה כל המנחות), שלא חל ההקדש, ולא יצא יד"ח.

האם הכהנים מחויבים במעשר בהמה?

שאלה זו, שאל רבינו אפרים את הרמב"ם, הובא בשו"ת הרמב"ם (תשובה שלד, מכון ירושלים), וענה לו הרמב"ם, שהכהנים חייבים במעשר בהמה. וכתב שדבר זה השכל מחייב, ונראה בסברא.

והביא גם ראיה, מגמ' ב"ק (ק'): שכהן שנפלו לו עשרה בהמות בגזל הגר, פטורים מן המעשרות, ומפני שהם כלקוחים, והלקוח והניתן במתנה פטורים מן המעשר, אך אם נולדו ברשותו משמע שחייב. והביא עוד ראיה מגמ' שבת (נד:): תריסר אלפי עגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה מעדרו, והלא ראב"ע היה כהן כדאיתא בברכות (נד:): ואפ"ה היה מעשר. וכן פסק הרמב"ם (בהל' בכורות פרק ו הל' ג) הכל חייבים במעשר בהמה כהנים לוויים וישראלים.

ובמשנה למלך (שם), הביא את דעת רבינו חננאל, המובאת ברמב"ן וברשב"א (בחולין קלו:): שהכהנים פטורים ממעשר בהמה. והקשו עליו מראב"ע, שהביא מעשר בהמה.

ובמהרי"ט אלגאזי ריש בכורות (ד"ה וראיתי) ביאר, שלדעת הר"ח יש לחלק, בין שנולדו לכהן בהמות, שפטור ממעשר, לבין שקיבל מגזל הגר, או שירש מאבי אמו ישראל, שכיון שכבר התחייבו במעשר, תו לא פקעו מחיוביהו, ולכך בב"ק (שם), אי לאו דהוה לקוח, חייב. וכן תי' במנ"ח (מצוה שס).

ועל הקושיא מראב"ע, תי' המהריט"א, שהר"ח ס"ל כתוס' (שבת נד: ד"ה הוה מעשר) בשם רבי אלחנן, שמה שהיה ראב"ע מעשר, זה היה לאחר חורבן הבית, והיה מעשר ארנונא למלך, ולא מעשר בהמה.

יש לך שאלה בדיני המקדש והקרבנות? חייג כעת!

0350-81-81-3 / 0777-22-3333

עבודת התמיד | דיני פייס ראשון ותרומת הדשן (חלק ב), וסידור המערכות

בגדי כהונה

טו. תרומת הדשן היא עבודה הצריכה בגדי כהונה¹, וי"א שאינו תורם בבגדי כהונה שעובד בהם אלא בבגדי כהונה פחותים מהם, שאין דרך ארץ שבגדים שבשל בהם קדירה לרבו ימזוג בהם כוס לרבו².

סדר התרומה

טז. מי שזכה בפייס הוא תורם את הדשן, וקודם שיתרום צריך לקדש ידיו ורגליו מן הכיור, ומזהירים אותו שלא יגע בכלי עד שיקדש ידיו, ואין אדם נכנס עמו ולא מחזיק נר בידו אלא מהלך לאור המערכה, ואחר שקדש ידיו ורגליו נוטל את המחטה שהיתה נתונה בצד מערב של המזבח סמוך לכבש, והולך עד שמגיע למזבח, ועלה לראש המזבח ופנה את הגחלים לכאן ולכאן וחתה מהגחלים שכבר נתעכלו³.

יז. אם לא מצא גחלים מאוכלות אלא היו כולם לוחשות אינו תורם מהם לפי שאסור לכבות אש המזבח, אלא ממתין עד שיכבו ויתורם⁴.

שיעור התרומה

יח. ממלא את המחטה כשיעור קומץ לפי קומצו של כהן ויכול להוסיף כמלא מחטה⁵.

ממה תורמים

יט. י"א שצריך לתרום מבשר העולה⁶, וי"א שיכול לתרום אף מן העצים⁷.

הנחת הדשן

כ. אחר שתורם יורד מהכבש והופך פניו לצפון והולך במזרחו של כבש כעשר אמות כלפי צפון, וצובר שם את הגחלים על הרצפה רחוק ג' טפחים מהכבש במקום שהיו נותנים דישון מזבח הפנימי והמזורה⁸, וצריך להניחו כולו בנחת ולא יפזרו⁹, וי"א שהיו נבלעים שם במקומם¹⁰.

הוצאת הדשן

כא. אחר שגמר הכהן לתרום באים אחיו הכהנים ורצים ומקדשים ידיהם ורגליהם מהכיור, ונוטלים מגריפות וצינורות ועולים לראש המזבח ומסלקים משם כל האברים והפדרים שעדיין לא נתעכלו ונותנים אותם בצידי המזבח, וגורפים כל אפר המערכה על גבי התפוח שהיה באמצע המזבח¹¹.

כב. אם היה הרבה אפר על גבי התפוח מוציאין האפר בתוך כלי הנקרא פסכתר אל מחוץ למחנה¹², וי"א שבכל יום מוציאים האפר אל מחוץ למחנה¹³.

כג. כשמוציאים האפר חוץ למחנה נותנים אותו במקום טהור¹⁴ ומניחים אותו בנחת שלא יתפזר¹⁵.

דיני סידור המערכות

מנין המערכות

א. בכל יום היו מסדרים שלש מערכות של עצים על גבי המזבח, הראשונה היתה בקראת מערכה גדולה שעליה מקריבים כל הקרבנות, השנייה מערכה של קטורת שממנה היו לוקחים גחלים למזבח הפנימי להקטיר עליו קטורת, והשלישית היתה למצות קיום האש שנאמר (ויקרא ו' ו') אש תמיד תוקד על המזבח וגו'¹⁶.

מערכה גדולה

ב. אחר שגרפו הכהנים כל האפר לתפוח מביאים הכהנים עצים למערכה ומעלים אותם למזבח, ומי שזכה בתרומת הדשן הוא היה מסדר את המערכה¹⁷.

ג. מקום המערכה הגדולה היתה במזרח המזבח, וראשי העצים הפנימיים היו נוגעים בתפוח¹⁸, ואין שיעור לגודל המערכה אלא כדי הצורך לפי הקרבנות שמקריבים באותו היום¹⁹.

ד. היה נותן ריוח בין העצים ששם היו נותנים עצים דקים להבעיר את המערכה, וכן עושה כמין חלון בצד מזרח שתכנס בו הרוח²⁰.

ה. י"א שצריך להקדים להביא האש למזבח קודם סידור העצים שנאמר וערכו עצים על האש²¹, וי"א שמביא האש אחר סידור המערכה קודם הבאת שני גזירין²².

¹² תמיד שם, ועי' רש"י חולין צ' ב' ד"ה חולצו.

¹³ רמב"ם שם הי"ד, ועי' מקדש דוד סל"ב סק"ב לענין הוצאת הדשן בשבת.

¹⁴ ויקרא ו' ד'.

¹⁵ רמב"ם שם.

¹⁶ תמיד כ"ט א', יומא מ"ה א', רמב"ם הל' תמור"מ פ"ב ה"ד.

¹⁷ שם, יומא כ"ב א', רמב"ם שם פ"ב ה"ה.

¹⁸ תמיד שם, רמב"ם שם פ"ב ה"ז.

¹⁹ תו"כ פרשת צו פ"ב ה"ט.

²⁰ תמיד שם, ורד"ה וחזיתו מזרחו, רמב"ם שם, אמנם עי' לח"מ בדעת הרמב"ם.

²¹ ירושלמי יומא פ"ב ה"א, ועי' מל"מ שם ה"ב וליקו"ה תמיד שם.

²² מקד"ד סי' ל"ב סק"ד וחזו"א סי' ל"ו סק"ב.

¹ שם כ"ג ב', ועי' רש"י שם י"ב ב' ד"ה את השחקין.

² רמב"ם שם ה"י.

³ תמיד כ"ה א', רמב"ם שם ה"ב.

⁴ זבחים צ"א ב', רמב"ם שם ה"ו.

⁵ יומא כ"ד א', רד"ה תא שמע, ועי' גבורת ארי שם.

⁶ ריטב"א שם, והביאו בכס"מ שם.

⁷ פ' הראב"ד לתו"כ פ' צו פרשתא א' פ"ב ה"ד, ועי' אבהא"ז על הרמב"ם שם.

⁸ תמיד כ"ה ב', רמב"ם שם.

⁹ תמורה ל"ד א', ועי' ליקו"ה תמיד ספ"ק.

¹⁰ ועי' רש"י יומא כ' א' ד"ה תורמין, ותוס' יומא כ"א א' ד"ה נבלעין.

¹¹ תמיד כ"ט א', רמב"ם שם ה"ג.

עמק השבוע

פרשת בחוקתו ודומים שאהריה + תשפ"ד

עיונים וביאורים במדות הימים בשבוע הבא
מאת הרב ג'ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן וזמני ראובן

ספירת כ"ו אייר "יסוד שביסוד"

ועיי' בספר לשון חכמים להבן איש חי שחיבר לימוד "תיקון היסוד" וכתב ז"ל תיקון היסוד נכון לאומרו ביום תשעה לחודש תשרי גם בכל ליל ששי של שבעה שבועות שובב"ס באשמורת הבוקר וגם בכל שבוע ששי של שבעה שבועות ימי העומר. עכ"ל. וראיתי מי שכתב שיש בזה ענין מיוחד ללמוד האי "תיקון היסוד" ביום יסוד שביסוד.

ועיי' בספר מועד לכל חי סימן ה' אות כ"ד ובכח"ח סי' תפ"ט ס"ק ק"ז דאיתא ז"ל מה טוב ומה נעים העושים תיקון כרת לבילי הששי של הספירה בכל שבוע, ובשבוע ששית בכל הלילות והכל לפי כוחו של אדם. עכ"ל. ועיי' בספר אוצר נחמד להגרי"ש דבליצקי ז"ל שהביא דברים אלו ואח"כ הביא דבספר תורה לשמה להגאון בן איש חי ז"ל שאלה תמ"ט כתב דאיתא המתחסדים לעשות שבוע ששי של ספירת העומר כולו תיקון כרת דהיינו שהם יהיו נעורים בכל לילות של השבוע ההוא שלא יהיו ישנים בלילות כלל ורק ביום הם ישנים יש לפקפק במנהגם וכו' ואם ירצו לקדש את שבוע הששי הנזכר יקדשו אותו בתורה שילמדו בימים שלו שלא יהיו ישנים ביום כלל וכו' שיתקדשו בשבוע השישי של העומר לעסוק בתורה כל היום כולו ולא ישנו בו כלל ובלילות יקומו משינתם אחר חצות לילה ובזה עושים תיקון גדול ואם ירצו לעשות בו לילה אחת תיקון כרת אה"נ יעשו ודי בזה, עכ"ד, ועיי"ש באוצר נחמד דאיתא ז"ל נראה דהלילה הזאת תהי' יסוד שביסוד. עכ"ל. הרי מבואר מדבריו שיש ענין מיוחד ללמוד תורה כל הלילה לבילי "יסוד שביסוד".

[הנה אפשר ללמוד עוד הנהגות ליום זה מדברי הרמח"ל (אשר יומא דהילולא דילי' הוא בהאי יומא יסוד שביסוד) בספר אדיר במרום ח"ב מאמר ביאור ז' מלכין ז"ל המלך הששי "שאל מרחובות הנהר", והענין וכו' כשהיו האורות מאירים בישראל הארה גדולה, היתה שמחה זאת של התורה נמצאת, אך כשנסתלקו האורות מלהאיר וכו' לא נעשית עוד וכו' והנה וכו' שאל שהיה לו רוח רעה, והוצרך הניגון להסירה ממנו, והענין, כי כשהאורות אינם מתלהטים, נשאר סיתום גדול ועיצבון, וזה בחי'

בעניינים המסתררים ורבים וגדולים התרעמו על זה מפני שהם דברים העומדים ברומו של עולם ואין הפירסום ראוי לזה, אבל עכשיו כבר רגילים לאמרו בהמון ובהתפעלויות הנפש. עכ"ל. הרי דהערה"ש הזכיר האי מנהג לומר התפילה בענין תיקון הספירות, וכתב שלמעשה רגילים לאמרו.

הנה לפי הערה"ש לכאורה נמצא דאף מי שאינו מבין כל העניינים יכול להתייחס לימי העומר כפי ה"ספירה" שלהם, דכיון שמזכיר בהתפילה דהיום נוגע ל"ספירה" מיוחדת א"כ הרי הוא מתייחס להיום כפי ה"ספירה" שלו.

והנה אם מתייחסים לימי העומר כפי הספירה שלהם, א"כ יום מ"א בעומר הוא יום מיוחד, שהוא היום הששי של השבוע הששית, וספירתו הפרטית היא "יסוד שביסוד".

והנה כפי מה שראיתי בהרבה ספרים, "ספירת יסוד" קשור במיוחד לענין שמירת הברית, דהקב"ה ברא את עולמו להיטיב עם הנבראים, ולזה "רוצה" שיירבו בו בני אדם שעובדים אותו ועיי"ז ייטיב להם, ולא לתוהו בראה, ובזה שהאדם עושה ההתקשרות הנזכרת בקדושה הראויה אז הוא משתתף עם הקב"ה בהאי תכלית דבריות העולם, ועל כן נקראת ספירה זו "יסוד" כי היא יסודו של עולם. וראיתי בהרבה ספרים שהפסוק המורה על ענין זה במיוחד הוא הכתוב במשלי פ"י פכ"ה "כעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם". וכן ראיתי בהרבה ספרים שיוסף הוא שתיקן ענין זה במיוחד בשעה ש"מיאן" באשת פוטיפר. ומבואר דלכך יוסף נקרא בכ"מ "יוסף הצדיק", דיוסף תיקן ענין זה ד"צדיק יסוד עולם".

ואפשר שיש להוסיף לזה רמז השייך לענייני דיומא, דהנה עיי' בפרשת וישב דמבואר דעיקר התיבה אשר בה מבואר שיוסף שמר הברית היא "וימאן", והנה השורש דהאי תיבה הוא "מ'א'ן", וי"ל דמרום בזה דע"י שיוסף מיאן באשת פוטיפר הוא השריש המידה ה"מא" מ"ן, דהיינו יום מ"א מנ' ימי הספירה, דהיינו יום יסוד שביסוד.

[הנה ע"פ הנ"ל מובן מה שראיתי בספרים דבבילי מ"א לספירת העומר שרבים נוסעים להציון של יוסף צדיקא.]

עיי' במ"ב בסי' תפ"ט ס"ק י' דאיתא ז"ל ומנהג לומר אחר הספירה יהי רצון וכו' שיבנה בהמ"ק וכו' כלומר ואז נקיים מצות הבאת העומר ויש נוהגים ג"כ לומר מזמור אלהים יחננו וגו'. עכ"ל. הרי דהמ"ב הזכיר מנהג לומר מזמור ס"ז אחרי ספירת העומר, אבל לא הזכיר מנהג לומר עוד תפילה.

אבל בכל היסודים איתא עוד תפילות אחרי המזמור הנ"ל, "אנא בכח" והתפילה המדברת על "תיקון הספירות". ועיי' בשו"ע הרב שם סי"א דאיתא ז"ל ויש נוהגין מטעם הידוע להם לומר אחר כך מזמור אלהים יחננו ויברכנו ואנא בכח ורבונו של עולם. עכ"ל.

ועיי' בספר יסוד ושורש העבודה בענין מצות ספירת העומר דאיתא ז"ל ולפי שמצות ספירת העומר הוא תקון גדול ונפלא לטהר את נפשו שנפגמה בעונות ר"ל לכן תקנו לומר אחר הספירה תפלה רבונה של עולם אתה צויתנו כו' כדי שייטהרו נפשות עמך ישראל מזוהמתם כו' וראוי לאדם שיתפלל תפלה זו בכוונה עצומה ובשברון לב מאד ואם יכול להוריד דמעות מה טוב כי הוא זה כל האדם לתקן נפשו בעודו בחיים חיותו ודי בהערה זו. עכ"ל.

עיי' בחק יעקב שם (סי' תפ"ט) דאיתא ז"ל נוהגין לומר מזמור אלהים יחננו וכ"כ במ"א וחדשים מקרוב באו והדפיסו נוסח הספירה ע"פ הסוד וכוונת הספירות וכה"ג בהקפה שבלולב אומרין פסוקים על סדר כוונת האר"י ז"ל וכן נדפס סדר התפלה עם עבודת הבורא וכה"ג הרבה ליקוטים מקובלים ונתפשט דבר זה בעיני המון כאלו כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול ובאמת לא נאה לכסיל כבוד כי כבוד אלהים הסתר דבר וכו' אין לשנות המנהג וכו' ואף אי נמא דמותר לשנות איזה דבר לאיזה יחיד סגולה מי שמפורסם ומוחזק בחסידות ליודעי חן אם רוצה לכוין איזה דבר או לשנות כפי מה שמצא חידוש בדברי אחרונים גם זו בהצנע לכת ולא לפרסם הדבר לשנות המנהג. עכ"ל. ואפשר דהמ"ב סובר כדברי החק יעקב ולכן לא הזכיר האי מנהג לומר האי תפילה.

אבל עיי' בערוך השלחן שם דאיתא ז"ל וי"א גם מזמור אלקים יחננו מפני שיש בו מ"ט תיבות ויש מוסיפין עוד תחינה ארוכה ומרבים

שאלו, וענינו שאלו לה, סודו ההתדבקות של הנשמה, שזה מה שהיה לראשונים, שהיו מוסרים עצמם על קידוש השם, כי על ידי ההתדבקות זה מתלהטים האורות העליונים, והוא שאלו מרחובות הנהר, שהיא בחי' יסוד וכו', רחובות בסוד התרחבות, ולנהר הוא רנה, והוא בחי' מי הנהר ממש, דכתיב נשאו נהרות קולם, והנה כאן נכלל תיקון כל ההתלהטות הזו, וכשנשבר, חסרה הרנה, ועל כן אין שמחת התורה עתה בסוף הגלות, כי חסר ההתלהטות, עד שישב לע"ל, וצריך לפרש היטב ענין שאלו למה נקרא כך, כי זהו ממש מה שיש סגולה ליסוד יותר מכל שאר המדריגות, שהשפע בכל מדריגה שהוא מגיע, קודם שירד אל מדריגה שתחתיה, יכולים להיות עיכובים הרבה, אך היסוד מה שהגיע שם הוא יוצא מיד אל הנוק', והשרש לזה הוא, כי היסוד לא נאצל אלא לצורך הנוק', וזהו מ"ש בשמואל "הוא שאלו לה", כי כונה חנה שיהיה הילד ילד שלא תהיה בריאתו אלא להקב"ה, ועל כן הדברים שלו לא היו אלא לענין זה למה שהוא חפצי שמים, ועל כן כל שאר הספירות, הנה כל אחד הם מדריגה בפני עצמו, רק שאח"כ משפיעים מה שראוי להשפיע, אך היסוד לא, אלא כדי שיהיה מציאות השפעה מן הספירות אל הנוק', ועל כן אינו אלא כללות הספירות, בסוד כל, כי כל ענינו הוא רק זה מה שנמצא לצאת ההשפעה מן כל המדריגות מה שהם אל הנוק', וכאן תבין סוד התורה ושמחתה

שאינו אלא בזה, והיינו כי הנה ארז"ל (עירובין נג ע"א) דוד דגלי מסכתא כתיב בו ויהי דוד לכל דרכיו משכיל, כי התורה אינה מתפרשת בכל מדריגותיה, אך השמחה של התורה היא תלויה ביסוד, והוא בשעה שמוציאים אותה, ומשפיעים אותה לאחרים, אז היא מתלהטת, ותבין כל זה איך השמחה אינו אלא בזיווג, בשעה שהז"א מתעורר נגד הנוק', אז כל אורותיו מתלהטים בכל מיני הרוחה, וכל זה תלוי ביד הצדיק, וסימן הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים, שעשועים דייקא, וכל זה יען הוא נתון כלו לשכינה, ואין הכונה בו אלא להשפיע האורות, על כן כשהוא מתעורר, נעשה כל ההתלהטות הגדול הזה וכו', כי הוא מתעורר וכו', ובלא התעוררותו לא יש זה, ודוד היה מתקן זה הרבה, מפני שירש הבחי' של שאלו הוא עצמו, והשלים אפילו בעדו, מלבד בחי' עצמו, וה"ס מיכל שלקח, והנה הוא היה מגלה מסכתא, לתקן תמיד זה, ועל כן תראה לפעמים דוד נמנה בבחי' יסוד, והוא בבחי' שאלו שבו, ולכן עשה ספר תהלים, והיה מנגן, כי בידו היה כל ההתלהטות הזו, אבל שאלו שהיה ראוי לעשות כך, ולא גלי מסכתא, ואדברא בעתתו רוח רעה, עד שהוצרך שדוד יתקנהו, כלל הדברים, שאלו הוא היסוד בבחי' מה שהוא שאלו ממש לנוק', ואין ענינו אלא להשפיע לה, ולכן נקרא משכיל, שהוא המפקח על השכינה, וכן נקרא דוד בעבור זה משכיל, ותראה שעיקר שמחת התורה היא לגלות אותה

לאחרים, לא לקבור אותה בעצמו, וזה פשוט, והאמת, שכך האורות מתרחבים ומתלהטים למעלה בזמן הגילוי, והמגלה עומד במדריגת יסוד, והשכינה מתלהטת במקבילים, ונעשה זיווג ממש, והרי אמרו, (אבות ב') ולא הקפדן מלמד, שהזיווג צריך שיהיה נחת וברצון, ואם לא, אינו עולה בידו ללמד, כי אינו כדוגמא של מעלה כראוי, אך גם התלמיד צריך שלא יהיה ביישן, כי אין בושות לאשה מבעלה, שהרי אין שם ערוה וכו', רק בעבור זה צריך לישמר מתלמיד שאינו הגון ח"ו, ונמצא שזה ההתלהטות של הר"א שערס היה נעשה כלו בסוד הצדיק, שהוא עצמו הכנור התלוי למעלה ממטתו של דוד, ורוח צפונית מנשבת בו (ברכות ג ע"ב), שהיא בטישת יסוד אי', רחובות הנהר, והתורה היתה צריכה לבא תמיד כך, אבל כשנשבר זה המלך, הנה ההתלהטות נתעלם, והתורה באה בחשאי, כל אחד מקבל מן המדריגה שלו, ואינו מגיע להביא האור ההוא של היסוד שיעשה זיווג בשכינה, אך זה דוקא עיקר תיקון, שנקרא לעשות נחת רוח ליוצרו, כי הלומד לעצמו עושה נחת רוח לעצמו, כי מקבל מלמעלה, אך המגלה מסכתא, והשמחים על דברי תורה, גורמים שאותה ההארה ממקומה תגיע אל הצדיק, ותצא בהתלהטות האורות לפי ענינה ושרשה, אל השכינה. עכ"ל. הנה אפשר דמבואר עפ"י שבהאי יומא במיוחד צריך להיות "כולו שאלו לד", וללמד תורה לאחרים ולגרום בזה שמחת התורה.]

התעוררות לאמירת "עלינו" ביום כ"ז אייר

ע"י בספר אגרא דכלה פרשת נח דאיתא וז"ל ובחדש השני בשבעה ועשרים יום לחדש יבשה הארץ, לפי פשוטו החדש השני כוונת אייר, והנה בכ"ז הוא אחר תיקון כל מדת היסוד צדיק דהיינו

מלכות שביסוד, וזהו יבשה הארץ ממים הזדונים ויתהווה היחוד השלם, והבן בניסח על כן נקוה לך כו' להעביר גילולים מן הארץ לתקן עולם במלכות שדי", וכבר ידעת שם שדי"ה הוא יסוד, והנה במלכות

שדי"ה הכוונה במלכות שביסוד לפי הנראה והבן תיקון כל קומת היסוד צדיק, ויהי רצון שלא יאמר פינו דבר שלא כרצונו. עכ"ל. ועפ"י אפשר שיש לכון כוונה מיוחדת באמירת "עלינו".

יום שמת בו שמואל הנביא

עיין בשו"ע או"ח סימן תקפ"פ דאיתא וז"ל אלו הימים שאירעו בהם צרות לאבותינו וראוי להתענות בהם וכו', באחד בניסן מתו בני אהרן, בעשרה בו מתה מרים ונסתלק האבא, בכ"ו בו מת יהושע בן נון, בעשרה באייר מת עלי הכהן ושני בניו ונשבה ארון ה', בכ"ח בו מת שמואל הנביא וכו'. הרי מבואר דכ"ח באייר הוא יום שראוי להתענות בו משום שבו מת שמואל הנביא.

והנה עיי"ש במ"ב בס"ק ו' דאיתא לגבי י"ח בחודש אב וז"ל ב"ח בו כבה וכו' יש גורסים ב"ז וראוי להחמיר בשניהם. עכ"ל. ולכאורה יש בזה חידוש, דהא כיון שאין חיוב להתענות בהני ימים, לכאורה היה אפשר לומר דאין ענין להחמיר בהם בספיקא, קמ"ל דראוי להחמיר להתענות בשניהם.

(ועיין בספר מעשה כהן ח"ב דאיתא וז"ל הנה כשננסתי לחופה בט"ז אב תשס"ג חששתי שהחופה תמשך לאחר שקיעת החמה של ליל י"ז אב, ושאלתי לגר"ק ז"ל אם אפשר לישא אשה ב"ז או ב"ח אב כיון דבשו"ע תק"פ כתב ש"ח אב אירע בו צרה שכבה נר המערבי בימי אחז וראוי להתענות בו וכתב על כך במשנ"ב שיש גורסים ב"ז וראוי להחמיר בשניהם, וכיון

שימי י"ז וי"ח אב הם ימי צום שמה ראוי שלא לישא אשה אף בלילותיהם, ולאחר שפקפק בדבר השיב לי דכיון שיש ספק בין י"ז לי"ח אי אפשר לאסור מספק, ומ"מ הוא מאד המריץ כששמע שמקווים שתהי' החופה לפני שקיעת החמה דליל י"ז, ולאחר זמן כתבתי לו במכתב דאין מובנים לפ"ז דברי הרמ"א שדן בדין חופה בעשרה בטבת וכתב לי בזה דרך כשמוכרחים אפשר לישא בתאריכים אלו אשה ומשום שאין בזה איסור מדינא אך לכתחילה ודאי ראוי להמנע מזה, וכן גבי תאריך כ' סיון הוא הורה לאחי הי"ו שלא לישא אז אשה ולהמתין עד צאה"כ דליל כ"א סיון. עכ"ל. הרי מבואר שהגר"ק ז"ל נקט שיש ספק בין י"ז לי"ח. וגם בספר "בידך עיתות" הביא שיש מקומות שנוהגים שאין

עורכים נשואין ביום תענית צדיקים, והזכיר שם (י"ז ו"ח אב).

הנה לפ"ז לכאורה י"ל דגם הכא ראוי להחמיר להתענות בכ"ח ובכ"ט אייר.

אבל יש להעיר בזה, דע"ה הכא במ"ב בס"ק ה' דאיתא ז"ל בכ"ח בו במגילת תענית כתוב בכ"ט. עכ"ל. הרי דהכא לא כתב בכס"ק ו' דראוי להחמיר בשניהם, ואפשר דמשמע דהכא רק ראוי להתענות באחד מהם. (עיין לקמן).

הנה עכ"פ י"ע באיזה יום ראוי להתענות, בכ"ח או בכ"ט.

והנה עיי"ש לעיל במג"א דאיתא ז"ל כתוב בשל"ה התעניות הללו נמצאים בג' ספרים בטור ובכל בו ובה"ג ויש נוסחאות חלוקות והמנהג לילך אחר רוב הנוסחאות ע"כ, ואני ראיתי בס' מגילת תענית קצת נוסחאות אחרות וז"ל לילך אחריהם כי משם יצאו שורש הדברים. עכ"ל. ולפ"ז לכאורה נמצא שלפי המג"א שיש להתענות בכ"ט אייר.

וכן עיין בסידור היעב"ץ שער היסוד אות מ"ב ומג"א דאיתא ז"ל כ"ט בו וכו' הוא ערב ראש חודש ויום מיתת צדיק שמואל הנביא. עכ"ל. [ועיין בספר עטרת יהושע (מנהגי הג"ר משה ארי' פריינד ז"ל) דאיתא ז"ל הרה"ק רבי מאיר מפרמיזשלאן ז"ל אמר פעם לגבי המחלוקת מתי חל יום הילולת שמואל הנביא בכ"ח אייר או בכ"ט אייר שהוא יכריע בדבר, לשעה לא הובנה כוונתו, אך לבסוף כשהוא עצמו נסתלק ביום כ"ט אייר הובן שלכן נתכוון, ומטעם זה החזיק רבינו היארצייט של שמואל הנביא ביום כ"ט אייר. עכ"ל.]

אולם ראיתי מביאים מקורות אחרות שעיקר התענית הוא בכ"ח באייר, לדוגמא, עיין בקובץ אור תורה תשע"ז עמ' ע"ו דאיתא ז"ל בספר דרכי ציון הובא מכתב שכתב רבנו עובדיה מברטנורא ז"ל לאחיו ז"ל בכ"ח באייר יום פטירתו באים מכל הסביבות ומדליקים עליו אבוקות גדולות מלבד מה שמדליקים עליו נר תמיד והישמעאלים מנשאים המקום ההוא ויראים לגעת בכל הנקדש לשמו וכבר היה למקום ההוא כלי כסף וכו' אלא שעתה מוכרז זקני ירושלים הרעים את כל ההקדשות וכו' ע"כ, ושם העיר המעתיק דמסתימת הדברים נראה שהוא ט"ס וצ"ל ב"ח באייר והוא יום פטירת התנא רשב"י ע"כ, ואינו מובן מה לישמעאלים ולרשב"י גם מה לזקני ירושלים ולהקדשות במירון בעוד שחכמי צפת והגליל קרובים מהם, אבל בס' דרכי ציון הנד"מ שנת תשס"א ע"פ ספר אוצר המסעות לאייזנשטיין איתא בזה"ל קברו של אדוננו שמואל הרמתי הוא עוד היום ביד היהודים ובאים מכל הסביבות לרמה להשתטח עליו בכל שנה ושנה בכ"ח באייר ומדליקים עליו נר תמיד והישמעאלים מנשאים וכו' ע"כ וא"ש הכל וכו', הרווחנו מקור לעליה לציון שמואל הנביא בכ"ח באייר ולא בכ"ט כמו שיש עושים. עכ"ל.

וראיתי בספ"א שמוביא כמה עדיות בענין העליה לקבר של שמואל הנביא ביום שמת שמואל בהם לכאורה שעולים בכ"ח אייר, וז"ל בשנת "קובצתי אתכם" ה'תס"א נדפס באמסטרדם קונטרס עם האידרות הקדושות עבור המשתטחים

על קבר שמואל הנביא וכך נאמר בשער הקונטרס זאת האידרא רבא קדישא ותמימה שלומדים חכמי ורבני ירושלים עדה הקדושה והשלמה אחר התפלות והפוסקים שאומרים במערה על קבר אדוננו שמואל הנביא ברמה מדי שנה בשנה ימים ימימה בליל פטירתו כ"ח אייר ביראה ובאימה זכותו תגן בעדנו ובעד כל ישראל ויוציאנו מאפלה לאורה כאורה חמה וכו', וכך נאמר במכתבו של רבי יצחק בן אלפרא להרשב"ץ משנת ה'ר"א מסיבות ירושלים באים מסוריא וממצרים ונזא'אמון ומארץ בבל עם קהל ירושלים להשתחוות על קבר שמואל הנביא ע"ה ברמה שהיא קרובה מירושלם שני תחומי שבת וכו' ועת ההשתחויה בכ"ח לאייר בלילה זמן פטירתו. עכ"ל. וכן יש שם פיוט שאומרים אצל קבר שמואל הנביא, ושם איתא להדיא שהיארציי"ט הוא בכ"ח.

[והעירוני דעיין בספר מועד לכל חי סימן ז' ס"ק י"א דאיתא ז"ל יום כ"ח אייר שמת שמואל הנביא דהובא בשלחן ערוך סימן תק"ף דמתענים, הנה שמעתי בקושטא כי בישיבת הרב החסיד מוה"ר"א חאיון ז"ל עושין הלולא רבה ביום הזה, ונאספו שמה כל ההרד"ם לעשות בו יומא טבא. עכ"ל. הרי שיש שעושים יומא טבא, דלא כהמבואר בשו"ע, אבל הא מיהא חזינו שנקטו דיום מיתתו הוא בכ"ח.]

ועיין בספר בירור הלכה בס' תק"פ שהביא הגידון בזה וכתב ז"ל כבר הכריע האליוה רבה בס"ק ג' והובא בפתחי עולם וכו' דהעיקר כהטור שיתענה בכ"ח שכן הוא בכל בו ובה"ג, ושמענו דאפילו לבעל נפש אינו ראוי להחמיר להתענות בעשרים ותשעה וכו' ואתינא לברורי דהוראת הא"ר עיקר שיום כ"ח באייר הוא היום המקובל שמת בו שמואל הנביא ויום כ"ט באייר אינו אלא שיבוש של המדפיסים בדפוסים הראשונים מנוסחה רע"ד ווינציאה ש"ה שבכל הכתבי יד הקדומים של מגילת תענית כתוב היום המקובל בעשרים ושמונה בו מת וכו' ואט"ו רצ"ט ה' לונדון ביהמ"ד לרבינו כ"ח קונטינה קל"ז ששון שס"ה ו' אוקספורד בודלי תתק"ב א' א' ואך בכת"י לונדון גאסטר רע"ח ג' איתא עשרים ותשעה אמנם נתברר לי שהוא כת"י מאוחר שנכתב בשנת תכ"ג ולכן נמצא בו השיבוש שנדפוסים ובכת"י אוקספורד בודלי ב' אלפים תכ"א י' ב' נמצא שיבוש אחר עשרים ובכת"י מוסקבה גינזבורג קע"ט י"ג וקמברידג' תרמ"ח ט' ג"כ נמצא השיבוש עשרים ותשעה ונתברר לי כעת שגם הם כתבי יד מאוחרים וכנראה לאחר תקופת הדפוס ולכן נמצא בו השיבוש שבדפוסים ובמגילת תענית הנדמ"ח בלבוב תרס"ו ע"פ כת"י כבר תוקן בעשרים ושמונה ויום כ"א באייר שבצדה לדרך נראה ג"כ לשיבוש ואף שאי אפשר לנו להחליט שיבושו מתוך ספרים ישנים שכך הוא ג"כ בכל הדפ"ו והכתבי יד של הצדה לדרך ואמנם בכתבי יד הוא בר"ת בכ"א, ואין כאן אלא שיבוש של החלפת אות אחת המצוי לרוב במספרים, אפשר לנו לקבוע הדבר מזה שהצדה לדרך תלמיד בן הרא"ש בכל ספרו וביחוד כאן נמשך אחר הטור וגירסת הטור לפנינו הרי הוא כנוסח המקובל עשרים ושמונה וכו"ה בכל הדפ"ו והכתבי יד הקדומים וגירסת רבינו משה הכהן בן אחותו של הרא"ש בספר חסידים שלו ג"כ כנוסח

המקובל כ"ח, אות צ"ה וכו"ה בכל הדפוסים ובכת"י אוקספורד בודלי ב' אלפים רפ"ז א' א', ובסדר רב עמרם גאון ירושלים תרע"ב תרע"ג ח"ב דף ע"ד שנדפס ע"פ כת"י אוקספורד חסר לגמרי תענית מיתת שמואל הנביא שבכ"ח אייר אמנם נראה שאינו אלא חסרון הסופר שבכת"י בריטיש מוזיזיום והנדפס על פיו דף ל"ד ע"א הושלם החסרון יום כ"ח אייר הוא היום שמת בו שמואל הנביא וראוי להתענות בו שקיבלנו מחז"ל במגילת תענית וכו' והובא יום כ"ח אייר בסידורים ובמחזורים הקדומים מימי הגאונים ז"ל שקיבלו כן מחז"ל סידור רב עמרם גאון ומחזור ויטרי סימן רע"א ומחזור רומניא סדר תפלות למנהג קהלות רומניא דף ר"ל וינציאה שנת ר"פ והובא יום כ"ח אייר בבה"ג כך הגירסא בכל הדפוסים והכתבי יד הקדומים כגירסת הטור בשם הבה"ג והפוסקים קבלו יום כ"ח באייר מהגאונים וכפי שנמצא לפנינו בראב"ה סימו חתפ"ט ובטור ובארחות חיים וכל בו כך הגירסא בכל הדפוסים והכתבי יד הקדומים של הפוסקים הללו ובספר חסידים הנ"ל וכך צ"ל בצדה לדרך הנ"ל וכו"ה בסכר יריעות עזים בסוף הספר כתב"י מוסקבה גינזבורג קפ"ב ז' שנת קנ"א ובשו"ע וכך המנהג בכל מקום וגם בקושטא נהגו להחזיק יאצ"ט שמואל הנביא בכ"ח אייר ר"ח ס"ק א' וכו"ה ס"ק י' אלא שלא נהגו להתענות אלא לעשות הלולא כמו בל"ג בעומר, סוף דבר יום כ' אייר נשתבש בו ספר אחד מהבה"ג ויום כ"א אייר נשתבש בו ספרי צדה לדרך ויום כ"ט אייר נשתבש בו ספרי דפוס של מגילת תענית ולא קיבלנו בהם שום מאורע ותענית וכו' וכו"ה באייר הוא היום שמת בו וכו' וראוי להתענות בהם וכהכרעת הא"ר וכפי שנמצא בסידורים ומחזורים הקדומים וכפי שמקובל בידינו קבלה גמורה מהראשונים שקבלו יום זה מהגאונים ז"ל איש מפי איש עד לחז"ל הקדושים שתקנו להיותם ימים שראוי להתענות בהם. עכ"ל.

הרי מובאר שיש בזה הרבה צדדים להתענות בכ"ח והרבה צדדים להתענות בכ"ט. ואפשר שיש סוברים שיש מקום להחמיר ולהתענות בשניהם, ודלא כמו שדייקנו מפשטות דברי המ"ב.

דהנה עיין בספר מורה דרך דאיתא ז"ל יום פטירת שמואל הנביא הוא בכ"ח אייר או בכ"ט אייר ונהגו לעלות להשתטח על קברו בכ"ח כנזכר בהקדמת ספר אדרא קדישא להרב הרי"א מרגליות ז"ל, יש נוהגין לבוא לקברו בכ"ח אייר לפני השקיעה ושוחין עד אחר צה"כ כדי לצאת ידי שני הדעות הנ"ל. עכ"ל. ועיין בספר פרדס צבי דאיתא ז"ל בלוח א"י כתיב בכ"ח אייר ולכן הרבה מיושבי ירושלים הולכים להשתטח על קבר שמואל הנביא אשר בהכפר נבי סמואל וילוו שם הלילה ולמחרתו יתפללו שנית מפני שיש ספק ביום פטירתו אם הוא ביום כ"ח או ביום כ"ט בו. עכ"ל. ובספר הנ"ל שמוביא כמה עדיות בענין העליה לקבר של שמואל הנביא ביום שמת איתא ז"ל ביום כ"ח באייר היו רגילים יהודי ירושלים להתקבץ בנבי סאמויל וביום זה היו מוגיעים לשם יהודים גם ממקומות אחרים ומאוצות אחרות במזרח הקרוב סוריה חאלב מצרים בבל ועוד וכדי לצאת גם לדעה האחרת שיום ההילולא הוא ביום כ"ט באייר היו רגילים ללון במבנים סמוך לקבר ולשהות

ובבוקר אור מתפללים שחרית והולכים לביתם לשלום. עכ"ל. ועין בספר "בידך עיתותי" שהביא שיש מקומות שנוהגים שאין עורכים נשואין ביום תענית צדיקים וכנ"ל, והזכיר שם כ"ח וכ"ט אייר.

הנה יל"ע בכ"ז לגבי מי שעכ"פ מתענה בכ"ט אייר משום שהוא ערב ראש חודש (יום כפור קטן), והוא רגיל להתענות בתעניות צדיקים, האם נאמר דכיון דעכ"פ מתענה בכ"ט דא"צ להחמיר ולהתענות בכ"ח כיון שיש הרבה צדדים שיוצא בזה הענין להתענות ביום שמת בו שמואל הביא, או האם נאמר ע"פ כל הנ"ל דעדיין ראוי לו להתענות בכ"ח. וצע"ע למעשה.

על קבר שמואל הרמתי ואמר את התפלה הזו בבכיה גדולה שאם היה לאדם לב אבן היה נימוח ואחר כך מתפללים מנחה ומעריב וישבו כולם ללמוד ספר שמואל וכן שאר דברים הנזכר בו ענין שמואל הנביא ואחר כך למדו זוהר עד חצי הלילה ובחצי הלילה כבו כל הנרות שבמערה וישבו בחושך ועשו תיקון חצות בקול בכי ואחר שגמרו את תיקון חצות למדו זוהר מעט ואחר כך הביאו את המשקה שקורין קאפי חמה ונותנים לכל אחד וכו' וגם אוכלים מיני מתיקה כמו פירות וכיוצא ואחר כך מזמורין זמירות ופזמונים השייך לאותו הלילה של מיתת שמואל ומזמורין בקול נעים מאוד ושמוחים עד הבוקר

גם ביום כ"ט אייר בבוקר וכו' ובמסע משולם מוולטרא משנת רמ"א נאמר בכ"ח בו ילכו הרבה מיושבי ירושלים להשתטח על קבר שמואל הנביא אשר בכפר נבי שמואל וילוו שם כל הלילה ולמחרתו יתפללו שנית וכו' בספר שאלי שלום ירושלם לרבי גדליה מסימיואטיץ משיירת רבי יהודה חסיד מותואר הסדר שבכל שנה בכ"ח יום בחודש אייר הולך הנשיא של ספרדים לכפר רמה על קבר שמואל הנביא ולנים שם עם שאר תלמידי חכמים וכל איש אשר נדבה רוחו הולך גם עם הנשיא ולנים שם כל הלילה וגם אני באתי פעם עם הנשיא וכשבא הנשיא היה קודם זמן מנחה ואמר התפלה הנסדר לאמר

צרות דספר שמואל בחודש אייר

באייר, ואין איזה צרה אחרת מספר שמואל בחודש אחר, ומאד משמע שיש קשר מיוחד בין חודש אייר להצרות דספר שמואל. וכל זה צ"ב, מהו הקשר המיוחד בין חודש אייר להצרות דספר שמואל. וצע"ע בזה.

הכהן ושני בניו ונשבה ארון ה'. לפ"ז נמצא דהצרות דאייר הן הצרות דספר שמואל בכללותם, דבריש אייר אירע הצרה דתחילת חיי ונבואת שמואל, ובסוף אייר אירע הצרה דסוף חיי ונבואת שמואל, ואין עוד תענית

הנה יל"ע מהו הקשר בין הצרה דמיתת שמואל הנביא להתאריך דכ"ח או כ"ט אייר. והנה מלבד מיתת שמואל יש עוד צרה אחת על הרשימה הנ"ל בסי' תק"פ שראוי להתענות מחמתה בחודש אייר, דבעשרה באייר מת עלי

הנהגת הרמב"ם בכ"ח אייר

מש"כ החיד"א לדון מינה לענין קבלת יום משתה לדורות. הנה מבואר שהרמב"ם לא היה מתענה בכ"ח אייר, ושהרמב"ם סובר דאין חסרון לקבוע כ"ח אייר ליום משתה ושמחה, אולם אפשר דאין זה נוגע להנידון הנ"ל בענין התאריך של התענית צדיקים, דאפשר שיש להרמב"ם שיטה אחרת מהמבואר בשו"ע או"ח סי' תק"פ, דהרמב"ם לא הזכיר אותן תעניות בשום מקום.

ושמחה ביום ההוא כל שנה ושנה הוא כ"ח לירח זיו וטרחתי לכבוד צורי והעתקתי מן הספר ההוא כל חסרות ויתרות ותיבות גדולות וקטנות ומשונות ומהופכות כדי לעשות ספר תורת ה' בלי חיסור ויתור ובשובי לאדמתי כתבתי תורת אלהינו כדת וממני הכל מעתיקים. עכ"ד. הנה מה שכתב שקיבל על עצמו לעשות היום ההוא יום משתה ושמחה בכל שנה ושנה, ראה בספר ועד לחכמים מערכת הע' אות ב'

עין במדבר קדמות להחיד"א (מערכת הס' אות ז') שכתב שנמצא כתוב שהרמב"ם כתב חומש מוגה מהספר הידוע שהיה בירושלים מימות התנאים והובא למצרים ואח"כ שמע שבמלכות בורגיניא היה ס"ת מכתב יד הקודש עזרא הסופר והלך הרמב"ם שם ומצא כל פרשיות פתוחות וסתומות מכוונות למה שהעתיק מהספר במצרים וכתב הרמב"ם ושמחתי מאד וקיבלתי לעשות יום משתה

גליון זה מוקדש לע"נ **לאה בת יצחק** ע"ה

ב"ה יצא לאור לקראת חג השבועות הבעל"ט
ספר חדש מאת מחבר הגיליון **הרה"ג ראובן שווארץ שליט"א**
שתי הלחם בגלות

ובו עיונים וביאורים בענייני שתי הלחם הנוגעים אפילו בזמן הזה
לרכישה מוזלת: **י. בלוי** - שיווק והפצת ספרים
bloyseforim@gmail.com • 054-856-40-33 • <https://bloy.co.il>

בטאון רמת אלחנן

בס"ד, מברכין-סיון תשפ"ד
גליון 393 - שנה 44

קול ברמה

לקבל במייל: 6776168@gmail.com

כשהבורא יתברך מביא נסיון על האדם, הוא נותן לו
במקביל את כל הכוחות לעמוד בנסיון

לא יתכן אחרת!

כל-כך הרבה צרות ויסורים, כל-כך הרבה משפחות שבורות - ואנה אנו באים? בימים שכאלה חובה עלינו לזכור ולדעת בבירור שאם הקב"ה הביא על האדם נסיון, ולו יהיה הקשה והמעיק ביותר, הוא העניק לו גם את כל הכוחות על-מנת שיהא באפשרותו להתגבר על כל הקשיים. שהרי, אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ולעולם לא יתבע ממנו לעשות דבר שאין ביכולתו לעשות

כל מי ששמע את
סיפור התפילין של
הרב אפרים האוזן -
הפה בתדהמה

הגאב"ד הגאון רבי יהודה סילמן
העלה את השלחבת בהדלקה
המרוממת בת"ת 'אהל תורה'

הרב אברהם-צבי נשרי
האטום והלב האטום

הנפטר הדגול ביקש להחתים את
ילדיו על מסמך, ואמר שאם כולם
יחתמו הוא מבקש להניח את
המסמך בתוך ידו לאחר 120 שנותיו

הדרשן תמה מדוע הרב כותב באמצע דרשתו...

כל מה שקורה ביום, היא חוכמת הבורא לטעת
בלבנו את הידיעה שרק "ה' איש מלחמה" ואין
מי שיכול ללחום את מלחמתנו יותר טוב ממנו

גיסי מרן הגר"ח עבר 80 פעם על הש"ס, ומדוע
אתה בא לשאול אותי?

הדג נשמת מקבוצת הדגים והחל לדבר
בלשון-הקודש. חו לא הציגה

הערבי מ'גוש חלב' שהגיע
להתפלל בציונו של רשב"י
עלול לתבוע את החיזבאלה
על ביטול ההילולה במירון

ד"ר דיסטניק מספר על תגובת מרן הגרא"ל
שטיינמן כשאירחל לו 'קיץ בריא' בסיום הפסח?

מחשכה לאורה

המעשה המדהים שיסופר כאן, שהתרחש אצל הרב
מ.ק. תחילתו בחשיכה, המשיכו באור גדול של
עשיית-חסד באופן שאין לו אח ורע, וסופו בהבזק של
ישועה-רבתי שהבהיקה באורה למרחקים

להחליף את החליפה...

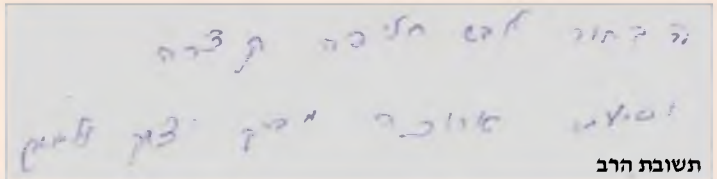
למרות שאנחנו מצויים בתקופה שבה הציות המוחלט לדעת תורה, לוקה בחסר, וזקוק לחיזוק רב, עדיין אפשר למצוא יהודים רבים, צעירים ומבוגרים, שאינם זזים כמלוא-נימה מהוראותיהם וברכותיהם של גדולי תורה. אחד מתושבי העיר צפת שיגר באמצעותנו אל

דשמיא ארוכה. מברך, יצחק זילברשטיין

צריכים לאחוז במה מדובר: כל השאלה הזו נשאלה מפני שהבן ואביו לא רוצים לאבד את הברכה שיצאה מפיו הרב שליט"א! איזו אמונת-חכמים במיטבה, אמונה שלבטח גורמת להצלחה בכל העניינים.

ר"מ אשכנזי בישיבה לבני ספרד, כיצד ינהג?

הרב שמעון שנקר המצוי בשנת-האבל על אימו הצדיקנית עי"ה, ומשמש כר"מ בישיבה הגדולה והמפוארת לבני ספרד 'משכנות התורה', שאל את מרן הרב שליט"א כדלהלן: אצל בני ספרד לא נהוג להחליף מקום בבית הכנסת בשנת האבלות, והשאלה היא מה אני, כבן

הגרי" זילברשטיין את השאלה דלהלן. 'לפני זמן-מה שאלתי את הרב בענין הבן שלי, שהוא חסיד ברסלב ולומד בישיבה ליטאית, והשאלה היתה האם להחליף את הבלבש מחליפה ארוכה לקצרה.

תשובתו של הרב היתה שבגלל שהוא לומד בישיבה ליטאית, אי אפשר להכריח אותו להישאר עם החליפה הארוכה, אבל הרב הבטיח לנו שאם הוא יישאר עם הארוכה, תהיה לו סיעתא דשמיא מופלגת בלימוד התורה. הבחור החליט אפוא להישאר עם החליפה הארוכה, אבל הראש-ישיבה שלו אמר לו שכדאי להחליף, כדי שיהיה לו יותר קל בישיבה גדולה, וגם הלחץ החברתי מקשה עליו מאוד בענין. הבן שלנו נחשב ב"ה כאחד ממצטייני הישיבה, בלי עין הרע, ואני כאבא שלו מרגיש שהדבר מקשה עליו מאוד, וגם מבבלב אותו, כיון שהוא אינו רוצה 'לאבד' את הברכה של הרב, אבל מצד שני כמו שפירטתי. לי, כאבא, חשוב להדגיש שאינני מתנגד לכך כלל והשינוי אינו מגיע חלילה מתוך 'קלקול', אלא מתוך רצון להתעלות. על כן בקשתי מהרב, שהרב יתיר לבחור להחליף לחליפה קצרה, בלא שיפסיד את ברכת הרב, והברכה שתהיה לו ס"ד מופלגת בתורה, תמשיך להתקיים!

מרן שליט"א השיב לאב השואל: 'הבחור ילבש חליפה קצרה, ותהיה לו סיעתא

ביום ששי לכבוד שבת. ביום ל"ג בעומר עצמו מותר כמובן להסתפר. השאלה היא, כיצד לנהוג במוצאי שבת? האם כיון שההיתר מתחיל ביום ששי, וממשיך ביום ראשון, הרי שבמוצאי שבת גם יהיה מותר, או שמא לא? שאלתי בזמנו את השאלה הזו את מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שהשיב שהדבר אסור, שהרי כל סיבת ההיתר ביום ששי הוא מפני כבוד השבת, ובמוצאי שבת שהסיבה הזו כבר אינה קיימת, אסור להסתפר.

איזה נסיון של רבי עקיבא היה גדול יותר?

בשבת-קודש, לאחר התפילה, שאל הרב אברהם פולק את מרן הגרי"ז, איזה נסיון היה יותר קשה לרבי עקיבא, הנסיון הראשון שאירע בתחילת כניסתו ללימוד התורה, כאשר נאלץ ללמוד עם ילדים קטנים, או כאשר מתו כל תלמידיו? הרב השיב, שאין לנו את הכלים למדוד את הדברים הללו, כיון שמדובר באדם שהיה כמלאך, וכשם שאם היו שואלים אותנו מי יותר גדול, המלאך גבריאל או המלאך מיכאל, לא היינו יודעים להשיב, כך גם במקרה זה.

להתחזק בברכת 'בורא נפשות רבות'

בדרשתו ברעיון דרעווין שלפני ל"ג בעומר עורר מרן הרב שליט"א על סגולתה של ברכת 'בורא נפשות', שבגלל שהיא מצויה הרבה, יש המולולים בה, ואינם מכוונים כראוי.

הרב אמר שמדובר בכלי מחזיק ברכה עצום, בה מתרגלים להודות לבורא על כל פרט. הדבר דומה לאב שיש לו בן קטן וחמוד וקנה לו ממתקים כדי לשמוע את ילדו אומר לו 'תודה רבה'. התודה הנאמרת ע"י הילד גורמת לחיבה עצומה אצל האב. כך השי"ת ברא בעולמו דברים טובים כדי שנודה לו בברכה זו.

ושמעתי מאחד האדמו"רים מעשה נורא על חייל שעבר מלחמות רבו וניצל בנס כמה וכמה פעמים. ואמר החייל שהוא מרגיש בנפשו שזכה לשמירה העליונה והמיוחדת, בזכות הקפדתו לברך 'בורא נפשות' בכוונה, מתוך רגש של הודיה אל השי"ת. הוא התרגל לכוון בברכה זו, ואמר שבזכותה ניצול מכל הפגעים.

הרב הוסיף שברכת 'בורא נפשות' היא גם סגולה לזש"ק, כאשר בזנות הכוונה בה 'יבראו נפשות, כפשוטן של המלים.

אשכנז, צריך לעשות! האם להמשיך לשבת בכותל 'המזרחי', או עלי לשנות מקום כמנהג בני אשכנז? הרב השיב שכבוד התורה חשוב יותר מאשר כיבוד-אם, ולכן ימשיך לשבת במקומו, ולא ישנה.

האם מותר לאב? להשתתף בהדלקה?

הרב שנקר שאל עוד, האם מותר לי ללכת עם בני, הלומד בכיתה ח', להדלקה המתקיימת בליל ל"ג בעומר בחיידר, ולרקוד שם? - הרב השיב שהדבר מותר, כיון שההדלקה והריקודים הללו אינם בגדר חובה כמו בחתונה למשל, וכל אחד יודע שהריקוד הוא לכבוד התנא. גם סוג השירים שמומרים שם על רשב"י, לא נראה שיש בהם איסור.

הר"מ הוסיף לשאול, האם מותר לו ללכת למסיבות אירוסין ונישואין של תלמידיו בישיבה? ועל כך השיב הרב בשלילה, אבל ציין שיברך את התלמיד בחום, וגם יעניק לו שי ספר תורני.

האם היה מותר להסתפר במוצ"ש"ק האחרון?

בשבת האחרונה שלפני ל"ג בעומר, העלה מרן הרב שאלה מעניינת: כשל"ג בעומר יוצא ביום ראשון, נוהגים להסתפר כבר

וואס הווען

כשברירו האנשים את הסיבה לכך
התברר שמטוסו של נשיא ארה"ב חונה
אף הוא במלך, ועד שימריא - אין רשות
לאף מטוס להיות באוויר. כמו-כן
אסור גם למכוניות לנסוע בכל מרחב
הנמל.

● הדבר ננקט כמובן בשל שיקולי
אבטחה מוגברים, אבל היהודי שלנו
נכנס קצת ללחץ, מפני שמחוגי השעון
הצביעו על הזמן שחולף, והשבת
המתקרבת. 'אני הזמנתי את הטיסה
לשעה מוקדמת, כדי לא להיכנס
לבעיות בענין השבת, אבל הנה אני
נתקל בסיפור חריג, שבוודאי אינו
מתרחש כל יום, ולא ידעתי מה
לעשות', אמר.

● השעות חלפו ונקפו, והמטוס
הנשיאותי עדיין לא ממריא. מן-הסתם
האיש שהיה אמור לטוס בו, היה עדיין
במגישות בירושלים, וייקח עוד זמן עד
שיעלה ל'אייר-פרנס-1', ויטוס לארצו.
מוחו של היהודי עבד בקדחתנות כדי
לתכנן את צעדיו, עד שהבריק לו רעיון.
הוא הודיע לקברניט-המטוס ש...יש לו
לחצים בחזה, והוא מרגיש שעליו
להגיע בדחיפות לבית חולים. רופאה
שהיתה במטוס בדקה את מצבו
ו...אישרה שהוא אכן לקה בליבו.

● במצב כזה, כידוע, לא
מתחשבים גם במטוס הנשיאותי, ועל
פי החוק מותר להזמין אמבולנס שיגיע
אל כבש המטוס. גם החוק האמריקני
ורשויות האבטחה יודעות שעם כל
הכבוד לנשיא האמריקני, האישיות
המאובטחת ביותר בעולם, אי אפשר
להגביל בגללו תנועה של רכבי הצלה.

● האמבולנס הגיע למטוס,
והבהיל את האיש בדרכו לבית
החולים, אלא שכבר בדרך אמר
'החולה' שהוא מרגיש הרבה יותר טוב,
ו...ירד והלך לביתו. בצורה זו זכה שלא
לחלל את השבת. ברם, מה שקורה
בשטח הוא, שחברת התעופה שבה

● הכל מעוניינים לזכות בקיץ
בריא ורענן, וכפי שברכנו זה את זה
בסיומו של חג הפסח. אחד התנ"ח
הבחין שרבינו מרן הגר"י זלברשטיין,
בבואו לברך את הקהל, אינו מוציא
מפיו את המלים 'קיץ בריא'. גם כאשר
מברכים אותו בברכה זו, ומבקשים
לשמוע את נוסח הברכה גם מהרב, הרי
שמרן שליט"א מהנהן בראשו, או
מברך בצורה אחרת, אבל לא במלים
'קיץ בריא'.

● התנ"ח שאל את הרב על כך,
והרב השיב ש'אכן, לא שמעתי את
הברכה הזו יוצאת מפי רבותי!'

● נוסף את סיפורו של הרב ד"ר
צבי דיסטניק שסיפר שכאשר אמר
פעם 'קיץ בריא' למרן הגרא"ל
שטינמן זצ"ל, השיב לו ראש הישיבה
ש'לך יהיה קיץ בריא, לא לקיץ...'

דהיינו, שמהנוסח משתמע כאילו אנחנו
מברכים את הקיץ שיהיה בריא, ולכן
אני מברך אותך שאתה תהיה בריא...

● באחד משיעוריו האחרונים
סיפר הרב על מקרה שהתרחש בשדה
התעופה, ועורר סיטואציה הלכתית
מעניינת. המדובר היה באדם שהזמין
כרטיס טיסה לאחת מארצות אירופה
והטיסה היתה אמורה לצאת ביום ששי
בשעות הבוקר המוקדמות. הוא יצא
מביתו בזמן והגיע לנתב"ג, עולה על
המטוס, אבל הטיסה מתעכבת.

הזמין את כרטיס הטיסה תהיה
מחויבת לשלם את האמבולנס
שהוזעק, פלוס כל ההוצאות האחרות.
לאחר המקרה הגיע האיש אליי, סיפר
הרב, ושאל האם עבר על איסור גזל,
שכן בעצם הוא לא היה חולה, ולא היה
זקוק לאמבולנס? תשובתנו, לאחר
דיונים ממושכים, היתה, שזכות גדולה
היא לנשיא ארה"ב, ולמעצמה
האמריקאית כולה, שהם צריכים לממן
את הזהירות מחילול שבת של יהודי!

● בהקשר זה של הירתמותה של
הבריאה כולה כדי לסייע ליהודי, בנו
של מלך מלכי המלכים, ובמיוחד אם
הוא בן-תורה, המשיך הרב לספר
שלפני שנים רבות, כאשר כיהנתי
בתפקיד ר"מ בישיבת לוצרן בשוויץ,
הותשתי מעט לאחר אמירת השיעור,
והייתי זקוק לשאוף אוויר. הגבאי
הציע לי לצאת אל הנהר הסמוך, ולנוח
על אחד הספסלים. הוא יצא איתי
לשם, אך עד מהרה התברר שכל
הספסלים תפוסים ע"י אנשים אחרים,
ולא היה לי מקום לשבת.

● הגבאי ראה את המצב, ואמר לי
שמחר, לאחר אמירת השיעור, אבוא
לכאן, ובעזרת השם יהיה מקום לשבת.
לא היתה לי ברירה, וחזרתי אל בית
המדרש, ולא התעניינתי אצל הגבאי
כיצד הוא כל-כך בטוח שמחר יהיה
ספסל פנוי...

● וראה זה פלא. מחר, לאחר
אמירת השיעור, הלכתי עם הגבאי
לעבר הנהר, וכבר מרחוק הבחנו שכל
הספסלים תפוסים, לבד מאחד שנשאר
פנוי. כשהתקרבתי אל הנהר, ראיתי
שהגבאי תלה פתק על הספסל, ובו
כיתוב גדול - 'צבע טרי'.

● הדבר כמובן לא היה ולא נברא,
ואפילו משל לא היה. הספסל לא נצבע,
והדבר נעשה אך ורק כדי להבטיח
שהספסל יהיה פנוי. אנשים שראו את
השלט, היו בטוחים שהספסל נצבע,
ואפילו לא ניסו לבדוק האם הצבע
עדיין טרי, או שמא אפשר כבר לשבת,
ובחרו להשתמש בספסלים אחרים. עד
כאן המעשה שאירע לי בשוויץ.

● כשחזרתי לארץ ישראל, באתי
אל מו"ח מרן הגר"ש אלישיב עם

מרוכב כעס הייתי צופר וצופר וצופר, ומרעיש את העולם, עד שבעל הרכב היה נזכר בחסימה שעשה, ואז - ברוך השם - הייתי משתחרר ונוסע לירושלים... נו, ומה היה יוצא מכל זה? מפח-נפש אחד גדול, כשהייתי מתוודע לכך שהאיש שכת מהפגישה ויצא לטבריה.

● אם היו באים ושואלים אותי מראש, במה אני בוחר: האם לנסוע לירושלים לחינם, לבזבז זמן ודלק, ולראות שאין עם מי להיפגש; או שמישהו יחסום את רכבי ולא יאפשר לי לנסוע??? נראה שהתשובה יותר מפשוטה, וכל ילד בגן ישיב שעדיף להיתקע בחסימה, ולא לנסוע לחינם עד ירושלים, ועוד בשעות הבוקר, בהם יש פקקים מורטי-עצבים.

● ועל כך בדיוק אמרו חז"ל ש'כל מאי דעביד רחמנא, לטב עביד'. גם אם תמונת-המצב בשטח מוכיחה שהדבר לכאורה הוא לא טוב, אדם צריך לכוון את מוחו ולחשוב **שכל** מה שעושה ה' הוא לטובה, ואם כן כשאני יורד לחניה ומוצא שמאן-דהוא חסם אותי - זה לטובה!!! ורק לטובה!!! ואם כך, ברור שלא צריך לכעוס. וכי אדם כועס כשעושים לו טובה!!! ---

● זה כמובן לא אומר שהנהגה ההוא לא צריך לקבל הערה חמורה על התנהגות כה מבישה. אבל ההרגשה הפנימית צריכה להיות חזרה באמונה שהכל-הכל לטובה, וממילא לא כדאי לכעוס על אף אחד. כי זה ברור שהשי"ת עשה את כל זאת, וכל האחרים הם רק ה'מקלות'. ועניינים התלויים באמונה, כך ידענו תמיד, דורשים עבודה גדולה ומתמשכת, אבל נוכל להיות בטוחים במאה אחוז שהעבודה על כך לא הולכת ריקם. היא תשפיע פה, תשפיע שם, עד שהאדם ירגיש את עצמו 'בתוך הנושא', והאמונה הזו תדבק בו ותיאחז בו כיתד שלא תימוט.

● מה שעוד צריך לזכור שלא תמיד הקב"ה מראה לאדם בגלוי מה היא הטובה היוצאת לו מכל דבר. ונאמר אחרת: ברוב המקרים האדם לא רואה את הטובה, אבל זה גם לא צריך לענן אותו כלל וכלל! כי נאמנים

התמשך עד למאוד. האמת, לא ידעתי את נפשי מרוב כעס.

● אבל לאחר שחלפו כמה דקות, התיישבתי קצת בעצמי, מספר האיש, והחלטתי ליישם את כל מאמרי-המוסר שלמדתי מילדותי ועד הנה, המדברים על חובת האדם לכבש את כעסו. לאט-לאט נרגעתי, ואף מחלתי בליבי לאדם ההוא. מה שקרה הוא, שהפגישה בירושלים נקבעה לשעה 10 בבוקר, ואני ירדתי מביתי לכוון המכונית ב-8.45 בערך, והנהג שחסם את דרכי לא הגיע עד 9.40!!! שוו בנפשכם!!! וזה אומר שאם אצא עכשיו לירושלים, אגיע במקרה הטוב בסביבות 10.30.

● כיון שכך, התקשרתי לאדם שהיה צריך להיפגש איתי בירושלים, סיפרתי על המקרה, ושאלתי האם לצאת עתה מבני ברק, או שמא איחרתי כבר את העסק. ולא תאמינו מה היתה תגובתו של הירושלמי. הוא מתחיל להתנצל ולהתנצל... ואחרי כל ההתנצלויות הוא מספר ששכח לגמרי מהפגישה, ויצא מירושלים לטבריה, ואם הייתי מגיע לא הייתי פוגש אותו כלל...

● עכשיו בואו נחשוב, ממשיך השכן שלנו מרמת אלחנן: כמה צודקים חכמינו המנסים לשכנע את האדם בכל דרך שלא להתרגז ולא לכעוס. שהרי מה היה עוזר לי אם הייתי כועס?! בואו נאמר שגם אם

שלל שאלות, שאחת מהן היתה האם היה מותר לי לשבת על הספסל ההוא. שכן הדבר התאפשר רק על ידי שקר, ויתכן שמדובר ב'ספסל של שקר', וכיצד היה מותר לשבת עליו...

● כתשובה ציטט לי מו"ח מתוך ה'מסילת ישרים' הכותב שכל הבריאה כולה נבראה כדי לעמוד לרשותם של לומדי התורה. וממילא גם הגויים, שהם חלק מהבריאה, מחויבים בכך, ואם ר"מ בישיבה מתעייף וזקוק למנוחה, הם צריכים להעניק לו את השירות הזה.

● וממטוס למכונית... אחד מתושבי רמת אלחנן סיפר לנו דבר מופלא שקרה לו, ואפשר ללמוד מכך לקח לכל אירועי החיים. בוקר אחד ירדתי מביתי כדי לנסוע ברכבי לפגישה דחופה שנקבעה לי בירושלים. להפתעתי אני נתקל במכונית החוסמת את יציאתי מהחניה. כל התמרונים שניסיתי לעשות כדי לצאת מכאן ומכאן, לא צלחו. גם הצפירות הרבות שעשיתי, לא הצליקו את בעל הרכב.

● בשלב ראשון התרגזתי מאוד על האיש שחסם את דרכי, ופשוט וברור שיש מה לכעוס עליו! איך הוא מעז לחנות מול המכונית של השני, ולחסום את יציאתו?! איך?! איך עושים זאת?! הרי כל אחד יודה שאין מן הראוי לעשות זאת גם לזמן קצר, כי אולי בעל הרכב הנחסם צריך לצאת בדחיפות, אבל במקרה שלי הרי ראיתי שהדבר

● תופעה חיובית נוספת אנחנו מוצאים מדי כמה ימים במשעוליה של השכונה, כאשר אחד התושבים, שאין אנחנו יודעים מי הוא, מתאמץ לנקות את השבילים משאריות הכללוקים שהושלכו שם. אנחנו קובעים שמי שעושה את המלאכה הזו הוא אחד

התושבים, ולא עובד-העירייה, משתי סיבות חד-משמעיות, שהאחת מהן היא שהעבודה הלא-נעימה מתבצעת בשעות הלילה המאוחרות... וגם אם עובדי העירייה היו מגיעים אל השבילים הללו, הם לא היו עובדים בשעות כה מאוחרות...

● אין לנו אלא להודות לו על כך בפה מלא, ולהודיע לו שהוא גורם לקידוש השם, וכפי שכתבנו פעמים רבות, שכאשר יהודים תועים מגיעים לקריה חרדית ונתקלים ברחובות לא-נקיים, הם עלולים 'לחזור אחורנית' בתהליך החזרה-בתשובה שלהם. מה- שאין-כן אם הם רואים רחובות מצוחצחים ונקיים, הם מבינים שתורת ישראל היא תורה נקיה וטהורה, מצוחצחת ובוהקת, מאין כמוה.

● ותורתם של בחורי ישראל העמלים בתורה, בוודאי בוהקת היא, ועולה לשמי-שמים. בשנים האחרונות יש תופעה חיובית עד מאוד, שבחורים צעירים מוציאים לאור קונטרסים ובהם חידושי תורה, או מחידושיהם- שלהם, או שהם מתייגעים להביא את דברי הר"מ שלהם בשיעוריו. יש בכך הרבה תועלות, שהעיקרית שבהן היא שכאשר הבחור צריך להעלות את הדברים על-דפוס, הוא משקיע הרבה מחשבה איך וכיצד להגדיר כל פרט בסוגיה, וההתייגעות הזו מביאה אותו כמובן להבנה מעמיקה יותר בכל הסוגיות הנלמדות. הדברים הללו הוכחו באינספור דוגמאות וכל ראשי הישיבות ממליצים על כך לתלמידיהם.

זילברשטיין הנאמר ב'מענייני הישועה' מדי יום חמישי, טרח רבינו והגיע לביקור חולים מיוחד, בחדרו של ידידו ורעו. רבינו פנה בדברים נרגשים לידידו ורעו משכבר הימים, ואמר לו: "רבי אברהם, כל טוב שבעולם אנחנו חייבים

מרן הגר"י זילברשטיין בביקור בחג הסוכות אצל הגר"א פולק (צילום דברי חמד)

לך, לא רק אני, אלא כל בני הישיבה לדורותיהם חייבים לך הכרת-הטוב.

● והרב המשיך: ראשית-כל, לקראת החופה שלי עזרת לי במאוד, והיית השושבין, ולכן אני אישית חייב לך תודה רבה. כמו-כן אתה היית ממפיצי תורת סלבדקה בכל תפארתה... סלבדקה בתפארתה - זה אתה! אני רוצה לברך אותך בסמיתא דשמיא ללא סוף, וברפואה שלימה במהרה, אמר הרב.

● כבר כתבנו לא פעם שעצם העובדה שאנחנו מתגוררים בין בני תורה, צריכה לגרום לנו שמחה רבה. שכן מי כמונו יודע כמה דברים טובים אפשר ללמוד האחד מהשני. דוגמא אחת אפשר לקחת מהמודעה שמצאנו באחד הבניינים ברחוב הרב עטיה המבשרת לשכנים על 'הזכייה במצוות שילוח הקן' שאפשר לעשות בביתנו. השכן המעונין לזכות במצווה התבקש להתקשר אל תולה-המודעה. ללמדנו מה עומד בראשם של השכנים ברמת אלחנן...

עלינו דברי חז"ל שאמרו 'כל מאי דעביד רחמנא, לטב עביד', וברור שזו היא האמת לאמיתה, ואם זו האמת - מה אכפת לנו מה היא הטובה. העיקר שזה דבר טוב. חשוב לשנן גם את זה, ולא לחפש ולתור אחרי הטובה, כי אם רוצים לראות את הטובה, ולא מוצאים אותה בעיני-הבשר שלנו, מתערערת מיד כל האמונה בדבר זה. ומאיידך, אדם החי בפשטות, ומאמין באמונה שלימה שהכל לטובה, חייו הופכים להיות גן-עדן על-אדמות.

● לכו ותשאלו את מי שחשמו אותן בחניה, ותסיקו לבד מי יותר מאושר; זה שכועס, או זה שמוחל לחברו ומאמין שהכל לטובה.

● אם נתרגל לחשוב ולהתנהג כך גם ב'אירועים הקטנים' של החיים, כמו למשל שאיחרנו את האוטובוס שברח לנו בשניה האחרונה, וכיו"ב, נגיע בסופו של דבר למצב שגם באירועים גדולים ומשמעותיים יהיה באפשרותו להמשיך ולהתנהג בשלמה ובמנוחה, שהרי אנחנו נמצאים באירוע שכולו טוב, גם אם בעיניים שלנו זה לא נראה כך. הכל תלוי בהחדרת המושג הזה למוח, ובהכפפתו של הלב והשכל שלנו לבורא-עולם, שלעולם לא יוצא ממנו דבר לא-טוב.

● עד כדי כך שמרן המשגיח דכפר חסידים, הגה"צ רבי **דב יפה** זצ"ל, שאל (וכך שמענו מחתנו הגר"י **אבר**) אם הכל לטובה, מדוע אנחנו מתאבלים על אדם שנפטר רח"ל? ותירך, שהצער

שלנו הוא על כך שהקב"ה היה צריך להביא עלינו את הטוב באמצעות 'הימוטב', דהיינו דבר כזה שלא נראה טוב לבריות!

● בהיכלי הישיבות מתפללים לרפואתו של זקן המשגיחים הגה"צ רבי **אברהם בן טילה פולק**, המשגיח דסלבדקה, המאושפז במצב קשה. לאחר שיעור הרופאים של מרן הגר"י

תגובת 'גניזת קודש מרכזית'

בגליון שעבר פרסמנו תלונות של תושבים על משאיות הגניזה החונות בפארק ברוקלין. להלן תגובת 'גניזת קודש מרכזית':

כל השנה מעניקה אגודת הגניזה שירות לתושבי ב"ב במסירות ועבודה מאומצת ללא ידיעת התושבים וללא שמרגישים זאת. יצוין שבעיר יש 50 מתקנים המפונים כל שבוע! בתקופות לחץ, כמו בערב פסח, כשהכמויות גדלות פי 4 ו-5, מפנים מדי יום את כל 50 המתקנים! ויש אף מתקנים מרכזיים המפונים פעמיים ביום!

נוצר צורך להציב מכולות ענק המוצבות ככל שנה בפאתי שכונת רמת אלחנן בסמיכות לפארק ברוקלין. מכולות אלו פונו כל יום לאתר ההטמנה. התושבים צריכים להבין שזה צורך העיר!

ואכן, תושבי השכונה ביקשו לחזק את ידי העושים במלאכה הקשה כאשר כולם מגיעים לליל הסדר נינוחים ורגועים, ורק אנשי הגניזה מתרוצצים יום ולילה להביא את כתבי הקודש למקומם הראוי!

עם סיום המבצע, אנחנו מודים בראש ובראשונה לבורא עולם, לרבני העיר, לראש העיר וסגניו, ולכלל התושבים על כך שזכינו לפנות כ-1485 טון.

בברכה, **כהן גואל**, גניזת קודש מרכזית

● על שולחנו הונח קונטרס מפואר שיצא לאור בישיבת 'נחלת בנימין', בראשה עומד הגאון רבי **דניאל יעקבוביץ**. שמו של הקונטרס, שחובר ע"י הבה"ח י.א.צ., הוא 'שיעורי ר' עזרא', ומובאים בו שיעורי של הרה"ג רבי **עזרא רוטשילד**, שנאמרו בזמן החורף האחרון, והקונטרס מכיל שני

שער הקונטרס

הפיק הרב כרמלי דיסק חדש על המסע שלו באיי הפיליפינים, שכלל מפגש עם שבטים נידחים בעומק הג'ונגלים, ומפגשים עם כרישי ענק, ועם מוסלמים המקיימים את מצוות היהדות, ועוד. החומרים שלו מלווים במסרים חינוכיים רבי-רושם, בשילוב הפך ההרפתקני המרתק את הילדים. הרב כרמלי מוזמן גם להרצאות בתלמודי התורה ובבתי הספר של בית יעקב, ואפשר להתקשר אליו בטלפון 0527677575

הדיסק החדש

● מרן רבינו שליט"א היה בשבוע שעבר במעונם של חתנו הגה"צ רבי **דוב קוק** ובתו הרבנית הצדקנית מרת **לאה קוק** בטבריה. הרב שליט"א הביא לחתנו את ספרו 'לקיים', ולאחר מכן שוחחו ארוכות בדברי תורה והלכה.

מורנו הגאב"ד הגאון רבי יהודה סילמן בהנחת תפילין לנכדו אהרן, בן הגאון ר' יוחנן

ברשותו ובור ברה"ר, בסוגיה זכותל ואילן, ועוד ועוד. בסוף הקונטרס היפהפה צירף הבחור י.א.צ.

גם את פניני פרשת השבוע שנאמרו ע"י

הר"מ במהלך

השיעורים. המוצר

המוגמר, יש לציין,

הוא משובח מאין

כמוהו, וממנו יראו וילמדו

כיצד להגביר את עמקות

ההבנה בלימוד.

● כל אחד וכשרונותיו, וכל אחד ותרומתו לדור הצעיר. אחת הבעיות המעיקות ביותר כיום על ההורים והמחנכים באה לידי ביטוי בשאלה איך לשלב בין הצורך להרחיק את הילדים והנערים מפגעי המחשב, ומאידך לספק להם את מה שהם צריכים גם בתחום הדיגיטלי, כדי שלא יימשכו אחרי דברים לא טובים. הדרך הממוצעת היא לספק להם חומרים שעברו ביקורות חינוכיות, בהם יתעסקו בשעות הפנאי.

● אחד האנשים המוכשרים במגזר החרדי, המספק את הצרכים הנ"ל, הוא הרב **יצחק כרמלי**, העורך מסעות ברחבי תבל, במקומות מרתקים שיש בהם גם עבר יהודי מפואר, ומציג לאחר מכן את הדברים על-גבי דיסק ייחודי. בימים אלה

דפים בלבד בפרק ארבעה אבות במסכת בבא קמא. אופן העלאת הדברים על הכתב, כמו גם הסדר המחשבתי המובהק של המחבר-הצעיר מלמדים על רמת ההבנה האיכותית שלו בשיעורי הר"מ, מה שבא לידי ביטוי גם בהסכמה של הגר"ע רוטשילד לקונטרס.

● לאחר שמשבח הר"מ בהסכמתו את המחבר, הוא מציין את דברי המהרש"א במסכת בבא בתרא (דף י"ג) הכותב 'כי עיקר הלימוד ושנעשה בו רושם הוא הלימוד הבא מכתבת-יד'. רבים מגדולי הדור ממליצים, כידוע, להעלות את חידושי התורה על הכתב.

● בין דפי הקונטרס המכיל כ-80 עמודים מצאנו דיונים בסוגיות הצד השווה שבהן, אדם המזיק שהיה שותף לבור ואש, פותקין ביביותיה, בור

במסיבה שנערכה בישיבת 'נחלת בנימין' לרגל הופעת הקונטרס בהשתתפות הגר"ע רוטשילד

מרן הגר"י זילברשטיין מוסר לחתנו הגר"ד קוק את הספר 'לקיים'

גדול, ולכן הכריע רבינו, שמכיון ש'אנחנו לא נדע מה נעשה', אזי מי שמרגיש שמחה גדולה, יקח פרי חדש ויברך עליו שהחינו, ויכוין לפטור את הבשורה הטובה.

● מאות איש השתתפו במחזור ה-136 של ה'בר בי רב' בכולל 'בית דוד' בחולון שנערך ביום העצמאות. אירוע

האדמו"ר מזויעהל ב'בר בי רב' בחולון

זה הוא מיסודו של כ"ק האדמו"ר מקאליב זצ"ל, שבמשך עשרות שנים השתתף במעמד, ונשא מדברותיו. הפעם הזמין רבינו את כ"ק האדמו"ר מזויעהל שליט"א לשאת דברי חיזוק בפני מאות המשתתפים, כאשר רבינו מקדים ומספר על זקנו הרה"ק רבי שלמה מזויעהל זע"א, אותו זכה להכיר בילדותו, ושיתף את הקהל בזכרונות-קודש על הרבי זע"א.

● קשה, קשה עד מאוד, להלום את האירועים המייסרים העוברים על העם בשנה האחרונה. והדרך היחידה להגיע למעט מנוחת-הנפש היא ע"י תגבור כוח האמונה והבטחון בהשי"ת

שער הקונטרס

ולדעת שיטוב השם לכל, וכל הדברים הנעשים תחת השמש, כולם לטובה. בימים אלה נתקלנו בקונטרס חמוד ששמו 'טוב השם לכל', שמחברו

מתאמץ להחדיר בקוראים את הידיעה האמונית, שעליה נשען העם היהודי לכל אורך שנות גלותו, שאין מציאות של רע בעולם, והשי"ת עושה את הטוב ביותר עבור כל אחד מבניו. כמו-כן הוא מקדיש פרק מיוחד לחובה המוטלת על האדם שלא להתלונן על מאומה אלא להבין שהכל נעשה לטובתו.

● האירועים מיום שמחת תורה, ולאורך כל החודשים עד הלום, מביאים כל יהודי להרגשה מוחשית יותר בביאת המשיח, שנראית קרובה מתמיד. ת"ח אחד מרמתי אלחנן, מרביץ תורה ידוע, אמר לנו עצה טובה כיצד להחדיר בילדים את הציפייה לבואו של משיח. יש סוג מסוים של אבדות שעליהן נאמר 'הא מונח עד שיבוא אליהו'. על מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל מסופר שבמגירתו המתונו מאות עטים שאנשים שכחו בביתו, והגר"ח הטמינם עד שיבוא אליהו. למרות הטרחה הגדולה שבדבר (והגם שיש היתרים הלכתיים כיצד להיפטר משמירת התפוצים עצמם), אני אומר לילדיי - מספר הת"ח - כדאי לכם לשמור על כל האבדות, כדי שבבוא המשיח, ומן-הסתם יהיה אז תור גדול לחוץ את ידיו ולקבל ממנו 'שלוש עליכם', אבל כיון שתצטרכו לשאול אותו בענין האבדות, הרי תהיה לכם סיבה טובה להתקבל אצלו בין הראשונים...

● ועיקר-העיקרים בתקופתנו הוא להתקרב אל ה', ולחזור בתשובה, כל אחד לפי עניינו ומדרגתו. ובוודאי לא

מרן הגר"י זילברשטיין בעיון ב'שערי תשובה', בהפוגה במהלך התפילות

צריך להמתין עד לחודש אלול וימי התשובה. הבה נדבק בדרכיו של מרן המרא דאתרא שליט"א המנצל את ההפוגה שיש לפעמים במהלך התפילות, ולומד כמה סעיפים ב'שערי תשובה', ואף מוזיל דמעה.

הרב שח בהתפעלות על הרמז במספר שהיה רשום על המסוק בו טס נשיא איראן ימ"ש - 1136, כמספר ההרוגים ביום שמחת תורה. הרב הזכיר את הנושא גם בשיעורו בבית הכנסת המרכזי ביום שני.

● לפני צאתו בירך הגר"ד קוק יחד עם בניו, את רבינו בברכת כהנים. אחר כך ביקש הגר"ד קוק מחמיו שיגזור עליו גזירות טובות, וביקש שרבינו יאמר נוסח מסויים. הרב, ברוב ענוותנותו מיאן בחיך, ואמר בהאי לישנא: "הצדיק של הדור גוזר עלי שאני אגיד שאני גוזר, ומאחר שצדיק הדור כך אמר - אז כך יגזור הקב"ה, שתהיה בריא וחזק. וכך סבור הקב"ה, שהרי צדיק הדור גזר, והקב"ה אומר אמך".

● באשר להתרסקות מסוקו של נשיא אירן מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א נשאל ע"י נכדו הבה"ח אריה, האם לברך על השמועה המרנינה, והרב השיב כי יש לקחת פרי חדש ולברך שהחינו, ולפטור את הבשורה המשמחת את העם היהודי, השש ושמה לשמוע על האויב עוכר ישראל שהגיע אל עונשו הראוי.

● בהקלטה שפורסמה בקו 'שיח יצחק' נשמע רבינו אומר במפורש את הפסק הני"ל, ומוסיף: "צריך לקנות פרי חדש, ולומר כך: הקב"ה, אם אפשר לברך גם על הבשורה הזו, אני מברך על שניהם, ואם לא - אני מברך רק על הפרי. על הרשע הזה אני לא מברך..."

● יסוד הדברים הוא, שכן מצד אחד נפסק להלכה שעל שמועות טובות שהן טובות לו לבדו, מברך שהחינו, ואם הם טובות לו ולאחרים מברך הטוב והמטיב (שולחן ערוך או"ח, סימן רכ"ב ס"א). מצד שני יתכן שממלא מקומו יהיה רשע עוד יותר

פנינים מדברי הרב

האיש האלים באוטובוס דרש כסף תוך כדי איזמים. ומה אמר על כך מרן הגר"ש אלישיב?

כאשר נסעתי פעם באוטובוס ניגש אלי יהודי ושאלה בפיו. הוא היה אחוז-חרדה, ולצדו ילדו הקטן. היהודי הצביע על איש אלים שעמד בפאתי האוטובוס ואיים עליו שאם לא ייתן לו סכום כסף מסוים הוא יפגע בילד שלי. שאלתו היתה האם לתת לו את הכסף?

היתה לי סיעתא דשמיא שזמן קצר לפני-כן הייתי אצל מר"ח מרן הגר"ש אלישיב שפתח בפניי את הגמרא במסכת גיטין (י"ד א') המספרת ממש על מקרה דומה.

לרבי אחי היה כלל כסף שהופקד אצל אדם בעיר נהרדעא. ביקש רבי אחי מרבי דוסתאי ומרבי יוסי שכאשר הם הולכים לעיר זו, שיביאו לו את הכלי. ואכן, הלכו השניים אל שומרי-הפקדון וביקשו את הכלי, ונתנו להם.

עכשיו התעורר וויכוח בין השומרים לשני האמוראים על מי תוטל האחריות בדרך, עד שיגיע הכלי לרבי אחי. השומרים שאלו את האמוראים האם הם מוכנים להתחייב בקנין שהם אחראים לכלל, והשיבו להם שאינם מוכנים להתחייב. אם כן, דרשו השומרים, תִּהְיֶה לָנוּ את הכלי.

מספרת הגמרא שרבי דוסתאי הסכים להחזיר, ורבי יוסי לא הסכים. החלו השומרים להכות ולצער את רבי יוסי על מנת להכריחו שישלב את הכלי. במהלך ההכאות, אמרו השומרים לרבי דוסתאי שיראה מה עושה להם רבי יוסי שאינו מוכן להחזיר את הכלי, והשיב להם רבי דוסתאי שימשיכו להכות בו הרבה, ברבי יוסי.

כשהגיעו אל רבי אחי, סיפר רבי יוסי כיצד התנהג רבי דוסתאי, שלא די שלא סייע לו במאבקו נגד השומרים, אלא אף אמר להם שימשיכו להכותו הרבה. כאשר פנה רבי אחי לרבי דוסתאי ושאלו מדוע נהג כך, השיב שהאנשים הללו היו מפחידים מאוד, ולכן השתדל להתנהג איתם כפי רצונם.

בתּאָרוֹ את דמותם של השומרים, אמר רבי דוסתאי 'אותן בני אדם, הן אִמָּה (גבוהים מאוד), וכובען אמה (גם מלבושיהם מפחידים ושונים מיתר בני האדם), ומדְבָרִין מִתְּצַיֵּהָן (בקול עבה, שנשמע כאילו יוצא מבטנם), ושמותיהן מבוהלים (יש להם שמות מבהילים) וכו'.

רבי דוסתאי המשיך וסיפר שאם הם אומרים לאנשיהם שִׁנְתוּ אִישׁ פְּלוֹנִי, כופחים אותו מיד, ואם מצווים להרוג את איש פלוני, הורגים אותו מיד. 'אילו הרגו את דוסתאי, מי נתן לינאי אבא בר כמותי? דהיינו, שאם היו הורגים אותי, מי היה נותן לאבא שלי בן כמותי?

שאל רבי אחי את רבי דוסתאי: 'בני אדם הללו, קרובים למלכות הן? אמר ליה: הן. יש להם סוסים ופרדים שרצים אחריהן? אמר ליה: הן. אמר ליה, אי הכי - שפיר עבדת'.

פירוש, רבי אחי שאל האם לשומרי הפקדון הללו שהיכו את רבי יוסי יש קירבה למלכות, והתשובה היתה כן. האם לכל מקום שהם הולכים מתלווים אליהם סוסים ופרדים הרצים אחריהם, וגם הפעם היתה התשובה כן.

פסק רבי אחי ואמר לרבי דוסתאי, שאם כך - נהגת כשורה, שכן מדובר באנשים אלימים, ולא היית צריך להסתכן ולהסתכן איתם.

הנה לנו, אמר מרן הגר"ש אלישיב, הגדרות הלכתיות ברורות הקובעות מתי נקראים האנשים כ'אלימים', ואז הם מסוכנים, ומתי לא. מדברי הגמרא רואים בבירור שהעובדה שהם היו גבוהים ומפחידים בשמותיהם ובמלבושיהם (כדוגמת התיאור של האיש האלים באוטובוס), עדיין לא הופכת אותם למסוכנים.

והראיה, שרבי אחי המשיך לשאול על שני פרטים נוספים; האם הם קרובים למלכות, ויש להם סוסים ופרדים הרצים אחריהם. בלי שני התנאים הללו לא היה מוכן רבי אחי להגדיר את המקרה כמסוכן, גם לאחר כל התיאורים המבהילים על קלסתרם האלים של השומרים.

צריך לתרגם את שני התנאים הנ"ל למציאות הנהוגה בימינו, ומרן הגר"ש אלישיב לא פירט בפניי את ההדמיה הזו, וגם לא שאלתי אותו על כך.

בנידון שלפנינו, אם המציאות היא שהגברתן מתאים לתיאורים הנ"ל, בוודאי שאין כל שאלה, ואסור להתעסק איתו, וחיוביים להיכנע ולשלם לו.

אבל אם לא - אסור לשלם לו, כי בכך שמקיימים את דרישותיו מחריבים את העולם, כיון שהוא יילך ויעשה זאת גם לאנשים אחרים. מרן הגר"ש הוסיף לי שיש לבטוח בהשי"ת, כמו שנאמר (דברים, כ' א') 'כי תצא למלחמה על איבך וראית סוס ורכב עם רב ממך, לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך' וכו'.

מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א וגיסו מרן הגר"ח זצ"ל.
הרב שליט"א מניח שהגר"ח עבר 80 פעם על כל הש"ס,
וכל תשובה שהשיב - היא הלכה לדורות

התבקשתי להיות עד על תאונת- דרכים שבה נפצע קשה ילד, שקפץ לכביש במקום האסור

הייתי פעם עד לתאונת דרכים קשה, בה נפצע קשה ילד קטן, שחצה את הכביש לא במעבר חציה, וקפץ לכביש, ונהג שחלף במקום לא הספיק לעצור ודרס אותו.

הילד אושפז בטיפול נמרץ וכיון שהייתי עד לתאונה, נדרשתי להעיד במשפטו של הנהג. השופטת אכן התרשמה שהדברים נכונים, ופטרה את הנהג מכל אשמה.

אבל, לנהג זה היה מצפון, ולאחר המשפט הוא הגיע אליי ואמר שליבו לא שקט עליו, 'שהרי בכל זאת גרמתי לפציעתו הקשה של הילד', ושאל מה אני מציע לו לעשות. יצוין שהנהג לא היה אדם דתי, ולמרות זאת הציק לו הדבר, והוא בא לשאול בעצתו של רב.

אמרתי לו שהדבר הטוב ביותר יהיה אם ניגש להורים עצמם ונשאל אותם מה הם מציעים לו לעשות. הנהג הסכים לדבריי, וביום אחד התדפקנו שנינו על דלת המשפחה, וההורים פתחו לנו ונדהמו לראות את הנהג.

כששמעו את שאלתו, הם אמרו לו, ראשית-כל, שהוא אינו אשם במה שקרה, כיון שהילד הוא זה שקפץ לכביש לא במקום המותר, ועוד - 'שאנחנו מאמינים שהכל משמים, ובוודאי שלא צריכות להיות לך נקיפות מצפון'.

אי אפשר לתאר את הבכיות שנשמעו באותן דקות בבית ההורים, גם מצד הנהג שהתרגש מאוד לשמוע את תגובת ההורים, וגם מצד האב-והאם שבכו בראותם את הנהג המתעורר לתשובה בעקבות התאונה. הם אמרו לו ש'אם הוא שואל אותם מה לעשות, ההצעה שלנו היא שתתחיל לשמור שבת, ואנחנו בטוחים שבזכות זה ישלח הש"ת רפואה שלימה לילד שלנו'. הנהג הבטיח שהחל מהשבת הקרובה הוא מתחיל לשמור שבת. וראה זה פלא; הילד נרפא בצורה נסית, ורפואתו התקדמה בצעדים מהירים מאוד, עד שהרופאים עצמם העידו שמדובר בתהליך שלא כנגד הטבע.

ועדיין לא סיימנו. שמירת השבת של הנהג גרמה שהוא יחזור בתשובה שלימה, ובסופו של דבר התחתן עם אשה חרדית והקים בית יהודי לכל דבר. והילד הפצוע, שהבריא בינתיים, היה אחד המשתתפים בחתונה. הוא רקד ורקד בלי הפסק... שהרי כל החתונה, ותהליך החזרה-בתשובה של הנהג, אירע בגללו... ושוב רואים מכאן שהשבת היא מקור הברכה, ובזכות זה שהנהג החל לשמור שבת, באה עליו לאחר מכן כל הטובה הזו, עד שחזר בתשובה שלימה.

ג'סי הגר"ח עבר 80 פעם על הש"ס, ואתה בא לשאול אותי!?

באחד מימי החודש החולף הגיע לאחר תפילת הנץ ת"ח חשוב כדי להציג שאלה בפני מרן הגר"י זילברשטיין. השאלה עסקה בענייני שידוכיו של בחור שזלזל בהלכה

מסוימת, והשואל ביקש לדעת האם צריך להודיע את זה למי שמברר עליו.

תוך כדי הדברים ציין השואל שהציג את השאלה הזו בעבר לפני מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל שאמר לו שאם הבחור הביע חרטה וחזר בתשובה, אזי הכל בסדר, ואין צורך לספר זאת בשידוכיו. מששמע מרן הגר"י שגיסו השיב כבר על שאלה זו, 'אער' בשואל ואמר 'אם כן מדוע באת לשאול אותי? הרי גיס עבר 80 פעם על כל הש"ס, והתשובות שהוא השיב הכילו את העברות מכל רחבי הש"ס!'

כששאל הת"ח את מרן הגר"י הלא היה מדובר במקרה ספציפי, ואולי הגר"ח השיב מה שהשיב רק למקרה ההוא, כמו שהוא-עצמו אמר (כששאלוהו איך יתכן שעל אותה שאלה הוא עונה פעם כך ופעם כך) ש'מה ש'שמים מן השמים בפי, זה מה שאני אומר' - אמר מרן שליט"א שכשמדובר בהלכה, והגר"ח לא הגביל את דבריו, אות ברור הוא שיש בכך הלכה לדורות.

החישוב לפיו עבר מרן הגר"ח 80 פעם (לפחות) על הש"ס הוא פשוט. את הסיום השנתי שעשה מדי ערב-פסח על כל הש"ס, החל כבר מגיל 17. והנה, בפעם הראשונה כשלמד את כל הש"ס, קיים הגר"ח בודאי את מה שכותב אביו מרן הסטייפלער ב'חיי עולם', בפרק שכותרתו 'בענין הדרכה בלימוד התורה', שכדי להבין את הסוגיה חייבים ללמוד לפחות 4 פעמים, וז"ל בחלק ב' של 'חיי עולם' פרק י"א, לאחר שהוא מצטט את הגמרא בעירובין (נ"ד ב') 'סדר משנה כיצד':

'וחיוב זה ללמוד ד' פעמים אינו כחזרה בשביל לזכור, שהרי בשביל זה הוצרכו לשנות פרקו מאה פעמים או מאה ואחת (תגיה, ט' ב')... החזרה הזו של ארבע פעמים היתה כדי שיבין היטב מה שלמד, ואם חז"ל קבעו שכדי להבין צריכים לחזור ארבע פעמים, דאי שכל מי שאינו עושה כן, תלמודו מעורפל בידו, ואינו בגדר מבין הדברים האשורים, ועל כיו"ב אמרו חז"ל 'אם ראתה תלמיד שתלמודו קשה לו כברול - מפני משנתו שאינה סדורה לו'... (ואגב, ראשי ישיבות עינים שוחחנו אמרו שבני ישיבות מזלזלים קצת בענין ה-4 פעמים הנ"ל, והדבר צריך חיזוק רב!)

לכן, בפעם הראשונה שלמד את כל הש"ס - כשהיה בגיל 17 - למד הגר"ח 4 פעמים כל סוגיה, ואם כן יוצא שעד גיל 94, למד 80 פעם את הש"ס...

ואתה בא לשאול אותי!?! - - - סיים מרן הגר"י את דבריו.

הגה"צ רבי אליהו
דושניצר זצ"ל

לספר על הפגם שהתגלה ברכב... שהרי, כך חשב לעצמו, אם יספר זאת לקונה הפוטנציאלי, מי ירכוש ממנו את הרכב?

במציאות, היה באפשרותו להסתיר את הענין, כיון שהפגם היה מסוג כזה שבבדיקה רגילה אי אפשר לאתר אותו, רק לאחר

שנוסעים נסיעות ארוכות. הוא סיפר לי את השתלשלות הדברים, ודיבר גם על ההחלטה שלו לא לגלות את הפגם. כבר בתחילה ניסיתי לשכנעו ולהסביר לו שאסור לעשות כך, ואדם שנוקט בדרך של מרמה, לא ירוויח לעולם! אבל הוא בשלו, באומרו 'אינני נמצא במדרגה שלך, ואני לא מסוגל לגלות את הפגם'.

כיון שהיה זה חבר טוב שלי, מספר איש-שיחנו, החלטתי להמשיך במלאכת השכנוע ככל שאוכל. דיברתי ודיברתי, ולבסוף הצלחתי בס"ד להשפיע עליו, ולמרהב השמחה הוא החליט שאכן יספר את הפגם לכל קונה שיתעניין ברכב.

עכשיו כדאי להטות שתי אוזניים קשובות, כדי לדעת מה קרה. לאחר שעות ספורות מתקשר אליו בן-אדם ומגלה ענין ברכישת הרכב. היהודי שלנו מקיים את החלטתו ומספר לו שמדובר ברכב חדש, אבל כזה שהתגלה בו פגם, ותיאר לו במדויק את הבעיה.

עלה והתעלה

תשובת האיש שמעבר לקו היתה שהוא יתקשר בעוד כמה דקות. ואכן, הצלצול מגיע, והמתעניין-ברכב מודיע שאחיו מקושר לכל סוכנויות הביטוח, ויש לו אפשרות לברר על-אתר את מצבו של כל רכב בישראל. 'התקשרתי לאחי, והוא חזר אליי עם הודעה, שאכן מדובר במכונית חדשה, שהתגלה בה הפגם ההוא, ואין בה שום פגם אחר...' 'כיון שאני רואה שמדובר באדם ישר והגון, ברצוני לרכוש את הרכב, ובאשר לפגם - אני כבר אסתדר עם זה בעז"ה', אמר. השניים נפגשו, ובתוך דקות הסתיימה העסקה והרכב נמכר.

כל זה סיפר לנו הת"ח מ'רמת אשכול', והוסיף שחברו שמכר את הרכב כל-כך עלה-והתעלה מהסיפור הזה, שהבטיח אף הוא לשכנע את כל חבריו לעשות כך, ולהביא דוגמא מהמעשה שלו.

האמונה צריכה לבעור בלב האדם

נציין כאן את הסיפור המפורסם על הגה"צ רבי אליהו דושניצר זצ"ל, משגיח דיישיבת לומז'ה בפ"ת, שכשרצה למכור את הפרדס שלו, ובאו אליו קונים, הרי שבניגוד לכל מוכר באשר-הוא, המעוניין למכור את המוצר שבדיו ומספר על שבחיו ומסתיר את ליקוייו ופגמיו, הרי המשגיח סיפר לכל אחד על... מגרעותיו של הפרדס. מן הסתם רובנו מכירים את הסיפור המופלא הזה, המצביע על נקינות ליבו של המשגיח. ומה היתה תגובתנו למשמע הסיפור, המרוחק כליכך ממושגי הדור בו אנו חיים? כן,

מרן הגאון רבי דוד פוברסקי סירב להתחבא

מעשה נורא סיפר הגר"ד פוברסקי זצ"ל, ראש ישיבת פוניבז', על מה שאירע עימו בצעירותו.

היה זה בתקופה שלאחר מלחמת העולם הראשונה, כשהשיבה גלתה לפולטובה, והגר"ד חלה ברגליו, והוצרך לנסוע למעיינות המרפא במרינבר. פעם, בעת שהתכוון להכנס למרחץ, נכנס איש אחד בבהלה רבה וסיפר שבחוף עומדים פורעים המחפשים יהודים כדי לפגוע בהם.

מרן הגאון רבי דוד
פוברסקי זצ"ל

ר' דוד שהה אז בפרוזדור המרחץ, וסיפר שהקולות שעלו מהרחוב אכן בישרו את תחילתו של פוגרום נורא העלול להתבצע במקום. האיש יעץ לו להכנס לאחד מחדרי השירותים ולהתחבא שם עד יעבור זעם.

וראש ישיבת פוניבז' זצ"ל סירב. לימים הסביר את סיורו בכך שידע שבעוד זמן קצר ייכנסו הפורעים למרחץ ויהרגוהו, 'ואז אצטרך לומר שמע ישראל, והרי בשירותים אין אפשרות לומר שמע ישראל' - - מופלא לחשוב מה עובר בראשם של גדולי ישראל בעת חרום שכזו!

כן, יש אנשים גם בדורנו ההולכים בדרכו של הגה"צ רבי אליהו דושניצר זצ"ל

באחת משבתות-החודש התארח ברמת אלחנן ת"ח חשוב משכונת 'רמת אשכול' בירושלים (שהמרא דאתרא שלה הוא הגר"י שרליון, אחיו של הגאון רבי יחזקאל שליט"א, מתלמידי חכמיה המפוארים של שכונתנו) וסיפר לנו דבר מופלא שאירע אצל חבר שלו.

יהודי זה, סיפר הת"ח מ'רמת אשכול', רכש רכב ולהפתעתו מצא בו פגם רציני, והחליט להיפטר ממנו ולמכרו. יחד עם זאת גמלה אצלו החלטה נוספת, והיא, לא

ואלמנתו זקוקה לחליצה שעדיין לא עשאוה, מן-הסתם לכך כיוון הדג. הגרי"מ שכטר האריך בביאור התיקון הגדול שיש לנשמת הנפטר ע"י החליצה. ואכן, בתוך זמן קצר סודרה החליצה אצל רבני מונטריאול.

הערבי מ'גוש חלב' בא להתפלל בציונו של רשב"י

את המעשה דלהלן סיפר הרב י. גרוסמן, איש פתח תקוה, ששמע את הדברים בעצמו מהערבי-הנוצרי אצלו התרחש המעשה. על פי המסופר כאן יתכן עוד שהערבי הזה יתבע את החיזבאלה על מניעת קיומה של ההילולה בל"ג בעומר...

אנחנו לא קובעים את הסיבה והתוצאה, אבל את העובדות והנתונים מותר לספר. רעיית הרב גרוסמן היא ילידת הישוב מירון, ולפני מספר חודשים הם נצרכו לבצע שיפוצים בביתו של אחד מבני משפחתם המתגורר במירון. הם הזמינו ערבי-נוצרי המתגורר בישוב 'גוש חלב' הסמוך למירון, והוא סיפר להם את המעשה.

עד לפני כמה שנים לא היו לי ילדים, והדבר ציער מאוד אותי ואת אשתי, במיוחד כשהרופאים הודיעו לנו באופן סופי וחד-משמעי שהם אינם רואים אפשרות שאי-פעם נוכל ללדת לילדים.

כיון שאנחנו מתגוררים ליד מירון, סיפורי-המופת המתחוללים בקברו של רבי שמעון שלכם הגיעו גם לאוזנינו, והחלטתי להיכנס לקבר ולהתפלל אל הצדיק.

וכך עשיתי. מפני שאני אדם מוכר אצל היהודים באזור מגוריי, לא רציתי שאנשים יראו שאני מתפלל על הקבר, וחיפשתי הזדמנות להגיע בזמן שהציון יהיה ריק. ואכן, באחד הלילות הגעתי בשעה מאוחרת מאוד, נעמדתי ליד הקבר המקודש של הצדיק שלכם, דמעות חמות שטפו את עיניי, ואמרתי כך:

רבי שמעון, אני יודע שאתה קרוב מאוד לאלוקים בשמים, וחבריי היהודים סיפרו לי שאתה יכול לפעול ישועות. נכון שאני לא-יהודי, אבל באתי היום אל הקבר שלך לבקש שתפעל בשמים שייוולדו לי ילדים.

במשך שעה ארוכה עמדתי ובכיתי ליד הקבר, ומרוב ההתרגשות והדמעות שכחתי בכלל איפה אני נמצא... מסביבי נעמדו כבר יהודים רבים שלא ידעו מה עושה כאן הערבי הזה, אבל הסתכלו עליי באופן חיובי, והבינו שיש משהו שמציק לי.

זה היה לפני כמה שנים, וכיום אני יכול לספר לך, אמר הערבי-הנוצרי להרב גרוסמן, שיש לנו כבר 4 ילדים, שהראשון שבהם נולד 9 חודשים לאחר התפילה שלי.

אמרנו לעצמנו; זה היה המשגיח הצדיק שנבחר עוד בחייו של מרן ה'חפץ חיים' לשמש כאחד ממוציאי ה'דיבוק' המפורסם, יחד עם מרן רבי אליהו לאפיאן ואחרים! לאדם צדיק כזה מתאים להתנהג כך, אבל אנחנו?! איך נגיע למדרגה כזו?!

אז הנה לנו שגם בדור שלנו יש יהודי, והוא בהחלט לא רשכבה"ג, ולא במדרגתו של המשגיח דלומז'ה, וגם הוא השתכנע שצריך לעשות כך.

אי אפשר להתעלם מהעובדה שהדבר הזה קשה מאוד! לא קל לאדם להרחיק מראש לקוחות פוטנציאליים המגלים התלהבות ברכישת נכס, ואתה מצנן ביודעין את ההתפעלות שלהם ומגלה את כל הפגמים המצויים בנכסיו. זה קשה, קשה מאוד, אבל הקושי הזה אמור להתמסמס מאוד מהר אם יודעים - ומאמינים - שזו הדרך היחידה המובילה להצלחה.

אלא שהאמונה הזו צריכה לבעור בלב האדם, ולהיות מורשת בן היטב. רק אז יש סיכוי שהוא יילך בדרכם של הצדיקים שהוזכרו לעיל.

הדג נשמת מקבוצת הדגים והחל לדבר בלשון-הקודש

את הסיפור הבא שיגר לנו מלונדון הרב משה יצחק אפטר, והעיד ששמע את הדברים מבעל-המעשה, ר' זלמן רוזן ממונסי, בעליה של חנות דגים גדולה בשיכון סקווירא בארה"ב, שהעיד שכל מילה בסיפור זה נכונה ומדויקת.

הרב אפטר כתב לנו ששמע את הסיפור מר' זלמן בעת שהאחרון הגיע לחתונת נכדו שנערכה בלונדון, ובעת הקידוש סיפר את הדברים.

רעד וחלחלה אחזו את ר' זלמן בעת שסיפר את הסיפור. היה זה מחזה מרטיט. יום אחד הגיעו דגים

חיים לחנות, והנוכחים נדהמו לשמוע קולות משונים היוצאים מפיו, והיו אלה קולי-קולות שנשמעו למרחקים.

הדג יצא מקבוצת הדגים, ונכרך על השיש בחנות, ולפתע החל להוציא מלים בלשון-הקודש, ואלה שהתקרבו שמעוהו ואמר 'אני צריך תיקון! שאלתי אותו 'מי אתה', והשיב 'קוראים לי מישא', מספר בעל החנות.

הסובבים הבינו שמדובר במישא גשטטנר המנוח, מהעיר מונטריאול, שהיה אחד מחסידיו הגלגלים של הרבי מסקווירא, ונפטר מספר חודשים לפני-כן.

הדג המשיך לדבר ואמר ש'הסוף הגיע, והעיקר הוא להתחזק בתורה ותפילה'. ממש כך. לאחר-מכן הפסיק לדבר, נשמת משלחן-השיש והתערב בין יתר הדגים.

כשסיפרו את המעשה להגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א אמר שהיות ור' מישא ז"ל נפטר ללא בנים,

כשהשי"ת מביא נסיון על האדם, הוא נותן לו במקביל את כל הכוחות לעמוד בנסיון לא יתכן אחרת!

כל-כך הרבה צרות ויסורים, כל-כך הרבה משפחות שבורות - ואנה אנו באים? בימים שכאלה חובה עלינו לזכור ולדעת בבירור שאם הקב"ה הביא על האדם נסיון, ולו יהיה הקשה והמעיק ביותר, הוא העניק לו גם את כל הכוחות על-מנת שיהא באפשרותו להתגבר על כל הקשיים. שהרי, אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ולעולם לא יתבע ממנו לעשות דבר שאין ביכולתו לעשות

מעצם העובדה שאתה הוא זה שמתנסה בכך, ולא משהו אחר, יש בכך אות ברור שניתנו לך במקביל כל הכוחות והתנאים כדי להתגבר על הקשיים.

כוחות אלה נמדדו במדויק לפי מה שאתה צריך! גם דבר זה הוא מוכרח, ואי אפשר להעלות אחרת על הדעת. וזה הוא אחד הכללים היותר-נצרכים לאדם בחייו. לדעת שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ואין הוא מבקש מהם שיעשו מה שאין ביכולתם לעשות, ומאידך העניק להם את כל מה שהם זקוקים לו.

כלל זה, לכשיהיה מוטבע במוחו של יהודי, יביאנו לידי שקט נפשי מלא, בודעו שלצד התביעה שהוא נתבע לעסוק כל ימיו בתורה וביראת שמים, אף אחד אינו תובע ממנו שיעשה דברים שהם למעלה מכוחותיו.

מצאנו ראייה לדבר זה מהגמרא (חגיגה, דף ה' עמוד ב').

הגמרא שם מספרת: 'כי קא ניהא נפשיה דרבי יהושע בן חנניה, אמרו ליה רבנן: מאי תיהוי עלן מאפיקורסין? אמר להם, אבדה עצה מבנים, נסרחה חכמתם; כיון שאבדה עצה מבנים, נסרחה חכמתן של אומות העולם'. פירוש הדברים הוא, שרבי יהושע בן חנניה

איך? איך מתגברים על כל הצרות והקשיים הפוקדים אותנו בעת האחרונה? מי שקרוב לזירות האירועים יודע שגם במוחם של מאמינים ובני-מאמינים עוברות לפעמים מחשבות-של-תסכול. לא מסיימים עם בעיה אחת, וכבר השניה והשלישית בפתח, ולכאורה אין סוף ואין קץ לַמַּסָּת-המשברים הפוקדת את העם.

והנה, המאמרים המתפרסמים בכתבי-עת בענייני אמונה ובטחון מתמקדים בדרך כלל בהצגתו של מאמר חז"ל ש'כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד', דהיינו שאם תאמין ותהיה בטוח שכל דבר הנעשה איתך בעולם, הוא טוב, ממילא תוכל להתעלות בהרגשותיך, ולא להצטער יותר מדי כתוצאה מאירועים כאלה ואחרים.

ובוודאי שהדברים נכונים, וזה הוא האל"ף של הבטחון. אבל צריך לזכור שאחרי האל"ף, מגיע הב"ת, והוא לא פחות חשוב ולא

פחות יסודי. הדבר השני שיש להחזיר ללב הוא, שאם הקב"ה הביא על האדם נסיון, הרי מלבד הכלל הנ"ל שהדבר נעשה לטובה, הקב"ה גם העניק לאדם ההוא את כל הכוחות על-מנת שיהא באפשרותו להתגבר על הנסיון, גם אם יהיה זה הנסיון הקשה ביותר עלי-אדמות. כן, כן, גם אם מדובר בנסיון שכזה!

כשאנחנו משקיפים מלמעלה על המון אדם, נראה לנו שהם דומים זה לזה. יש להם אותם קובעים, כולם לבושים בחליפה כהה וכי. אבל ברור שלכל אחד יש את הנסיונות שלו, והוא מקבל לצורך זה מן שמיא את כל הכוחות

ולא רק בנסיגנות קשים כמו האסון שתיארנו קודם שניחת על המשפחה ביום בהיר. בכל קושי המתחדש על האדם, והמכביד לכאורה על חיי היום-יום שלו, ניתנו לו הכוחות להתגבר על הקושי הזה, ואם רק לא יתעצל, וישתדל לנצל את הכוחות הללו, יוכל להביס ולהכניע את יצרו, גם בתוקפו של הקושי.

התעוררת בבוקר בלי מצב-רוח? - לא נורא. אל תיפול לזרועות האיוש והחדלון. כי ניתנו לך כל הכוחות להתגבר על המצב-רוח-ביש הזה!

יען כי ביחד עם המצב-רוח-הלא-טוב, הגיעה גם רוח אחרת ממרומים, והביאה עימה בכנפיה בשורות טובות, ישועות ונחמות, וכוחות מחודשים!

ונכון שאתמול, כשקמת במצב-רוח טוב, לא היית זקוק לכוחות הללו, ולכן הם גם לא ניתנו לך; אבל היום, משהינך זקוק להם, קיבלת אותם, והם מצויים בך. צריכים רק להוציאם מן הכוח אל הפועל.

מה שצריך לעשות הוא להאמין באמונה שלימה, שהכוחות הללו אכן ניתנים לנו, כל אימת שאנו זקוקים להם, ולכן יכולים אנו להמשיך לעבוד את בוראנו כתמול-שלוש. הכוחות כבר יגיעו, מאליהם.

היתכן כדבר הזה?!

היסוד הנ"ל הוא כל-כך פשוט שלא היה צריך להאריך בו כלל. הוא נעוץ כל-כולו בתואר "אל-צדק" בו אנו מכתירים את בוראנו יתברך ויתעלה. שהרי אם לא נאמר כך, הרי זה כמו שאמרנו שאין צדק בעולם. אדם אחד יש לו כוח לעמוד בנסיון, והשני לא? היתכן כדבר הזה?!

ובאמת, כשנתבונן במהלך העניינים, נראה שאין אדם אחד שהנסיגנות שלו מקבילים למה שעובר על רעהו. לאחד נולד רח"ל ילד עם בעיה, כשהוא יודע מראש שמעכשיו הוא צריך להקדיש את עצמו אליו במשך כל החיים, ולשני יש נסיון בענייני פרנסה; השלישי אינו מוצא את עצמו בחברה, והרביעי שקוע עד למעלה-ראש בבעיות החינוכיות של ילדיו, וכו' וכו'.

כשאנחנו נתקלים לפתע בקהל עצום, או משקיפים מלמעלה על אלפי בני-אדם ההולכים יחדיו, זה לצד זה, נראה לנו שהם דומים זה לזה. יש להם אותם כוונות, כולם לבושים בחליפה כהה, הם זהים גם בגובהם (כך זה נראה מלמעלה...).

אבל כל זה רק בפריטים החיצוניים. באשר לנסיגנות הנצבים לפנינו, כל אחד ואחד שונה בתכלית השינוי. יתירה מזאת:

לאף אחד אין כל מושג בעוצמת הנסיון התוקף את חברו, ואין לו גם כל מושג איך מתגברים עליו.

תשאלו אדם שאין לו ילד לא-בריא, כיצד מתגברים על הקשיים בגידול ילד כזה, והוא לא יידע מימינו ומשמאלו. מאידך, תשאלו את ההורים המגדלים ילד כזה כיצד מתמודדים עם בעיות פרנסה, וגם הם לא יידעו על מה

היה מתווכח ומתעמת עם הגויים (כפי שמביא רש"י במקום), והיה מנצחם. כשהגיע זמנו לעזוב את העולם, חששו בני דורו שמעכשיו הגויים ינצחום בוויכוחים.

אמר להם רבי יהושע: ההינכם סבורים שלאחר מותי ישאר הקב"ה את המצב כפי שהוא עכשיו? לא ולא! אלא אם 'אבדה עצה מבנים', דהיינו שאני כבר לא אחיה בעולם, ולא אוכל להתווכח עם הגויים, הרי שבמקביל 'נסרחה חכמתן של אומות העולם', חכמתם של הגויים תרד אף היא, וממילא המצב יישאר כשהיה, ותוכלו להתמודד עם הנסיגנות הבאים לקראתכם.

כלל-בריא

גמרא זו הינה ביטוי מובהק להבטחה שניתנה לנו שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו.

לא אחת קורה שהאדם יודע שמחר-מחרתיים הוא אמור להכנס למצב חדש, שיעמיד אותו בפני נסיגנות חדשים, והוא חושש מכך, ושואל את עצמו כיצד יעמוד במבחנים ובהתנסויות החדשות העומדות להתחדש עליו?

וחבל שאינו מבין את כלל-הברזל הזה, שבא לידי ביטוי בגמרא הנ"ל, שייחד עם הנסיגנות החדשים מגיעים גם הכוחות החדשים, הרעניים, המעמידים את האדם ב'מצב כוחות זהה' מול הנסיגנות. אלא שעכשיו, כאשר הוא נתון עדיין במצבו הקודם, אין הוא מסוגל לחוש את הכוחות ההם שיינתנו לו במקביל לבואם של הנסיגנות. ומכאן, חששותיו הגדולים. כל מה שצריך לעשות במקרה זה הוא לרענן את ההוראה שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ולכן לא יתכן מצב כזה שהאדם יעמוד בפני נסיון שאין לו הכוח להיות ניצב בו! לא יתכן!

השאלה איננה שאלה!

נכנסנו פעם לנחם אבלים במשפחתו של תלמיד חכם, שנהרג בפתאומיות בתאונת דרכים קטלנית, רח"ל. הקירות זעקו שם מבכי. היללות והצעקות נשמעו למרחקים. שמענו כמה מהמנחמים שלאחר שיצאו מהבית אמרו שהם אינם מבינים כיצד יצליחו בני הבית לעמוד בנסיון שהתרגש עליהם בפתע?

והאמת היא, שהשאלה הזו אינה שאלה כלל, שהרי כפי שאמרנו אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ובודאי שלצד הנסיון העצום הזה, בפטירתו ללא-עת של אבי המשפחה, ניתנים לכל אחד מבני הבית כוחות עצומים שיאפשרו להם להתחזק ולעמוד איתנים מול הנסיון.

אף אנו נתבטא במטבע-הלשון הנ"ל של הגמרא במסכת חגיגה, ונאמר שאם אבדה עצה מבנים, עם פטירת האבא, יגביה אותם הקב"ה טפח וטפחיים מעל האדמה, כך שיוכלו להתמודד עם הנסיון שנקלע לפתחם. וכך בכל מצב ובכל נסיון המתרגש על האדם, יידע ויאמין בכל ליבו שהש"ת נמצא יחד איתו, ונותן לו את הכוחות על מנת שיוכל לצלוח את הנסיון.

אף אחד אינו דומה לשני בנסיגנות-החיים

אתה מדבר. כי כל אחד מקבל מהש"ת את הכוח שהוא נזקק לו.

בשכונתנו התגוררה משפחה מצוינת ואיכותית שגידלה בלעה"ר 11 ילדים. למרבה הצער נפטרה אם המשפחה בגיל צעיר יחסית, והותירה את בעלה לטפל ב-11 יתומים, שאף אחד מהם לא נישא עדיין (בזמנו).

עוד זאת, האשה היתה עקרת בית חרוצה ומסורה, וברצותה שבעלה יתמיד על תורתו יומם-ולילה, עשתה הכל-מכל-כל, ולא הניחה לבעלה להתעסק כלל בענייני הבית. עכשיו נחשוב לרגע: כל אחד יודע שאחרי ה'שבעה' וה'שלושים' נשאר האלמן לבדו בביתו, ואין איש אתו. בתחילה יש אי-אלה המסייעים בידו, ואם יש לו קרובים ושכנים טובים הם באמת משתדלים לעזור לו, אבל אחרי הכל, כאשר חולפת עוד תקופה ועוד תקופה הוא צריך ליטול בעצמו את המפתחות.

האבא-האלמן נותר שמח

למרבה הפלא, האבא-האלמן הזה נותר שמח, ומראה-פניו הפיק סיפוק ושלווה. כשנפגשנו איתו פעם, העזנו ושאלנו אותו 'כיצד אתה מסתדר?' הת"ח חייד, וחיוכו היה שובה-לב, ואמר: 'מי שלא נתקל בנסיון שלי, ברוך השם, לא שייך שיהיה לו מושג כמה כוחות קיבלתי לאחר פטירת רעייתי המנוחה. ההרגשה שלי היתה שכאילו נבראתי מחדש, עם כוחות כפולים ומכופלים ממה שהיה לי לפני-כן. 'ועם כוחות חזקים ומתוגברים כאלה, אפשר להמשיך ולעבוד את השם יתברך, בדיוק כפי שהיה בתקופה הקודמת'. הת"ח חזר שוב ואמר: 'אבל מי שלא קיבל את הנסיון הזה, לא מקבל את הכוחות שאני קיבלתי. ומאידך, נותנים לו את הכוחות שהוא נצרך עבור הנסיונות שלו.

'כיון שאני הועמדתי באחד הנסיונות הקשים והנוראיים ביותר, נתנו לי מן השמים גם את הכוחות החזקים ביותר, כדי שאוכל להתאזר ביתר-תוקף נגד הקשיים העומדים בפניי!'

והם-הם הדברים שכתבנו לעיל, שכמובן קל מאוד לכותבם ולהעלותם על הנייר שסובל את הכל, אבל לא קל לבצעם. ברם, מה לעשות, זו האמת לאמיתה!

מודעה-רבה לכל הלומדים

ומכאן נעבור ללימוד התורה. זו היא מודעה רבה לאורייתא גם לכל הלומדים, ובעיקר הצעירים שבהם, המגיעים מדי פעם למצבים לא נעימים כאשר תוקפת אותם הרגשה שההישגים שלהם אינם עומדים בקנה אחד עם חבריהם, וממילא הם נופלים לזרועות היאוש, ומכאן ועד התדרדרות כללית - קצרה כבר הדרך.

יידע כל בן תורה: אם הוא עושה את מה שמוטל עליו ומצידו יש השקעה מירבית, עד כמה שניתן לדרוש מבני דורנו כחיים הזה, אין לו כל סיבה להיכנס להרגשה של ייאוש או חדלות על כל מה שצריך בזה.

כי מה שדורשים מן האדם זה לא לחקות את החבר או את השכן ממול, אלא לנצל את מירב הכוחות והכשרונות שניתנו לו מן שמיא, ואם עשה את המוטל עליו בימי חלדו, הרי עולמו מזומן לו כמשה רבינו וכאהרן הכהן.

דבריו המעודדים של הסטייפלר

וכך כותב ה"חיי עולם" בחלק שני פרק י"ב (עמוד פ"ב): "כמה פעמים מזדמן אשר תלמיד צעיר ניכנס לשיבה גדולה

ולומד שנתיים או שלוש בהתמדה ובחשק רב והיה מרגיש נעימות בשקידת התורה, ושוב אחר כך בא משבר ומתחיל להתרפות מדברי תורה וניכר בו סימני דיכאון ויאוש, ועל פי רוב הסיבה לזה הוא כי נדמה לו שאינו רואה סימן ברכה בתלמודו וחושב כי הוא ח"ו אינו מסוגל להתעלות, ומכיוון שמחליט עצמו לבלתי מסוגל ח"ו, שוב אינו מוצא טעם בלימודו, וכו'.

לאחר כמה קטעים הוא ממשיך בזו הלשון: "אמרו חז"ל (עבודה זרה, ג' א') 'אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו', ואין הקב"ה דורש מהאדם יותר מיכולתו, וזה התלמיד קשה-ההבנה שיגע ומצא כדי מידתו, כבר השלים חוקו והוא חביב לפני הקב"ה כהגאון הגדול אשר השלים חוקו כפי יכולתו, שכן שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לשמים".

דהיינו, כל אחד העושה כפי יכולתו ומשקיע את כוחותיו-שלו בלימוד התורה ומנצל את שחננו האלוקים, יכול ללכת בהרגשה ברורה שהוא חביב לפני הקב"ה בדיוק כפי שהוא מבין שראש ישיבה או תלמיד חכם פלוני חשוב לפני האלוקים בהרצת התורה שלו ובידיעת כל הש"ס.

הרי גם הוא, הבחור שאליו מתכוון הסטייפלר, עשה את מה שמוטל עליו ולמד כפי יכולתו, וממילא גם הוא חביב לפני הקב"ה ממש באותה מידה.

יש בכוחם של דברים אלה שאמרנו - שלא תובעים מהאדם יותר מכפי יכולתו - להיות מגדל-של-אור לכל יהודי שאינו מאמין בכוחותיו. יידע נאמנה: אם אין ביכולתו ללמוד אלא שעה בכל יום, לא תובעים הימנו יותר!

זה המסוגל ללמוד רק מסכת אחת, או אפילו רק פרק אחד, או רק דף אחד ויחיד, במשך כל מאה ועשרים שנותיו, והוא מצדו יעשה כל האמצעים על מנת למצות יכולתו זאת, הרי שבעלמא דקשוט יקבלו את פניו כצדיק גמור!

מה שדורשים ממנו הוא ניצול הזמן! רק זאת! אם יקצה את מיסת-הפנאי העומדת לרשותו עד תומה, יזכה גם הוא ליהנות מן האור הגנוז ללומדי התורה, כי הרי "אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו", ואין תובעים מן האדם יותר ממה שבכוחותיו לעשות.

וגם בנקודה זו לא צריך כמובן להיכנס ל'נערושים'... דהיינו, יקום אדם וישאל את עצמו: נכון שאם אני עושה את כל מה שביכולתי לעשות, לא תהיה עליי טרוניא; אבל מי אומר שזה המצב? אולי אני משקר את עצמי והייתי יכול לעשות הרבה יותר?!

כל אחד צריך להכיר את עצמו ואת כישוריו, וללמוד לא לשקר את עצמו. ולכן, אם הגיע למצב שלדעתו הוא עושה - פחות או יותר - את מה שמוטל עליו, הרי שנוכל לסמוך עליו שאכן כך הם פני הדברים.

הדברים שכתבנו כאן עשויים להעניק לאדם שלווה הדעת, ואז יהא באפשרותו לבוא בשמחה ובחדוות-נעורים אל בית המדרש, ולא ייקנה על הנבערים שבבני האדם הַתָּרִים אחר עיסוקים ועשועים לְבָדָד בהם את נפשם, שהראיה הטובה לאי-תועלתם של שעשועים אלה, היא... כדורי הארגעה שהם לוקחים לאחר שובם מהשעשועים.

או-אז יראה את "העונג האציל של עמל החכמה", כדברי מרן החו"א זצ"ל באחת מאיגרותיו, וישאף אל קרבו את שמחת החיים האמיתית הצפונה בחיים של תורה, ויימשך בכבלי קסם אל בתי הכנסיות ובתי המדרשות.

כל מי ששמע את הסיפור – הכה בתדהמה

לא היה מי ששמע את הסיפור שיסופר כאן, ולא הצטמר ■ זה התחיל מבעל-המעשה עצמו, דרך סופר הסת"ם והפרופסור, עד לכל האחרים ■ ובאמת, אי אפשר שלא להתפעל מפרטי המעשה ■ עצה טובה: בעת הקריאה, לשבת חזק-חזק על הכסא...

נכון שכדאי למסור את התפילין והמזוזות לבדיקה, ונכון שכדאי לבצע סגולות מסוימות שיצאו מפי חז"ל, אבל עיקר-העיקרים הוא לדעת שהצרה מרמזת לנו שהשי"ת מחפש אותנו, ורוצה שנשוב אליו בלב שלם. הוא מחפש את הבנים-היקרים שלו, ומעוררם להתקרב אליו ע"י האירועים הלא-משמחים הללו.

גם ממסירת התפילין לבדיקה ע"י הרב האוון, והתוצאה המצמררת שנחשפה, אנתנו צריכים להתחזק - בעיקר - בשל המסקנה הכל-כך 'מעודדת', שהשי"ת נמצא איתנו, קרוב מאוד אלינו, ואם רק נמצא את הדרך הנכונה והישרה לעשות את רצונו בלבב שלם, נהיה המאושרים שבבני האדם.

מיותר יהיה לציין שהדברים שנכתבו בקטעים האחרונים אינם קשורים כלל וכלל אל הרב האוון עצמו. ביקשנו רק לעורר את תשומת-הלב לכך שחובה להתמקד בעיקר, במה שהשי"ת רוצה להשיג כאשר הוא מביא צרה, רח"ל. והוא רוצה - שנחזור בתשובה שלמה.

נציין שהניתוח של הרב האוון עבר בשלום, והוא מרגיש מצוין, ב"ה. נספר כאן עוד שפעילותו בבית הכלא ברמלה מתבצעת מדי יום ביומו, במשך 8 שעות תמימות. במסגרת זו - הניתנת לא באגף התורני של כלא רמלה, אלא באגף הרגיל - הוא מוסר שיעורים בפרשת השבוע, הלכה ועוד.

השפעתו על האסירים, במיוחד כשמדובר באחים תועים שלא שמרו עד היום תורה ומצוות, היא גדולה מאוד. הדברים נאמרים על ידו בחן ובמתקנות מיוחדת, ומוצאים מסילות ללב האסירים. עד כדי כך שההשפעה ניכרת גם בכלי שני, כמו המקרה הבא שהוא מספר לנו:

בשיעור שלי יושב בקביעות אדם חילוני, המאזין לשיעורי ההלכה כשהוא חבוש כיפה, אבל לא הגיע עדיין לכלל מעשה של שמירת מצוות. לאדם זה יש בת בגיל 30, הלומדת באוניברסיטה בירושלים, וגם היא חילונית. יום אחד, לאחר השיעור, הוא ניגש אליי ואומר שיש לו בשורה משמחת.

במשך השבת, הוא מספר, ניסיתי להשיג את בתי בטלפון, ולא הצלחתי. היא לא הגיבה לטלפונים שלי. התפלאתי על כך מפני שהיא עונה לי תמיד באותו הרגע. והנה, במוצאי שבת היא מתקשרת, ומבשרת לי שהחלה לשמור שבת, ולכן לא היתה יכולה להשיב לטלפונים.

'אתה יודע, אבא, מה היה המניע שלי לשמור שבת? - כי אתה מספר לי תמיד את דברי ההלכה בענייני השבת שהינך לומד בשיעור, והדברים מוצאו חן בעיניי, עד שהחלטתי לשמור שבת. קיבלתי על עצמי להתחזק, להדליק נרות בכניסת השבת, לא לעשן ולא לנסוע, וגם לא להשיב לטלפונים.'

עם זכויות שכאלו, לא פלא שהרב האוון זכה קמה שזכה.

בעל-המעשה הוא הרב אפרים האוון, ת"ח ואציל-נפש, המתגורר ברחוב דונולו בבני ברק, אשר מזה 18 שנים מוסר שיעורי תורה בבית הכלא בעיר רמלה. מיועזיו ומקורביו (כולל כותב השורות, המכירו מגיל ילדות) יודעים, ומוכנים להעיד, שמעולם לא יצאה מפיו מילה שאינה אמת, גם לא מילה של גוזמא. כך שאפשר בהחלט להאמין לכל מה ששמענו מפיו.

הכל החל מאירוע שהתרחש בביתו לפני מספר חודשים, כאשר הרב האוון התעלף לפתע. הברורים הרפואיים גילו גידול במוח, רח"ל. נקבע תור לניתוח.

כשבוע לפני הניתוח, מספר הרב האוון, כשסיימתי את תפילת שחרית עלה במוחי רעיון לבדוק את התפילין. בתחילה דחיתי זאת, כיון שאני נוהג לבדוק פעמיים ב-7 שנים, דהיינו כל שלוש-וחצי שנים, ועדיין לא עברו שנתיים מאז הבדיקה האחרונה. אבל מיד לאחר מכן החלטתי שאם הרעיון הבזיק במוחי, אעשה זאת והייתי נחוש בהחלטתי זו.

הגעתי אל הסופר-המגיה, שכשראה שבדקתי לפני שנתיים התפלא על סיבת הבדיקה, אבל הייתי עקשן, ולא נתתי לאף אחד להזיזי מההחלטה.

עכשיו צריך לאחוז את הכסא

בחוזקה... המגיה בדק את התפילין. ומה היתה התוצאה? בפרשה אחת בתפילין של ראש, המונחים על ה...מוח, היו שתי אותיות מחוקות כמעט לחלוטין. איזה אותיות? - לא להאמין.

מ' ח'

זה לא שהאותיות הללו היו דבוקות לאות שלפניה או לאחריה; מקום האותיות היה כמעט ריק, ואי אפשר היה לזהות מה היה כתוב שם. מישוה שמע פעם דבר כזה?

לא ברור איך זה קרה אחרי שנתיים בלבד מאז הבדיקה האחרונה שבה התברר שהתפילין המהודרות הם אכן מהודרות, והכל-הכל היה בסדר! המסקנה המיידית שאפשר להוציא מהמעשה המאוד-מאוד מופלא, היא, שגם בדור שלנו, גם בתקופה כה מסואבת, הקב"ה נמצא איתנו. אתנו ממש. הוא לא הלך לאף מקום. הוא כאן. כדי לשגר לנו לפעמים לא רק 'רמזים', אלא אותות ומופתים של ממש.

ואם ה' אתנו, אזי הדרך לפתור את כל מצוקותינו ולהתיר את סבך-דאגותינו היא מאוד פשוטה. להתקרב אליו. להתחנן אליו. מכל הלב. שישמע את שוועתנו, ויחלצנו מכל צר ומצוק.

אנחנו מדגישים זאת כדי לומר שכאשר אדם נתקל באיזושהי בעיה בחייו (ומה לנו בעיה גדולה יותר מאשר גידול במוח!) - שלא יחפש על-אתר סגולות מסגולות שונות. הקב"ה לא הביא עליך את הצרה, כדי שתעשה סגולה כלשהי, ותחשוב שיצאת ידי חובה.

הרב אפרים האוון

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 173 | פר' בחקתי תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

רבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדז שליט"א

עם כ"ק האדמו"ר מצאנז שליט"א

בהשתתפות רבני וראשי הארגון נערך כינוס לדגל תחילת לימוד ספר "חוסן יהושע" במסגרת ארגון "ארחות יושר"

רבנו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א בחלאקה לילדים

דבנו מרן ראש הישיבה הגרמ"ד פוברסקי שליט"א

בשמחת אירסי נכדו

תלמידי תלמוד תורה עטרת שלמה מודיעין עילית
לרגל תחילת לימוד הגמרא

דבנו מרן ראש הישיבה הגרמ"צ בדגמן שליט"א העלה את האבוקה במידי שנה במסורת אבותיו, זה למעלה משישים שנה, בדחבת בית מדרשו ישיבת רשב"י בבני ברק, במהלך יום ל"ג בעומר, ערך חלאקה לעשרות ילדי חמד. צילום: שוקי לוד

הגאון הגדול רבי מאיר גדינמן שליט"א בסנדקאות

הגרמ"י שניידר שליט"א בשיעור בכולל חפץ חיים בעיון
בבית הכנסת המרכזי פרדס כץ

בני קהילת 'בית דוד' מקווינס שבניו יורק
במעונו של מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

תלמידי עטרת שלמה מודיעין עילית בשיעור מיוחד
מהגרמ"פ ברמן שליט"א

שמחת הבר מצווה לנכד הגדי"א דינר שליט"א רב מרכז העיר בני ברק

הגאון הגדול רבי משה אלישיב שליט"א בקבר של הסבתא היה מושא אמו של מרן הגריש"א זי"ע,
במלאת מאה שנה של עליה לארץ הקודש והקמת תפארת בחורים של מרן הגריש"א יחד עם הסבא קדישא בעל הלשם

מרן הגה"צ הגד"ש גלאי שליט"א צילום: ג. בוש

בהדלקת 45 נרות לע"נ 45 הרוגי האסון במירון

בהדלקה בל"ג בעומר בת"ת שמחת התורה

בשורה משמחת לעולם התורה

ניתן להשיג את ספרי הרה"ג ר' אפרים עובד שליט"א

שלימות בלימוד התורה
המבאר את חשיבות לימוד התורה וניצול הזמן

תורת האותיות
ביאור על אותיות התורה

תורת האגדה
על מסכתות בבא קמא ובבא מציעא ובבא בתרא

תורת האמונה והבטחון
ביאור נרחב איך אפשר להגיע לאמונה ובטחון בה'

שאר ספרי המחבר בהלכה, אגדה, דרשות התורה, ספרי מוסר ובהקדמה לסוד
ניתן להשיג בבית המחבר

להשיג בחנויות הספרים המובחרות ובבית המחבר בטל: 03-6777145

הפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• ירושלים: מכון ישראל ד' // ירמיהו פינת ברגדיות // עומת בר אינן 1 // בבעת שאול 28 // בית ון הפסגה 50 // בית הדפוס 32 // וות' יעקב: פלג 1 פינת פרדס • חדש
בית: דרכי איש 5 בחניה (מול שטיבלר המרכז) • מודיעין עילית-קריית ספר: אבני נזר 26 // שדי' חמד 1 // הרב מפוניבז' 1 • ברנעל: רבי יהודה הנשיא 29 • בית
שמש: חפציבה-בן איש חי 29 // חזון איש 2 // רמה א-נחל שורק וב' מער שוק מרחצות • רבי ברוך • רבי עקיבא 30 // אהרונביץ 19 מול מרכז ירושלים // ברנעל 3 //
רבי' עקיבא 40 // עזרא 45 // פרדס נח: המכבים 63 פרדס כי • ששור: עמק הספרים - יום בן תלמידי יו' רובע 1 • סתח תורה: כרמית ערב 4 נח' הרד // הרמטריה
2 פינת רוסטיד • אכעד: רבי יהודה הנשיא 50 • כור: הרב אלישיב 8 שכנת בני אימן (אחיסמן) • קרית נת האדמור מחב"ד פינת תחבות שכם (בנין קרעטשניק) •
רכסים: סביון 39 (בנה ביתן) • נתיבות הארץ 86 • אופקים: חפץ חיים מול בית הכנסת אוהל משה • חדש: טבריה: שפע חיים 6

משלוחים בכל רחבי הארץ // YEFE.CO.IL // 1-599-581-581

1599-500-510

paz.pazbook@gmail.com

הוצאה לאור
מכתב יד לספר מושלם

ימים
אחרונים!

זז תזרה וזז שכרה!

בולטון פוטנציאל

פרס ראשון בהגרלת הביניים
120,000 ₪

הזריז נשכר
הנכנסים להגרלה עד כ"ח אייר (5/6/24)
משתתפים חינם בהגרלת הביניים
על פרסים שווים במיוחד

יד לאחים
לא מוותרים על אף יהודי

כל משתתף בהגרלה יקבל פיסת בד ממעיל הספר תורה לשמירה ולסגולה

חייגו עכשיו: 9234*

אפשר להצטרף להגרלה גם ב: www.yadlachim.co.il

כל הכנסות ההגרלה קודש למצוות פדיון שבויים והצלת בנות ישראל

הגרלת ס"ת תתקיים בע"ה ביום שני ד' סיון תשפ"ד (10.6.24) | ניתן לתרום מכספי מעשר | התרומות מוכרות לצרכי מס | ההגרלה בפיקוח רו"ח | ט.ל.ח.
יד לאחים ת.ד. 551 בני ברק ח-נ בנק הדואר 4422440 בנק דיסקונט 11 סניף 139 ח-נ 579955